Belg. 33 t - 2 Bossch

GESCHIEDENIS
DER
NEDERLANDSCHE STAATS-OMWENTELING
IN ACHTTIENHONDERT DERTIEN.

DOOR

MR. HERMAN BOSSCHA.

TWEEDE DEEL.

MET PORTRETTEN.

Te AMSTERDAM, bij
P. DEN HENGST EN ZOON EN J. VAN DER HEY.
MDCCCXVII.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

VOORBERIGT.

Schoon ik hiermede mijne taak voor afgedaan houde, hope ik echter mijn woord gestand te doen, en gebruik makende van de aanmerkingen, mij van tijd tot tijd medegedeeld, voor zoo verre ik die zal oordeelen gegrond en belangrijk te zijn, eenige on-

 naauw-

naauwkeurigheden in mijn Verhaal, die ſchier onvermijdelijk waren, in een kort Aanhangſel te verbeteren, en eenen algemeenen Bladwijzer op het werk daarbij te voegen.

H. B.

FREDERICA LOUISA WILHELMINA
SOUVEREINE VORSTIN DER
NEDERLANDEN.

J. E. Marcus sculp. 1816.

GESCHIEDENIS
DER
STAATS-OMWENTELING
IN
NEDERLAND,
IN HET JAAR 1813.

VIERDE HOOFDDEEL.

GELUKKIGE VOORTGANG DER OMWENTELING, TOT OP DE PLEGTIGE INHULDIGING VAN DEN SOUVEREINEN VORST.

De heldere uitzichten, waarmede wij het voorgaande jaar zagen eindigen, wel verre van door het vervolg weder te worden verdonkerd, werden, federt den aanvang van het jaar achttienhonderd en veertien, fchier dagelijks met nieuwe ftralen van hoop vermeerderd: de herftelling van het Vaderland maakte van nu af gewenschte vorderingen, en de vrees voor wederinftorting week hoe langer hoe meer voor ge-

gerustheid en vertrouwen, dat de goede zaak eerlang volkomen zoude zegevieren. De wapening, door de Wet bevolen, werd meest overal met ijver en geestdrift voortgezet, zoo dat het Nederlandsche leger, dagelijks aangroeijende, en door 's Vorsten dappere Zonen tot moed aangevuurd, gedeeltelijk reeds, onder de banieren der Hooge Verbondene Mogendheden, mede streed om den vijand al verder en verder van den Vaderlandschen grond te verwijderen, en een ander gedeelte, met den Landstorm en de Schutterijen zich onledig hield om 's Lands Vestingen, die nog door vijandelijk krijgsvolk bezet waren, steeds naauwer intesluiten, en de bezettingen, waar het niet mogelijk was dezelve door geweld tot overgave te dwingen, althans het plegen van roof en geweld in den omtrek te beletten. Tevens werd er met rusteloozen ijver, bedaarde zinnen, en alles vermogende eensgezindheid aan het Ontwerp van de Nieuwe Grondwet voor den Nederlandschen Staat gearbeid, met dat gelukkige gevolg, dat hetzelve reeds voor het einde van de derde maand dezes jaars voltooid, aangenomen en bekrachtigd werd. Een geregeld verhaal van dit een en ander zal den belangrijken inhoud van het vierde hoofddeel onzes werks uitmaken.

Ten blijke van verminderde vrees voor gevaar,

vaar, en van toenemende gerustheid, ſtrekte de overkomst der Koninglijke Prinſesſen, aan welke de Vorst door liefde en natuur ten naauwſten verknocht was. Reeds den achtſten van Louwmaand werd het Vorſtelijke 's Gravenhage verblijd door de heugelijke aankomst van Hare Koninglijke Hoogheid, 's Vorſten dierbare Gemalinne, wier deugden zelfs in de ongelukkige dagen van haar voormalig verblijf hier te lande den laster hadden doen zwijgen, en die thans, na het herſtel van den ouden Volksgeest, te regter tijd, door het weldadige beſtuur der Voorzienigheid aan de Nederlandſche Natie werd wedergegeven, niet ſlechts om het geluk van haren Hoogen Gemaal te voltooijen, en den luister van het Vorſtelijke huis te verhoogen, maar bijzonder ook om aan de Nederlandſche vrouwen en moeders een ſchitterend voorbeeld van de reinſte huwelijksliefde, tederhartigſte moederzorg, eenvoudigheid van zeden en afkeer van wulpsheid en overdaad, met één woord, van alle die deugden te geven, waaruit vrede en welvaart in de huisgezinnen, ware liefde tot het Vaderland en algemeene tevredenheid geboren worden.

De Vorſtin, na te Hengelo, in den laten avond van den derden dier maand, de eerſte welkomstgroet van een Nederlandsch Burger-

bestuur, en van de voornaamste ingezetenen ontvangen, en den volgenden nacht op den huize Twickel te Delden, bij de Gravinne VAN WASSENAAR, doorgebragt te hebben, zettede hare reis over Arnhem voort naar Utrecht, waar dezelve den zevenden hare intrede deed, begeleid door eene eerewacht van aanzienlijke jongelingen te paard, en aan de poort opgewacht door eene Kommissie uit het Stedelijke Bestuur, met den Kommissaris van het Arrondissement, benevens de studeerende jeugd, en eene eerewacht te voet; met welk aanzienlijk gevolg hare Hoogheid aankwam aan het huis van den Heer Baron VAN LIJNDEN TOT LUNEBURG, waar Hoogstdezelve, na de gelukwenschingen van onderscheidene Kollegien ontvangen te hebben, op eenen maaltijd, overeenkomstig haren rang, werd onthaald; terwijl onder dit alles de stad op het fraaiste overal verlicht was. Den volgenden dag kwam dezelve, na te Woerden en Leijden, en in de tusschen beiden liggende dorpen, dezelfde blijken van hartelijke vreugde ontmoet te hebben, omstreeks vier uur 's namiddags in den Haag, waar bijzonder, zoo als ligt te denken is, de vreugde ten top steeg.

De overkomst der Souvereine Vorstin werd twee dagen later gevolgd door die van Hare Ko-

Koninglijke Hoogheid, Mevrouw de Prinſes Weduwe van Oranje-Naſſau, vergezeld van hare dochter, de Prinſes Weduwe van Brunswijk, waardoor dus het geheele Vorſtelijke Huis, na eene afwezigheid van negentien jaren, zich weder niet alleen in deszelfs voormalige Hofplaats vereenigd zag, maar ook van nu af, meer dan ooit te voren, met de gezamenlijke inwoners van het Vereenigde Nederland, een eenig huisgezin uitmaakte, 't welk van wederzijden alle vorige misnoegens en onzalige twisten vergetende, met de opregtſte eensgezindheid tusſchen hoofden en onderhoorigen, het algemeene welzijn boven allen bekrompen eigenbelang ging behartigen. Want welke pogingen door enkele misnoegden, die of te klein van geest om het verledene te vergeten, of te halſtarrig om oude begrippen, hoe ſtrijdig ook met de veranderde omſtandigheden, te laten varen, ſedert nog werden aangewend, om aan den eenen kant het Vorſtelijke Huis van deszelfs aangenomen edele beginſelen aftetrekken, en aan den anderen kant weder nieuwe zaden van wantrouwen en ontevredenheid te ſtrooijen, geene derzelven hebben de Vorſtelijke gezindheden kunnen veranderen, noch het vertrouwen der Natie op de deugden van den Vorst, en op de weldadige oogmerken van 's Lands Beſtuur doen

wankelen. Bij zulk eene ſtemming der gemoederen, was er dan ook genoegzame grond om den zegen des Allerhoogſten over den verderen voortgang van het begonnen werk, en de genadige afwending van de nog ſchijnbare gevaren te mogen verwachten. Wie zou dus niet van ganſcher harte deel hebben willen nemen in de Godsdienſtige plegtigheid, waartoe de Natie in den aanvang dezes jaars door den Vorst, die in vereering van het Opperwezen niet minder, dan in andere deugden, aan zijn Volk het voorbeeld wilde geven, werd opgeroepen. De eerſte uitſchrijving van eenen Algemeenen Dank- Vast- en Bededag, na de verloſsing van het Vaderland uit vreemde overheerſching, verdient reeds in dit opzigt in geheugen bij de nakomelingſchap bewaard te worden, en wij vonden te meer reden om dezelve hier in haar geheel mede te deelen, daar zij tevens ter bevestiging en uitbreiding kan dienen van de korte en voorlopige ſchets, die wij zoo even van den ſtaat des Vaderlands bij den aanvang dezes jaars gegeven hebben.

„ Van het oogenblik af (dus ſprak de Vorst)
„ dat Wij, geroepen door de eenſtemmige be-
„ geerten des Nederlandſchen Volks, en aange-
„ moedigd door de treffende blijken van des-
„ zelfs hartelijke verkleefdheid aan Ons en ons
„ Huis,

„ Huis, de hooge Regering dezes Lands heb-
„ ben aanvaard, is het Ons een onzer dier-
„ baarste pligten geweest, zoo veel mogelijk
„ werkzaam te zijn tot de spoedige herstelling
„ dier Vaderlandsche zeden, gebruiken en in-
„ rigtingen, die onder de oorzaken van des-
„ zelfs voormaligen bloei mede mogten gesteld
„ worden, en, gedurende eene vreemde over-
„ heersching, waren belet, gestremd of verlamd
„ geworden.

„ Onder alle deze gebruiken en zeden wa-
„ ren er geene, uit derzelver aard meer beta-
„ melijk en eerwaardig, en in derzelver strek-
„ king heilzamer, dan die, welke nog de blij-
„ ken droegen van dat echt Godsdienstige ge-
„ voel, hetwelk het sieraad van onze Vaderen
„ was, bij de oprigting van dezen Staat, en
„ zich openbaarde in afhankelijke erkentenis
„ van Gods wijze en goede opperheerschappij,
„ en opregte dankbaarheid voor bijzondere en
„ nationale weldaden; in eerbiedig vertrouwen
„ op Hem, die alleen het goede en den zegen
„ schenken kan; in ootmoedige belijdenis van
„ eigene schuld en zwakheid, en in prijsstel-
„ ling op het zalig Evangelium van onzen
„ Heer JEZUS CHRISTUS, het welk nog al-
„ omme onder Ons beleden en gepredikt wordt.

„ Wij moesten dus, bij onze terugkomst in

„ het lieve Vaderland, met innerlijk genoegen, „ de overgeblevene ſporen dier aloude Gods- „ dienſtige gezindheid ontdekken, blijkbaar in „ het reeds geboden herſtel der achtbare vie- „ ring van den Dag des Heeren, en voorge- „ ſchrevene openlijke Dankzeggingen voor den „ aanvankelijken gelukkigen ommekeer van za- „ ken; welke bevelen en voorſchriften niet an- „ ders dan onze hoogſte goedkeuring hebben „ kunnen wegdragen.

„ En daar deze gezegende ommekeer, ſedert „ den tijd dier plegtige Dankzeggingen en Ge- „ beden voor den aanvang deszelven, zoodani- „ ge voortgangen heeft gemaakt, en tot zulk „ een' trap van vastheid gekomen is, als men „ zich, binnen een zoo gering tijdsverloop, en „ onder zoo vele ongunſtige omſtandigheden, „ naauwlijks had durven beloven, gevoelen alle „ ware Nederlanders reeds op nieuw de be- „ hoefte, om met de uitſtortingen hunner vu- „ rige erkentenis en met hunne eerbiedige ſmee- „ kingen gemeenſchappelijk tot den Troon der „ Goddelijke Majesteit te naderen. Wij voor- „ al gevoelen deze behoefte, die, tijdens de „ eerſte Godsdienſtige viering, door tegenwin- „ den opgehouden, nog verhinderd werden het „ ſtrand van onzen dierbaren geboortegrond te „ betreden.

„ Wij

„ Wij waren derhalve reeds bedacht, om aan
„ dit gevoel onzes harten, hetzelfde als dat van
„ alle onze Landgenooten, voldoening te ge-
„ ven, door het uitſchrijven van eenen buiten-
„ gewonen algemeenen plegtigen Dag, in al-
„ le de Tempels en Bedehuizen der Gods-
„ dienſtige gezindheden binnen ons Vaderland
„ te vieren, en toegewijd, zoo wel aan open-
„ lijke verootmoediging voor God, als aan blij-
„ de herdenking der reeds genoten algemeene
„ en bijzondere voorregten, en nederige af-
„ bidding van verderen Goddelijken bijſtand en
„ zegen; toen wij het berigt ontvingen, dat in
„ het Rijk van Groot-Brittannie, thans weder
„ zoo naauw met ons verbonden, en welks
„ deelneming in ons lot zich op eene voor-
„ beeldeloos edelmoedige wijze openbaart, zulk
„ een dag van plegtige nationale Godsdienst-
„ oefening is bepaald op den 13den. Januarij
„ des aanſtaanden jaars; en wie kan er aan
„ twijfelen, dat daarbij ook inzonderheid aan
„ de verlosſing van Nederland, als ook voor
„ dat Rijk eene weldaad zijnde, op de meest
„ deelnemende wijze, zal worden gedacht.

„ Hoezeer wij dus anders wel zouden gezind
„ zijn geweest, het vieren van zoodanig eenen
„ dag onder Ons nog uitteſtellen, totdat veel-
„ ligt de geheele verlating van ons grondge-

„ bied door de Fransche Troepen nog ruimer en
„ algemeener dankstof zou hebben aangeboden;
„ is nogtans de overeenstemming der harten
„ met een bondgenootschappelijk Volk, van
„ welks trouw wij reeds zulke treffende blijken
„ ontvingen, Ons zoo geschikt voorgekomen,
„ om de gemoederen onzer Natie te stemmen
„ en op te wekken tot vuriger lofverheffing
„ en aanbidding des Allerhoogsten, dat Wij,
„ hierdoor gedrongen, besloten hebben, ook
„ den zelfden dag tot hetzelfde einde afte-
„ zonderen.

„ En zulks te meer, daar de stof onzer god-
„ verheerlijkende erkentenis nu reeds zoo over-
„ vloedig is, dat er in de geschiedenis onzes
„ Vaderlands weinige, indien slechts eenige,
„ voorbeelden zullen gevonden worden van zoo
„ groot eene uitkomst, binnen zoo weinig tijds,
„ en met zulke geringe middelen, tot stand ge-
„ bragt. Van een vernederd, afhankelijk, in
„ slavernij gedompeld volk, dat zelfs geen volk
„ meer heeten kon, ziet zich de Nederland-
„ sche Natie hersteld in het bezit van haren
„ naam; haar grondgebied, voor het grootste
„ deel, gezuiverd van vijandelijke benden; in
„ hare onafhankelijkheid erkend door magtige
„ en zegevierende Mogendheden; opgenomen
„ in derzelver bondgenootschap tot vestiging

„ van

„ van Europa's vrijheid; toegejuicht, bemind en
„ begunſtigd door naburige en afgelegene volken; de hinderpalen van welvaart uit den
„ weg geruimd, de bronnen van haren ouden
„ voorſpoed weder geopend, in het blijde vooruitzigt, dat zij welhaast wederom, door nijverheid en goede trouw, het gebouw van
„ haren voorſpoed uit de puinhoopen zal kunnen optrekken; en dit alles binnen het verloop van weinige weken, onder zulk eene
„ zigtbare medewerking der Goddelijke Voorzienigheid, dat men zijne oogen zou moeten
„ ſluiten voor het licht, zoo men niet innerlijk
„ bewogen erkende: de God der heerſcharen
„ heeft Nederland verlost.

„ Doch indien, aan den eenen kant, de dagelijks vernieuwde redenen van erkentenis tot
„ nieuwe openbare Dankzeggingen nopen, het
„ is, aan den anderen kant, niet minder blijkbaar, dat de beſchouwing van onzen waren
„ toeſtand den Godsdienſtigen beminnaar zijns
„ Vaderlands met verlangen doet uitzien naar
„ elke gelegenheid, om op nieuw, met pleggigen ernst, de nooden en belangen van dat
„ dierbaar Vaderland aan den God des Hemels
„ en der Aarde ſtatiglijk aantebevelen.

„ De Vijand van onze nationale welvaart,
„ die de bezitting van ons Land, uit hoofde

„ van

„ van deszelfs plaatſelijke ligging, tot volvoe-
„ ring zijner heerschzuchtige ontwerpen noo-
„ dig oordeelt, is wel geknot in zijn vermo-
„ gen, en vernederd door de zigtbare hand des
„ Allerhoogſten; maar hij gaat voort, zoo wel
„ door inſpanning zijner overgebleven krach-
„ ten, als door alle middelen, welke list en
„ ſtaatkunde hem aan de hand geven, de rust
„ en vrijheid van Europa, en inzonderheid die
„ van Nederland, te beſtoken. Ons Land heeft
„ hij in den allererbarmelijkſten toeſtand ge-
„ bragt en verlaten, door uitputting van
„ 's Lands ingezetenen, aan wien hij zelfs den
„ eenigen troost van ongelukkigen, de hoop
„ op een beter toekomen, had pogen afte-
„ ſnijden. Noch bezetten zijne benden ſterke
„ plaatſen in ons Vaderland; en hoe velen van
„ onze Jongelingen, door opſchrijving en dwang
„ van ons weggerukt, hoe velen van onze ede-
„ len en aanzienlijken ſmachten naar het tijd-
„ ſtip, waarin zij, aan het uitheemsch geweld
„ onttrokken, zich met ons en onze verloſſing
„ zullen mogen verblijden, en het herrezen
„ ſtaatsgebouw helpen onderſchragen.

„ Door dezen ſtaat van zaken worden 's Lands
„ Ingezetenen thans geroepen tot opofferingen,
„ die des te zwaarder vallen, naar mate het
„ vermogen om dezelve te dragen geringer is ge-

„ wor-

„ worden. Maar kan, het geen men toebrengt
„ om van een' geheelen ondergang bevrijd te
„ worden, wel opoffering worden genoemd?
„ Mag de lijder zich niet gelukkig rekenen,
„ die in eene gevaarlijke krankheid nog eenige
„ middelen, al ware het zelfs het laatfte, heeft
„ overgehouden, om van zijne kwaal verlost
„ te worden, en, tot leven en gezondheid ge-
„ roepen, dat geleden verlies veelvoudig te
„ herftellen? Zoo befchouwen alle regtgeaarde
„ Vaderlanders, met Ons, de vorderingen van
„ Geld en Manfchappen, welke de nood van
„ het tegenwoordig oogenblik ons gebiedend
„ oplegt, en uit onze betrekkingen tot magtige
„ Bondgenooten, die alles voor de goede zaak
„ opzetten, natuurlijk voortvloeijen: die zich
„ daaraan zou willen onttrekken, zou het
„ fchromelijk onheil der verwoesting en ver-
„ nieling verdienen, waarmede de Vijanden van
„ Nederland het bedreigen, zoo zij het ooit
„ weder aan hunne magt konden onderwerpen.

„ Er zijn dus vele nieuwe redenen voor de
„ Natie geboren geworden, om God vuriglijk
„ om zijnen bijftand te fmeeken, dat het Hem
„ genadiglijk behage, de zoo heerlijk begonnen
„ verlosfing des Lands te voltooijen, alle on-
„ heilen af te weren, de wapenen der Bond-
„ genooten en de onze tot afbreuk des gemee-

„ nen

„ nen vijands met voorſpoed te bekroonen, en
„ onze pogingen, om door goed en bloed de
„ redding van het lieve Vaderland te helpen
„ bevorderen, met zijnen zegen te achtervol-
„ gen; op dat eenmaal een gewenschte, eer-
„ lijke en duurzame Vrede het afgefolterd
„ menschdom weder adem doe ſcheppen! Alles
„ onder ootmoedige belijdenis van onzer aller
„ veelvuldige tekortkomingen, ſmeekende om
„ genadige vergiffenis derzelve; met ernſtig
„ voornemen om de verbetering der nationale
„ zeden een iegelijk van zich zelven te begin-
„ nen, en met hartelijke bede, dat de algoede
„ Voorzienigheid wederom onder ons doe bloei-
„ jen die maatſchappelijke en evangeliſche
„ deugden, die de roemrijkſte en gelukkigſte
„ tijden van onzen Staat verſierden; dat Hij de
„ zoo heugelijk herboren eendragt der Natie
„ bevestige, en alle pogingen verijdele, welke
„ door openlijke of vermomde vijanden, tot
„ ſtoring derzelve, zouden kunnen worden ge-
„ ſmeed; op dat alzoo, tevens met vervulling
„ van onze dierbaarſte aardſche wenſchen, de
„ vreeze van Gods allerheiligſten Naam en on-
„ zer aller zielen zaligheid bevorderd worde.

„ Het is om alle deze redenen, dat wij be-
„ ſloten hebben, eenen ALGEMEENEN DANK-
„ VAST- EN BEDEDAG uitteſchrijven, ge-
„ lijk

„ lijk Wij dien uitſchrijven bij deze, tegen „ Donderdag, welke zijn zal den 13den Januarij des jaars 1814, om op denzelven, in alle de Gebouwen tot openbare Godsdienstoefening geſchikt, zoodanige plegtige gebeden en dankzeggingen uitteſtorten, als hier „ boven zijn gemeld; gepaard met alle zulke „ gepaste opwekkingen en vermaningen, als „ ſtrekken kunnen, om, onder den Goddelijken zegen, den geest der Godsdienſtige Vaderlandsliefde in de harten meer en meer op „ te wekken, en zuivere godvrucht te koesteren en aantekweeken.

„ Wij ontbieden en verzoeken tevens de „ Leeraars van alle Godsdienſtige gezindheden, „ om, te dezer gelegenheid, in hunne gebeden inzonderheid te gedenken aan Ons, die „ door den wil der Natie met de zorgen der „ hoogſte Regering van het Land zijn belast „ geworden; dat God ons krachtdadiglijk onderſteune in de vervulling der gewigtige pligten, aan dien post verknocht; dat Hij over „ ons uitſtorte dien geest der wijsheid en kloekmoedigheid, die zoo menigmaal, in de hagchelijkſte oogenblikken, onzer vaderen pogingen tot redding dezes Lands hebben gekenmerkt, en dat hij bij voorkoming Ons, „ onze beminde Gemalin, onze Koninglijke

„ Vrou-

„ Vrouwe Moeder, onze Kinderen, en geheel
„ ons Huis in de bewijzen van de liefde en
„ het vertrouwen der Natie de krachtigfte aan-
„ moediging, om goed en bloed voor haar op
„ te zetten, en ons hoogfte aardsch geluk doe
„ vinden.

„ Wij willen ook, dat gebeden en fmeekin-
„ gen worden opgezonden voor allen, die, met
„ en onder Ons, de belangen des Volks, in
„ onderfcheidene betrekkingen, behartigen; en
„ inzonderheid ook voor den gelukkigen uitflag
„ der pogingen van die Mannen, welke, met
„ ons vertrouwen bekleed, aan het ontwerpen
„ van eenen vasten Regeringsvorm arbeiden,
„ opdat alzoo de vereenigde zorgen voor 's Lands
„ rust, welvaart en veiligheid met rijken zegen
„ worden bekroond; dat aan de belangen der
„ Christenheid en de uitbreiding der weldadige
„ leer des Evangeliums eerbiediglijk gedacht
„ worde; met alles wat verder tot betamelijke,
„ ftichtelijke en Godverheerlijkende viering van
„ dezen plegtigen dag kan ftrekken.

„ En op dat aan onze heilzame intentie te
„ beter worde voldaan, gelasten wij, dat, op
„ den gezegden dag, alle neringen, handwer-
„ ken, openbare bedrijven en vermakelijkheden
„ geheel zullen ftilftaan, met fpeciaal bevel aan
„ alle Hoofden en Beambten der ftedelijke en
„ plaat-

„ plaatſelijke Politie, om aan de nakoming de-
„ zes ſtiptelijk de hand te houden, opdat aan
„ de aandacht en den ernst der godsdienſtige
„ beminnaars van hun Vaderland geenerlei hin-
„ der of ſtoornis worde toegebragt, en Gods
„ allerheiligſte Naam alom met gepasten eer-
„ bied gedankt en aangebeden worde."

De buitengewone toevloed op dezen plegtigen dag naar alle de Kerken van het geheele Land leverde een duidelijk bewijs op, dat de gehechtheid der Nederlandſche Natie aan hare voorouderlijke, bijzonder Godsdienſtige, inſtellingen door Franſche ligtzinnigheid niet verzwakt was geworden.

Inmiddels gaf ſchier elke dag getuigenis van den onvermoeiden ijver, waarmede de Vorst, onderſteund door de hulp van ſchrandere en getrouwe Staatsdienaren, bezig was om de verwrikte en beſchadigde deelen van het ſtaatsligchaam, op de best mogelijke wijze, te herſtellen. De benoeming van eene Kommisſie ter verbetering van het Openbare Onderwijs, op den achttienden dezer maand, is reeds bij eene vorige gelegenheid door ons gemeld. (*) Vooral niet minder dringende was de noodzakelijkheid om te voorzien in de behoeften der Leeraren van den Godsdienst, bijzonder van die, welke uit

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 1.

uit 's Lands of Stedelijke kasſen voorheen plagten beſoldigd te worden, en wier toeſtand, door het niet betalen van jaarwedden en kindergelden, op vele plaatſen zoo beklagenswaardig was geworden, dat zelfs aanzienlijke ſteden voorbeelden hebben opgeleverd van achtenswaardige Leden van die Orde, die, om het noodige levensonderhoud voor zich en de hunnen te vinden, genoodzaakt werden huisraden en boeken te verkoopen of te verpanden; ja op enkele dorpen ging de nood zoo hoog, dat de Leeraar, door den honger gedreven, tot de Armenkas van zijne eigene gemeente de toevlugt moest nemen. In dezen zoo dringenden nood werd, althans bij voorraad, voorzien door een Vorſtelijk beſluit van den negentienden dezer zelfde maand, waarbij de Leeraars van het Hervormde Kerkgenootſchap voortaan weder voor hunne jaarwedden en kindergelden verzekerd werden, doch de betaling van het achterſtallige aan de gemeenten zelve werd aanbevolen; terwijl tevens aan de Leeraars van andere Kerkgenootſchappen insgelijks het vooruitzigt van onderſteuning uit 's Lands kas gegeven werd.

De vrees van den Dwingeland voor het verſpreiden van gevoelens, die voor willekeurige overheerſching gevaarlijk ſchenen, had den Boekhandel onder knellende banden doen kwij-

nen. Behalve dat geene Tijdſchriften of Nieuwspapieren meer toegelaten werden, dan die enkele, aan welke door den Keizer dat voorregt geſchonken was, en die onder onmiddelijk toevoorzigt van het Beſtuur werden uitgegeven, had geen werk in druk mogen uitgegeven worden, ten zij hetzelve vooraf, in ſchrift, naar Parijs wierd gezonden, om daar ten ſtrengſten door daartoe aangeſtelde Inquiſitiemeesters te worden onderzocht, die hetzelve niet alleen ſomtijds vele maanden lang onder zich hielden, maar ook de oorſpronkelijke werken doorgaans deerlijk verminkten, en van derzelver voornaamſte ſieraden beroofden. Een aantal voorbeelden van de niet zelden belagchelijke ſchroomvalligheid in dezen hebben ons de Tijdſchriften, na den val van den Dwingeland, opgeleverd, en het beroemde dichtſtuk van onzen HELMERS, de Lof der Hollandſche Natie, zal, bij uitſtek, tot een blijvend gedenkteeken der toenmalige beperking van den vrijen geest verſtrekken (*).

Ook deze banden werden weldra door den Vorst verbroken, die, bij een beſluit van den vierentwintigſten, de Franſche wetten en bepalingen, betrekkelijk de Boekdrukkerij en den Boekhandel, afſchafte, de Opzieners daarover van

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 2.

van hunne posten ontfloeg, de Uitgevers van Tijdschriften en Nieuwspapieren in hunne vorige regten herstelde, de schadelijke misbruiken van het nadrukken der reeds uitgegeven werken tegenging, en, onder geene andere dan billijke voorwaarden, aan eenen ieder, die zich daartoe bevoegd mogt oordeelen, weder de vrijheid gaf, om, zoo als weleer de Groote FREDERIK, in eenen brief aan den Hoogleeraar VAN DER MARCK, zich uitdrukte, het rijk der waarheid, zonder eenige menschenvrees, uittebreiden. (*)

De zorg voor het leven en de gezondheid der ingezetenen, een der gewigtigste pligten van elk Staats-bestuur, vorderde insgelijks het afschaffen van wetten en verordeningen, door de waanwijsheid der Fransche overheerschers ingevoerd. In plaats van de Geneeskundige *Jurys*, en de zoogenaamde *Medicins d'Epidemie*, die een eerlijk ontslag verkregen, werden de Departements-Kommissien van Geneeskundig Onderzoek en Toeverzigt, en de Plaatselijke Kommissien van Geneeskundig Toeverzigt, volgens besluit van den negenëntwintigsten, hersteld, en de voorheen bestaan hebbende voorzorgen weder ingevoerd, om te verhoeden, dat door onbekwame Artsen, Heelmeesters, Kruidmengers, Vroedmeesters en Vroedvrouwen, de ge-

(*) Zie Aant. en Bijl. No. 3.

gezondheid en het leven van geborenen en ongeborenen niet in de waagſchaal wierden geſteld.

Doch waar zouden wij beginnen, en waar eindigen, zoo wij van alle de bijzondere Verordeningen wilden ſpreken, welke door den Souvereinen Vorst, of nu reeds in den aanvang van zijn beſtuur, of naderhand gemaakt zijn om het Vaderland uit deszelfs diep verval weder op te beuren? Dan zulks behoort ook niet tot ons beſtek.

De Opſchrijving der jonge lieden tot de Landmilitie, overeenkomſtig de Wet, in het laatst des vorigen jaars gemaakt, werd alom met bedaarden ijver voortgezet; en ſchoon deels het ongewone van dezen maatregel in vroegere tijden, deels de hatelijkheid van denzelven onder de Franſche Dwingelandij, hier en daar wel eenige tegenkanting veroorzaakten, en ſommigen, door het vragen van pasſen om naar elders te vertrekken, of door andere oneerlijke middelen zich aan de loting tot den dienst lafhartig poogden te onttrekken, waarin door eene ſcherpe Afkondiging, uit naam van den Vorst, moest worden voorzien, zag men echter dit werk meestal in goede orde en met prijzenswaardige bereidwilligheid, ja zelfs op ſommige plaatſen met geestdrift gelukkig aflopen. Van dit laatſte leverde bijzonder Rotterdam een loffelijk voorbeeld op, waar de plegtigheid,

 wel-

welke bij het uittrekken der opgeſchreven manſchap uit dat Arrondisſement plaats had, ook nog anderen aanmoedigde, om zich vrijwillig onder de banieren van Oranje en het Vaderland te begeven. Onder een herhaald *hoezee*, 't welk door een fraai muzijk werd afgewisſeld, werd deze welgemoede manſchap ter ſtad uitgeleid, en door den Kommisſaris van het Distrikt, benevens den Kolonel en andere Officieren der Schutterij, tot voorbij de Heulbrug vergezeld. Vóór het uittrekken, was aan ieder van dezelve, door eene Kommisſie tot aanmoediging der Landmilitie aldaar, eene beloning uitgereikt, en daarnevens de volgende bemoedigende aanſpraak in druk medegegeven.

„ Mannen! de taak, die u is opgelegd, is „ groot en gewigtig; maar de kans is niet „ twijfelachtig: een vernederde vijand is niet „ verſchrikkelijk, God, die ons zoo zigtbaar „ heeft beſchermd, zal ook die genen beſchermen, die in zijnen weg wandelen, en de „ uitvoerders zijn van zijnen wil. Geroepen „ door uwe vrije keuze, of door het lot, ſtaat „ gij gereed om ons te verlaten; maar daarom „ verlaten onze gedachten u niet. Rotterdamſche Medeburgers! wij zullen u in den ſtrijd „ niet vergeten, zoo gij maar uwen pligt betracht, zoo gij maar de verwachting niet te

„ leur

„ leur ftelt, welke de geliefde Vorst omtrent
„ u heeft opgevat. Ziet hier, wat wij voor u
„ gedaan hebben. Er is een fonds verzameld,
„ waaruit wij u op eene eerlijke wijze kunnen
„ beloonen. Hetgene gij nu uit onze handen
„ ontvangt, dient alleen, om u daarvan voor-
„ lopig te verzekeren. Die belooning zal af-
„ hangen van uwe behoeften en verdienften:
„ wanneer wonden u tot den dienst ongefchikt
„ maken, dan zult gij niet alleen in de hospi-
„ talen, maar ook naderhand hier verzachting
„ voor die wonden vinden, en gij zult niet
„ met eene kruk of orgel langs de ftraten be-
„ hoeven te gaan, om uwe medeburgers te
„ herinneren, dat gij voor hun tot zulk eenen
„ ftaat gekomen zijt. Wie ook uit den dienst
„ ontflagen wordt, vindt bij ons hulp. Wij
„ kunnen die vooraf niet begrooten; het is ge-
„ noeg, dat gij daarop in het algemeen reke-
„ nen kunt. Maar daartoe moet gij zelve me-
„ dewerken: alleen die genen, die getrouw in
„ den dienst geweest zijn; die zich daarin
„ fteeds als mannen van eer, zoo in den
„ ftrijd, als buiten denzelven, zullen hebben ge-
„ dragen; overal gehoorzaamd aan de bevelen;
„ kortom, alleen de brave mannen onder u
„ hebben aanfpraak op onze belofte. Wij zijn
„ daartoe in ftaat gefteld door bijdragen, die

 „ ook

„ ook alleen daartoe gegeven zijn. Daarom, „ Mannen, bewaart dit papier, en brengt het „ terug met de ſchriftelijke verklaring van uwe „ Hoofden, dat gij aan den inhoud voldaan „ hebt; dan houden wij ook woord. Wij ver- „ zoeken dit aan elken Opper-officier, die „ over u bevelen zal. Hij zal zich wel de „ moeite getroosten willen, zoo gij door eene „ of andere daad uitblinkt, die aanteteeke- „ nen. Hij zal deze onze aanbeveling lezen, „ en onpartijdig zijn. God zegene u en ons „ allen! Zoo waar als Hij leeft, de zaak, waar- „ voor gij ſtrijdt, is regtvaardig. Vivat Oranje! „ Vivat het Vaderland!"

Vond men dus te Rotterdam bijzondere perſonen, die zich vrijwillig tot den dienst van het Vaderland aanboden, van elders kwamen geheele korpſen van zoodanige edelgezinden zich aanbieden. Zoo deed de Overijsſelſche Baron W. H. VAN HEERDT het aanbod aan den Vorst, om een korps Vrijwillige Jagers op te rigten, die, zonder bezoldigd te worden, doch deelende in alle de voorregten van den krijgsſtand, gedurende dezen oorlog zouden dienen; welk voorſtel door een Beſluit van Zijne Koninklijke Hoogheid, van den elfden van Louwmaand, gunſtig werd aangenomen, waarbij tevens werd toegeſtaan, dat het korps den naam van

van *Prins Frederik van Oranje*, wien het opperbevel over hetzelve opgedragen was, zoude mogen voeren; met bijgevoegde belofte aan alle de leden van hetzelve om, na het eindigen van den oorlog, naar verdienſte met burger- of krijgs-eerambten bevoorregt te zullen worden.

Een dergelijk voorbeeld gaven de Heeren Grave J. C. VAN BIJLANDT, TH. DE SMETH DE DEURNE, Grave W. VAN LIMBURG STIERUM NOORDWIJK, D. VAN DER STAAL VAN PIERSHILL, en J. STEENGRACHT VAN OOSTCAPELLE, die, met goedkeuring van den Souvereinen Vorst, eene vrijwillige Lijfwacht te paard oprigteden, beſtemd om, gedurende den tegenwoordigen oorlog, dienst te doen in het hoofdkwartier van Zijne Koninklijke Hoogheid, of in dat van den Heer Erfprins, die zich de opdragt van het Opperbevel daarover op eene vererende wijze liet welgevallen. Wij zwijgen van de ontelbare bijzondere aanbiedingen van op eigene kosten gewapende mannen, zoo te paard als te voet, die ſchier uit alle oorden van het land dagelijks werden gedaan.

Op eene andere wijze zag men den ijver der Natie, om de wapening krachtdadig aantemoedigen, niet min luisterrijk uitblinken in de Vrijwillige Giften, welke, nadat reeds op den elf-

den van Louwmaand last was gegeven om de kisten, ter ontvangst dier giften overal opengezet, te ſluiten, nog ſteeds bij voortduring zoo menigvuldig werden ingezonden, dat het Staatsblad van den negenentwintigſten dier maand de onmogelijkheid moest bekennen, om alle die bijzondere trekken van welwillendheid, welke de kleinſte plaatſen zelfs, ter beſtrijding van de kosten der algemeene wapenrusting, aan den dag hadden gelegd, ſtukswijze te doen kennen; met bijgevoegde verzekering, dat dezelve alle de goedkeuring van den Souvereinen Vorst hadden verworven, dat geene derzelve aan Hoogstdeszelfs oplettendheid ontſnapt waren, en dat zijn vaderlijk hart haar op den regten prijs wist te ſtellen. Wij hebben alrede voorheen hiervan met verdienden lof melding gemaakt, en het eindelijke beloop dier gezamenlijke giften opgegeven, doch mogen echter hier den lof, welke te dezen aanzien bijzonder aan de ſchone kunne toekomt, niet terug houden. Of zou het te vergeven zijn, dat, terwijl gelijke daden van edelmoedigheid in Romeinſche vrouwen door de pen der oude Geſchiedſchrijvers ter altoosdurende gedachtenis ſtaan opgeſchreven, die van Nederlandſche vrouwen door den Nederlandſchen Geſchiedſchrijver met ſtilzwijgen werden voorbij gegaan?

Be-

Behalve het vervaardigen van plukſel en windſels, ter verzachting van de wonden der gekwetſte krijgslieden, aan welken liefdadigen arbeid honderden handen dagelijks bezig waren, en waarvan geheele kisten vol telkens werden ingezonden, hadden eenige aanzienlijke vrouwen en jonge dochters te Utrecht naauwlijks begonnen om een gedeelte van zoodanige kostbaarheden en kleinoodien, welke, als alleen tot opſchik en ſieraad dienende, zonder aanmerkelijke ſchade gemist konden worden, als vrijwillige offeranden aan het Vaderland aantebieden, of de naijver werd bij de Amſterdamſche vrouwen ten ſterkſten aangevuurd om dat loffelijke voorbeeld natevolgen. Om deze edele gezindheid ten dienſte te ſtaan, en door bekendmaking dezelve tevens meer algemeen op te wekken, vereenigden zich de Heeren JOAN HUYDECOPER VAN MAARSEVEEN, JACOB DANKERTS, HENRI BICKER, RENÉ BEERENBROEK, J. L. H. MOMMA, ADR. VAN DER HOOP, JAC. POMPEJUS HOEUFT, M. J. RETEMEIJER, HEND. WILLINK, EDUARD CORN. SCHARFF, EGBERT. JOAN. KOCH, en JOHANNES KERKHOVEN, en boden zich door gedrukte en rondgezonden brieven aan om die giften intezamelen, en aan den Souvereinen Vorst over te brengen. De

ijver en moeite, door deze Heeren aangewend, werden met den meest gewenschten uitſlag bekroond, en er werd niet alleen een aanzienlijke ſchat van kostbaarheden, zoo als paarlen, juweelen, gouden en zilveren ſieraadjen, zakuurwerken, gouden en zilveren gedenkpenningen, maar ook papieren van geldswaarde, en eindelijk nog daarenboven de zeer aanzienlijke geldſom van omtrent achttienduizend gulden ingezameld. Door eene Kommisſie van vier der genoemde Heeren werd het ingezamelde, met een volledig verſlag en eene naauwkeurige lijst der onderſcheidene giften, waarvan echter de edelmoedige geefſters meest alle hare namen wilden verzwegen hebben, aan Zijne Koninklijke Hoogheid, in 's Hage, in een bijzonder gehoor, overhandigd, voor welken dienst, den Vaderlande bewezen, de Vorst vervolgens, in eenen eigenhandigen brief aan alle de Heeren te zamen, op de meest vererende wijze zijnen dank heeft betuigd.

Indien geboorte en rang bij het melden van edele daden in aanmerking konden komen, hadden wij in de eerſte plaats van Hare Koninklijke Hoogheden, 's Vorſten Gemalin, Moeder en Zuster moeten gewagen, die ook zelve reeds hare juweelen aan het Vaderland afgeſtaan, en verklaard hadden, zoo lang

de

de oorlog duurde, niet minder voor Haar zelve, dan voor alle, die haar omringden, aan de eenvoudigste versierselen de voorkeur te willen geven.

De koude wijsgeer, gewoon alles, wat niet volstrekte behoefte der Natuur is, als nietswaardig te verachten, mag aan soortgelijke opofferingen luttel of geene verdienste toekennen, de minder strenge, en den zinnelijken mensch met meer toegevendheid beoordeelende menschenvriend stelt prijs op elke daad, waarbij bezef van pligt over de neigingen van het hart zegepraalt.

Van de versterkte steden des lands, die bij den aanvang dezes jaars nog in 's vijands magt waren, zag men reeds in de eerste maand twee aan het Vaderland terug gegeven, waarvan de eene, uit bezef van toenemend gevaar, door de Fransche bezetting vrijwillig ontruimd, de andere door Nederlandschen moed, ondersteund door de hulp der Pruissische Bondgenoten, herwonnen werd. Nijmegen, 't welk reeds vroeger, dan de overige gedeelten van Nederland, door den gedwongen afstand van den Franschen Koning LODEWIJK aan zijnen broeder NAPOLEON, in het monsterachtige keizerrijk was ingelijfd, zag in den morgenstond van den vijfden dezer maand den dag van hare verlossing aanbreken. In staat van beleg was deze stad niet geweest. De Maarschalk MACDONALD,

Her-

Hertog van Tarente, had den zevenentwintigſten van Slagtmaand des vorigen jaars zijn hoofdkwartier daar gevestigd, doch hetzelve reeds den vierden van Wintermaand naar Kleve verlegd. Sedert dien tijd deden de Franſchen niets anders, dan eenige vertooning maken van magt, welke zij niet hadden, trekkende ſomtijds de eene poort uit, en de andere weder binnen. De Pruisſen, welke aan de overzijde van de Waal lagen, waren weinig in getal. Niets merkwaardigs heeft dus deze ſtad voor de Geſchiedenis der jongſte Omwenteling opgeleverd. Na vele voorafgaande bewegingen, waaruit men kon opmaken, dat de Franſchen zich tot den aftogt gereed maakten, en, nadat reeds den vorigen avond een gedeelte der bezetting was opgebroken naar Kranenburg, gevolgd door den Prefekt der Monden van den Rhijn, en den Onder-Prefekt van Nijmegen, gaf de Generaal EXELMANS, die daar toen het bevel voerde, 's avonds voor den vijfden aan het Gemeente-Beſtuur te kennen, dat het krijgsvolk den volgenden nacht ſtond uittetrekken, en dat hij zelf, na de volkomene uitruiming der ſtad, volgen zoude. 's Morgens te half drie kwam een Regiment Franſche Lanſiers, 't welk te Druten had gelegen, de Hezelpoort binnen, en reed in vollen ren de ſtad

door,

door, en de Heesterpoort uit, nemende den weg naar Kleef; waarna het overige gedeelte der Bezetting, waarvan het getal niet wel te bepalen is, met twee ſtukken kanon, tegen vier uren, in alle ſtilte de ſtad verliet, en den weg naar Venlo inſloeg. De burgerij hierop de wacht betrokken en de poorten bezet hebbende, begaven zich twee Leden van het oude Stadsbeſtuur naar Druten, om den Pruisſiſchen Bevelhebber aldaar van het gebeurde kennis te geven en bijſtand te verzoeken; twee andere gingen over de Waal naar den Pruisſiſchen Generaal VAN BORSTELL, om met denzelven de noodige ſchikkingen te beramen: waarvan het gevolg was, dat, na verloop van een uur, een klein aantal *Pruisſen* de Waal over kwamen, en, onder gejuich van de burgerij, binnen de ſtad trokken; welke krijgslieden vervolgens, op verzoek van derzelver Bevelhebber, te zamen met de Burgerij de wacht hielden. Met deze verlosſing van Nijmegen, was dus weder geheel Gelderland onder het Nederlandſche Beſtuur vereenigd.

Niet even gemakkelijk, doch op eene voor de Natie zoo veel te roemrijker wijze, werd ook 's Hertogenbosch, op den zesentwintigſten dezer maand, van zijne Franſche overheerſchers verlost. Hoedanig hier, bij den afloop des vorigen jaars, de zaken geſchapen ſtonden, hebben

ben wij boven reeds omſtandig verhaald. Hoop op nabij zijnde verlosſing, en vrees voor hooger klimmenden nood wisſelden elkander beurtelings af. De nood ſteeg, bij den aanvang van het nieuw begonnen jaar, werkelijk hooger, doch dezelve beſpoedigde tevens de gewenschte verlosſing. Op last van den Bevelhebber werd de buitengewone belasting, die, volgens Keizerlijk beſluit van den elfden van Slagtmaand, over de Verponding, het Perſoneel, de Deuren en Venſters, en Patenten, voor het jaar achttienhonderd dertien was vastgeſteld, met den meesten ſpoed ingevorderd. Deze belasting bedroeg voor de ſtad 's Hertogenbosch de ſom van vierenvijftig duizend, vier honderd zesenzeventig *francs*, waarvan twee derde gedeelten voor den negenden van Louwmaand moesten voldaan zijn; wordende de nalatigen met de gewone ſtraf van inlegering, en verhooging van het verſchuldigde bedreigd. Had de jongſte opbrengst, tegen het einde des vorigen jaars, en dus nog maar weinige dagen geleden, de burgerij reeds zwaar gedrukt, en door velen niet anders, dan door verpanding van goederen kunnen gedaan worden, deze nieuwe vordering baarde verbittering en tegenkanting, zoodat niet alleen door een zeer klein gedeelte daaraan werd voldaan, maar ook de geest van opſtand, die

reeds

reeds heimelijk werkte, zich weldra duidelijk begon te vertoonen. Eenigen, die moeds genoeg hadden om ter afwerping van het ſlaafſche juk het uiterſte te wagen, hadden reeds begonnen van tijd tot tijd in ſtilte bijeentekomen, ter beraming van middelen, om door verſtandhouding met de Bondgenooten, die zich in de nabijheid der ſtad bevonden, de Franſche bezetting met geweld tot de ontruiming van de ſtad te noodzaken. Dit genootſchap, weldra tot tweehonderd en veertig perſonen aangegroeid, tot wier hoofd de Heer W. HUBERT was verkozen, nam dezelfde grondbeginſelen aan, welke door de Hoofden der Omwenteling in 's Hage beleden waren, volgens welke geen verſchil van Staatkundige of Godsdienſtige gevoelens in aanmerking moest komen, en alleen de zaak van 't Vaderland, niet van deze of gene partij, worden behartigd. Hiertoe verbond men zich met plegtigen eede, beloofde elkander trouw en geheimhouding, en verklaarde zich gereed om ter verloſſing van de ſtad alles opteofferen. De bovengemelde nieuwe belasting, die de gemoederen reeds algemeen tot opſtand genegen had gemaakt, diende tot middel om denzelven openlijk aantezetten. In den nacht tusſchen den zesden en zevenden van Louwmaand, werden op verſcheidene plaatſen

 ge-

geſchriften aangeplakt, waarbij de Burgerij tot kloekmoedigen tegenſtand en weigering der betaling vermaand werd. Één daarvan had aan 't hoofd deze dichtregels van den bekenden Dichter JAN NOMSZ:

Dit volk is zacht van aard, gelijk een kudde ſchapen,
Gewoon op ſchralen grond te weiden en te ſlapen:
Doch zoo men 't onbedacht zijn ſtrafheid voelen doet,
Verkeert deez' lamm'ren kudde in eenen leeuwenſtoet.

zijnde voorts van den volgenden inhoud:

VERDRUKTE STADGENOOTEN!

„ Van alle kanten verguisd en vervolgd, gedwongen uwen laatſten penning optebrengen, blijft gij nog moedeloos, en zoudt gij niet eenen enkelen ſtap wagen, om u dit juk van den hals te werpen? Gij vreest mogelijk den Bril: doch onze maatregelen zijn zoodanig genomen, dat wij van den Bril niet het minſte te vrezen hebben. Gij vreest de Bezetting; doch ook deze vrees behoeft bij u niet groot te zijn, terwijl reeds meer dan de helft van dezelve onze goede zaak is toegedaan. Vereenigt u alzoo met ons, en toont gezamenlijk, dat gij moed bezit, ingeval het vereischt wordt. Indien wij ſtaat op u kun-

„ nen

„ nen maken, zoo kunt gij wederkeerig reke-
„ nen op onzen raad en onze hulp, en des
„ noods op onze middelen. Laat ons dan too-
„ nen, wanneer het er op aankomt, dat wij
„ moedig genoeg zijn om onze vrijheid weder
„ te koopen, opdat wij nimmer van onze land-
„ genooten het verwijt hooren: gij hebt niets
„ voor uwe vrijheid gedaan. Laat ons zor-
„ gen, dat de Vorst, die ons zal regeeren,
„ kunne zeggen: ook dezen ſtroomt nog Hol-
„ landsch bloed door de aderen. Welaan dan,
„ begint hiermede: betaalt niets van eenige
„ *perſonele*, *meubilaire*, of andere belastin-
„ gen, die thans even zoo onbillijk als druk-
„ kende zijn, ten ware gij uwen laatſten pen-
„ ning naar Frankrijk wildet zien vervoeren;
„ en wanneer iemand uwer ſtadgenooten, door
„ het bieden van wederſtand aan *militaire ex-*
„ *ecutie*, of anders, in de klaauwen des roof-
„ zieken Franſchen arends komt te vallen, laat
„ dan *Nationale vrijheid en onafhankelijkheid*
„ onze leus en eenig doel zijn, in hem te red-
„ den, en het Franſche juk te verbrijzelen."
In het onderſchrift ſtond, dat dit ſtuk getee-
kend was door tweehonderd en veertig perſo-
nen, door eed en Vaderlandsliefde aan elkander
verbonden.

De Franſche Bevelhebber ziende, dat hij

 niet

niet ſlechts met den vijand van buiten, maar ook met nog gevaarlijker vijanden van binnen te doen had, begon met dadelijk de Schutterij te ontbinden, van welke reeds eenigen duidelijke blijken gegeven hadden, dat hij van hun geene hulp althans had te wachten. Voorts bevindende, dat aan de gevorderde opbrengst zeer ſlecht voldaan werd, liet hij, ten blijke van gematigdheid, op den achtſten afkondigen, dat hij de betaling van het eerſte gedeelte tot den vijftienden had uitgeſteld. Eindelijk liet hij aan alle openbare plaatſen der ſtad eene Afkondiging aanplakken, waarin hij op eenen zeer ernſtigen toon ſprak van zijne eigene dure verpligting om den Keizer getrouw te zijn, en van zijn onveranderlijk voornemen om, volgens bevel van zijnen Meester, de Vesting te verdedigen; deed de magt van zijne vijanden als nietsbeduidende, derzelver oogmerken als verderfelijk voor de ingezetenen dezer gewesten voorkomen; ſnoefde van nabij zijnde hulp om die vijanden te verjagen; gaf te kennen, dat hij, vertrouwende op zijn gehouden gedrag met de ingezetenen, op derzelver bijſtand en ijverige medewerking ſtaat had gemaakt, doch tot zijn leedwezen ontdekt had, dat kwaadwilligen in 't geheim zamenrotteden, en ontwerpen tot oproer ſmeedden, met bijvoeging, dat hij de

hoof-

hoofden daarvan kende, zich reeds van eenigen derzelven verzekerd had, en dat geen der fchuldigen de ftraf zoude ontkomen. Hij befchuldigde dezen, 't welk ook niet zonder grond was, van eenige foldaten der Bezetting te hebben omgekocht, welke echter van zelfs reeds weder tot hunnen pligt waren terug gekeerd; verdedigde verder, door de noodzakelijkheid, de invordering der nieuwe belasting, die hij meende, dat volkomen juist naar ieders vermogen berekend, en voor niemand ondragelijk was, latende aan de Regeering zelve over te onderzoeken, welk gebruik van de opgebragte penningen was gemaakt. Ten flotte vermaande hij ernftig alle de ingezetenen om zich met hem te vereenigen, en althans hem van de pogingen der oproerigen getrouw verflag te doen; met bijgevoegde bedreiging, dat, zoo de kwaadwilligen zich vereenigden, hij, zijn volk aan geen gevaar willende blootftellen, de ftad aan de willekeur van een oproerig graauw en van eenen plonderzieken vijand zoude overlaten; doch zich zelven eene fchuilplaats zou weten voortebehouden, waaruit hij den eenen zoo wel als den anderen van zijne vijanden de wet zou kunnen voorfchrijven, in de behoeften van zijne foldaten zou voorzien, en de burgerij berouw doen hebben over het fchenden van haren

pligt jegens de Natie, die zich zoo edelmoedig opofferde om haar te behouden.

Deze vermaningen en bedreigingen van den Bevelhebber der Vesting misten geheel haar doel, en maakten in tegendeel de zaamverbondenen des te ijveriger om hun beraamd ontwerp ter uitvoer te brengen. Eene Kommisſie uit dezelven begaf zich heimelijk naar buiten tot de belegeraars, en gaf aan dezen naauwkeurig verſlag van de inwendige geſteldheid der ſtad. Men had verſtandhouding geopend met den Heer J. F. ABBEMA te Utrecht, die met het Hoofd der zaamverbondenen medewerkte om de verlosſing der ſtad te bevorderen; waartoe zich ook bijzonder hulp- en dienstvaardig betoonden de Heeren J. VAN DUUREN en COOLEN. Deze laatſte had eenen molen, ſtaande op den wal, vanwaar men 's nachts ſeinen gaf met brandende lichten, en die voor de afgevaardigden in het vertrekken en aankomen van grooten dienst was. Intusſchen bleek uit de ingewonnen berigten, dat de krijgsmagt, in de nabijheid van en rondom de ſtad zich bevindende, voor als nog niet alleen onvoldoende was om eenen aanval tegen dezelve te ondernemen, maar zelfs niet de naastgelegen dorpen, indien het er op aankwam, tegen de uitvallen en plondering der Bezetting zoude kunnen beveiligen; zoo-

dat

dat die dorpen alleen, 't zij door de onwetendheid van den Bevelhebber, of door deszelfs wantrouwen op velen van zijne onderhoorigen, en de vrees voor de zamengezworenen van binnen, gespaard zijn gebleven. Dat de vrees voor laatstgenoemden dien Bevelhebber merkelijk ontrustte, bleek duidelijk uit de pogingen, die hij, hoewel vruchteloos, aanwendde om achter het eigenlijke geheim te komen, en om zich door ondersteuning van de aanzienlijksten der stad tegen het gevreesde gevaar te beveiligen. De leden van het reeds ontbonden Stedelijke Bestuur, met nog een aantal andere aanzienlijken der stad, werden door hem op het Raadhuis bijeen geroepen, om te raadplegen, hoe men op de beste wijze de pogingen der Verbondenen te keer konde gaan. Dan deze Vergadering ging weder uiteen, zonder eenig bepaald besluit genomen te hebben, en werd verzocht den volgenden dag weder te komen, om de raadplegingen te hervatten. De meesten, die 's daags te voren verschenen waren, bleven nu achter; echter kwam het Stedelijke Bestuur thans tot het besluit, wel strokende met het gemaakte ontwerp, om eene bezoldigde Garde opterigten, die het Stadshuis bezetten en tegen wanorde waken zoude. Intusschen had de Bevelhebber reeds begonnen de noodige schikkingen te maken, om zich, in geval van nood,

 naar

naar het Fort te kunnen begeven, ten welken einde de boomen ter zijden van den weg omgehouwen, en in den weg gelegd werden. De tijd van uitſtel ter betaling der gevorderde belasting verſtreken zijnde, begon men den zeventienden der maand eenigen der genen, die het hoogst aangeſlagen waren, en nog niet betaald hadden, den last van inlegering te doen gevoelen. Juist op dien zelfden dag verſcheen wederom een Onderhandelaar voor de poort, met wien de Bevelhebber, benevens den Kommisſaris van Oorlog en twee Staf-Officieren, een mondgeſprek hielden, waarvan het onderwerp zelfs voor het Stedelijke Beſtuur verborgen bleef. Eerst naderhand bleek, dat op eene hernieuwde opeiſching der ſtad een weigerend antwoord was gegeven. Om de burgerij door vrees in bedwang te houden, had de Bevelhebber de ſtukken van het Fort, welke naar de ſtad gerigt waren, openlijk doen laden, als mede voor de Hoofdwacht, en op eenige andere plaatſen van de ſtad, geladen geſchut geplant; doch de burgers bekreunden zich des zoo luttel, dat zij zich zelfs de openbare wintervermaken, zoo als het rijden met narrenſleden, niet ontzeiden, en in plaats van eenen vijandelijken aanval der Bondgenooten te duchten, zich verheugden, wanneer men bewegingen vernam, die

eene nabijzijnde beſtorming ſchenen aanteduiden. De hoop echter, een en andermaal op die wijze opgewekt, was telkens weder bezweken, tot dat de zesentwintigſte der maand het lot der ſtad ten gunſtigſten beſliste.

De zaamverbondenen waren reeds ſedert den zestienden, door middel van brieven en boodſchappers, met de belegeraars in werkelijke onderhandeling ter beraming van de geſchiktſte middelen om eenen onverwachten ſtorm op de ſtad te ondernemen. Toen de boodſchapper N. VAN HAFTEN, op dien dag met eenen brief afgezonden, door verhindering op den beſtemden tijd niet terug kwam, en de Heer HUBERT, het Hoofd der Verbondenen, die nu in eigenen perſoon naar buiten wilde gaan om met het Opperhoofd der belegeraars te ſpreken, met moeite daarvan terug werd gehouden, boden zich twee andere onverſchrokken burgers, J. FACK en K. WESTENBURGER, aan om de hulp der Belegeraars interoepen, en dag en uur met dezelven afteſpreken. Deze bragten een zeer voldoend antwoord van den Pruisſiſchen Generaal HOBE terug, waarin die Generaal zijne volkomene bereidwilligheid tot dadelijke hulp betuigde, en den Heer HUBERT verzocht om tot hem over te komen, ten einde zij te zamen een ontwerp van aanval mog-

ten beramen. Dan de Heer HUBERT, hoe zeer brandende van ijver om aan die uitnodiging te voldoen, werd nogmaals door zijne medegenooten, die in deze hagchelijke oogenblikken de tegenwoordigheid van hun Hoofd van het hoogste belang rekenden, teruggehouden, en men besloot schriftelijk alle noodige inlichtingen, benevens een ontwerp van aanval, voor den Pruisischen Generaal in gereedheid te brengen, en het oordeel van den Generaal des aangaande aftewachten. Ter bezorging hiervan bood zich andermaal de onversaagde K. WESTENBURGER aan, die op zondag avond, den drieentwintigsten, zijne gewigtige zending aanvaardde, na vooraf door den Heer HUBERT in last bekomen te hebben, om, zoo het ontwerp goedgekeurd wierd, bij de Belegeraars te blijven, en tot de uitvoering van hetzelve, welke binnen drie dagen stond te geschieden, behulpzaam te zijn. Den volgenden dag ontving men van de zijde der belegeraars het afgesproken teeken van goedkeuring en verzekering, dat het ontwerp binnen den bepaalden tijd zou worden uitgevoerd. Groot was de vreugde hierover bij alle de zaamverbondenen en andere ingezetenen, die zich tot medewerking hadden aangeboden, en van nu af met ongeduld het oogenblik te gemoet zagen, 't welk hen in de gelegenheid

zou-

zoude ſtellen om blijken van moed ter verlosſing van hunne zoo lang verdrukte ſtad en medeburgers te geven. Het vierde morgenuur van den zesentwintigſten was tot den aanval bepaald, en alle de deelgenooten van het geheime ontwerp binnen de ſtad zouden bij ontſtoken licht wakende dat tijdſtip verbeiden: doch opdat zulks bij de Franſche bezetting geenen argwaan mogt baren, verſpreidde men alom het gerucht, als of de Bezetting zelve in dien nacht eenen uitval zoude doen; welke list zoo wel gelukte, dat de Franſche krijgslieden zelve daaraan geloofden. De afſpraak was, dat op gezegde uur aan twee zijden der ſtad, te weten van het Fort *Iſabella* buiten de Vugterpoort, en aan het huis den *Bult* buiten de Hinthamerpoort, onder het aanrukken van het krijgsvolk, twee kanonſchoten zouden gedaan worden; als mede, dat er uit de Ortherſchans eenige granaten zouden worden geworpen, om daardoor de aandacht der Franſchen op het Fort den Bril en de Ortherpoort bezig te houden, en derzelver magt van de Vugter- en Hinthamerpoorten, waar de eigenlijke aanval geſchieden zoude, aftetrekken. Dan, hoe wel ook tot hiertoe alles overlegd ſcheen te zijn, had nogthans de beraamde aanval, waarvan zoo vele perſonen bewust waren, niet geheel onbekend

kun-

kunnen blijven aan de genen, die er van onkundig behoorden te blijven. 's Avonds te elf uur werd door zekeren Heer aan den bevelhebbenden Officier der Bezoldigde Garde op het Raadhuis berigt, dat er te vier uur een aanval op de ſtad geſchieden zoude. Deze den Bevelhebber der Vesting hiervan verwittigd hebbende, werd de Bezetting dadelijk in de wapenen geroepen, en bleef van toen af op de markt vergaderd. Doch, daar voorts alles in de ſtad ſtil bleef, en op het gezegde uur nog niets was gebeurd, werd het berigt voor even ongegrond gehouden, als vele andere, waardoor men reeds te voren misleid was, en de Bezetting, die, door veelvuldig waken afgemat, wel rust noodig had, kreeg bevel om weder af te trekken, wordende de wachten ſlegts naar gewoonte bezet gehouden. Doch de nood kwam, toen de vrees geweken was. Eene anders geringe omſtandigheid werd hier, gelijk dikwijls, gewigtig door de gevolgen. De dorpsklok van Vugt was in de tijdsaanwijzing een half uur later, dan de klokken der ſtad, zoodat het teeken daar te regter ure werd gegeven, toen het in de ſtad ſcheen te laat te komen. Te half vijf werden de zaamverbondenen in de ſtad door het afgeſproken ſein van den aanval verwittigd, en begaven zich dadelijk, elk met zijn verkennings-

ningsteeken, zijnde een witte armband, en met de wapenen, waarvan zij zich voorzien hadden, naar de aangewezen loopplaatſen. Ook vele andere ingezetenen bleven niet ſtil zitten, maar vereenigden zich met hun, om in de eer van de verlosſing der ſtad te deelen. De Franſchen, op het onverwachtst zich beſprongen ziende, verzuimden niet alle mogelijke pogingen tot tegenweer in het werk te ſtellen. Op het ſlaan van de alarmtrom kwam de Bezetting eensklaps in de wapens, terwijl van het Fort en de batterijen een hevig vuur op het aanrukkende krijgsvolk werd gemaakt, 't welk echter, ter oorzake van de duisternis, den belegeraren weinig nadeel toebragt. Weldra waren de Pruisſiſche Jagers tot in de voorwerken der ſtad gevorderd, en maakten zich gereed om de wallen te beklimmen; tot onderſteuning van welke poging de ingezetenen van Vugt zich zoo dapper gekweten hebben, dat eenigen van hun, ten tijde van de Romeinſche Republijk, gewis met eene kroon zouden zijn vereerd geworden. Zij bragten over het ijs niet alleen de ſtormladders aan, en hielpen dezelve plaatſen op de meest geſchikte punten, maar waren ook de eerſten, die de wallen beklommen. Boven gekomen zijnde, gaven zij door het roepen van *Hoezee!* hunne welgeſlaagde

de poging te kennen. Dit werd van buiten door het Pruisfifche krijgsvolk met een gefchreeuw van *houra* beantwoord, en nu volgden de Jagers, die mede de wallen beklommen. Na deze ftoute onderneming, welke plaats had bij den molen van den Heer COOLEN, ftaande nabij de Vugterpoort, werd dadelijk het Bastion Oranje aangegrepen, de batterij van hetzelve in weinige oogenblikken vermeesterd, en de Franfche wacht op de vlugt gedreven. Aan de Hinthamer poort ging alles insgelijks naar wensch. Een gedeelte der burgers, die zich derwaarts hadden begeven, raakte dadelijk met de Franfche wacht handgemeen, en noodzaakte dezelve, met achterlating van haar gefchut, hare posten te verlaten. Inmiddels rukten de Bondgenooten aan, geleid door eenige moedige ingezetenen, die zich naar buiten begeven hadden, en nu de palisfaden hielpen afkappen, waardoor in weinig tijds de poort bemagtigd was. In de ftad zelve vielen intusfchen mede verfcheidene fchermutfelingen voor. Een Kapitein van de Bezetting, welke den post aan de Hoofdwacht had, kreeg van den Bevelhebber in last om zich naar de Hinthamer poort te begeven, doch ontmoetede op weg derwaarts eenen troep burgers, die op hem en zijne manfchap vuur maakten, en hem weldra noodzaakten naar de

Hoofd-

Hoofdwacht terug te trekken, waar hij zijn volk bevel gaf om naar het Fort de wijk te nemen, dekkende zijne achterhoede met het geschut, 't welk voor de Hoofdwacht geplant stond. Een ander gedeelte der burgers had zich vereenigd met de Jagers, die over de wallen geklommen waren, en slechts weinigen in getal waren. Overal, waar men Franschen vond, viel men er op aan, en dreef hen op de vlugt. Kort te voren waren zestien burgers op den Vugterdijk in handen der Franschen gevallen, en in eenen kelder van het huis des Bevelhebbers gevangen gezet. Van dit huis maakte men zich nu meester, liet de deuren des kelders open maken, en slaakte de gevangenen. In weêrwil der aangewende pogingen, om de toegangen naar het Fort aftesnijden, gelukte het echter den meesten derwaarts te ontkomen, zoo als de Bevelhebber in geval van nood had belast. Aan het Ortheneind viel nog eene ernstige schermutseling voor tusschen de Fransche Mariniers en de Jagers, welke laatsten, door de bijkomende burgers ondersteund, de overhand behielden, en de anderen noodzaakten mede naar het Fort de vlugt te nemen.

De thans in het Fort gevlugte Franschen begonnen nu op de stad te schieten, waardoor verscheidene huizen, doch zonder merkelijke scha-

ſchade, getroffen werden. Ook wierpen zij eenige hauwitſer-granaten naar die plaatſen, waar de Bondgenooten binnen trokken, doch zonder vrucht. De beide poorten thans bemagtigd en de bruggen herſteld zijnde, rukte, onder het ſlaan van den ſtormmarsch en een levendig vreugdegeſchreeuw, eene bende Uhlanen binnen, welke ras door voetvolk en kanonniers met geſchut gevolgd werd. Zoo ras deze aan het Raadhuis op de markt gekomen waren, werd de Bezoldigde Garde, die reeds vooraf het geweer had nedergelegd, bedankt, en die post door de Bondgenooten bezet. De *Municipale Raad* of het Stedelijke Beſtuur, die zich gedeeltelijk daar bevond, werd bij voortduring in de waarneming van Stads zaken bevestigd. De Franſche Adelaar werd van voor het Raadhuis weggenomen, en de Hollandſche vlag er opgezet. Ondertusſchen waren de Franſchen in het Fort nog zeer gevaarlijk voor de ſtad, en hoe zeer men in de eerſte drift den wil had, en ook werkelijk toebereidzels maakte om hetzelve te beſchieten, bevond men weldra, dat zulks niet zoo gemakkelijk zou zijn, als velen zich verbeeldden. Evenwel was den Franſchen de moed reeds dermate ontzonken, dat zij bij de eerſte opeiſching, uit naam der Bondgenooten gedaan, zich tot een verdrag van overgave

lie-

lieten vinden. Men kwam dus overeen, dat de Bezetting met krijgseer zoude uittrekken, doch op het *Glacis* de wapenen nederleggen; dat de Officieren konden gaan, waarhenen zij verkozen, mids zich verbindende om binnen den tijd van een jaar niet tegen de Bondgenooten te dienen; dat de gemeene zoldaten krijgsgevangen zouden zijn, doch met behoud van 't gene elk bij zich had. Ingevolge deze overeenkomst, verlieten de Franſchen nog dien zelfden dag, 's namiddags te vier uur, het Fort, trokken de Vugterpoort uit, en werden voorts door een ſterk geleide van Pruisſisch krijgsvolk gebragt naar de plaats, die tot hunne bewaring beſtemd was.

's Vrijdags daaraan volgende, den achtentwintigſten, werd in de Kathedrale Kerk, werwaarts zich de geheele Regeering, en het Pruisſiſche krijgsvolk met deszelfs Bevelhebbers, onder het luiden van alle de klokken, begaven, eene plegtige dankzegging aan het Opperwezen voor de heugelijke verlosſing der ſtad gedaan. Reeds, voordat nog het verdrag met de Franſchen in het Fort tot ſtand was gebragt, had wel de Pruisſiſche Brigadier-Generaal HOBE, als Bevelhebber van het ingerukte krijgsvolk, bij openbare afkondiging aan de Ingezetenen van 's Hertogenbosch verklaard, dat hij de ſtad

in naam van Zijne Hoogheid, den Prinſe van Oranje en Naſſau had ingenomen; en had ook het Stads-Beſtuur vervolgens, op last van den Heer R. P. DE RUUK, door Zijne Hoogheid aangeſteld zijnde tot Kommisſaris van het Arrondisſement 's Bosch, op den negenentwintigſten dezer maand, de aanvaarding der Souvereiniteit door Zijne Koninklijke Hoogheid openlijk bekend gemaakt; doch eerst op den tweeden der volgende Sprokkelmaand werd de ſtad meer plegtig in naam van den Souvereinen Vorst in bezit genomen door Hoogstdeszelfs Kommisſarisſen Generaal, de Heeren M. BOWIER en J. B. VERHEIJE. Eerstgenoemde Heer, voormaals Raad en Penſionaris dier ſtad, had zich ſedert 't jaar zeventienhonderd vierennegentig, nadat de ſtad door de Franſchen was ingenomen, aan alle beſtuur van zaken onttrokken, doch in Slagtmaand des vorigen jaars, toen de hoop op verlosſing van het Vaderland kwam opdagen, had hij in 't geheim zijnen dienst, bij eene toekomſtige bevrijding der ſtad, aan den Vorst aangeboden, en was reeds den elfden van Wintermaand in dat jaar met eene geſchreven Volmagt van Zijne Koninklijke Hoogheid voorzien geworden, om, zoodra de tijd daar was, alles in Haren naam te regelen. Zoo lang de ſtad in han-

handen der vijanden was, kon hij natuurlijker wijze daarvan geen gebruik maken; doch zoodra de verlosſing was gekomen, had hij van deze zijne Volmagt aan den Generaal HOBE kennis gegeven, en deszelfs hulp tot het volvoeren van zijnen last ingeroepen. De Generaal had zwarigheid gemaakt zulks te doen, zonder voorkennis en toeſtemming van zijnen Opperbevelhebber, den Generaal BULOW; waardoor de Heer BOWIER verhinderd werd zijnen eerſten last ter uitvoer te brengen: doch dezen bekwam weldra daarop zijne aanſtelling als Kommisſaris Generaal, in welke hoedanigheid hij, gelijk gezegd is, met zijnen Ambtgenoot VERHEIJEN, door eene plegtige Afkondiging aan 's Vorſten begeerte voldeed. Op deze wijze werd de oude Hoofdſtad van Staats-Braband, die in den jare zestienhonderd negenentwintig, door den heldenmoed van FREDERIK HENDRIK, PRINS VAN ORANJE, van het Spaanſche juk was verlost, thans, grootendeels door de dapperheid harer ingezetenen, van de Franſche Overheerſching, waaronder zij ruim negentien jaren gezucht had, gelukkig bevrijd (*).

Doch ten zelfden tijde, toen 's Hertogenbosch,

(*) Zie Aant. en Bijl. No. 4.

bosch, zonder de rampen en ijslijkheden, welke eene vijandig aangevallen ſtad door het alles vernielende geweld van geſchut en mortieren te lijden heeft, ondervonden te hebben, alleen door inſpanning van moed en krachten, van zijne onderdrukkers verlost werd, was de jammer en ellende in het van rondsom ingeſloten en benaauwde Gorinchem ten top geſtegen. Nadat alle hoop om door verdrag de overgave der ſtad te verkrijgen verdwenen was, deed eindelijk het hoogſte belang voor de zaak der Bondgenooten om deze ſtad uit de magt der vijanden te rukken, de belegeraars beſluiten om dezelve krachtdadig aantevallen, en de Franſchen met geweld tot overgave te noodzaken, en den tweeëntwintigſten van Louwmaand werd de eerſte poging daartoe beproefd. Na een voorlopig gevecht tusſchen de voorposten, begon de ſtad tegen den middag van zeven batterijen, van Woudrichem af gerekend, langs den Oudendijk tot beneden het Sleeuwijkſche veer met grof geſchut en mortieren beſchoten te worden, 't welk tot omtrent half vijf des namiddags voortduurde, in welken tusſchentijd men rekent dat ruim driehonderd vierentwintigponds kogels, hauwitzers en bomben in de ſtad waren geſchoten, waardoor een aantal van tusſchen de tachtig en negentig huizen aanmerkelijk

lijk beschadigd, en omtrent zestien vernield, althans onbewoonbaar waren gemaakt, zoodat de schade, door dezen eersten aanval geleden, op ongeveer vijftig of zestigduizend gulden begroot werd. Na deze eerst genomen proef volgde 's anderendaags eene schriftelijke opeisching der stad, in naam des Konings van Pruissen, doch deze eisch werd, na gehouden raadpleging van de Krijgsbevelhebbers, ronduit afgeslagen. Daar nu de stad, behalven den nood der belegering, in groot gevaar was van overstroming, aangezien het dagelijks wassende water der bevrozen rivieren, hadden de Maire en Raden der stad eenen brief aan den Pruisischen Kolonnel, die den aanval bestuurde, in gereedheid gebragt, en daarin den droevigen toestand der stad, zoo treffend mogelijk afgeschetst, ten einde denzelven, ware het mogelijk, te bewegen om verder de stad van gewelddadige aanvallen te verschonen; doch de Fransche Generaal RAMPON weigerde zijn toestemming tot deszelfs verzending, en men beproefde vruchteloos denzelven heimelijk te doen overbrengen. Den vierentwintigsten, 's avonds te elf uur, begon de tweede aanval, die met twee kleine tusschenpozen tot den volgenden morgen te zeven uur werd voortgezet. Behalven eene menigte andere gebouwen, werden hierbij de groo-

te Kerk, het Tuighuis, en bijzonder het groote Hospitaal, dat vol was van zieken en gekwetsten, deerlijk geteisterd. 's Anderendaags werd voor een aantal vrouwen, die zich liever aan de genade der belegeraars wilden overgeven, dan langer onder aanhoudende doodsangst en gevaar in de belegerde vesting blijven, vrijgeleide verzocht om zich te verwijderen. Zulks werd door den Franschen Generaal toegestaan, maar de Pruisische voorposten waren door geene tranen of gebeden dier vrouwen, waaronder zommige hoogzwanger waren, te bewegen om haar aantenemen, zoodat zij ten uitersten mistroostig tot hare verlatene haardsteden moesten terug keeren. Van overgave der stad durfde men den Bevelhebber niet spreken, doch de Heer RAUWS, Maire en tevens den post van Onder-Prefekt in het Arrondissement waarnemende, waagde het evenwel denzelven in eenen brief op het nadrukkelijkst de gevaren, waarmede de stad door het water bedreigd werd, voor oogen te stellen, en tot het nemen van maatregelen, ter afweering van nog veel zwaarder ramp, dan zij in het jaar achttienhonderd negen bezuurd had, te bewegen; welke poging door eene dergelijke van den Ingenieur GOEDKOOP werd ondersteund. Doch op dien brief kwam geen ander antwoord, dan dat dezelve

was ontvangen. Op den avond van dien zelfden dag, zijnde de zesentwintigfte, te elf uur, werd wederom een nieuwe aanval begonnen, die tot omtrent vier uren in den morgen duurde, en waardoor een aantal huizen zeer befchadigd, en eenigen geheel onbewoonbaar gemaakt werden. Den volgenden dag moest de ftad nog weder twee aanvallen verduren, die voor verfcheidene huizen, even als voorheen, noodlottig waren. Vruchteloos liep eenen dag later weder eene nieuwe poging van den verdienftelijken Maire af, die zich, met den Kolonel DE CATERS en eenen *Aide-de-Camp* van den Generaal naar buiten had begeven, en in een mondgefprek, te Schelluinen met Pruisfifche Officieren gehouden, den beklagelijken ftaat der ftad op het levendigst had afgefchetst; terwijl hij tevens nog afzonderlijk den Generaal ZIELINGSKY, die over de belegering het bevel voerde, fchriftelijk mede den hooggaanden nood had voorgedragen. Toeftemming om de ftad van nieuwe aanvallen te verfchonen was niet te verwerven, en het algemeen belang bragt de ftem der menfchelijkheid tot zwijgen. En nu volgde tusfchen zaturdag en zondag, den negenentwintigften en dertigften, een nacht veel ijslijker, dan een der voorgaande geweest was. Hemel en aarde fchenen te zamen tot verderf

van de ſtad zich vereenigd te hebben. Nadat de meeste burgers, door veelvuldig waken, zorgen en kommer afgemat, toen de gewone tijd van aanvallen voorbij was, zich te rust hadden begeven, begon te midden van eenen hevigen ſtorm, met dikke ſneeuw, hagel en regen gepaard, te half één het gedonder van 't geſchut zich op eene verſchrikkelijke wijze te laten hooren, en eene ontelbare menigte kogels en bomben door de ſtad te vliegen, wier vernielende kracht zich weldra op onderſcheidene plaatſen openbaarde. Een brand, in de Herberg de Doelen hierdoor ontſtaan, werd in tijds gebluscht, doch een ander huis in de Molenſtraat, door Mevrouw DE REUS bewoond, werd van binnen geheel en al door de vlammen vernield, en van de goederen weinig of niets gered, terwijl de twee naastgelegen huizen mede aanmerkelijk beſchadigd werden. De ongemeene moed echter van vele burgers, die noch het woeste weêr, noch het gevaar van de vliegende kogels en ſnorrende bommen ontzagen, heeft gelukkig den verderen voortgang der vlammen in tijds geſtuit. In het Tuighuis viel een bom, welke doordrong tot op eene zoldering, waar eene groote menigte brandſtoffen bewaard werd, en daar geſprongen zijnde, ſtak dezelve een gedeelte lont in brand,

in

in wier nabijheid een groot aantal pektoortſen lagen. Doch de handigheid van eenige werkgasten, die hier wacht hielden, behoedde dit gebouw voor het uitbarſten der vlammen, die de overhand gekregen hebbende, onberekenbare onheilen hadden kunnen veroorzaken. Het groote Hospitaal, reeds te voren deerlijk geteisterd, werd thans zoodanig beſchadigd, dat de zieken en gekwetſten voor eenen tijd naar elders vervoerd moesten worden, waar zij wel veiliger waren, doch van koude ſchier verkleumden en omkwamen. Met dit alles nogthans waren de ſchrik en het ſchijnbaar gevaar veel grooter, dan de noodlottige gevolgen, welke men natuurlijker wijze van zulk eenen hevigen aanval, die tot het aanbreken van den dag voortduurde, moest verwachten. Want hetgene ſchier ongelooflijk moet ſchijnen, niettegenſtaande muren verbrijzeld, daken afgeworpen, glasramen uitgeſlagen werden, en vele bommen in de nabijheid van menſchen, en van plaatſen, waar eene aanzienlijke voorraad van buskruid voorhanden was, nedervielen, heeft echter de ramp van dien nacht, hoe groot ook in andere opzigten, aan niemand der ingezetenen onmiddelijk het leven benomen. De aankomende dag gunde dezen eenen korten tijd om van den ſchrik des vorigen nachts te bekomen, en eeni-

ge verkwikking te genieten: doch reeds te negen uur begon de aanval met nieuw geweld herhaald te worden, gaande ditmaal vergezeld van een ongelukkig toeval, 't welk van verre wijd en zijd ſchrik en ontzetting, en in de nabijheid dood en vernieling veroorzaakte. Drie kruidkisten, gevuld met meer dan tweeduizend pond buskruid en met geladene hauwitzers, ſtaande bij of op de batterij van den Pelwal, door het vuur, 't zij der belegeraars van buiten, of, 't welk waarſchijnlijker is, door dat van de batterij zelve, aangeſtoken, ſprongen met éénen ſlag in de lucht, en deeden de geheele ſtad, en den grond op eenen afſtand van eenige uren in het rond, daveren en ſchudden, waardoor de kanonniers van die batterij deels deerlijk gekwetst, deels gedood, en derzelver verbrijzelde ledematen heinde en veer over de daken der huizen geſmeten en door de ſtraten der ſtad verſpreid werden. De Pelmolen, daarnevens ſtaande, werd dermate hierdoor geteisterd, dat de ſchade der eigenaren op ongeveer dertienduizend gulden begroot is geworden. De verdere ſchade aan huizen en gebouwen in de ſtad geleden, werd gerekend niet minder dan honderdduizend gulden te bedragen. De aanval der belegeraars duurde tot drie uur in den namiddag, en eindigde niet, dan na weder

groo-

groote schade en vernieling op verscheidene plaatsen der stad aangeregt, en, onder anderen, de Luthersche Kerk door eene ingeworpen bom geheel onbruikbaar gemaakt te hebben. Aan merkwaardige voorbeelden van bijzondere bewaring en ontkoming uit het schijnbaarste doodsgevaar, heeft het ook hier, gelijk in vele andere belegeringen van steden, niet ontbroken, welke reeds door eene naauwkeurige pen in het Geschiedverhaal van de gebeurtenissen der stad, gedurende het beleg, zijn opgeteekend.

De burgerij, nu door de loodlottige gevolgen van deze herhaalde aanvallen geleerd hebbende, wat al gevaren zij van eene voortgezette belegering te duchten, en welk een rampzalig lot hare nu reeds gedeeltelijk verwoeste stad op die wijze te wachten had, zag met harten krimpende van weedom den volgenden nacht te gemoet. Doch ditmaal werd de vrees voor eenen nieuwen aanval verijdeld, en in plaats van zwaarder rampen, die men duchtte, kwam de blijde hoop van verlossing opdagen. In den avond van dezen dag kondigde de trompet de aankomst eens Vredebodes aan, en beurde de verslagene gemoederen weder eenigzins op. Dadelijk kwamen eenige voorname burgers bijeen, uit wier midden eene Kommissie van zeven benoemd werd om den Maire te verzoeken, dat

hij

hij door zijnen invloed hun een gehoor bij den bevelhebbenden Generaal wilde bezorgen. Dit billijk verzoek toegeſtaan, en het gehoor bij den Generaal verkregen zijnde, ſtelde men hem den vegen ſtaat der ſtad op het levendigſte voor oogen, en, zonder van overgave te ſpreken, bad men hem de ongelukkige burgerij, zoo veel mogelijk, te ſparen. Met geduld hoorde hij het voorſtel aan, doch beriep zich op zijne verantwoordelijkheid, die hem verbood voor als nog de ſtad overtegeven, daar nog geene bres geſchoten was, en het aan middelen van verdediging en voorraad van mondbehoeften nog niet ontbrak; evenwel verklaarde hij alles voor de burgerij te willen doen, wat eer en pligt hem toelieten. Dat deze ſtap der burgeren iets zou hebben toegebragt om in onderhandelingen, die ras daarop geopend werden, te treden, is bezwaarlijk te geloven: veel waarſchijnlijker is het, dat de omſtandigheden in Frankrijk zelve, waar de zaken van BONAPARTE hoe langer hoe meer achteruit liepen; zijne eigene geſteldheid, daar alles rondom hem reeds door de Franſchen verlaten was; en de bewustheid, dat hij op een groot deel van zijn onderhoorig krijgsvolk luttel kon vertrouwen, den Bevelhebber tot het luisteren naar voor-

waar-

waarden bewogen hebben: Dit althans ware voor de eer van den Generaal en Senateur RAMPON wenſchelijker, dan de waarheid van het gerucht, 't welk ſedert verſpreid is, dat hij eene zeer aanzienlijke geldſom voor de overgave der ſtad zoude hebben bedongen. Hoe het zij, de vijandelijkheden werden van toen af geſtaakt, en hoewel de ingezetenen nog eenige dagen in eene angstvallige onzekerheid aangaande den uitſlag van zaken gehouden werden, deden zich echter van dag tot dag nieuwe teekenen op, die hoop gaven op volkomene verlosſing. Inmiddels gaf een verſpreid gerucht, dat de onderhandelingen eensklaps waren afgebroken, en de vijandelijkheden dadelijk hervat zouden worden, aanleiding tot eenige opſchudding, die echter door krachtdadige maatregelen nog in tijds werd geſtuit. Het verdrag werd op den vierden van Sprokkelmaand, 's namiddags ten vier uur, in het dorp Schelluinen geſloten, en was van den volgenden inhoud:

„ De Diviſie-Generaal ZIELINSKY, het
„ bevel voerende over de belegerings-troepen
„ voor Gorkum, Ridder van de Orde van het
„ IJzeren Kruis, eerſte en tweede klasſe van
„ de Orde der Verdienſte en van St. Wlade-
„ mir enz. enz. van wege Z. M. den Koning
„ van Pruisſen;

„ En

„ En de Generaal Senateur, Rijks-Graaf „ RAMPON, Titularis der Senatorie van Rou- „ an, Groot-Officier van het Legioen van „ Eer, Bevelhebber van de Koninklijke Orde „ der IJzeren Kroon, Opperbevelhebber te „ Gorkum, van wege Z. M. den Keizer en „ Koning NAPOLEON, enz. enz.

„ Den geheelen ondergang der ſtad Gorin- „ chem en derzelver omſtreken, die door over- „ ſtromingen bedreigd worden, welke bij eenen „ aanſtaanden dooi, zoo uit hoofde der door- „ ſnijdingen in de dijken gemaakt, als door „ den haastigen en buitengewonen aanwas der „ rivieren te wachten zijn, willende voorko- „ men, vermids eene geſtadige gemeenſchap, „ welke bij het losgaan van het ijs moet plaats „ hebben, zoo wel als de verzorging van het- „ gene noodig is ter inſtandhouding der dijken, „ eene ſchorſing der vijandelijkheden vorderen, „ hebben tot het opmaken van de artikelen „ eener overeenkomst benoemd, te weten:

„ De Diviſie-Generaal ZIELINSKY: — den „ Graaf KLINCKHOFSTREEN, Brigadier der „ Infanterie, — den Graaf FINCK VAN FINC- „ KESTEIN, Bataillons-Overſte, enz. en den „ Heer DE FISCHER, Kapitein van den Staf: „ — en de Generaal Senateur Graaf RAMPON: „ de Heeren DE CATERS, Kolonel van het

„ twee-

„ tweede Regiment van Antwerpen, Ridder van
„ het Legioen van Eer — DESTOUR, Eer-
„ ſten Kapitein en Kommandant der Genie, en
„ BOUCHARD, Kapitein Kommandant der Ar-
„ tillerie.

„ Welke Kommisſarisſen, na de uitwisſeling
„ hunner Volmagten, heden den vierden Fe-
„ bruarij 1814, de volgende artikelen, behou-
„ dens de bekrachtiging hunner Generaals,
„ hebben vastgeſteld:

Art. 1.

„ Er zal eene ſchorſing van vijandelijkheden
„ gedurende de onderhandelingen plaats hebben.
„ De vijandelijkheden zullen niet weder kunnen
„ aanvangen, dan twaalf uren nadat de weder-
„ zijdſche partijen elkander van het afbreken
„ der onderhandelingen kennis zullen gegeven
„ hebben.

Art. 2.

„ Men zal wederzijds dadelijk perſonen be-
„ noemen, welke dagelijks, of wanneer het
„ noodig zal zijn, over den toeſtand der wate-
„ ren van de Merwede en de Lek zullen han-
„ delen, en gezamenlijk middelen beramen, om
„ de overſtrooming voortekomen.

Art. 3.

„ De gemaakte doorſnijdingen in de dijken
„ zullen terſtond geſtopt worden.

Art. 4.

Art. 4.

„ De belegeraars beloven de noodige takke-
„ bosſchen en het rijshout te verſchaffen, wel-
„ ke men, ter beſchikking der belegerden, op
„ verſchillende plaatſen, buiten de grenzen der
„ Vesting in gereedheid zal houden, en waar-
„ van de laatstgenoemden geen gebruik zullen
„ mogen maken, dan in tegenwoordigheid der
„ perſonen van wederzijdſche partijen, in het
„ tweede Art. vermeld.

Art. 5.

„ Daar de voormelde voorwaarden ten voor-
„ deele der belegerden zijn, en te hunner be-
„ houdenis dienen, zoo verbindt zich de Gene-
„ raal Senateur Graaf RAMPON, om de ſtad
„ Gorkum op den eerſten Maart aanſtaande
„ overtegeven, indien dezelve in dien tusſchen-
„ tijd niet door eenige legermagt, tot zijne
„ hulp gekomen, mogt ontzet worden.

Afgeſlagen ten aanzien van de tijdsbepaling.

De ſtad zal den twintigſten Februarij, te tien uur des morgens, aan de troepen van Z. M. den Koning van Pruisſen overgegeven worden, met al het geſchut, krijgsvoorraad, kaarten, plans, aanteekeningen der Genie en der Artillerie, archiven en andere papieren

van

van het Gouvernement, alle de kasſen, publieke eigendommen, hoe ook genaamd, en wel in den zelfden ſtaat waarin zij zich bevinden, zonder achterhouding; als mede de ſchuiten en andere vaartuigen, aan het Gouvernement toebehoorende. Alle de nog overig zijnde levensmiddelen zullen mede worden afgegeven.

Art. 6.

„ De Bezetting zal met alle krijgseer, wa-
„ penen en bagaadje uittrekken, en zich langs
„ den kortſten weg naar Frankrijk begeven.

Afgeſlagen.

De Bezetting zal met alle krijgseer uittrekken, de Ruiterij te paard, en zal de wapenen buiten de Arkelpoort nederleggen. De officieren zullen hunne degens behouden; de ſoldaten en onderofficieren, met het teeken van het Legioen van Eer voorzien, zullen hunne ſabels behouden. De Bezetting zal krijgsgevangen naar de Staten van Z. M. den Koning van Pruisſen, aan deze zijde van den Weichſel, gevoerd worden. De ſoldaten en officieren zullen hunne bagaadje, eigendommen en paarden behouden.

(De officieren alleen zullen hunne paarden behouden.)

Art. 7.

„ De Bezetting zal van levensmiddelen, huis-
„ vesting, voeraadje en het benoodigde tot de
„ vervoering; te weten, twee wagens voor elk
„ Bataillon, en éénen voor den Staf, of twee,
„ zulks noodig zijnde, verzorgd worden.

De officieren, welke regt hebben om van paarden gebruik te maken, zullen daarvan worden voorzien door de onderscheidene staten, waardoor de troepen zullen trekken.

De troepen zullen op denzelfden voet als de Pruissische gevoed en betaald worden.

De officieren zullen soldij ontvangen even als de Pruissische officieren, die niet in werkelijken dienst zijn.

Art. 8.

„ De zieken, die te Gorkum blijven, zullen
„ met alle zorg, welke hun toestand vereischt,
„ behandeld worden. Te dien einde zullen de
„ noodige Officiers van gezondheid bij hen ge-
„ laten worden, om voor hunne herstelling te
„ zorgen: zij zullen in hetzelfde lot van de
„ Bezetting deelen, met uitzondering van de
„ gekwetsten, aan welke het voorregt vergund
„ wordt, om na hunne genezing, naar Frank-
„ rijk terug te keeren. Men zal bovengemel-
„ den van de noodige vervoerings-middelen,
„ enz. voorzien. Er zal door eenen Kommis-

„ sa-

„ ſaris van Oorlog van wege de Franſchen, en
„ door eenen van de zijde der Pruisſen, eene
„ naamlijst van alle de zieken worden opgemaakt.

Art. 9.

„ De voorposten der beide Partijen zullen tot
„ aan de ontruiming der ſtad dezelfde ſtellingen
„ behouden, welke zij tot hiertoe gehad hebben.

Art. 10.

„ Het getal der troepen, thans het beleg en
„ de blokkade van Gorkum uitmakende, zal,
„ voor de overgave der ſtad, niet mogen ver-
„ minderd worden.

Art. 11.

„ Onmiddelijk na de bekrachtiging, zal door
„ den Generaal Senateur Graaf RAMPON een
„ Fransch Officier worden afgezonden, om het
„ Gouvernement van de tegenwoordige over-
„ eenkomst kennis te geven.

Afgeſlagen.

Art. 12.

„ Uit aanmerking, dat de Bezetting van Gor-
„ kum ſlegts uit Nationale Garden en Vetera-
„ nen, en gevolgelijk uit vaders van huisgezin-
„ nen beſtaat, zal de uitwisſeling derzelven,
„ zoodra de omſtandigheden zulks toelaten,
„ plaats hebben.

Art. 13.

„ De Officieren van Gezondheid, en die in

 dienst

„ dienst van 't Bestuur zijn, Secretarissen en
„ bedienden, zullen met hunne paarden en ei-
„ gendommen naar Frankrijk terug keeren.

Art. 14.

„ De gevangenen der Bondgenooten, die zich
„ in de stad mogten bevinden, zullen, na de
„ bekrachtiging, in vrijheid gesteld worden.

Art. 15.

„ Er zullen door den Generaal Senateur Graaf
„ RAMPON *bons* in gereedheid gebragt wor-
„ den van alle de vorderingen, die hij in de
„ stad of derzelver omstreken zal hebben gedaan.

Art. 16.

„ Er zullen wederzijds Kommissarissen wor-
„ den benoemd, om eenen Staat optemaken van
„ alle voorwerpen, welke aan de onderscheide-
„ ne Besturen van openbare goederen, maga-
„ zijnen, enz. toebehooren. Deze Kommissa-
„ rissen zullen, nadat de bekrachtiging getee-
„ kend zal zijn, den staat van alle de boven-
„ genoemde goederen opmaken, welke hun,
„ twee dagen vóór de overgave der stad, zul-
„ len ter hand gesteld worden.

Art. 17.

„ De bekrachtiging der tegenwoordige over-
„ eenkomst zal binnen driemaal vierentwintig
„ uren moeten geschieden.

Art. 18.

„ Zoo er in den zin van bovengemelde arti-

ke-

„ kelen eenige twijfelachtigheid zich mogt op-
„ doen, zullen dezelve ten voordeele der bele-
„ gerden worden uitgelegd.”

Deze voorwaarden, onderteekend, van den eenen kant door de Gevolmagtigden van de Pruisſen, de Heeren Graaf KLINKHOFSTREEN, FINCKENSTEIJN en DE FISCHER, en van den anderen, door die van den Bevelhebber der belegerde Vesting, de Heeren DE CATERS, DESTOUR en AUGUSTUS BOUCHARD, werden binnen den bepaalden tijd bekrachtigd, ter eene zijde door den Generaal ZIELINSKIJ, en ter andere door den Generaal Senateur Graaf RAMPON.

De Burgerij en het gemeen van de Bezetting bleven nog tot maandag den zevenden van Sprokkelmaand in ’t onzekere, aangaande den waren uitſlag der onderhandelingen. Doch op dien dag kwamen vijf Pruisſiſche Generaals binnen de ſtad, om den ſtaat der magazijnen optemaken, en dezelve te verzegelen. Deze werden ras gevolgd door eene Kommisſie uit den Waterſtaat, met den Inſpecteur Generaal BLANKEN aan het hoofd, welke door de Belegeraars was gezonden om met eene dergelijke Kommisſie van wege de belegerden, beſtaande uit de Heeren W. MEKERN Dijkgraaf, en J. VAN DER CRUISSEN VAN HOEY Heemraad van het land van Arkel, benevens den Ingenieur

A. GOEKOOP, ingevolge het tweede artikel des Verdrags, de noodige ſchikkingen te beramen tot ſtopping van de gemaakte doorſnijdingen in de dijken, en den overloop van het water te ſtuiten; 't welk door de ijverige herſtelling van gemelden Ingenieur in zeer korten tijd werd volvoerd. Niet zonder huivering maakte den Generaal RAMPON op dezen dag aan de Bezetting derzelver aanſtaande krijgsgevangenſchap, in eene dagorde, bekend, en gaf als de voornaamſte reden van die harde voorwaarde op de kennis, welke de vijand had, dat het grootſte deel der Bezetting gedreigd had hem te verlaten. Hij vleide hen daarbij met de hoop, dat de vrede hen weldra aan hun vaderland zoude terug geven, en beſloot met de verzekering, dat hij in alles hetzelfde lot met hun zou deelen. Deze troostredenen konden echter niet beletten, dat de geest van ongehoorzaamheid en oproer, die zich reeds te voren had geopenbaard, van nu af hand over hand toenam. Geheele Kompagnien verlieten hare vaandels, en den volgenden dag ging bijna een geheel Bataillon van dat volk, behoorende tot de Nationale Garde van Antwerpen, over het ijs, met de ranſels op den rug, ter ſtad uit, met oogmerk, zoo zij zeiden, om zich naar huis te begeven. Hoe ver derzelver moedwil ging, kan men

men opmaken uit eene orde van dien zelfden dag, welke dus begon: „ Soldaten! uwe we- „ derſpannigheid is ten top geſtegen. Geheele „ Kompagnien hebben gister hunne posten, „ hunne officieren en onder - officieren verlaten. „ Alom hoort men geweerſchoten; terwijl ſom- „ migen van u zich de beledigendſte geſprek- „ ken veroorloven. Men heeft de onbeſchoft- „ heid gehad om mij in mijne woning te ko- „ men beledigen. Ik heb mij evenwel niets te „ verwijten: mijn leven opteofferen zoude mij „ weinig kosten." Vervolgens paait hij de ove- rigen nog met de mogelijkheid, dat er vóór den twintigſten eene Franſche legermagt kwam opdagen, wanneer de geſloten overeenkomst met de vijanden weder zou verbroken worden; en herhaalt de verzekering, waarbij hij thans zijn woord van eer gaf, dat hij in alles hetzelf- de lot met hun zou deelen, en krijgsgevangen zijn, even als zij. Het verlopen van het krijgs- volk hield nogthans aan, tot dat een groot aan- tal derzelven door de Pruisſiſche voorposten weder naar de ſtad gebragt, en daar in verze- kerde bewaring genomen werd.

Nu begon de benaauwde Burgerij door de gegronde hoop op nabijzijnde volkomene verlos- ſing langzamerhand ruimer adem te halen, ſchoon de vreugde over deze gunſtige keer van zaken

niet weinig getemperd werd door het akelige gezigt van het tooneel der verwoestingen, 't welk zich alomme aan het oog opdeed, en door de bedenking van de geleden ſchade, die toch niet in allen deele herſteld kon worden. (*) Van tijd tot tijd kreeg men nu ook in die ſtad kennis van de ware geſteldheid der zaken in het Vaderland, welke tot hiertoe zoo veel mogelijk voor de ingezetenen verborgen was gehouden, waardoor het vooruitzicht al meer en meer werd opgehelderd. Terwijl de Burgerij zich intusſchen onledig hield met hunne deerlijk gehavende woningen, vooreerst nog zeer gebrekkig, bij gemis van de noodige ſtoffen, te herſtellen en weder bewoonbaar te maken, maakte de Bezetting de noodige toebereidzelen tot den op handen zijnde uittogt. Op Vrijdag den achttienden, kwamen 'er weder Pruisſiſche Kommisſarisſen aan om de magazijnen overtenemen; en den volgenden dag liet de Maire twaalf burgers bij zich noodigen op het Stadhuis, die door hem verzocht werden om een gedeelte der Burgerij opteroepen, ten einde twee Kompagnien te vormen, die den volgenden dag voor de bewaring van rust en orde zouden zorgen; waaraan ook geredelijk werd voldaan. En zoo brak eindelijk de dag der Verlosſing, zijnde Zondag de twintigſte van Sprokkelmaand aan, hebbende de

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 5.

de Burgerij reeds vooraf hare huizen, zoo veel mogelijk, met groen en andere teekenen van vreugde verſierd, om hare blijdſchap aan hare verlosſers openlijk te tonen. Nadat een gedeelte van het Pruisſiſche krijgsvolk was binnengetrokken en de posten bezet had, begon ruim tien uur in den morgen de bezetting, welke toen nog ongeveer drie duizend man ſterk was, haren uittogt door de Arkelpoort; voorafgegaan door den Generaal RAMPON met zijnen Staf en de beide Kommisſarisſen van Oorlog, in drie rijdtuigen gezeten, welke, na een kort geſprek met den Pruisſiſchen Bevelhebber gehouden te hebben, onder geleide van eenige Officieren en Huzaren der Pruisſen, naar Utrecht gevoerd werden. Het overige krijgsvolk, waaronder, behalve Franſchen en Brabanders, ook Hollanders en van de Frieſche Nationale Garde waren, die echter ten tijde van het beleg ontwapend waren, werd buiten de poort in een weiland door de Pruisſen ingeſloten, en leide alzoo de wapenen neder. De Hollanders en Friezen zetteden dadelijk het Oranjeteeken op, en trokken vervolgens naar hunne haardſteden terug: de overigen werden, onder Pruisſiſch geleide, naar de plaats hunner gevangenſchap gebragt.

Op dien zelfden dag kwamen in de ſtad de

door Zijne Koninklijke Hoogheid aangeſtelde Kommisſaris-Generaal van het toenmalige Departement der Monden van de Maas, de Heer VAN TETS VAN GOUDRIAAN, en de Distrikts-Kommisſaris, de Heer DONKER CURTIUS, welke, vergezeld van den Maire, en eenige Leden van het Beſtuur zich kort daarna naar buiten begaven, om bij den Pruisſiſchen Bevelhebber hunne opwachting te maken. Na de ontwapening en het vertrek der krijgsgevangenen, trok het verdere Pruisſiſche en Hollandſche krijgsvolk op naar de ſtad, en toen hetzelve tot aan de *Barriere* genaderd was, werden door den Maire de ſleutels der Vesting, op een wit ſatijnen kusſen liggende, met eene gepaste aanſpraak, aan den Opperbevelhebber ter hand geſteld. Deze vertoonde dezelve als in zegepraal aan zijne dappere ſtrijdgenooten, die daarop eenen luiden vreugdekreet aanhieven, en vervolgens de ſtad introkken. De zoo evengenoemde Heeren Kommisſaris-Generaal en Distrikts-Kommisſaris riepen vervolgens de Regeerings-Kollegien op het Raadhuis bijeen, ontſloegen dezelven uit den eed, aan den Franſchen Keizer gedaan, en bevestigden hen, in naam van Nederlands Souvereinen Vorst, van nieuws in hunne posten. Hierop werd Zijne Koninklijke Hoogheid WILLEM de Eerſte als Sou-

Souverein Vorst uitgeroepen, Hoogstdeszelfs Afkondiging van de aanvaarding der Souvereiniteit van de puije van het Raadhuis afgelezen, en de Burgerij vervolgens, door eene Afkondiging van den Heer Kommisſaris Generaal, in eene krachtige taal, met hare verlosſing geluk gewenscht. (*) Bij de algemeene vreugde van dien dag, welke door eene ruime uitdeeling van velerlei eetwaren, van klederen en andere behoeften, op last van den Vorst aangebragt, en met dankbare harten ontvangen, niet weinig werd vergroot, werd de ſchuldige dank aan den Opperbeſtuurder van het lot der Volken geenzins vergeten. De meer gemelde Heeren Kommisſarisſen, benevens de Leden der onderſcheidene Beſturen, begaven zich 's namiddags te vier uren gezamenlijk naar de Groote Kerk, waar de zeer talrijke zamengevloeide ſchare door den oudſten der Leeraren van de Nederduitſche Hervormde Gemeente op eene aandoenlijke wijze tot den duren pligt van dankzegging aan haren Grooten Weldoener opgewekt en voorgegaan werd. Dus ging deze belangrijke Vesting, na drie maanden in ſtaat van beleg te zijn geweest, uit de handen van hare onwettige bezitters en geweldenaars onder de wettige bee-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 6.

heering van Nederlands Souvereinen Vorst over, en de ſchier tot wanhoop gebragte burgerij zag een einde van haar lijden, dat veel grooter was geweest, dan eenig ander gedeelte van hare landgenooten, ten zij men die van Woerden uitzondere, ondergaan had. Zij vond in het herſtel van 't Vaderland den besten troost voor de geledene rampen, en hare wonden werden ſpoedig door menschlievende hulp, die van vele kanten aangebragt werd, zoo veel mogelijk, verzacht. Dordrecht en Rotterdam gaven vooral hierin navolgenswaardige voorbeelden, en voorzagen dadelijk in de meest dringende behoeften. Doch het bezef, dat niet alleen de ramp van Gorinchem meer algemeene en krachtdadige middelen van onderſtand vorderde, maar dat ook elders in het Vaderland een aantal anderen zuchteden, die door uitvallen uit de nog door den vijand bezette Vestingen van have en goed beroofd waren, terwijl daarenboven een ander gedeelte door lang gevreesde overſtroomingen der rivieren, en doorbraken van dijken in 't lijden gebragt werd, en in plaats van mede te kunnen helpen, zelf om hulp en onderſtand moest ſmeken, deed in 't begin van Lentemaand eenige menſchenvrienden te Amſterdam beſluiten om zich, na verzochte en verkregen goedkeuring van Zijne Koninklijke Hoogheid en van

Hee-

Heeren Burgemeesteren der ſtad, tot eene Maatſchappij te vereenigen, met het verklaarde oogmerk om zich te verledigen met de inzameling van penningen, tot onderſteuning van behoeftige landgenooten, welke door de gevolgen des oorlogs en van overſtroomingen buitengewoon geleden hadden; willende, door de bekendmaking van hun voornemen, eendeels aan hunne lijdende landgenooten eenen opbeurenden wenk geven, dat dezelve, zoo verre de krachten reiken zouden, op onderſteuning konden rekenen, en anderdeels ook andere min gedrukte, of niet geleden hebbende ſteden en plaatſen uitnoodigen om haar ſpoor te volgen, en met hetzelfde doel de handen ineen te ſlaan. Zoo edel als het doel dezer Maatſchappij was, zoo verſtandig was de inrigting van hare werkzaamheden. Zij verdeelde zich in drie Kommisſien, waarvan de eerſte het huishoudelijke beſtuur op zich nam; de tweede zich verbond tot het aanwenden van pogingen om op de verwoeste plaatſen zelve naauwkeurige kennis optedoen van de perſonen, die hulp noodig hadden, en de mate van onderſtand, welke de een, in vergelijking met den anderen, zoude behoeven; de derde eindelijk eene verſtandhouding zoude openen met de medewerkende ſteden en plaatſen, ten einde door verkregen kennis van het goede

daar

daar gesticht, eene evenredigheid in de uitdeelingen te helpen bewerken.

Zijne Koninklijke Hoogheid nam zoo veel genoegen in het loffelijke ontwerp van deze Maatschappij, dat dezelve door een openbaar besluit aan deze menschen-vrienden zijnen dank betuigde, maar ook in de eerste plaats de stad Gorinchem, en de omliggende dorpen, die den Vorst in een verzoekschrift hunnen nood te kennen gegeven en eene algemeene inschrijving ten hunnen behoeve gevraagd hadden, aan de zorg der Maatschappij aanbeval, en in de tweede plaats dezelve verzocht om uit zijnen naam, volgens hare eigene bedoeling, zich zoo veel mogelijk met zoortgelijke kommissien in de verschillende steden van het Vaderland te vereenigen, alle bijdragen, zoo mogelijk *in*, en alle uitdeelingen *uit* een algemeen bestuur te doen verzamelen en voortkomen, ten einde orde, evenredigheid en onzijdigheid dit edel doel van alle menschlievende Nederlanders mogt bekronen.

In navolging van deze Maatschappij te Amsterdam, en in vereeniging met dezelve kwamen spoedig ook elders, eerst te Haarlem, vervolgens in 's Gravenhage, te Delft, en verder in de andere voorname plaatsen, dergelijke

kom-

kommisfien tot ftand, om tot bereiking van hetzelfde edele doel mede te werken (*).

Na de overgave van twee zulke gewigtige plaatfen, als 's Hertogenbosch en Gorinchem, dachten velen, dat de Bevelhebbers der overige Vestingen, die nog in de magt der Franfchen waren, geredelijk in onderhandelingen tot overgave zouden komen. De hoop toch op een tijdig ontzet voor hun moest geheel ijdel fchijnen, daar reeds in de eerfte helft van Sprokkelmaand geheel België, uitgenomen Antwerpen, deels door geweld van wapenen, deels door vrijwilligen afval, tot de partij der Bondgenooten was overgegaan, die zich door geene bedrieglijke vredes-onderhandelingen, te Chatillon geopend, in den loop hunner meestal voorfpoedige krijgsverrigtingen lieten ophouden, en, na het afbreken der gezegde onderhandelingen, het welberaden befluit hadden genomen, om zich met den verraderlijken NAPOLEON niet verder intelaten, maar met de Franfche Natie zelve, in de hoofdftad der Rijks, welke zij met rasfe fchreden naderden, over eenen roemrijken, en voor Frankrijk zelf wenfchelijken vrede te handelen. Doch het gevolg leerde, dat de bevelen tot uiterfte verdediging te ftreng, en de verpligtingen, waaronder de Bevel-

(*) Zie Aant. en Bijl. No. 7.

velhebbers dier Vestingen lagen, te ſterk waren, om anders, dan in den uiterſten nood, of op uitdrukkelijk bevel van Frankrijks Opperbeſtuur, de hun aanbevolen posten te verlaten. Daar nu tot dus verre geene dier beide omſtandigheden plaats hadden, gingen zij nog ſteeds voort met zich hardnekkig te verdedigen, tot groot ongeluk der ingezetenen, die in de nabijheid dier plaatſen wonende hunne bezittingen door de vlammen zagen vernielen, of gewelddadig wegroven. Een omſtandiger verhaal van de bijzonderheden, hiertoe betrekkelijk, zullen wij uitſtellen tot op het tijdſtip, wanneer die plaatſen, na den geteekenden afſtand van NAPOLEON, op bevel van LODEWIJK DEN ACHTTIENDEN, voor en na, door de Franſche Bezettingen werden ontruimd.

Inmiddels, terwijl het groote werk, de verloſſing van Europa, met rasſe ſchreden tot zijne voltooijing naderde, werd de arbeid aan het vernieuwde Staatsgebouw der Nederlanden, volgens het toenmalige beſtek, onafgebroken voortgezet, en het tijdſtip van deszelfs volkomene voltooijing was tevens dat, waarop de val van den Aartsdwingeland werd beſliſt.

VIJF-

J. E. Marcus, sculp. 1816.

VIJFDE HOOFDDEEL.

AANNEMING VAN DE ONTWORPEN STAATSWET, EN PLEGTIGE INHULDIGING VAN DEN SOUVEREINEN VORST.

De wijze, waarop de Grondwet voor den herboren Nederlandschen Staat ontworpen, aangenomen en bekrachtigd is, levert een zoo aandoenlijk tooneel, en tevens een zoo uitmuntend voorbeeld op van erkende en geëerbiedigde Volks-oppermagt aan den eenen, en van wijsheid in het regelen van derzelver uitoefening aan de andere zijde, dat wij de beschrijving daarvan als het belangrijkste gedeelte van onze taak beschouwen. Het meer uitvoerig Verhaal dezer zelfde gebeurtenis in alle hare bijzondere omstandigheden, 't welk alrede in 't licht is verschenen, en waaraan wij, als aan een Nationaal Gedenkstuk, onze dankbare hulde toebrengen, kon dit gedeelte van onzen arbeid wel gemakkelijk, doch niet overbodig maken, en ons ont-

ontslaan van de verpligting om daarvan zoo veel te boeken, als tot de volledigheid eener Algemeene Geschiedenis der Nederlandsche Staatsomwenteling eigenaardig gevorderd werd (*). Met erkentenis dus van de hulp, ons door dezen voorarbeid van onzen verdienstelijken landgenoot te stade gekomen, en met achterlating van hetgene niet eigenlijk tot onze taak behoort, zullen wij die groote gebeurtenis, waarvan wij zelve gedeeltelijk ooggetuigen mogten zijn, hoofdzakelijk, en in de eenvoudige taal der waarheid, trachten mede te deelen.

Voordat de Kommissie tot het ontwerpen van de Staatswet door Zijne Koninklijke Hoogheid in Wintermaand des voorgaanden jaars was benoemd (**), had reeds de onvermoeide held der Omwenteling, de Heer G. K. VAN HOGENDORP, zich verledigd om de hoofdtrekken der nieuwe Grondwet te schetsen, en daarbij te voegen zoodanige Aanmerkingen, als tot opheldering en nadere ontwikkeling daarvan moesten dienen (***). Deze schets, den Vorst aangeboden zijnde, werd door Zijne Hoogheid zeer geschikt geoordeeld om te dienen ten grondslag van

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 8.

(**) Zie Aant. en Bijl. N°. 9.

(***) Zie Aant. en Bijl. N°. 10.

van de raadplegingen, die over dit hoogstgewigtige onderwerp ſtonden aangevangen te worden, en als zoodanig aan de genoemde Kommisſie ter nader onderzoek, en ten gebruike, voor zoo verre zulks dienſtig bevonden zoude worden, opgedragen. De Kommisſie, aan den ijver en de ſchrandere ſtaatkunde van den Opſteller dezer ſchets hulde doende, door denzelven tot Voorzitter van hare Vergadering te benoemen, en van nu af met bedaarden, doch ſtevigen tred voortgaande, ſlaagde, door aanhoudende eensgezindheid en onderling vertrouwen, zoo gelukkig in hare gewigtige werkzaamheden, dat zij reeds op den derden van Sprokkelmaand zich in ſtaat bevond om, volgens den vierden artikel van hunnen Lastbrief, een voorloopig verſlag aangaande de bepaling der Regterlijke magt uittebrengen, en op den tweeden der naastvolgende Lentemaand hare geheel afgewerkte taak aan Zijne Koninklijke Hoogheid aantebieden.

Daar nu de ſedert lang meer algemeen erkende, en openlijk geleerde regten eens vrijen Volks niet gedoogden, dat de Staatswet, die voor de geheele Natie voortaan verbindende moest zijn, zonder toeſtemming dier Natie wierd ingevoerd, was de Souvereine Vorst, die niet, dan op de wettigſte wijze, en met 's Volks

volkomene goedkeuring het Opperbeſtuur over deze landen begeerde te voeren, alrede in tijds daarop bedacht geweest om de Grondwet, op zijnen last ontworpen, voordat dezelve door hem zoude worden aangenomen, aan de Natie zelve ter goed- of afkeuring voortedragen: dan de treurige ondervinding der jongſte tijden had maar al te duidelijk geleerd, hoe weinig de geheele Volksmenigte geſchikt is om over hare belangen regt te oordeelen; ja hoe weinig zelfs eene algemeene Volksſtemming, die nog daarenboven meestal tot groote verwarringen aanleiding geeft, een zeker middel is om van 's Volks ware gezindheid verzekerd te worden. Zijne Koninklijke Hoogheid, de gevaarlijke klippen kennende, die hier zorgvuldig vermijd moesten worden, beſloot dus wijslijk het oordeel over de Ontworpen Staatswet niet aan eene meerendeels onbevoegde, en door invloed van anderen doorgaans beſtuurde menigte, maar aan een genoegzaam aantal van mannen optedragen, die door edele geboorte en daarmede overeenkomende opvoeding, of door eigen verkregen en bekende kundigheden en langdurige ondervinding in het beſtuur van Staatszaken uitmunteden, of ook door groote bezittingen aan 't land hunner geboorte op het naauwſte verknocht, en daardoor tot inzage in 's lands zaken geregtigd

tigd waren, doch die alle tevens het vertrouwen der Natie dermate bezaten, dat deze in derzelver uitspraak verklaarde te kunnen berusten. Te dien einde liet Zijne Hoogheid, zoo door de bijzondere Leden der Kommissie tot het ontwerpen der Staatswet, als door de Kommissarissen-Generaal in de onderscheidene Gewesten, lijsten van zoodanige NOTABELEN of Aanzienlijken opmaken, welke lijsten vervolgens in handen van eene andere Kommissie gesteld werden, met last: „ om naauwkeurig en „ onpartijdig nategaan, of de personen, welke „ op die lijsten gebragt waren, wel en te regt „ beschouwd konden worden als NOTABELEN „ der Natie, en als mannen aanzienlijk, het zij „ door deugd en uitstekende bekwaamheden, „ of door geboorte, of door vermogen, of „ door, 't zij vroegere, 't zij tegenwoordige, „ ambtsbetrekkingen; en om de zoodanigen, in „ welke alle die vereischten geheel mogten „ ontbreken, of die uit eenigen anderen hoof„ de onbevoegd mogten geacht worden om het „ Nederlandsche Volk te vertegenwoordigen, „ en de ontworpen Staatsregeling te beoordee„ len, van de lijst, waarop hij geplaatst mogt „ zijn, uitteschrappen, waarna dezelve niet meer „ in aanmerking zoude kunnen komen: om „ voorts ieder van de goedgekeurde Notabelen

„ te brengen op eene afzonderlijke lijst van het
„ *Departement* of Gewest, waartoe hij be-
„ hoorde, en dan uit die gewestelijke lijsten
„ dat getal uittekippen, 't welk ieder Gewest,
„ naar mate van deszelfs bevolking, regt had
„ om in een aantal van zeshonderd Notabelen,
„ 't welk voor het geheele land werd bepaald,
„ te leveren." De leden van deze Kommissie werden verpligt om, voordat zij hunne werkzaamheden begonnen, bij onderteekening te zweeren, „ dat zij in dezen zouden handelen
„ naar hun beste weten, zonder eenige partij-
„ digheid, vrij van haat en alle persoonlijke
„ neigingen, en aan geene andere bedenkingen
„ gehoor gevende, dan aan die van het alge-
„ meene belang en van de waardigheid der Ne-
„ derlandsche Natie;" met bijvoeging „ van om-
„ trent al het verhandelde een diep stilzwijgen
„ in acht te nemen, en de gevoelens hunner
„ medeleden aan niemand, wie hij ook zijn
„ mogt, te openbaren."

Nadat deze Kommissie met den vereischten spoed aan haren last voldaan, en eene Lijst van zeshonderd *Notabelen*, uit alle de bijzondere Gewesten van Nederland, naar evenredigheid van derzelver bevolking genomen, en de bovengenoemde vereischten bezittende, aan Zijne Koninklijke Hoogheid overhandigd had, behaag-

de

de het den Vorst zich in eigenen perfoon tot de geheele Natie te wenden, en haar door eene openbare Afkondiging, gedagteekend den tweeden van Lentemaand, zijne mening en begeerte in dezer voege bekend te maken:

„ Door uw vertrouwen, door uwe liefde tot
„ de Souvereiniteit dezer Landen geroepen,
„ verklaarden wij reeds aanvankelijk dezelve al-
„ leenlijk te willen aannemen onder waarbor-
„ ging eener wijze Conftitutie, welke uwe vrij-
„ heid tegen alle mogelijke misbruiken kon
„ verzekeren, en wij hebben de behoefte daar-
„ van bij voortduring gevoeld.

„ Wij achtten het daarom eenen onzer eerfte
„ en heiligfte pligten, eenige aanzienlijke man-
„ nen bijeenteroepen, en hen te belasten met
„ de gewigtige taak om eene Grondwet te ont-
„ werpen, ingerigt naar uwe zeden, naar uwe
„ gewoonten, en tevens naar de behoeften van
„ den tegenwoordigen tijd.

„ Zij namen dien last met welwillendheid op
„ zich, volbragten dien met ijver, en boden
„ ons de vrucht hunner onafgebrokene werk-
„ zaamheden aan.

„ Wij hebben, na eene naauwkeurige over-
„ weging, gemeend aan dit werk onze goed-
„ keuring niet te mogen weigeren.

„ Dan nog is ons hart niet voldaan: het

„ geldt de belangen van geheel Nederland.
„ Het geheele Nederlandsche Volk moet dus in
„ dit gewigtige werk gekend worden. Dat Volk
„ moet de meest mogelijke verzekering heb-
„ ben, dat daarin deszelfs dierbaarste belangen
„ zijn in het oog gehouden; dat de Gods-
„ dienst, als de bron van alles goeds, daarbij
„ geëerbiedigd en gehandhaafd, de godsdienstige
„ vrijheid door geene tijdelijke belangen ge-
„ stoord, maar in de ruimste mate gewaarborgd
„ wordt; dat de opvoeding der jeugd, de uit-
„ breiding van wetenschappelijke kennis door
„ de Regeering worden ter hand genomen, doch
„ van alle knellende banden, die den geest on-
„ derdrukken, den moed verdooven, losge-
„ maakt; dat persoonlijke veiligheid geen lou-
„ tere klank zij, noch afhange van de grillig-
„ heid eener ergdenkende en arglistige Politie;
„ dat eene ongekreukte bedeeling van het regt
„ naar vaste regelen gewijzigd, aan elk het zij-
„ ne verzekere; dat koophandel, landbouw,
„ fabriekwezen niet gestremd worden, maar, als
„ rijke bronnen van algemeene en bijzondere
„ welvaart, eenen vrijen loop hebben; dat
„ daartoe de huishoudelijke besturen der groo-
„ tere en kleinere gedeelten van den Staat,
„ door de algemeene wetten en de algemeene
„ regeering gewijzigd, niet gedwongen worden;

„ dat

„ dat zij daartegen, door eenen te ver getrok-
„ ken ijver voor plaatſelijke belangen, den zoo
„ noodigen klem der algemeene regeering niet
„ verlammen, maar daaraan veeleer kracht bij-
„ zetten, zoo verre hunne bemoeijenis te dezen
„ werkzaam zijn moet; dat de algemeene wet-
„ ten, door eene gemakkelijke en gelukkige
„ zamenwerking der twee hoofddeelen van het
„ Beſtuur, op het ware belang van den Staat
„ gegrond zijn; dat de geldmiddelen en de wa-
„ pening, de twee ware ſterkten van het Staat-
„ kundig ligchaam, in het middenpunt geplaatst
„ worden, opdat alzoo bewaard worde het
„ grootſte en onſchatbaarſte voorregt van een
„ vrij Volk, *deszelfs onafhankelijkheid.*

„ Wie uwer twijfelt hieraan, na de droevig-
„ ſte ondervinding eener vreemde overheer-
„ ſching, welke nergens regt erkende, waar
„ de middelen ontbraken om het met geweld
„ te verdedigen; na in de laatſte jaren gezucht
„ te hebben onder het drukkendſte juk, dat ſe-
„ dert de Spaanſche tijden ooit gedragen werd?
„ Nu toch kent gij eerst de regte waarde van
„ die dierbare panden, voor welke uwe va-
„ deren goed en bloed opofferden; van het
„ heil, dat *zij* voor hunne naneven ſtichteden,
„ en *wij* door den rampſpoed der tijden zagen
„ verloren gaan.

„ Dat dan hun voorbeeld ons op nieuw lee-
„ re en aanmoedige. Op mij rust de verplig-
„ ting om, Hem navolgende, wiens naam ik
„ draag, wiens gedachtenis ik ſteeds eerbiedi-
„ ge, het verlorene te herſtellen. Voor U is
„ het pligt, mij daarin met alle uwe krach-
„ ten te onderſteunen, opdat wij alzoo onder
„ den zegen der algoede Voorzienigheid, die
„ ons gezamenlijk tot dezen arbeid roept, het
„ lieve Vaderland, geheel herwonnen en her-
„ ſteld, aan onze kinderen nalaten.

„ Opdat nu met des te grooter kennis van
„ zaken beoordeeld worde, of de ontworpen
„ Grondwet een der middelen zij tot bereiking
„ van het doel, hebben wij goedgevonden, het
„ gemaakte Ontwerp ter nadere overweging
„ voortedragen aan eene talrijke vergadering
„ van eenigen der aanzienlijkſten en bevoegd-
„ ſten onder U.

„ Wij hebben daarom eene bijzondere Kom-
„ misſie benoemd, om, uit eene ruime opgave
„ aan ons gedaan, zes honderd perſonen te
„ kiezen, met inachtneming der bevolking van
„ elk der thans beſtaande Departementen.

„ Met uw vertrouwen vereerd, zullen dezen
„ zich op den achtentwintigſten dezer maand
„ binnen de hoofdſtad Amſterdam vereenigen,
„ om over dit gewigtig werk uitſpraak te

„ doen.

„ doen. Zij zullen, te gelijk met den befchrij„ vingsbrief, het Ontwerp ontvangen, om zich „ alzoo tot die uitfpraak in kalmte voortebe„ reiden; en wij willen, dat daarna ook dat „ Ontwerp door elk gekend worde.

„ Dan te voren moet op eene duidelijke wij„ ze blijken, dat zij het algemeene vertrouwen „ bezitten. Wij gelasten dienvolgens, dat de „ lijst der perfonen, voor ieder Departement „ gekozen, openbaar worde, en dat aan elk in„ gezeten van hetzelve, hoofd des huisgezins „ zijnde, gelegenheid gegeven worde, om op „ een Register, daartoe in elk Kanton of Vre„ degeregt, gedurende den tijd van acht da„ gen, openteleggen, met onderteekening van „ zijnen naam, zonder eenige verdere bijvoe„ ging, zoodanige perfoon of perfonen afte„ keuren, als hij min bevoegd rekent.

„ Geen ingezeten is van dit regt verftoken. „ Alleenlijk kunnen daarin niet deelen lijf- en „ huisbedienden, tot perfoonlijken dienst be„ hoorende, de nu of in het laatstverlopen jaar „ bedeelde perfonen, bankbreukigen, en zij die „ onder *Curatele*, of in ftaat van befchuldiging „ gefteld zijn.

„ Wanneer ons uit de opneming der Regis„ ters blijken zal, dat de meerderheid met de „ voorgedragen perfonen genoegen neemt, zul-

„ len

„ len wij dezelven beſchouwen, als repreſen-
„ teerende het geheele Nederlandſche Volk;
„ tot het bedoelde einde hen bijeen roepen,
„ ons in hun midden begeven, en hen begroe-
„ ten, als uitmakende de *Groote Vergadering*,
„ *repreſenteerende de Vereenigde Nederlanden.*

„ Zij zullen voorts in vrijheid hunne werk-
„ zaamheden aanvangen, en ons van derzelver
„ afloop door eene plegtige Kommisſie kennis
„ geven, en, wanneer de aanneming der Grond-
„ wet het gevolg hunner beraadſlagingen is,
„ zullen wij dadelijk de noodige ſchikkingen
„ beramen, ten einde in dezelfde Vergadering
„ op eene plegtige wijze den eed afteleggen,
„ ons bij de Grondwet voorgeſchreven, en
„ daarna ſtatelijk te worden ingehuldigd.

„ In de beoordeeling dezer ſchikkingen moet
„ U, waarde Landgenooten! de overtuiging niet
„ verlaten, dat het heil van het lieve Vader-
„ land mijne eerſte en eenige bedoeling is, dat
„ uw belang en het mijne één is: en waar is
„ dit duidelijker en zigtbaarder, dan bij de in-
„ voering van vaste Staatsregelen? Gij vindt
„ daarin de waarborgen van uwe dierbaarſte
„ regten; aan Mij verſchaffen zij het voordeel,
„ om den last en de verantwoordelijkheid van
„ het beſtuur, naar bepaalde gronden, met de
„ besten en kundigſten es Lands, gezamenlijk

„ te

„ te dragen, en verzekeren mij alzoo de voortduring dier gevoelens, waarvan de veelvuldige bewijzen mijn hart verheugen, mijnen moed aanvuren, mijnen last verligten, en mij en mijn Huis voor eeuwig aan het herboren Vaderland vastketenen."

De bepaalde tijd van acht dagen tot onderzoek der opengelegde Lijsten verſtreken, en het verſlag van de uitkomst door de Vrederegters ingezonden zijnde, bleek ten vollen, dat de Kommisſie, aan welke de keus der *Notabelen* was opgedragen, haar werk tot genoegen der Natie had verrigt, daar meest alle de benoemden *zonder*, ſlegts enkele *met eenige* uitzondering, de algemeene goedkeuring hadden weggedragen, en dus bevoegd geoordeeld waren om het geheele Nederlandſche Volk te vertegenwoordigen, en in deszelfs naam over de aanneming of verwerping der voorgelegde Grondwet te beſlisſen. Ten gevolge hiervan werden deze *Notabelen*, beſtemd zijnde om uittemaken de Groote Vergadering, vertegenwoordigende het Volk van Nederland, uitgenodigd en opgeroepen om zich op den achtentwintigſten van Lentemaand binnen de hoofdſtad Amſterdam te vereenigen, ten einde den volgenden dag plegtig vergaderd hun oordeel uittebrengen over de ontworpen Staatswet, welke zij tijd en gelegenheid

heid hadden gehad om vooraf behoorlijk te onderzoeken en rijpelijk te overwegen. De noodige toebereidzelen werden inmiddels gemaakt om aan het hoogstgewigtige werk van dien dag de vereischte plegtigheid en luister bijtezetten. De Nieuwe Kerk was, zoo uit aanmerking van hare ruimte, als van haar godsdienſtig gebruik, zeer voegzaam tot het tooneel dier godsdienſtige Staatsplegtigheid gekozen, ten welken einde het middelruim van dezelve niet alleen met de noodige zetels voorzien, maar ook, onder opzigt en beſtuur der beroemde Nederlandſche Bouwkunſtenaren, VAN DER HARDT en ZIESENIS, volkomen overeenkomſtig het groote doel, en den geest der Natie, ingerigt en verfraaid was. Nadat in den vroegen morgen van den negenentwintigſten de plegtigheid van den dag door de gewone teekenen bekend was gemaakt, en de Notabelen ter beſtemde plaatſe vergaderd waren, maakte de Vorst zich gereed om op eene ſtatige, en met de waardigheid van eenen Souverein overeenkomſtige wijze in derzelver midden te verſchijnen. Deszelfs vertrek van het Paleis werd tusſchen tien en elf uren door eenentwintig kanonſchoten aangekondigd. De trein, die Zijne Hoogheid voorafging, beſtond uit eene eerewacht van Amſterdamſche jongelingen, eenen Fourier met de Lakeijen van het

Hof

Hof in groote ſtaatſij-liverij, de Kamerdienaars van den Vorst, vier Trompetters, den Heraut van wapenen met deszelfs Adſiſtenten, den Ceremoniemeester, eenen Stalmeester met Pages, de Edellieden van den Vorst, benevens deszelfs Kamerheeren, de Groot-Officieren van het Hof, en de Leden mét den Secretaris van de Kommisſie tot het ontwerpen van de Grondwet. De SOUVEREINE VORST zelf, in vorſtelijk plegtgewaad, ging in 't midden van de twee Prinſen, Hoogstdeszelfs Zonen, omringd door perſonen van den hoogſten rang in het Krijgswezen, beide te water en te land. In 't gevolg waren de Ministers van de onderſcheidene vakken, en de voorname Staatsambtenaren; waar achter weder Lakeijen in groote ſtaatsliverij, en eindelijk een gedeelte van 's Vorſten Lijfwacht. Aan den ingang der Kerk werd de Vorst door den Kommisſaris-Generaal van het Departement, en de Burgemeesteren van Amſterdam opgewacht en binnengeleid.

De Vergadering der Notabelen was inmiddels reeds derwijze geregeld, dat dezelve elken oogenblik hare werkzaamheden kon beginnen. Ter voorkoming van noodeloze langwijligheden, had Zijne Koninklijke Hoogheid vooraf de Kommisſie tot het vervaardigen van de lijsten der Notabelen gemagtigd om de Groote Vergadering,

ring, bij het lot, in tien afdeelingen te ſplitſen; als mede om eenen algemeenen Voorzitter, tien Bijzitters, en eenen Geheimſchrijver te benoemen. Aan dien last naar behooren voldaán zijnde, waren door den Heer VAN LIJNDEN VAN HOEVELAKEN, als eerst benoemd Lid dier Kommisſie, uit naam van Zijne Koninklijke Hoogheid, DEN SOUVEREINEN VORST DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, openlijk uitgeroepen: tot Algemeenen Voorzitter, de Heer A. W. C. VAN NAGEL VAN AMPSEN, tot Voorzitters der tien Afdeelingen, de Heeren J. VAN DE POLL, G. W. J. VAN LAMSWEERDE, J. A. DE MIST, J. H. VAN LIJNDEN TOT LUNENBURG, A. G. CAMPER, P. HOFSTEDE, J. P. VAN WICKEVOORT CROMMELIN, F. X. VERHEIJEN, C. C. SIX VAN OTERLEEK, en VAN PABST VAN BINGERDEN: tot Geheimſchrijver de Heer J. BONDT.

De Souvereine Vorst zich thans op den troonswijze verheven zetel geplaatst hebbende, ſprak de Vergadering in deze woorden aan:

„ MIJNE HEEREN!

„ Met de hartelijkſte aandoening, open ik
„ deze Vergadering. Voor negentien jaren,
„ door de ſtaats - ſtormen, die Europa, nu bijna
„ het

„ het vierde van eene eeuw, geslingerd heb-
„ ben, van den vaderlandschen grond verwij-
„ derd, op het oogenblik zelf, waarop zich
„ naauwlijks voor mij de loopbaan had ge-
„ opend, waarin ik het Vaderland van dienst
„ kon zijn, vond ik mij, door de berigten
„ van het dagelijks dieper zinken van dat volk,
„ met welks roem en geluk de roem en het
„ geluk van mijn Huis zoo lang verbonden wa-
„ ren geweest, naauwer en naauwer aan Ne-
„ derland verbonden. Maar het geluk, het
„ aaneengeschakeld en ongehoord geluk van
„ den algemeenen overweldiger van het vaste
„ land scheen alle uitzigt, om het Land mijner
„ geboorte immer wederom te zien, en bevrijd
„ wederom te zien, bijna onmogelijk te ma-
„ ken; en echter zie ik mij thans, dank zij
„ daarvoor de goedheid van het Opperwezen,
„ door de zegevierende wapenen der veréénig-
„ de wrekers en handhavers van de geschonde-
„ ne regten der Natiën, en door de geestdrift
„ der Nederlanders zelve voor het herstel hunner
„ vrijheid, niet alleen in dat Vaderland terug,
„ maar te gelijk omstuwd en gerugsteund door
„ alles, wat de liefde en hartelijkheid van een
„ Volk aan een' Vorst kan aanbieden. En zou
„ ik dan zonder aandoening eene Vergadering
„ openen, waar zich een aanzienlijk getal der

 „ bes-

„ beste en voornaamſte, der kundigſte en ge-
„ goedſte Mannen uit dat Volk vereenigd vindt,
„ om te beſlisſen over het gewigtigste punt,
„ dat immer voor een Volk in overweging ge-
„ nomen kan worden; over de Grondwet, van
„ welke het geluk niet alleen van dit geſlacht,
„ maar, gelijk wij hopen, ook dat van vol-
„ gende geſlachten moet afhangen.

„ Neen, mijne Heeren! ik gevoel al het aan-
„ doenlijk plegtige van dezen dag; maar ik ge-
„ voel ook daardoor te meer den pligt, die op
„ mij rust, om U voor dat Vaderland zelf aan
„ het belang uwer gewigtige roeping te her-
„ inneren.

„ Ik heb op de verklaring van het meeren-
„ deel der Natie, dat zij de uitoefening der
„ Souvereine regten bij voorkeur in mijne han-
„ den zag, gezegd, alleen op *ééne* voorwaarde
„ daarin genoegen te zullen nemen, en wel op
„ die, dat eene, naar Hollands behoefte en den
„ tegenwoordigen toeſtand van Europa bere-
„ kende Grondwet de vrijheid van perſonen,
„ de veiligheid van goederen, en, met één
„ woord, alle de burgerlijke regten, welke een
„ inderdaad vrij Volk kenſchetſen, genoegzaam
„ zoude verzekeren.

„ Eene Kommisſie, uit mannen zamen ge-
„ ſteld, welker vaderlandsliefde en kundigheden
„ be-

„ *boven* alle bedenking waren, heeft eene der-
„ gelijke Grondwet ontworpen. De heer VAN
„ MAANEN zal u de gronden, waarop dit
„ nieuw Staatsgebouw is opgetrokken, doen
„ kennen; maar het is geenszins mijne bedoe-
„ ling, het kan mijne bedoeling niet zijn, de
„ behandeling der gewigtigste zaak tot eene ijde-
„ le plegtigheid te maken.

„ Overtuigd, door hetgeen wij, gedurende
„ twintig jaren, gezien hebben, dat eene hoof-
„ delijke stemming van het geheele Volk, bijna
„ uit den aard der zake, niet anders dan eene
„ bloote vertooning is, heb ik juist daarom
„ deze Vergadering bijeen geroepen, om zeker
„ te zijn, dat mannen, uit alle oorden van het
„ Vaderland, uit de achtenswaardigste burgers
„ gekozen, niet bij overijling, maar na een be-
„ daard overleg ten hunnent, zonder werking
„ van invloed of overreding, de vraag beant-
„ woorden zouden, of zij in deze Grondwet
„ genoegzamen waarborg voor hun geluk en
„ voor hunne veiligheid niet alleen, maar ook
„ voor die van hunne kinderen vonden.

„ In het breede te betoogen, mijne Heeren!
„ hoe zeer deze zaak alle uwe aandacht waar-
„ dig is, zoude eene beleediging *voor u* zijn;
„ maar ik mag niet nalaten, u te herinneren,
„ dat het eene beleediging *voor mij* zoude zijn,

„ indien iemand uwer zich kon verbeelden, dat „ hij in deze beslissing door iets anders, dan „ alleen door zijne overtuiging en door zijn „ geweten moest geleid worden.

„ Het belang en het geluk van Nederland „ moeten alleen het doel zijn uwer raadplegin- „ gen, gelijk dezelve, hiervan zij God mijn „ getuige, alleen het doel mijner wenschen en „ uitzigten zijn!"

Dadelijk hierop voldeed de Heer C. F. VAN MAANEN, eerste Voorzitter van het Hooge Geregtshof der Vereenigde Nederlanden, en Mede-lid der Kommissie tot het ontwerpen van de Grondwet, aan den vereerenden last, hem door Zijne Koninklijke Hoogheid opgedragen, om door ontwikkeling der grondbeginselen, naar welke de nieuwe Staatsregeling ontworpen was, de Vergadering voortelichten, en in hare beoordeeling te gemoet te komen. Wij verblijden ons, dat dit stuk van welsprekende staatkunde voor den nakomeling niet verloren zal zijn, en vertrouwen, dat deze, hetzelve gelezen hebbende, niet zal nalaten de bedachtzaamheid en het doorzicht zijner voorvaderen in het grondvesten van het nieuwe Staatsgebouw dankbaar te vereeren. (*)

Het-

(*) De uitgebreidheid van het stuk deed ons wel eeni-

Hetzelve was van dezen inhoud:

„ Mijne Heeren!

„ Vervuld van het gewigt der eervolle en
„ belangrijke taak, mij door Zijne Koninklijke
„ Hoogheid opgelegd; doordrongen van eerbie-
„ dige dankbaarheid voor die gadelooze onder-
„ fcheiding, mij door zijne gunst te beurt ge-
„ vallen; voldoe ik, echter met fchroomvallig-
„ heid, aan den vereerenden last, om bij deze
„ ftatelijke en plegtige gelegenheid, welke
„ in de gefchiedenis van het Vaderland een
„ nieuw tijdvak opent, over de tederfte en ge-
„ wig-

eenige oogenblikken aarzelen om hetzelve in ons gefchiedverhaal intelasfchen; doch bij nadere bedenking, dat, fchoon de Grondwet zelve, eenmaal aangenomen zijnde, onderfteld mogt worden aan de inwoners van Nederland algemeen bekend te zijn, de gronden echter, waarop dezelve rust, flegts aan weinige bekend zouden worden, en dat de pligt van Gefchiedfchrijver van ons vorderde, het tegenwoordige zoo wel als het toekomende geflagt niet alleen den uitflag der ftemming over 's Volks hoogfte belangen, maar ook de oorzaken en beweegredenen, welke daarop redelijker wijze den meesten invloed moesten gehad hebben, te doen kennen, zagen wij ons geene andere keuze overgelaten, dan om of de aangevoerde gronden met de eigene woorden van den welfprekenden Staatsman voortedragen, of dezelve bij wijze van uittrekzel flegts hoofdzakelijk en gebrekkig medetedeelen: en nu beflisfe de lezer zelf, welke partij wij hier te kiezen hadden.

„ wigtigste zaak tot de talrijkste en aanzienlijke „ Staatsvergadering te spreken, welke in Ne„ derland immer bijeen kwam.

„ Alles loopt zamen om mijnen ernst te span„ nen; om mijne aandoeningen te verhoogen.

„ Mijne gedachten doorloopen het tijdperk „ van zoo vele jaren, gebrandmerkt door onza„ lige verdeeldheid en felle burgertwisten; be„ vlekt met dwaasheden en gruwelen; onver„ getelijk door eene overmaat van rampen, „ welke geheel Europa overstroomd, en Vor„ sten en Volken in het verderf gestort heb„ ben.

„ Mijne gedachten doorloopen het schrikke„ lijke tijdperk van zoo vele jaren van geweld „ en overheersching, waarin onze vaderlandsche „ grond met zoo vele rijken en staten van Eu„ ropa heeft gedeeld, en waarin eindelijk, na „ menigvuldige staats- en lotsverwisselingen, „ door buitenlandschen invloed bewerkt, toen „ de dwingelandij op het hoogst geklommen „ was, ons bestaan als Natie verloren is ge„ gaan, en aan ons, in al dien bitteren druk en „ leed, naauwlijks de vertroosting is gegund „ geworden, om onze kinderen, bij het ver„ haal van onze eigene dwaasheden en jamme„ ren, terug te wijzen op de oude dagen van „ glorie, voorspoed en geluk; op de Vorsten,

„ Staats-

„ Staatsmannen en Helden, die 's Lands vrij„ heid en onafhankelijkheid met hun bloed, „ met hun wijs beleid, met hunne kloemoedig„ heid en ſchranderheid, gevestigd, verdedigd „ en bewaard hebben.

„ Mijne gedachten ſtaan ſtil bij de overden„ king van alle de vernederingen, van al het „ leed, dat wij hebben moeten ondergaan, om „ eindelijk, na zoo vele worſtelingen, na zoo „ vele twisten en proeven over den vorm van „ regeering, welke voor ons land en volk best „ geſchikt, en naar de behoefte van den tijd „ meest berekend was, tot een heerlijk einde „ te komen, waartoe wij in den gewonen loop „ der dingen nimmer zouden zijn geraakt; en „ de Hooge Overheid en Souvereiniteit van de „ Vereenigde Nederlanden, door de onverdeel„ de en algemeene ſtem van alle onze landge„ nooten, te zien opdragen aan den doorluch„ tigen Afſtammeling uit dat Heldenhuis, welks „ zaak met die van Nederland ſteeds dezelfde „ was. Deze, zoo ontwijfelbaar, zoo algemeen, „ met zoo veel geestdrift uitgedrukte begeerte „ van ons en van alle onze landgenooten, is „ het eerſte en grootſte beginſel, waarop de „ Grondwet gevestigd is, welke door mijnen „ Vorſtelijken Meester aan uwe overweging en „ beraadſlagingen wordt aangeboden.

„ Gij, Mijne Heeren, die in deze hoofdſtad „ getuigen zijt geweest van het ſtatig en on- „ vergetelijk oogenblik, waarin Zijne Konink- „ lijke Hoogheid zijne bedenkingen aan de al- „ gemeene wenſchen opofferde, maar ook te- „ vens bij herhaling, met gevoel en aandoe- „ ning, betuigde, dat hij de hem opgedragen „ Hooge Overheid alleen aanvaardde, onder „ waarborging van eene wijze Conſtitutie, wel- „ ke de vrijheid tegen volgende mogelijke mis- „ bruiken konde verzekeren; gij kunt getuigen „ van den hoogen ernst, welke 's Vorst ge- „ heele ziel, op dat plegtige oogenblik, ver- „ vulde; en ik mag aan U en aan allen, die „ met U tot het gewigtige werk van dezen dag „ geroepen zijt, de opregte verzekering geven, „ dat het onderwerp der Grondwet, welke U „ wordt aangeboden, meer bijzonder uit dat „ oogpunt, door Zijne Koninklijke Hoogheid, „ met herhaalde naauwgezetheid, en met de „ grootſte zorg, is onderzocht en getoetst.

„ Dit onderzoek was even zeer eene behoef- „ te voor zijn hart, als de vervulling van eenen „ heiligen pligt, welken hij aan zijne landge- „ nooten, aan zich zelven, en ook aan hun „ verſchuldigd was, die eenmaal na hem, bij „ erfopvolging, tot het hooge bewind zouden „ geroepen worden, en wier regten in de

„ Grond-

„ Grondwet met de meest mogelijke duidelijk-
„ heid omſtandig zijn beſchreven, zoodat daar-
„ omtrent niet ligt eenige onzekerheid of twij-
„ fel zal kunnen beſtaan.

„ Bij het onderzoeken der regelen, welke
„ daaromtrent in de Grondwet gevonden wor-
„ den, zal het uwe aandacht, Mijne Heeren,
„ niet ontglippen, dat dezelve zijn ingerigt
„ achtervolgens de bepalingen, welke bevorens
„ omtrent de erfopvolging in het Stadhouder-
„ ſchap waren vastgeſteld; en dat dus de be-
„ langen van andere takken van het doorluchti-
„ ge Huis van Oranje-Nasſau, ook met be-
„ trekking tot de erfopvolging in de Souverei-
„ niteit, op den zelfden voet zijn verzekerd
„ geworden; onverminderd het vermogen van
„ de Staten Generaal, om, op voordragt van
„ den Souvereinen Vorst, deswegens bij eene
„ Wet veranderingen te maken, wanneer bij-
„ zondere omſtandigheden, en 's Lands oirbaar
„ zulks mogten vorderen.

„ De Staten Generaal, — wier toeſtemming,
„ volgens de Grondwet, tot het huwelijk van
„ den Vorst wordt vereischt, opdat het Sou-
„ vereine gezag niet valle in handen van Vor-
„ ſten, door naauwe betrekkingen van bloed-
„ verwantſchap aan ſtamhuizen verbonden, wel-
„ ke, om gewigtige ſtaatsaangelegenheden, in

„ zoo naauwe verhouding tot den Staat der Ver-
„ eenigde Nederlanden niet zouden kunnen
„ worden toegelaten — die Staten Generaal zijn
„ alleen geregtigd om 's Vorſten opvolger te
„ benoemen, indien er geen bevoegde erfop-
„ volger beſtaat: de Vorst kan hun dien opvol-
„ ger voordragen, maar het ſtaat aan hun om
„ denzelven goedtekeuren. En deze bepalin-
„ gen, zoo wel als die, welke tot de regten
„ der Staten Generaal omtrent de Voogdij van
„ den minderjarigen Vorst en het Regentſchap
„ betrekkelijk zijn, zullen U, Mijne Heeren,
„ een nieuw en overtuigend bewijs geven van
„ de groote zorgvuldigheid, waarmede Zijne
„ Koninklijke Hoogheid begeerd heeft, dat dit
„ gewigtige onderwerp bij de Grondwet zoude
„ behandeld worden; en van zijne overtuiging,
„ dat de belangen van zijn Huis en van zijne
„ opvolgers door dien invloed en de medewer-
„ king der hoogſte Lands-Vergadering het ze-
„ kerst werden gewaarborgd.

„ Maar waarom houde ik mij op bij een on-
„ derwerp, dat uwe harten met weemoed ver-
„ vult? mogen wij niet eerbiedig vertrouwen,
„ Mijne Heeren, dat de Goddelijke Voorzienig-
„ heid, die dit overoud en zoo doorluchtig
„ Vorſtenhuis gedurende zoo veele eeuwen in
„ ſtand heeft gehouden, die den gelukkigen

„ echt

„ echt van den Vorst en van Zijne Koninklijke „ Gemalinne met edel nakroost heeft gezegend; „ met zonen, die in de eerste lente van hun „ leven reeds het zwaard in de heldenvuist ge- „ grepen, en van hunne dappere voorouderen „ niet ontaard, voor de zaak van de Vrijheid „ der Volken, voor de zaak van het zuchtende „ Europa gestreden, en zich met eere en krijgs- „ roem overdekt hebben; mogen wij niet ver- „ trouwen, Mijne Heeren, dat de Goddelijke „ Voorzienigheid dit Heldenhuis in stand zal „ houden, en in deszelfs voorspoed en luister „ 's Lands welvaart en glorie duurzaam zal be- „ vestigen?

„ Ook voor het uiterlijke aanzien van de Vor- „ stelijke waardigheid heeft de Grondwet ge- „ zorgd: niet, door aan den Vorst Koninklij- „ ke of andere tijtels toetekennen, welke ook „ eigenlijk niet beslissen omtrent de regten of „ voorregten der Souvereiniteit, en wier ge- „ bruik door de beginselen van het algemeene „ regt, dat onder de Vorsten en Staten van „ Europa gebruikt wordt, moet gewettigd, ge- „ regeld of gewijzigd worden; maar door aan „ den Vorst, gelijkelijk met het genot der hoo- „ ge en wezenlijke regten van Oppergezag, „ doelmatige inkomsten te verzekeren, geëven- „ redigd aan den aard der zaak, aan de acht-

„ baar-

„ baarheid en den luister van den hoogen ſtand,
„ waarin hij is geplaatst, en aan 's Lands vermogen; en waarin hij, voor een zeer groot
„ gedeelte, in de daad niet meer dan eene vergoeding zal vinden voor de aanzienlijke verliezen, welke zijn Stamhuis in deszelfs voormalige domeinen, eigendommen en bezittingen heeft geleden, die, ten gevolge der plaats gehad hebbende gebeurtenisſen, ten bate der algemeene ſchatkist gebruikt zijn.

„ Onze ouders en voorouders, wij zelve misſchien, zouden bij eenen terugtred van vele jaren, dien glans en majesteit min gaarne hebben gezien; maar wij zouden dan ook tevens jaloers geweest zijn om onze oude inſtellingen te bewaren: thans gevoelen wij, dat een zamenſtel van regeering, welke zoo vele verdienſten, maar ook waarlijk zoo vele gebreken had; welke tegelijk de bron van zoo veel kracht en zwakheid, van zoo veel welvaart, maar ook tevens van zoo veel wantrouwen, ſchadelijke driften en onzalige burgertwisten geweest is, ons die oude welvaart niet zou kunnen terug geven, en integendeel ons tot nog grooter onzekerheden en zwakheid zou terug brengen: thans zijn wij overtuigd, dat van de voormalige Souvereine regten van de Staten der Provinciën, welke,

„ zon-

„ zonder eenige uitzondering of bepaling, op „ den SOUVEREINEN VORST bij de Grond- „ wet zijn overgebragt, geen ſchijn of ſcha- „ duw meer konde overblijven, indien de op- „ dragt der Hooge Overheid aan hem geene „ ijdele woordenſpeling, maar eene wezenlijk- „ heid zijn zoude; en dat dus de Vergadering „ der Staten Generaal, welke het grootſte te- „ genwigt oplevert tegen mogelijke misbruiken „ van het Souvereine gezag, in zamenſtelling „ en werkzaamheden geheel verſchillen moest „ van dat oude ligchaam van Staat, welks naam „ alleen in die nieuwe Vergadering konde be- „ waard blijven.

„ Gij zult dus, Mijne Heeren, in de Leden „ dier Vergadering geene afgevaardigden van de „ Provinciën ontmoeten, geene lasthebbers van „ die voormalige Souvereine Ligchamen, aan „ lastbrieven gebonden, maar Vertegenwoordi- „ gers der Natie, van den Souvereinen Vorst „ onafhankelijk, naar mate der bevolking van „ de onderſcheidene Provinciën en Landſchap- „ pen door de Staten dier Provincie verko- „ zen, achtervolgens het vermogen aan dezelve „ bij de Grondwet toegekend; maar ook tevens „ van die Provinciale Staten even onafhanke- „ lijk: bekleed met het regt en vermogen om „ voor de belangen der ingezetenen optetreden,

„ wan-

„ wanneer dit noodig mogt zijn, en bij den
„ Vorst daarvoor te ſpreken; gezamenlijk met
„ den Vorst tot het wetgevende gezag geroe-
„ pen; even als de Vorst geregtigd om Voor-
„ ſtellen tot Wetten te doen; bewaarders der
„ Grondwet; en echter, niet tegenſtaande de
„ hooge en aanzienlijke betrekking, waarin zij
„ geplaatst zijn, ongeregtigd om eenig deel te
„ nemen aan de Uitvoerende magt.

„ Maar de Grondwet heeft daarenboven aan
„ dit aanzienlijke Ligchaam van Staat de bewa-
„ ring van een ander en niet minder gewigtig
„ gedeelte van de belangen der goede ingezete-
„ nen toevertrouwd: ik bedoele de regeling van
„ 's Lands Inkomſten en Uitgaven.

„ De begrooting der jaarlijkſche uitgaven,
„ welke voor de gemeene zaak noodzakelijk
„ zijn, moet aan hunne beoordeeling en over-
„ weging door den Vorst onderworpen wor-
„ den; hunne inwilliging wordt dus tot die
„ uitgaven vereischt, en evenzeer tot de vast-
„ ſtelling en invoering der middelen en gemee-
„ ne lasten, waarmede die uitgaven moeten be-
„ ſtreden worden.

„ Zal het noodig zijn, Mijne Heeren, U te
„ doen opmerken, dat het regt van Oorlog en
„ Vrede, aan den Vorst bij de Grondwet toe-
„ gekend, door deze voorzorgen de juiste be-

„ pa-

„ paling bekomt, en eene niet gewigtige wijzi-
„ ging erlangt door de onvermijdelijke mede-
„ werking der Staten Generaal om, bij buiten-
„ gewone omſtandigheden en dreigend oorlogs-
„ gevaar, de *geheele* Landmilitie bijeenteroe-
„ pen, te doen zamen blijven, en de verder
„ daartoe betrekkelijke maatregelen te helpen
„ regelen? dat de Vorst dus nimmer van dit
„ zoo teder, en voor den Staat in alle moge-
„ lijke opzichten zoo gewigtig gedeelte van het
„ hem opgedragen regt van Oppergezag gebruik
„ zal maken, zonder genoegzaam verzekerd te
„ zijn, dat, het zij hij het voor 's Lands wel-
„ zijn en onafhankelijkheid onvermijdelijk mogt
„ oordeelen het zwaard uit de ſchede te trek-
„ ken, *ſubſidie-tractaten* te ſluiten, of Vredes-
„ voorwaarden aantegaan, welke voor 's Lands
„ ſchatkist bezwarende zijn, zijne keuze en
„ overtuiging met die van de bloem der Natie
„ overeenſtemt, en dat dus bij de Staten Gene-
„ raal geene zwarigheden zullen gemaakt wor-
„ den, om de maatregelen ter oproeping van
„ de geheele Landmilitie te helpen beramen,
„ en aan den Vorst de geldmiddelen toeteſtaan,
„ zonder welke de legers en vloten, of beloof-
„ de *ſubſidiën* van geld of oorlogsvolk aan ver-
„ bondene Mogendheden niet kunnen geleverd
„ of betaald, of de voor 's Lands ſchatkist be-

„ zwa-

„ zwarende voorwaarden van eenen gesloten
„ Vrede niet kunnen vervuld worden?

„ Door deze voorzigtige bepalingen van de
„ Grondwet, verdwijnt zelfs het geheele denk-
„ beeld van mogelijk misbruik van magt in de-
„ ze zoo gewigtige aangelegenheid: de vrien-
„ delijke en eendragtige zamenstemming van den
„ Vorst en van de Staten Generaal is deswege
„ onvermijdelijk, en de achtbaarheid en het
„ aanzien van 's Vorsten hoog gezag zal alzoo
„ nimmer door weigeringen van bekrachtigin-
„ gen van zoodanige verbonden kunnen worden
„ gekrenkt.

„ Maar de Grondwet heeft tevens gezorgd,
„ Mijne Heeren, dat de middelen tot behoud
„ van de *integriteit*, hoogheid, regten en on-
„ afhankelijkheid van den Staat met kracht en
„ nadruk zullen kunnen worden aangewend: zij
„ heeft die middelen in handen van den Vorst
„ gesteld; bij Hem berust de klem van de al-
„ gemeene regeering.

„ Het onbepaald bestuur der geldmiddelen,
„ door de Staten Generaal toegestaan; dat over
„ de buitenlandsche betrekkingen, vloten en le-
„ gers, is aan Hem alleen opgedragen: die sterke
„ en vaste zuilen van den Staat zijn dus in
„ het middenpunt van het Staatsgebouw ge-
„ plaatst.

„ De

„ De geldmiddelen, door de algemeene Sta-
„ ten toegeſtaan, en ter beſchikking van den
„ Vorst geſteld, mogen wel ſlechts alleen ge-
„ bruikt worden tot de vastgeſtelde posten,
„ waartoe zij zijn ingewilligd; maar de bijzon-
„ dere wijziging van dat gebruik zal door gee-
„ ne vooroordeelen, onedele driften, kleingees-
„ tigheid, of zucht tot tegenſpraak kunnen wor-
„ den bepaald of bemoeijelijkt, en de algemee-
„ ne zaak, de rigtige en ſpoedige uitvoering
„ van alles, wat tot behoud daarvan dienen
„ moet, is aan den Vorst verbleven; terwijl
„ hij, zoo wel als de Natie, in de *Conſtituti-*
„ *onele* inrigting eener onafhankelijke algemee-
„ ne Rekenkamer de zekerſte waarborg zal vin-
„ den tegen alle verſpillingen, verkeerde uitga-
„ ven of ontrouw, welke met betrekking tot
„ de geldmiddelen zouden kunnen plaats heb-
„ ben.

„ Dat vrij en onbelemmerd beſtuur over de
„ geldmiddelen zal ons, Mijne Heeren! en on-
„ zen landgenooten ten waarborg verſtrekken,
„ dat, wanneer het er op aan mogt komen,
„ om voor eene regtvaardige zaak, en voor het
„ behoud der vrijheid en onafhankelijkheid van
„ den Staat de wapenen optevatten, het leger
„ en de vloot met ſpoed en kracht op de been
„ en in werking zullen kunnen worden gebragt.

 „ Het

„ Het leger, niet door hatelijke en gedwon-
„ gen ligtingen geſchapen, maar uit vrijwillig
„ aangeworven manſchappen zamengeſteld; en
„ verſterkt, wanneer het nood is, door eene
„ Nationale militie, naar vaste, weinig druk-
„ kende, en bij de Grondwet bepaalde rege-
„ len in werking gebragt; en welker beſtaan,
„ zoo wel als dat van den landſtorm, die in
„ hagchelijke oogenblikken tot verdediging on-
„ zer haardſteden kan worden opgeroepen, aan
„ ons en onze kinderen, onder Gods zegen,
„ zal waarborgen het duurzaam genot dier
„ groote voorregten en zegeningen, welke wij,
„ naast God, en de kloekmoedige ontwikke-
„ ling onzer eigene krachten, te danken heb-
„ ben aan de edelmoedige hulp en onderſteu-
„ ning der Hooge Bondgenooten, die door hun-
„ ne heldhaftige zelfsopoffering de vrijheid van
„ Europa hebben bevochten; en welke wij,
„ en onze kinderen en neven, het edel voet-
„ ſpoor onzer dappere voorvaderen volgende,
„ door de zelfde middelen en opofferingen be-
„ horen te bewaren.

„ Maar wat is het noodig, dat ik langer ſtil
„ ſta bij dit zoo belangrijk gedeelte der Grond-
„ wet? daar wij, Mijne Heeren! zoo velen als
„ wij hier zamen zijn, ja de geheele Natie, even
„ zoo overtuigd zijn van het noodzakelijke dier

„ ver-

„ verordeningen omtrent de algemeene wape-
„ ning, als wij gedeeld hebben in den alge-
„ meenen vreugdekreet, welke zich in onze
„ ſteden, op onze velden, aan onze ſtranden,
„ in de paleizen der grooten, in de huizen der
„ burgers, en in de hutten der armen deed
„ hooren, in de gelukkige oogenblikken, wel-
„ ke ons het herſtel van het verloren Vader-
„ land aankondigde; toen wij allen, grooten en
„ kleinen, onder eene en dezelfde leuze, die
„ van *Nederland en Oranje*, den Vader van
„ het Vaderland het blijde welkom toejuichten,
„ aan zijne zaak, en die van het Vaderland,
„ welke de zelfde is, ons, en de onze, en
„ alles, wat ons lief en waard is, met geest-
„ drift en hartelijke opregtheid en eenſtemmig-
„ heid toewijdden, en onze overtuiging uitboe-
„ zemden, dat de zaak van Nederland, de een-
„ dragt, de onherroepelijke vernietiging van
„ die onzalige ſtaatskrakeelen, welke den val
„ van het Vaderland hebben voorbereid, alleen
„ te behouden was, door aan den Doorluchti-
„ gen Naneef van den onvergetelijken Grond-
„ legger van onze vrijheid het hooge en op-
„ perſte gezag optedragen, waarmede onze wij-
„ ze voorouders Vader WILLEM reeds aanvan-
„ kelijk hadden bekleed.

„ Dat oppergezag, aan wijze en vaste rege-

„ len verbonden, doch bevrijd van alle hinder-
„ palen, welke de zorgvuldigfte waakzaamheid
„ voor de algemeene belangen des Lands zou-
„ den kunnen belemmeren en bemoeijelijken,
„ zal Hem in ftaat ftellen om alle de groote
„ maatregelen, welke hij, ten dienfte en voor
„ het behoud der gemeene zaak, noodzakelijk
„ oordeelt, met fpoed, kracht en nadruk door
„ zijne dienaars te doen uitvoeren, die van hem
„ alleen hun gezag ontleenende, in de uitoefe-
„ ning hunner ambtsverrigtingen, even weinig
„ door provinciale beraadflagingen, als door
„ ftedelijke of plaatfelijke tegenwerking zullen
„ kunnen gehinderd worden.

„ Ondertusfchen is het zeer verre af, Mijne
„ Heeren! dat de bijzondere belangen der Pro-
„ vincien of Landfchappen, Steden en Gemeen-
„ ten, hierdoor gevaar zouden loopen, of bij
„ de Grondwet uit het oog verloren zouden
„ zijn.

„ Dan toch alleen kan het aan het algemeen
„ wel gaan, wanneer de bijzondere deelen ge-
„ luk en voorfpoed hebben. Hunne welvaart
„ is de eer, de kracht, de ftevigheid van de
„ gemeene zaak, en de glorie en het geluk
„ van den Vorst.

„ Hooge Ambtenaren, door Hem in de Pro-
„ vincien gezonden, zullen aldaar, wel is waar,
„ den

„ den rigtigen gang van zaken, en de behoor-
„ lijke uitvoering der algemeene wetten en ver-
„ ordeningen verzekeren; maar zij zullen te-
„ vens de natuurlijke handhavers en voorſtan-
„ ders van de provinciale welvaart en belangen
„ zijn, en daarvoor bij den Vorst optreden.
„ En zij zullen tot de grondige kennis van alle
„ die belangen de ruimſte en beste aanleiding
„ hebben, daar zij Voorzitters zijn van de Sta-
„ ten der Provincien, dat is van allen, die uit
„ hoofde van geboorte, aanzien, deugd, wijs-
„ heid, en kennis van ſtedelijke, plaatſelijke
„ en landelijke belangen, uit alle de oorden der
„ Provincien, geregtigd zijn verklaard om in die
„ zoo talrijke als aanzienlijke Vergadering zit-
„ ting te nemen; door eene gezamenlijke in-
„ ſpanning van krachten en vermogens, den
„ bloei, de welvaart en het aanzien hunner
„ Provincien te bevorderen; en aan zoodanige
„ verordeningen van den Vorst, welke niet tot
„ de algemeene regeering, maar tot de huis-
„ houdelijke inrigtingen behooren, die wijzi-
„ ging in de uitvoering te geven, welke met
„ de geſteldheid der Provincien, met den geest,
„ de gezinningen, zeden, gewoonten en ge-
„ bruiken der ingezetenen overeen komen, en
„ aan dezelve het meest welgevallig zijn; doch
„ altijd ondergeſchikt aan het algemeene Beſtuur.

 „ Die

„ Die Staten der Provincien, waarin onze „ oude, edele, aanzienlijke geslachten, wier „ voorouders voor de zaak van vrijheid en on- „ afhankelijkheid goed en bloed hebben opge- „ zet, erfgenamen van dien alouden roem, en „ eerbiedwaardige namen zullen weder vinden; „ waarin onze steden hare edelste en kundigste „ burgers, waarin de landeigenaars de vroed- „ ste, de beste, de kundigste uit hun midden, „ in ruimen getale, zullen herkennen; die Sta- „ ten der Provincien en Landschappen, met „ aanzien, eere en vertrouwen bekleed, inge- „ rigt en zamengesteld naar de plaatselijke be- „ hoeften, zijn de zekerste waarborgen, dat de „ belangen der Provincien niet zullen verwaar- „ loosd worden, en moeten daaromtrent het „ grootste vertrouwen inboezemen.

„ Ook aan hun kent de Grondwet het ver- „ mogen toe, om daarvoor bij den Vorst en „ de Staten Generaal in de bresse te treden; „ maar zij zorgt tevens, dat hunne bemoeijin- „ gen den gang van zaken niet hinderlijk kun- „ nen zijn: en voorts sluit zij hen uit van alle „ eigendommelijke werkzaamheden of inzage in „ zaken van het *Gouvernement:* zij bepaalt „ hunne bezigheden alleen tot de provinciale „ huishoudelijke belangen; zij geeft hun de „ ruimste aanleiding om zich daaraan geheel en

„ al toetewijden: altijd echter in het oog „ houdende, dat zij medeleden zijn van het „ groote huisgezin, en dat zij dus geene ver„ ordeningen mogen maken, welke aan hunne „ naburen hinderlijk of nadeelig kunnen zijn. „ Zij ſtelt dus in het helderſte daglicht, dat „ het Nederlandſche Volk *één volk* is, dat het „ *algemeene wetten* en *één Gouvernement* heeft, „ en dat zelfs de eervolle naam van Staten, „ welke zij aan de provinciale regeeringen toe„ kent, geene vergelijking meer overlaat tus„ ſchen de aanzienlijke betrekkingen, waartoe „ zij geroepen zijn, en de Souvereiniteit, hoog„ heid, regten en gezag der Staten provinciaal, „ welke ten tijde der Republijk beſtaan heb„ ben.

„ Die zelfde grondbeginſelen heeft de Grond„ wet ook in het oog gehouden met betrek„ king tot het gezag der ſtedelijke en plaatſe„ lijke beſturen, en de zamenſtelling der rege„ ringen van ſteden, dorpen en heerlijkheden.

„ Omtrent het eerſte is al het huishoudelijke „ aan hun overgelaten; maar de ingezetenen „ zullen in het oppertoezigt van de Staten „ provinciaal over het beſtuur der plaatſelijke „ geldmiddelen, en de wijze om die te vinden, „ een waarborg vinden tegen mogelijke ver„ keerdheden; terwijl dat zelfde oppertoezigt

„ der Staten, uit zoo onderscheidene bestand„ deelen zamengesteld, en steeds onder het oog „ van 's Vorsten afgevaardigden werkzaam, aan „ de steden en gemeenten onderling de verze„ kering geeft, dat de eene geene maatregelen „ zal nemen, waardoor de welvaart, nijverheid „ en *industrie* van anderen zouden kunnen wor„ den bezwaard; en de *Souvereine Vorst* te„ vens, op grond van de waakzaamheid en het „ gezag van zijnen Stedehouder in de provinci„ en, gerust kan zijn, dat het algemeene za„ menstel van 's Lands *finantien* door geene „ provinciale, plaatselijke of stedelijke inrigtin„ gen nadeel zal kunnen lijden.

„ En wat eindelijk, Mijne Heeren! de za„ menstelling dier regeeringen aangaat, zal de „ invoering der Kiezers-Collegien in de ste„ den, en de algemeene bepalingen omtrent „ het bestuur der Heerlijkheden en dorpen, „ welke voor geene nadere ontwikkeling in de „ Grondwet vatbaar waren, en met zoo veele „ bijzondere en plaatselijke belangen zoo naauw „ vermaagschapt zijn, eene genoegzame gerust„ heid kunnen geven, dat even zeer gezorgd „ is voor eenen betamelijken invloed van de „ gemeente op de keuze van hun, die tot de „ waarneming harer dagelijksche belangen ge„ roepen zijn, als voor het behoud van het

„ goed

„ goed regt van bijzondere perſonen; voor zoo „ verre dit, behoudens de beginſelen eener „ goede regeering, kan plaats hebben.

„ De eer, de achtbaarheid, de onafhanke„ lijkheid en het welzijn van den Staat naar „ buiten worden alzoo bij de Grondwet ge„ waarborgd door een vast en ſtevig beſtuur, „ met al die magt bekleed, welke tot handha„ ving daarvan noodig is, maar aan juiste be„ palingen gebonden.

„ De welvaart, voorſpoed en bloei der groo„ tere en kleinere gedeelten van den Staat zijn „ insgelijks bij de Grondwet verzekerd, door „ het dadelijk en dagelijksch toevoorzicht van „ de Staten der Provincien en van de ſtedelijke „ en plaatſelijke beſturen, als met genoegzame „ magt toegerust, om daaromtrent al het goe„ de te doen, wat vereischt wordt, doch aan „ algemeene wetten en hooger magt onderge„ ſchikt.

„ Maar ook de regten en belangen van elk „ burger zijn gewaarborgd en verzekerd in de „ algemeene bepalingen der Grondwet, aan„ gaande de regelen naar welke, en de wijze „ waarop, de justitie, die krachtdadige ſteun „ van landen en volken, en dat heerlijke ſie„ raad der Vorſtelijke kronen, zal worden ge„ handhaafd en bedeeld.

„ Onze voormalige inrigtingen maakten eene
„ algemeenheid van burgerlijke en lijfſtraffelijke
„ wetten en regtsbeginzels onmogelijk. Het
„ voormalige bondgenootſchappelijk ſtelzel ge-
„ doogde niet, dat het algemeene beſtuur op
„ de Provinciale Wetgeving eenigen invloed
„ had, en de voorregten, *privilegien*, hand-
„ vesten en keuren van de ſteden, landdistric-
„ ten, heerlijkheden en dorpen, maakten het
„ zelfs voor de Provinciale Staten, uit hoofde
„ van de wijze hunner zamenſtelling, bijna on-
„ mogelijk, om daaromtrent, ten minſten Pro-
„ vinciale, verbeteringen te maken, offchoon
„ ook de Hoven van Justitie de ongerijmdheid
„ en het nadeel van die groote verſcheidenheid
„ in regten en regtspleging te meermalen had-
„ den aangewezen.

„ De oude gehechtheid aan het behoud der
„ bijzondere regten, welke in vroeger tijden
„ reeds de pogingen van KAREL en FILIPS,
„ om dit gebrekige te verbeteren, had tegen-
„ gehouden, en welke in die tijden, in aan-
„ merking van andere politieke gebeurtenisſen,
„ voor eene zeer gunſtige beoordeeling vat-
„ baar, misſchien zelfs loffelijk, doch in later
„ tijden niet vrij van alle vooroordeel was; die
„ oude gehechtheid aan het behoud van bijzon-
„ dere regten heeft lang alle zoodanige verbe-

„ te-

„ teringen tegengehouden, welke in vroeger en „ later tijden, ja reeds, onder anderen in Hol- „ land, voor ééne en eene halve eeuw, en na- „ derhand meer dan eens, de aandacht van „ 's Lands Staten gevestigd hadden.

„ Alzoo had die onbegrijpelijk groote ver- „ fcheidenheid van ftellige wetten, en van „ regtsvordering, welke niet alleen met onder- „ linge betrekking tot de Provincien, maar „ zelfs in iedere Provincie plaats had, welke „ de kennis aan wetten en regten bijna onmo- „ gelijk maakte, en de kundigfte regtsgeleerden „ vreemdelingen deed blijven in de regtsweten- „ fchap van hun eigen Vaderland, wortel en „ tak gekregen; alzoo had dat overgroot en „ waarlijk buitenfporig aantal van regtsbanken, „ met zoo veel verfchillende, en dikwijls zoo „ zonderling gewijzigde regtsmagt bekleed, eene „ zekere mate van ftevigheid verkregen, waar- „ uit botzingen van allerlei aard, en zoo me- „ nigvuldige, voor de zaak der justitie hoogst „ nadeelige, gefchillen over regtsgebied zijn „ ontftaan: gefchillen over regtsgebied, door „ Provinciaal en ftedelijk gezag gefchraagd; dik- „ wijls voortgezet met eene hevigheid en ernst, „ als of het welzijn of verderf van geheel Ne- „ derland op het fpel ftond; welke de raadza- „ len zoo menigmaal hebben vervuld, en de eer

„ en

„ en achtbaarheid der Justitie zoo dikwijls ont-
„ luisterd hebben.

„ Thans echter, Mijne Heeren! zal de ge-
„ heele herschepping van Nederlands Staatswe-
„ zen aan de Natie ook het groote voordeel
„ verzekeren van eene algemeene wijze van
„ regtspleging, van algemeene burgerlijke en
„ lijfstraffelijke wetten, waarvan zij in later tij-
„ den, onder min gunstige omstandigheden,
„ reeds den voorsmaak heeft gehad, en hetgene
„ wij reeds aan zoo vele andere volken, die ons
„ op dat spoor loffelijk waren voorgegaan, niet
„ meer behoefden te benijden.

„ Maar de Grondwet heeft het bij dat groo-
„ te en algemeene beginzel niet laten berusten:
„ zij heeft nog bovendien deze en gene bijzon-
„ derheden te dien aanzien vastgesteld, welke
„ ik met stilzwijgen niet mag voorbijgaan.

„ De grootste zekerheid van de inwendige
„ rust en veiligheid van den Staat is ontwijfel-
„ baar gelegen in de kracht en klem van de
„ administratie der *criminele Justitie.*

„ Deze is, uit den aard der zaak, één uit-
„ vloeisel van het hoog en souverein gezag.

„ Zij kan alleen, van wege den Vorst, wor-
„ den uitgeoefend door zijne beambten, die het
„ vermogen daartoe van hem ontleenen, en welke
„ hij van de noodige middelen daartoe voorziet.

„ Het

„ Het regt van hooge of *criminele jurisdic-*
„ *tie*, door bijzondere perſonen, plaatſen en
„ ſteden bevorens uitgeoefend, was met onze
„ voormalige inrigtingen zelfs naauwlijks be-
„ ſtaanbaar, en ſtrekte voorzeker tot verachte-
„ ring der belangen van de *Justitie*, daar bij-
„ zondere bedenkingen van allerlei aard, vrees
„ voor kosten, en vele andere kleingeestige
„ beweegredenen maar al te dikwijls de rigtige
„ vervolging en behoorlijke beſtraffing van mis-
„ daden tegenhielden, en, inderdaad, midden
„ in het land vrijplaatſen openden.

„ De Grondwet brengt dit gewigtige punt
„ tot het echte beginſel terug: zij bepaalt, dat
„ de Hoven van justitie, door den Vorst in-
„ geſteld, of, waar zulks niet gevoeglijk ge-
„ ſchieden kan, daartoe opterigten regtbanken
„ alleen met de bedeeling der *criminele justi-*
„ *tie* zullen zijn bekleed; en zij vestigt dus
„ dit belangrijke deel van het openbare beſtuur
„ in geoefende en onafhankelijke handen.

„ En wie is er, Mijne Heeren! die niet in
„ de voorſchriften der Grondwet, omtrent de
„ wijze van vervulling der onherroepelijke be-
„ dieningen van het hooge regterambt, ook
„ eene nieuwe waarborg zal vinden van de on-
„ afhankelijkheid der regters.

„ Onze regters en regtsvorderaars alzoo aan

„ vas-

„ vaste regels verbonden, doch ook door hun-
„ nen aanleg afkeerig van alle willekeur, bo-
„ ven dien door de Grondwet verpligt om de
„ misdaden, die zij beregten, in hunne vonnis-
„ ſen uittedrukken, en die vonnisſen in het
„ openbaar uitteſpreken, zullen tevens de be-
„ waarders van de vrijheid van alle burgers zijn
„ tegen het misbruik van *politieke* aanhoudin-
„ gen, en de Grondwet waarborgt alzoo de
„ goede ingezetenen tegen die niets beduiden-
„ de, maar toch zoo verſchrikkelijke zooge-
„ naamde maatregelen van *hooge politie*, wel-
„ ke zoo vele bloedige tranen hebben doen
„ ſtorten, zoo veel leeds veroorzaakt hebben,
„ en die alleen eene ingebeelde zekerheid kun-
„ nen geven aan eene zwakke regeering, welke
„ geene andere ſterkte heeft, dan die van ge-
„ weld en overmagt; of aan eenen overheer-
„ ſcher, wiens ontrust geweten hem overal,
„ zelfs in de onſchuldigſte zaken, dreigende
„ ſpoken en ſchrikbeelden vertoont, en die zij-
„ ne afhangelingen bezoldigt, om, vol argwaan
„ en wrevel, de vreedzame woningen der in
„ ſtilte klagende burgeren intedringen, de hei-
„ ligſte betrekkingen baldadig te ſchenden, en
„ hun ſlagtoffers in handen te leveren, wan-
„ neer zijne ontſtelde ziel moet worden bevre-
„ digd, of voor een oogenblik tot rust gebragt.

„ Maar

„ Maar vergeeft mij deze uitweiding, Mijne
„ Heeren! waartoe mijn afgrijzen en diepe ver-
„ achting van dergelijke geweldenarijen mij heeft
„ vervoerd: de befcheidenheid gebiedt mij ten
„ einde te fpoeden, en u in de laatfte plaats
„ opmerkzaam te maken op het volle genot van
„ het onfchatbare voorregt der Vrijheid van het
„ Geweten, dat aan alle onze landgenooten bij
„ de Grondwet verzekerd wordt.

„ Die vrijheid van het geweten, welke bo-
„ ven alle menfchelijke inftellingen verheven
„ is; welker vol genot ieder fterveling fteeds
„ voor zich zelven heeft begeerd, en die ech-
„ ter in vroeger en later tijden, bij alle vol-
„ ken, door menigvuldige befchikkingen en be-
„ palingen, in meerderen en minderen graad,
„ zoo vaak beledigd en gefchonden werd, en
„ althans op het gemis van burgerlijke regten
„ en voordeelen te ftaan kwam, is thans bij zoo
„ vele *Gouvernementen* en befchaafde Volken
„ van Europa, die zonder onvoorzigtigheid, of
„ kwetfing van' hunne teederfte belangen, aan
„ den meer en min zich ontwikkelenden gang
„ van verlichting hebben kunnen toegeven, niet
„ meer een flaauwe klank of tegenftrijdigheid
„ gebleven.

„ De geest van wijsheid en ware godsdien-
„ ftigheid, welke de fchriften van ouder en
„ nieu-

„ nieuwer Godgeleerden en Wijsgeeren, Chris-
„ tenen en Joden, Roomſchen en Onroomſchen,
„ zoo uitſtekend kenmerkt, heeft meer bijzon-
„ der in de laatstverlopen eeuw heerlijke vruch-
„ ten voortgebragt; aan Vorſten en Regeerin-
„ gen hunne ware belangen leeren kennen, par-
„ tijſchappen en burgertwisten uitgedoofd, de
„ ſtookplaatſen daarvan vernield, en alle bur-
„ gers gelijkelijk aan het belang van den Staat
„ verbonden.

„ En wie onzer, Mijne Heeren! heeft niet
„ die milde beginſelen van harte toegejuicht,
„ welke mijn Vorſtelijke meester reeds dade-
„ lijk, nadat hij beſloten had het herrijzende
„ Vaderland ter hulpe te ſnellen, met die edele
„ eenvoudigheid heeft ten toon geſpreid, in dat
„ onvergetelijke Staatsſtuk, waarmede dit nieu-
„ we tijdperk van de Geſchiedenis onzes Va-
„ derlands eenen aanvang neemt.

„ Afkeerig van alle gezag over het geweten
„ zijner burgeren; afkeerig van alle bemoeijing
„ met godsdienſtige leerſtelſels, en zich alleen,
„ voor zoo verre dit noodzakelijk mogt zijn,
„ de vereischte inzage en beſchikking voorbe-
„ houdende omtrent de huishoudelijke inrigtin-
„ gen van zoodanige gezindheden, welke eeni-
„ ge betaling of toelage uit 's Lands kas ge-
„ nieten, kent de Staat geen onderſcheid tus-

„ ſchen

„ ſchen de belijders van alle beſtaande Gods-
„ dienſten, en allen gelijkelijk tot de zelfde
„ regten en voorregten roepende, bepaalt zich
„ de ſtaatszorg tot één groot en eenig doel,
„ de bevordering van godsdienſtigheid, zede-
„ lijkheid, kennis en deugd.

„ Daartoe wordt de betaling der eerwaardi-
„ ge leeraars van den Godsdienst, die dus ver-
„ re uit 's Lands geldmiddelen bezoldigd zijn
„ geworden, als een verkregen regt aan hun
„ verzekerd; daartoe wordt eene gelijke be-
„ handeling naar billijkheid aan alle anderen
„ toegezegd, wier bijzondere omſtandigheden
„ en behoeften gelijke toelage zouden mogen
„ vereiſchen; daartoe ſtrekt zich de zorg der
„ regering uit over het hooge, middelbare en
„ lagere onderwijs, over het armbeſtuur, over
„ de opvoeding van arme kinderen: en de be-
„ lijders van alle beſtaande Godsdienſten, in
„ alle mogelijke opzichten, dezelfde regten
„ en burgerlijke voorregten genietende, zijn
„ dus voor den Staat niet alleen gelijk, maar
„ vinden de verzekering van die gelijkheid hun-
„ ner regten in de Grondwet.

„ Ziet daar, Mijne Heeren! de grootſte en
„ voornaamſte beſtanddeelen van de Grondwet,
„ waaraan Zijne Koninklijke Hoogheid, na ee-
„ ne naauwkeurige overweging, gemeend heeft

 „ zij-

„ zijne hooge goedkeuring niet te mogen wei-
„ geren; maar waarin hij tevens gemeend heeft,
„ dat het geheele Nederlandsche Volk moest
„ gekend worden, omdat het de belangen van
„ geheel Nederland geldt.

„ Aan uwe beraadslagingen, Mijne Heeren!
„ die tot eene eer en onderscheiding geroepen
„ zijt, welke bij geene mogelijkheid te beurt
„ kon vallen aan allen, die daarop met U ge-
„ lijke aanspraak hadden; aan de raadplegingen
„ van uwe talrijke en aanzienlijke Vergadering,
„ hoedanige Nederland nimmer heeft aan-
„ schouwd; aan uwe overweging en uitspraak
„ wordt dit Ontwerp der Grondwet aangebo-
„ den, als Vertegenwoordigers van het Neder-
„ landsche Volk, dat uwe benoeming heeft
„ goedgekeurd.

„ Niemand uwer zal in dit werk de vol-
„ maaktheid zoeken; niemand kan en mag ver-
„ wachten, dat alles, wat daarin voorkomt,
„ geheel en al met zijne bijzondere begrippen
„ en denkbeelden zal strooken en overeenstem-
„ men; niemand kan zich zelfs voorstellen, dat
„ veranderingen en bijvoegingen in deze Grond-
„ wet onmogelijk zouden zijn: integendeel heeft
„ zij zelve daarvoor, en voor de echte uitleg-
„ ging en verklaring van mogelijke duisterhe-
„ den en twijfelingen gezorgd, op eene wijze,

„ wel-

„ welke het aanzien en de hoogheid van den „ Vorst even min kan kwetſen, als de achtbaarheid en waardigheid der Staten Generaal „ beleedigen, maar welke integendeel alle onzijdigheid verzekert.

„ Neen, Mijne Heeren! gij zult deze Grondwet beſchouwen als het punt van vereeniging van allen, die een Nederlandsch hart „ in den boezem omdragen; gij zult haar beſchouwen als het middel om aan Nederland „ het politijk aanzijn weder te geven, en alzoo „ als eene zaak van het hoogſte aanbelang, ook „ voor onze buitenlandſche betrekkingen; gij „ zult de groote omtrekken, de bepalingen en „ regelen, welke zij vastſtelt, en welke door „ nadere verordeningen langzamerhand moeten „ gewijzigd worden, aan die zoo heerlijk en „ zoo krachtig geſchetſte grondtrekken toetſen, welke in de aankondiging van het gewigtige werk, waartoe wij heden bijeen zijn „ gekomen, met zoo veel zuiverheid en bevalligheid door een meesterlijk penſeel zijn afgeteekend; en doordrongen van het hooge „ en overgroote aanbelang, dat de vorm der „ regering van het lieve Vaderland eene vaste „ rigting bekome, en dat het hier uw belang, „ dat van uwe tijdgenooten, van uwe kinderen, van uw nageſlacht, dat het de zaak van

„ Nederland en Oranje geldt, zal uwe vrije
„ goed- of afkeuring van het U aangeboden
„ Ontwerp dezer Grondwet de vrucht zijn van
„ uwe kloekheid, van uwe wijsheid, van uwe
„ opregte trouw en verknochtheid aan het Va-
„ derland, en van de eerbiedige liefde en ge-
„ hechtheid, welke U met ons, en alle onze
„ landgenooten, aan den doorluchtigen herſtel-
„ ler van het bijna verloren Nederland, en aan
„ zijn Vorstelijk huis, onherroepelijk verbinden."

De geest en ſtrekking der ontworpen Grondwet dus duidelijk genoeg ontwikkeld zijnde, begaf de Voorzitter der Vergadering zich naar het geſtoelte van den Vorst, en ontving uit deszelfs hand het Ontwerp zelf, door de ſtellers van hetzelve onderteekend, en door de goedkeuring van Zijne Koninklijke Hoogheid geſtaafd. Deze ontving daarop van den Voorzitter de betamelijke dankbetuiging voor het vertrouwen, waarmede Hoogstdezelve de Leden dier aanzienlijke Vergadering had vereerd, en de verzekering, dat de Vergadering, doordrongen van het bezef harer verpligtingen, naar vermogen zou trachten daaraan te beantwoorden; waarna de Vorst de Vergadering verliet, welke hierop, met de volkomenſte vrijheid, tot het gewigtige werk der ſtemming overging.

Bij

Bij het oplezen der namen werd bevonden, dat van de zeshonderd Leden, tot deze Vergadering opgeroepen, honderd zes en twintig zich wegens hooge jaren, ligchaams-ongefteldheid, of andere wettige redenen hadden verontfchuldigd, waardoor het getal der werkelijk ftemmende Leden niet meer dan vierhonderd vier en zeventig perfonen beliep: welke, gemakshalve, in tien afdeelingen onderfcheiden, elk onder den bijzonderen Voorzitter zijner Afdeeling, hunne ftemmen over de Grondwet *in haar geheel* bij naamteekening uitbragten; behoudens echter de vrijheid van eenen ieder, om zijne bijzondere bedenkingen en bezwaren tegen *dit of dat gedeelte* in gefchrifte aan zijnen Voorzitter ter hand te ftellen, ten einde dezelve ter kennisfe van den Souvereinen Vorst konden worden gebragt. Op deze wijze was voor de noodige kortheid der beraadflagingen gezorgd, en de weg tot meestal nutteloze woordenwisfeling en langwijlige redetwisten afgefneden, zonder dat iemand in het regt om rondborftig zijn gevoelen te verklaren verkort werd. Na de opneming der ftemmen bleek, dat flegts zes en twintig Leden het Ontwerp der Grondwet hadden verworpen, en alle de overigen, uitmakende eene meerderheid van vierhonderd twee en twintig ftemmen, waaronder twee met eenige

bepaling, zich voor de aanneming van hetzelve hadden verklaard.

Deze gewenschte uitslag door den Algemeenen Voorzitter aan de Vergadering openlijk bekend gemaakt zijnde, werd dadelijk eene Kommisfie van twintig Leden benoemd om den Souvereinen Vorst hiervan kennisfe te geven, en denzelven met deze heugelijke gebeurtenis uit naam der Vergadering plegtig geluk te wenfchen. Was deze uitkomst, natuurlijker wijze, aan Zijne Koninklijke Hoogheid ten uiterften aangenaam, niet minder betuigde dezelve zich te verheugen over de vrijheid, welke zoo blijkbaar bij de ftemming had plaats gehad, en die haar ten waarborge ftrekte, dat de Vergadering niet anders, dan volgens overtuiging, in het beoordeelen van het Ontwerp gehandeld had, en hetzelve dus van nu af, zonder eenige bedenking, als vaste Grondwet, door geheel het Volk van Nederland aangenomen, moest worden befchouwd. Daar dus niets verder, dan de plegtige beëdiging, aan dezelve ontbrak, werd de volgende dag bepaald, om aan dit gewigtige werk zijn volle beflag te geven. Het Volk moest echter intusfchen van dezen gewenschten uitflag niet onkundig worden gelaten, en werd dus, door het losfen van 't gefchut, en door

open-

WILLEM FREDERIK KAREL
PRINS VAN ORANJE-NASSAU.

J. E. Marcus. sculp. 1816.

openbare Afkondiging ten ſpoedigſte hiervan verwittigd.

Van nu af zag men alomme in de hoofdſtad, die thans, behalve hare eigene inwoners, eene groote menigte van 's Lands ingezetenen uit andere gewesten en plaatſen bevattede, geſtemd tot deelneming in de hoogstgewigtige gebeurtenis, die 's anderendaags ſtond te volgen. Hartelijke vreugde, doch met hoogen ernst gemengd, was de hoofdtoon bij allen, die met eenig nadenken dien plegtigen dag te gemoet zagen.

Op den volgenden morgen van den altoos onvergetelijken dag, den dertigſten van Lentemaand, kwamen tegen den beſtemden tijd de Leden der Groote Vergadering, benevens vele andere perſonen van rang, die of als Leden van Kollegien, of in andere betrekkingen, tot deelneming in de plegtigheid genodigd waren, als mede vele aanzienlijke vrouwen, die een bewijs van toegang konden vertoonen, in de Nieuwe Kerk bijeen, en werden daar, door de Ceremoniemeesters, naar de voor elk beſtemde plaatſen geleid. Alles was hier in de beste orde, en doelmatig ingerigt. Twee zitplaatſen ter zijde van den Vorſtelijken zetel, waren voor de beide Prinſen beſchikt. Voor dezen zetel ter regter zijde moesten de Heraut van wapenen en zijne Adſiſtenten zich plaatſen. Meer

voorwaarts ter regter zijde van het troongestoelte was eene verhevene zitplaats voor de Prinsessen Weduwen van Oranje en Brunswijk vervaardigd. Voorts waren deels ter wederzijden, deels tegen over het Vorstelijke gestoelte een genoegzaam aantal zitplaatsen voor personen en kollegien van onderscheidene rangen, en voor de Leden der Groote Vergadering, terwijl onder het orgel, en op twee galerijen, de vrouwen van rang en alle de genen, die blijken van toegang hadden, geschikte plaatsen vonden, en er eindelijk nog eene staanplaats was opengelaten voor zoo velen uit de overige klassen van ingezetenen, als, zonder vrees voor verwarring en stooring der plegtigheid, geoordeeld werden te kunnen worden toegelaten.

Nadat de Vorstinnen, met haar gevolg, onder het geschal van pauken en trompetten binnen geleid, en gezeten waren, begaf de Souvereine Vorst, van derzelver aankomst verwittigd, zich in gelijk statigen optogt, als den vorigen dag, naar het Kerkgebouw, waar dezelve onder een treffelijk Muzijk binnengetreden, en zich op den troonzetel geplaatst hebbende, onder eene diepe en eerbiedige stilte, door den Voorzitter der Groote Vergadering in eene deftige aanspraak met de aanneming der Grondwet geluk gewenscht werd, en 's Hemels dierbaar-

ste

ſte zegeningen over den perſoon van Zijne Koninklijke Hoogheid, en deszelfs Vorſtelijke huis werden afgeſmeekt. Ten einde van deze Aanſpraak vatte de Souvereine Vorst zelf het woord op, en wendde zich, niet zonder zigtbare aandoening, tot de Vergadering met deze woorden:

„ MIJNE HEEREN!

„ Het is voor mij een uitſtekend genoegen, „ mijn oordeel over de Grondwet door de ver„ klaring van zoo vele brave en kundige man„ nen bevestigd te zien.

„ Niet minder aangenaam zijn mij de betui„ gingen van ijver en verkleefdheid, die ik, „ bij deze plegtige gelegenheid, van eene zoo „ aanzienlijke Vergadering mag ontvangen.

„ Alles moet ons aanmoedigen, om in onze „ pogingen ten beste van het vaderland onver„ moeid te volharden: de nationale eer, ons „ wel begrepen belang, de zigtbare gunst, met „ welke de Allerhoogſte ons bijſtaat.

„ Juist heden, zijn er vier maanden verloo„ pen, ſedert ik in Nederland terug kwam, „ en, in dit korte tijdsbeſtek, zijn wij in het „ groote werk der herſtelling van den Staat „ veel meer gevorderd, dan iemand had durven „ verwachten.

„ De vreemde Mogendheden hebben de her-
„ winning van Ons onafhankelijk beftaan niet
„ alleen toegejuichd, maar ook hare tevreden-
„ heid over de opdragt der Souvereiniteit aan
„ mijn Huis geftaafd door daden, welke Ons
„ allen eene onbegrensde dankbaarheid moeten
„ inboezemen.

„ De gewigtigfte onzer buitenlandfche be-
„ trekkingen, die met het edelmoedige Groot-
„ Brittannie, zullen eerlang door de huwelijks-
„ verbindtenis van mijnen oudften Zoon eenen
„ nog hoogeren trap van vertrouwelijkheid en
„ wederkeerige dienstvaardigheid bereiken.

„ Niets echter doet mij geruster de toekomst
„ te gemoet zien, dan de ondervinding, die ik
„ heb van de gezindheid en de ftemming der
„ natie zelve.

„ Hare bereidvaardigheid voor de goede
„ zaak heeft mij in ftaat gefteld om, in wei-
„ nige weken, in dit uitgeputte en van alles
„ beroofde Land, meer dan vijf en twintig dui-
„ zend man op de been te brengen, van welke
„ het grootfte gedeelte, wel gewapend en uit-
„ gerust, eerstdaags, onder aanvoering mijner
„ beide Zonen, op de grenzen vereenigd zijn
„ zal.

„ Hare eendragt, in alles, wat de groote
„ belangen betreft, is door de fnelle vorming

„ van

„ van de landmilitie, van den landstorm en van „ de schutterijen, en nu door de aanneming „ zelve der Grondwet, ten duidelijkste gebleken.

„ Ik weet, mijne Heeren! dat ik u aller „ wenschen te gemoet kome, door te zorgen „ voor de onverwijlde invoering der Grondwet, en door, te dezen einde, alle die maatregelen te nemen en alle die aanstellingen te „ doen, zonder welke hare werking nog lang „ onvolledig en gebrekkig blijven zoude.

„ Ook zal, van nu af aan, deze gewigtige „ taak mijne aandacht voornamelijk bezig houden, en in derzelver vervulling zal ik door „ die zelfde onpartijdigheid en zorgvuldigheid „ voor de algemeene welvaart geleid worden, „ welke ik tot dus verre getracht heb in iedere daad mijner Regering uittedrukken.

„ Blijft de Grondwet in haren geest en hare strekking ongeschonden, zoo blijft het Vaderland „ tevens bewaard voor alle verdeeldheid, voor „ alle twisten over het gezag, voor allen naijver tusschen de provintiën. Zij laat aan „ de redelijke ingezetenen geene meerdere vrijheid, aan den Souverein geene ruimere magt „ te wenschen over. Maar Volk en Vorst, „ Regenten en Geregeerden vinden, in hare „ billijke en liberale voorschriften, de aanlei-

„ ding

„ ding en den waarborg tevens van hunne on-
„ derlinge eenſtemmigheid en zamenwerking.

„ En het is in deze gevoelens, die de vrucht „ zijn van eene langdurige en bedaarde over- „ weging, en die nog worden verſterkt en ver- „ hoogd door de plegtigheid van dit gedenk- „ waardig oogenblik, dat ik mij bereid verkla- „ re, om, in handen van deze Vergadering, als „ repreſenterende de Vereenigde Nederlanden, „ den eed afteleggen, welke de Grondwet voor „ den Souvereinen Vorst bepaalt."

Na op deze wijze zittende de Vergadering aangeſproken te hebben, rees de Vorst op, en met Hem alle de genen, die tot het bijwonen van deze plegtigheid daar vergaderd waren. Ontzaggelijk was dit oogenblik, toen Hoogstdezelve met ongedekten hoofde, met eene, in weerwil der aandoeningen, zeer hoorbare ſtem, den volgenden eed, door de Grondwet voorgeſchreven, uitſprak:

„ Ik zweer, dat ik eerst en bovenal de „ Grondwet van de Vereenigde Nederlanden zal „ onderhouden en handhaven, en dat ik wij- „ ders de onafhankelijkheid van den Staat, de „ vrijheid en welvaart van deszelfs ingezetenen, „ met alle mijne krachten bevorderen zal.

„ *Zoo waarlijk helpe mij God al-* „ *magtig!*"

Na

Na dat dit afleggen van den eed voor eenige oogenblikken door een Muzijk van pauken en trompetten vervangen was, verzocht de Voorzitter, voor zich en de Leden der Groote Vergadering 's Vorſten vergunning, om insgelijks, volgens de Grondwet, den eed van getrouwheid te mogen afleggen: welke vergunning gereedelijk bekomen hebbende, heeft dezelve den volgenden eed, bij de Grondwet voor het toekomende aan de Staten Generaal als eed van huldiging voorgeſchreven, met de ditmaal noodige verandering, zeer nadrukkelijk uitgeſproken:

„ Wij zweren, dat wij, als Repreſenterende
„ de Vereenigde Nederlanden, en in dezen
„ naam, U, krachtens de Grondwet van dezen
„ Staat, hulden en ontvangen als onzen SOUVE-
„ REINEN VORST; dat wij Uwe Hooge en
„ Souvereine regten zullen bewaren en onder-
„ houden, en U getrouw en gedienſtig zullen
„ zijn in de beſcherming van Uwen Perſoon
„ en Staat.

„ *Zoo waarlijk hèlpe ons God al-*
„ *magtig!*"

Onder het uitſpreken van dezen eed-form gaven te gelijk alle de Leden der Groote Vergadering, met het uitſteken van de regter hand, hunne volkomene inſtemming met deze plegtige huldiging te kennen, en daarop riep de Wapen-

he-

heraut driemaal met luider ſtemme: LEVE WILLEM FREDERIK SOUVEREIN VORST DER VEREENIGDE NEDERLANDEN.

En hier nu, zoo ooit, vertoonde zich het echte Nederlandſche karakter in zijne oorſpronkelijkheid, en ik durf zeggen in zijne grootheid, op eene wijze, die veelligt dezen en genen ligtzinnigen en onnadenkenden vreemdeling ſtof tot ſpotternij heeft gegeven, maar die den waren menſchenvriend en bedaarden beſchouwer met aandoening en bewondering moest vervullen. Elders zoude waarſchijnlijk op den uitroep van den Wapenheraut een ijdel handgeklap en onzinnig vreugdegeſchreeuw de gewelven en wanden van het heilige gebouw hebben doen daveren; hier daarentegen heerschte alom eene diepe en ontzagverwekkende ſtilte; doch de ernst, op aller gelaat geprent, en de tranen, die onbedwingbaar uit de oogen ſprongen, vulden alles aan, wat de ſtem, door aandoeningen geſmoord, niet in ſtaat was om uitteſpreken: ſmartelijke herinnering aan de geledene rampen, hartelijke dankbaarheid voor de onverwachte verlosſing, liefde voor den gehuldigden Vorst en vertrouwen op deszelfs deugden, en bovenal diep bezef van de gewigtige pligten, tot welke Vorst en Volk zich thans, door de aanneming van de Grondwet, bij plegtigen eede

ver-

verbonden, en van de verantwoordelijkheid voor de nakomelingschap, welke beiden op zich genomen hadden. „ Neen," (wij herhalen hier, wat wij elders reeds gezegd hebben) „ onder zulke treffende omstandigheden, met „ zulke sprekende blijken van algemeene gene- „ genheid, van wederkerige hoogachting en „ liefde, met één woord, zoo allezins wettig, „ heeft nooit eenig Vorst den staf des bewinds „ aanvaard." Wij herhalen tevens den wensch, bij die gelegenheid door ons uitgeboezemd, „ dat die onvergetelijke dag ons allen, gedu- „ rende ons geheele leven, heilig blijve: dat „ wij dien jaarlijks, niet alleen in het open- „ baar, maar ook in onze huisgezinnen, met „ onze kinderen en vrienden plegtig vieren, „ onder dankzeggingen tot God voor de won- „ derbare verlossing van ons Vaderland, en on- „ der inscherping van die dure pligten, welke „ ons tot getrouwheid aan den Vorst, aan de „ Wet, en aan het Vaderland verbinden!" (*) Eene Godsdienstige redevoering, met gebeden en heilwenschen, uitgesproken door den hoog geleerden en eerwaardigen P. HAACK, maakte, na een voorafgegaan fraai Muzijk, een einde aan deze plegtigheid; en na het vertrek van den

Sou-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 11.

Souvereinen Vorst en de overige aanwezigen, werd door de Leden der Groote Vergadering de Acte van Inhuldiging geteekend, welke vervolgens door eene plegtige Bezending aan Zijne Koninklijke Hoogheid is overgebragt; waarna alle de Leden der welgemelde Vergadering den Vorst met den gelukkigen afloop van zaken gingen geluk wenschen.

Nadat het bulderen van 't kanon het teeken tot de algemeene vreugde had gegeven, reden de Wapenherauten te paard door de stad, om op alle voorname pleinen derzelve de huldiging van den Souvereinen Vorst den Volke bekend te maken; waarbij tevens gedenkpenningen van deze groote gebeurtenis onder de menigte gestrooid werden. (*) En gelijk het geheele werk van Nederlands Verlossing, overeenkomstig de Godsdienstige stemming der Natie, met nederige dankerkentenis aan den Opperbestuurder der wereld was begonnen, werd ook nog dien zelfden dag bij openbare Afkondiging aan het Volk van Nederland 's Vorsten wil bekend gemaakt, dat het eerstkomende plegtige Dank- en Bid-uur, op den zesden van Grasmaand aanstaande, bijzonder zoude dienen om den Almagtigen te smeeken, *dat hij het verrigte tot den*

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 12.

den meesten voorſpoed dezer Landen mogt doen gedijen, den nieuw-gehuldigden Vorst en deszelfs Huis zegenen, Hem bekwaam en getrouw maken in de betrachting van die pligten, waartoe hij verbonden was, en dus deszelfs beſtuur doen ſtrekken tot heil van het Vaderland. Voorts werd deze voor den Nederlander onvergetelijke dag onder gepaste vreugdebedrijven van de inwoners der Hoofdſtad doorgebragt, en met eene algemeene en fraaije verlichting der huizen en openbare gebouwen geëindigd. Ook de volgende dagen, gedurende het verblijf der Vorſtelijke perſonen in de Hoofdſtad, waren dagen van vreugde en feestviering. De beroemde Maatſchappij *Felix Meritis* onthaalde, in de Muzijkzaal van haar ſchoon gebouw, de Vorſtelijke familie op een keurig *Concert*, geheel toepasſelijk gemaakt op de omſtandigheden van den tijd; waarin de eerſte Meesters op onderſcheidene Muzijk-inſtrumenten hunne voortreffelijke gaven lieten hooren, en de zangpartijen alleen door Liefhebbers van beiderlei kunne werden uitgevoerd. Ook bleef de Schouwburg niet in gebreke, om, bij de verſchijning der Vorſtelijke familie, door het vertoonen van toepasſelijke ſtukken, en door dichterlijke aanſpraken, de hulde der kunst aan dezelve toetebrengen. Een

luisterrijk Bal, door het Stedelijke Bestuur in het Diakonie-Oude-Vrouwenhuis gegeven, waarop meer dan twaalfhonderd aanzienlijke personen genodigd waren, bragt mede niet weinig toe tot vermeerdering van de algemeene vreugde, die zich over alle de volks-klassen verspreidde.

Deze vreugde steeg ten top, toen de allerheugelijkste mare van het oorlogstooneel kwam aangevlogen, dat de overwinnende legers der Hooge Bondgenooten, na de ongelooflijkste inspanning van krachten, den vijand tot onder de muren van Parijs verslagen hadden; dat die trotsche stad, die, in navolging van het aloude Rome, als de Koningin der wereld wilde aangemerkt worden, op den zelfden dag, waarop de Souvereine Vorst van Nederland plegtig gehuldigd was, het hoofd in den schoot gelegd, en om den Vrede gesmeekt had; dat reeds den volgenden dag Keizer ALEXANDER en de Koning van Pruissen, gevolgd van hunnen ontzachelijken heldenstoet, daarbinnen waren getrokken; en dat het Rijk van NAPOLEON een einde had genomen. Nu kon de hoop op eenen nabij zijnde algemeenen vrede, en de volkomene verlossing des Vaderlands van de nog achtergebleven vijandelijke krijgsbenden, niet meer twijfelachtig schijnen, en de toekomst vertoonde

de zich van nu af ontdaan van de nevelen, die dezelve tot dus verre nog ſteeds hadden verdonkerd.

Deze groote gebeurtenis, in bijzonderheden, en met alle de voorbereidende omſtandigheden, te beſchrijven, behoort niet tot onze voorgenomen taak: alleen zullen wij uit het laatſte bedrijf van dit groote krijgsſpel voornamelijk datgene melden, wat op de volkomene bevestiging van den nieuwen Nederlandſchen Staat invloed heeft gehad; en dit zal de inleiding uitmaken tot het verhaal van de ontruiming onzer Vestingen, waartoe het volgende Hoofddeel onzes Werks is beſtemd.

ZESDE HOOFDDEEL.

AFSTAND VAN NAPOLEON. — LODEWIJK XVIII KONING VAN FRANKRIJK. — ONTRUIMING DER NEDERLANDSCHE VESTINGEN.

Niettegenstaande de zoo dikwijls gebleken trouweloosheid van NAPOLEON, bleven de Verbondene Mogendheden, ook nadat hunne overwinnende wapenen reeds tot in het hart van Frankrijk waren doorgedrongen, voornamelijk door den invloed van Oostenrijk, nog steeds gezind om vrede met hem te maken, en hem, na afstand der landen, die hij met onregt en geweld aan den schepter van Frankrijk onderworpen had, in het bezit der heerschappij te laten. Ten gevolge hiervan was in 't begin van Sprokkelmaand weder eene bijeenkomst tot Vredes-onderhandelingen, te Chatillon aan de Seine, geopend, zoo echter, dat de loop der krijgsbedrijven daardoor niet gestuit of vertraagd werd. Dan hoezeer ook de menschelijkheid moest wenschen, dat door eenen algemeenen vrede aan het moorddadig bloedvergieten spoe-

ſpoedig een einde wierd gemaakt, was de wensch voor het wel ſlagen dier onderhandelingen geenszins zoo algemeen, dat niet velen den heiligen oorlog, zoo als hij te regt mogt genoemd worden, liefst zoo lang zagen volgehouden, tot dat de beroerder der wereld geheel zou zijn te onder gebragt, dewijl men zich overtuigd hield, dat geenerhande vredes-voorwaarden, met hem aangegaan, de rust van Europa immer zouden kunnen verzekeren. Gelukkig deed een kortſtondige voorſpoed zijne verraderlijke oogmerken zoo duidelijk kennen, dat de begonnen onderhandelingen met hem eensklaps, en voor altoos wierden afgebroken.

Na de geduchte nederlaag der Franſchen te Brienne, die weldra het verlies van Troijes ten gevolge had, zag NAPOLEON zich zoo zeer in het naauw gebragt, dat hij, van de verovering van Spanje, voor het tegenwoordige althans, afziende, een groot gedeelte zijns legers van daar te hulpe liet overkomen, en, om inmiddels tijd te winnen, door zijnen Gevolmagtigden te Chatillon eenen wapenſtilſtand voorſloeg op zoodanige gronden, als de verbondene Mogendheden voor eenen aanſtaanden algemeenen vrede noodig zouden oordeelen: met aanbieding van overgave der vestingen in die landen, welke door Frankrijk zouden afgeſtaan

worden; doch alles onder voorwaarde, dat de vijandelijkheden dadelijk zouden gestaakt worden. De verbonden Mogendheden, door eene veeljarige ondervinding geleerd hebbende, dat men, in onderhandelingen met NAPOLEON, den aangenomen schijn zorgvuldig van de geheime bedoelingen moest onderscheiden, stelden voor, in plaats van eenen wapenstilstand, die van de hand gewezen werd, dadelijk de voorlopige artijkelen van den Vrede te teekenen, onder beding van onmiddelijke overgaaf der bezette hoofdvestingen, als Antwerpen, Wezel, Maintz, Straatsburg en Besançon. Maar BUONAPARTE bedoelde noch het eene noch het andere, en zocht alleen tijd te winnen, in hoop, dat zijne naauwe verbindtenis met Oostenrijk deze Mogendheid, wien de oorlog tegen eenen schoonzoon natuurlijker wijze eene moeijelijke zaak moest zijn, nog eindelijk van partij zou doen veranderen, of althans met minder ernst deel in den oorlog doen nemen.

Inmiddels, hangende deze onderhandelingen, nadat geheel België, uitgenomen Antwerpen, de poorten reeds voor de Bondgenooten geopend had, waren de legers der Bondgenooten met rasse schreden tot op eenen kleinen afstand van Parijs genaderd, en, terwijl NAPOLEON, die zich thans aan 't hoofd van zijne krijgsbenden

te Nogent bevond, geene mogelijkheid ſcheen te zien om zijne hoofdſtad voor den vijandelijken inval te behoeden, was daar zelve de ontſteltenis zoo groot, dat de Keizerin Regentes, met hare Staatsdienaars en Raden zich tot de vlugt gereed maakten, en kasſen, kostbaarheden en ſtaatspapieren in allerijl werden ingepakt. Dan de zeldzaamſte tegenwoordigheid van geest, en ſtoutheid in het beſluiten, waardoor men hem meermalen het ſchijnbaar onmogelijke had zien verrigten, deed ook nu weder eensklaps den kans des oorlogs eenen zoo geheel anderen keer nemen, dat de bijna geheel bezweken moed bij het Franſche leger en bij de aanhangers van den Dwingeland met nieuwe kracht herleefde, en de overwinnaars, in hunnen loop geſtuit, zich genoodzaakt zagen om in de ſtellingen, die zij, om verder voortterukken, reeds achter zich gelaten hadden, weder terug te trekken. Een geheel onverwachte aanval op de van een geſcheiden Pruiſiſche en Rusſiſche legerbenden, onder de Generaals YORK en VAN SACKEN, die niets dergelijks vrezende, voortrukten, in het vaste vertrouwen van weldra hunne intrede in Parijs te doen, deed NAPOLEON op den tienden en elfden van Sprokkelmaand bij Montmirail eene aanzienlijke overwinning behalen, en noodzaakte zijne te-

 gen-

genpartij, met zwaar verlies en niet zonder groote wanorde, naar Chateau - Thierrij de vlugt nemen, zoodat deze in de eerſte oogenblikken van ſchrik, de hoop op het zegevierende intrekken in Parijs, 't welk zij als zeker had beſchouwd, geheel liet varen.

De voordeelen, in deze en de volgende dagen door NAPOLEON behaald, waarbij de Bondgenooten een groot gedeelte van het reeds gewonnen veld weder verloren, hadden ten gevolge, dat nu van deze zijde een wapenſtilſtand, nog kort geleden met reden aan den vijand geweigerd, werd gevraagd, en een voorlopig Vredesontwerp aangeboden op die zelfde gronden, welke NAPOLEON, toen hij zich in 't naauw zag gebragt, had willen aannemen. Deze had het nu in zijne magt, om zijne Natie en het lijdende menschdom eindelijk van derzelver langdurige rampen te bevrijden, en de zoo lang gewenschte rust aan Europa weder te geven. Dan, behalve dat deze onverwachte voorſpoed zijn verſtand weder geheel had verbijsterd, bevattede het aangeboden Vredesontwerp eene voorwaarde, die voor zijnen hoogmoed volſtrekt ondragelijk was: namelijk dat de hoofdſtad van Frankrijk tot op het eindelijk ſluiten van den vrede, waartoe de tijd bepaald was, door de Verbondene Mogendheden bezet zoude worden. Deze voorwaarde bragt hem dermate

in drift, dat hij het papier, door den Kabinets-ſecretaris DE RUMIGNIJ, als afgezant van het Kongres te Chatillon, naar Montreau, waar NAPOLEON zijn hoofdkwartier had, overgebragt, in ſtukken ſcheurde, en, zoo als verhaald wordt, uitriep: „ ik ben thans nader bij „ Weenen, dan zij bij Parijs." (*) Hij liet echter, voor den uiterlijken ſchijn, den Geheimen Raad van Regentſchap te Parijs bijeenroepen om over de vredesvoorſlagen, te Chatillon ontworpen, te raadplegen, doch vond zich in zijne verwachting, dat de Franſchen nu alles voor hem zouden willen opofferen, te leur geſteld, daar eene groote meerderheid van dien Raad, naar men zegt, van begrip was om den gedanen voorſlag aantenemen. Woedende over deze, in zijne oogen onvergeeflijke, zwakheid, liet hij het Vredesontwerp, zonder hetzelve formelijk aftekeuren, onbeantwoord, en zijn gevolmagtigde te Chatillon bleef veertien dagen zonder eenigen last, die hem in ſtaat kon ſtellen om met de overige afgevaardigden te handelen. Vruchteloos werden van de zijde van Oostenrijk herhaalde pogingen aangewend om hem tot het ſluiten van den Vrede te bewegen: hij ſteunde nog ſteeds op zijn

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 13.

zijn voormalig geluk, en vleide zich tevens, eindelijk nog zijnen Keizerlijken Schoonvader tot medewerking te bewegen. De Bondgenooten, willende beproeven zijne ware bedoelingen te doorgronden, ſtelden zijnen Gevolmagtigden voor, een Tegen-ontwerp van Vrede inteleveren, doch overeenkomſtig de gronden en voorwaarden, die reeds te voren gelegd en gemaakt waren. Noodige tijd van uitſtel gevraagd zijnde, kwam men wederzijds overeen, den tienden van Lentemaand tot tijdsbepaling te ſtellen.

De Bondgenooten inmiddels, door de jongſte tegenſpoeden geleerd, zagen de noodzakelijkheid in om zich ſteeds naauwer te vereenigen, en meerder nadruk bijtezetten aan hunne pogingen tot herſtel van eenen algemeenen vrede. Op den eerſten van Lentemaand werd te Chaumont eene nieuwe Akte geteekend, waarbij de Keizers van Rusland en Oostenrijk, benevens de Koningen van Pruisſen en Groot-Brittanje, zich verbonden om gezamenderhand alle krachten te beſteden ter bereiking van hun doel, eene magt van zesmaal honderd duizend man dadelijk tot dezen oorlog te leveren, en beſtendig ieder honderd en vijftig duizend man gereed te houden om te velde te trekken. Zij verbonden zich twintig jaren lang elkander te zullen bijſtaan, en gaven ook gelegenheid aan

andere Mogendheden om tot deze verbindtenis toetetreden. Oôk hadden de jongstgeleden tegenſpoeden geenszins die noodlottige gevolgen gehad, welke de eerſte ſchrik daarvan deed duchten, en de legermagt, onder het opperbevel van den grijzen BLUCHER, had zich, door de wijze maatregelen van dezen niet min wijzen dan dapperen held, en door de aankomst van verſche benden, van den eerſten tot den tienden Maart, zoodanig herſteld, dat hetzelve langs zijne geheele linie van Laon tot Lijon reeds weder aanvallender wijze kon handelen, terwijl het groote Sileſiſche leger, onder den Prins van SCHWARTZENBERG, zijne vereeniging met het andere tevens ter uitvoer bragt. Eene overwinning, door NAPOLEON bij Craonne behaald, was hierdoor van zoo weinig nut voor hem, dat hij, na bij Laon deerlijk het hoofd geſtoten te hebben, van nu af weder al wijkende genoodzaakt was te ſtrijden.

Op den zevenden, onmiddelijk na die overwinning van Craonne, en twee dagen voor zijnen dollen en vruchtelozen aanval op Laon, zond hij den renbode af, die zijn laatſte beſluit aan het Kongres moest overbrengen. Dan zijn Gevolmagtigde aldaar, die, of nog op eenigen nieuwen voorſpoed, of op de tusſchenkomst van Oostenrijk hopende, toen de bepaalde tijd ver-

ſtre-

ſtreken was, nog niets dan onbeſlisſende en tijdrekkende voorſtellen had gedaan, verzocht nu weder uitſtel tot den vijftienden, waarin nogmaals werd bewilligd. Eindelijk kwam op dien dag het antwoord van NAPOLEON voor den dag; maar de eiſchen bij hetzelve gedaan, waren zoo buitenſporig, dat ze niet anders dan met de hoogſte verontwaardiging moesten verworpen worden, Zij waren: „ de linie van „ den Rhijn, Antwerpen, Vlisſingen, Nijme- „ gen met een gedeelte der linie van de Waal; „ Italie voor zijnen Stiefzoon EUGENIUS „ BEAUHARNAIS, Venetien daar onder be- „ grepen. Hij vorderde wel niet uitdrukkelijk „ de teruggave van Holland, doch liet duidelijk „ genoeg zien, dat hij aan hetzelve de onafhan- „ kelijkheid ſlechts in naam wilde laten. Voorts „ bedong hij aanzienlijke ſchâvergoeding voor „ zijne broeders JOSEPH en JERÔME.” Deze onbeſchaamdheid had het gevolg, 't welk men daarvan moest verwachten. De Bondgenooten vernieuwden nu hunne plegtige verbindtenis om de wapenen niet nederteleggen, voordat zij het groote doel van dezelve zouden bereikt hebben.

Alle vredes-onderhandelingen met NAPOLEON zelven waren hiermede afgebroken, en het lot van Frankrijk en Europa bleef aan de wapenen overgelaten. Terwijl de gezamenlijke

le-

legermagten, onder bevel van BLUCHER en SCHWARTSENBERG, met wel beraden overleg den Dwingeland meer en meer benaauwden, en naar de hoofdſtad terug drongen, zettede Lord WELLINGTON, de behouder van Spanje, zijne overwinningen in het Zuiden van Frankrijk met het gelukkigſte gevolg voort, waardoor de goede zaak geene geringe onderſteuning ontving. Zelfs voordat nog het Kongres te Chatillon geſcheiden was, en terwijl NAPOLEON het nog in zijne magt had om Heer van Frankrijk te blijven, had Bourdeaux reeds hare poorten voor den overwinnenden held, dien zij als haren verloſſer beſchouwde, geopend, en LODEWIJK DEN XVIII. voor wettigen Koning van Frankrijk uitgeroepen. Van eenen anderen kant werd Lijon den achttienden van Lentemaand door den Oostenrijkſchen Generaal BIANCHI, vereenigd met den Erfprins van Heſſen Homburg, ingenomen. Den verderen loop der krijgsverrigtingen, zoo van Lord WELLINGTON, als van de legers van de andere zijde, kunnen wij in ons Geſchiedverhaal niet volgen. Veel bloeds werd nog wederzijds vergoten, voordat de Bondgenooten zich den weg tot de hoofdſtad zelve geopend hadden. Den negenentwintigſten van Lentemaand, toen de Keizerin met haar kind,

'τ welk

't welk als een onderpand ter bewaring aan de Nationale Garde was toevertrouwd, benevens alle de Groot-Dignitarisſen van het Rijk de vlugt namen, zagen de Parijſenaars hun lot bevende te gemoet. Een laatſte beſlisſende ſlag moest nog gewaagd worden. Woedend was deze laatſte ſtrijd, tot dat eindelijk JOSEPH BONAPARTE, die in 't eerst moedig de hoofdſtad tot het uiterſte getracht had te verdedigen, in het zekere onderrigt, dat de Keizer van Rusland en de Koning van Pruisſen zich met hunne geheele magt te Bondij bevonden, uitriep, dat er niets anders overſchoot dan te onderhandelen, (*parlementer*,) en bevel gaf om eenen wapenſtilſtand te verzoeken. Hij zelf nam kort daarna lafhartig de vlugt. Een wapenſtilſtand, door den Hertog van Raguſa, na de vlugt van JOSEPH, op den dertigſten gevraagd, werd toegeſtaan, 't welk niet kon beletten, dat, uit onkunde hiervan, op de hoogten van Montmartre, door het Sileſiſche leger nog buiten noodzaak veel bloeds werd vergoten. Vruchteloos zond NAPOLEON nog in den nacht tusſchen den negenentwintigſten en dertigſten uit Troyes, waar hij 's daags te voren was aangekomen, eenen Officier, met last aan de Ministers van Oorlog en Politie, om de ſtad tot het uiterſte te verdedigen, en daartoe al-

alle zoodanige middelen te bezigen, als de wanhoop in zulke gevallen aan de hand geeft, belovende daarbij om, binnen twaalf uren, aan het hoofd van zijn leger te zullen overkomen (*). Den dertigſten 's morgens brak hij weder van daar op, en vijf mijlen van die ſtad verliet hij uit ongeduld zijne legermagt, rende, met een klein gevolg, in allerijl door Sens op Moret, en Fontainebleau, en hield ſtil bij Juviſy, vier mijlen van de Hoofdſtad, waar hij met ſchijnbare bedaardheid de terugkomst van den afgezonden Officier verwachtte. Welken ſpoed deze krijgsman ook gemaakt had om de verderfelijke bevelen van zijnen Meester overtebrengen, was echter de wapenſtilſtand reeds eenige oogenblikken voor zijne komst aldaar geteekend. Volgens dezelve moest de Bezetting den volgenden morgen te zeven uren aftrekken, en de vrije intogt aan de Bondgenooten op dien dag worden toegeſtaan. Desniettemin deden de Hoofden der Politie nog alle mogelijke pogingen om de Parijſenaars tot opſtand en wanhopige verdediging te bewegen, doch te vergeefs. NAPOLEON reed den volgenden morgen vroeg uit, om den Officier met tijding uit de Hoofdſtad te ontmoeten, en vernam onder

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 14.

der weg van eenen zijner Generaals, vandaar komende, dat Parijs hem niet meer toebehoorde. Naar zijn vorig verblijf terug gekeerd, hield hij eenige oogenblikken raad met de Officieren, die hij bij zich had, waarvan het besluit was, dat hij naar Fontainebleau zou keeren, om daar zijn leger, met de aftrekkende krijgsbenden uit Parijs te vereenigen. Inmiddels zond hij zijnen voormaligen Afgevaardigden op het Kongres van Chatillon, CAULAINCOURT, naar de Hoofdstad, met volkomene volmagt om alle de voorwaarden aantenemen, welke de Verbondene Mogendheden zouden vorderen. Dan hij moest nu te laat ondervinden, dat hij het uur van zijn behoud roekeloos had laten voorbijgaan. De Verbondene Mogendheden verklaarden, zich in geene verdere onderhandelingen met BUONAPARTE te zullen inlaten, en gunden, met eene voorbeeldeloze edelmoedigheid, aan de Fransche Natie zelve de keuze, om over het toekomstige Bestuur hares Lands te beschikken. Zij hadden wel, na het afbreken der onderhandelingen met BUONAPARTE, de zaak van het Koninklijk Huis der BOURBONS niet uit het oog verloren, doch zich ook niet, althans openlijk, voor dezelve verklaard; en Keizer ALEXANDER in 't bijzonder bleef tot het laatste toe standvastig in zijn besluit,

om

om aan Frankrijk geenen Opperheerſcher te geven, die niet uitdrukkelijk door hetzelve zoude worden begeerd. Thans was het tijdſtip daar, waarin het voor de voorſtanders van het Oude Koninklijke Huis dringende noodzakelijkheid was geworden om openlijk uittekomen. Sedert lang beſtond er te Parijs eene geheime vereeniging van dezelve, waarvan DE ROHANS, DE LA ROCHEFOUCAULT, DE MONTMORENCYS, CHATEAUBRIAND, DE NOAILLES, en andere zeer aanzienlijke perſonen de hoofden waren. Dan de gewelddadigſte overheerſching had tot hiertoe alle pogingen, om iets met vrucht te ondernemen, onmogelijk gemaakt. Evenwel, zoodra de zekere tijding was ingekomen, dat MONSIEUR de Graaf van Artois, broeder van hem, die zich tot den troon het naast geregtigd oordeelde, en den naam van LODEWIJK DEN XVIII. aangenomen had, zich reeds op het Franſche grondgebied bevond, en toen de Afkondiging, door denzelven, uit Veſoul, den zevenentwintigſten van Sprokkelmaand gedaan, in handen der Verbondenen was gekomen, hadden dezen oogenblikkelijk een groot aantal afdrukken daarvan gemaakt, en dezelven onder alle klasſen van burgers verſpreid, om de gemoederen tot eene uitbarſting voortebereiden. In den avond van

 den

den dertigſten van Lentemaand, toen de getrofſen wapenſtilſtand, en de aanſtaande intrede der Hooge Bondgenooten in Parijs bekend was geworden, verbonden zich een getal van honderd jonge Koningsgezinden, om op de plaats van LODEWIJK XV. zamentekomen, en daar openlijk de BOURBONS uitteroepen, zonder dat nog iemand hunner van de gezindheid der Mogendheden eenige zekerheid had. De beſlisſende dag kwam aan, en hoe groot ook nog het gevaar was, daar de aanhang van den Dwingeland nog zijne laatſte pogingen van woedenden tegenſtand niet onbeproefd liet, waagde het, 's morgens te negen uur, de Heer CHARLES DE VAUVINEUX de volgende Afkondiging van den Prins VAN SCHWARTZENBERG, Opperbevelhebber van de legers der Bondgenooten, met luider ſtem op de plaats *Louis XVI*, voortelezen:

„ Inwoners van Parijs! De Verbondene legers ſtaan voor uwe ſtad: het oogmerk van „ derzelver aanrukken op de hoofdſtad van „ Frankrijk ruſt op de hoop van eene opregte „ en duurzame bevrediging met dezelve. Se- „ dert twintig jaren is Europa met bloed en „ tranen overſtroomd: de pogingen, aangewend „ om een einde te ſtellen aan alle die rampen, „ zijn nutteloos geweest, omdat er in de magt

„ zel-

„ zelve van het Beſtuur, dat u onderdrukt, een „ onoverkomelijke hinderpaal tegen den vrede „ beſtaat. Welk Franschman zoude van deze „ waarheid niet overtuigd zijn! De Verbondene „ Mogendheden wenſchen ter goeder trouw „ een heilzaam gezag in Frankrijk te zien, „ 't welk de vereeniging van alle Natien en „ van alle Mogendheden met hetzelve zal kun- „ nen bevestigen. Het hangt, in de tegen- „ woordige omſtandigheden, van de ſtad Parijs „ af, den vrede der wereld te verhaasten; hare „ keus wordt verwacht met eene belangſtel- „ ling, die natuurlijk plaats moet hebben bij „ eene uitkomst van zulke onberekenbare ge- „ volgen: dat zij zich derhalven verklare, en „ van dat oogenblik af vindt zij in het leger, „ 't welk zich voor hare muren bevindt, de „ onderſteuning van hare beſluiten.

„ Parijſenaars! gij kent den toeſtand van uw „ Vaderland, het gedrag van Bourdeaux, onze „ inkomst als vrienden te Lyon, de rampen, „ die men Frankrijk op den hals heeft ge- „ haald, en de ware gezindheid van uwe me- „ deburgers. Gij zult in die voorbeelden het „ einde vinden van den buitenlandſchen oor- „ log, en van de burgerlijke verdeeldheid; gij „ kunt dat elders niet vinden. De bewaring „ en de rust van uwe ſtad zullen het voor-

 „ werp

„ werp zijn der zorgen en maatregelen, welke „ de Bondgenooten aanbieden te nemen met „ de Besturen en de Aanzienlijken, die het „ meest de algemeene achting bezitten. Geene „ inlegering van krijgsvolk zal uwe hoofdstad „ drukken.

„ Met deze gevoelens meldt het gewapende „ Europa, voor uwe muren staande, zich bij u „ aan. Haast u om te beantwoorden aan het „ vertrouwen, 't welk hetzelve stelt in uwe „ vaderlandsliefde en in uwe wijsheid."

Dadelijk na het voorlezen van deze Afkondiging, zettede de Heer DE VAUVINEUX de witte kokarde op den hoed, en deed het eerst weder, midden in Parijs, den kreet hooren: *Leve de Koning!* welke kreet weldra ook elders door anderen van de Verbondenen werd aangeheven. Echter was het aantal der openlijk uitkomende Koningsgezinden, uit vrees, in den beginne niet zeer groot, en vond bij het volk, 't welk als versuft was, nog luttel bijvals. Doch langsamerhand vermeerderden de troepen der genen, die het *Leve de Koning! Leven de Bourbons!* aanhieven. Moedig bovenal was het gedrag van verscheidene aanzienlijke vrouwen, zoo als Mevrouw DE CHATEAUBRIAND, DE VAUVINEUX, DE SEMALLÉ, de Gravin DE CHOISEUL, de Prinses

ſes DE LÉON en meer andere, die volijverig de jonge lieden aanſpoorden, om zich door de kleur der koningsgezinden te onderſcheiden, en kokarden en linten eigenhandig onder dezelven uitdeelden. Kwam men te kort, dan ſcheurde men de linten, die tot ligchaamsſieraad dienden, in ſtukken, en maakte die tot het zelfde oogmerk dienstbaar. Hierdoor werd de ijver der Koningsgezinden welhaast algemeen, en 't gene even te voren ſlechts enkele, hier en daar verſpreide, groepen waren, werd nu eene ontzaggelijke ſchare, die met ſlaande trom eenen optogt maakte naar die gedeelten der ſtad, waar de legers der Bondgenooten moesten binnen komen. De partij van den overwonnen Dwingeland zag dit wel niet geduldig aan, en beproefde, zelfs nog tot den middag toe, dezen geestdrift met geweld te ſtuiten: doch dit kon niet meer baten. De trein der Koningsgezinden werd nu reeds overal, waar zij langs trok, met gejuich ontmoet, en de eigenlijke volksgeest werd overal openbaar.

En nu volgde op den middag de intrede der Bondgenooten binnen Parijs; intrede, die met volle regt een zegepraal der menschheid mag genoemd worden. Nadat de Ruiterij, onder bevel van den Grootvorst KONSTANTIJN, en

 de

de Gardes van alle de vereenigde legers zich tot kolommen gevormd hadden op den weg van Bondy naar Parijs, begaf zich Keizer ALEXANDER met zijnen Staf, zijne Generaals en derzelver gevolg, naar Patin, waar de Koning van Pruisſen met een gelijk gevolg zich bij hem voegde. Hier ontvingen de twee Monarchen de Maires van Parijs; en hier was het, dat de waarlijk groote ALEXANDER, niet als Overwinnaar, maar als Verlosſer der Franſchen, tot die Magiſtraatsperſonen deze edele taal voerde:

„Het lot des oorlogs heeft mij hier gebragt. „ Uw Keizer, die mijn Bondgenoot was, heeft „ mij drie malen bedrogen: hij is gekomen tot „ in het hart van mijne Staten, om rampen „ over dezelve uitteſtorten, waarvan de ſporen „ nog lang zullen overblijven. Eene regtvaar- „ dige verdediging voerde mij herwaarts; doch „ het zij verre van mij, aan Frankrijk be- „ taald te willen zetten het kwaad, mij door „ hetzelve aangedaan. De Franſchen zijn mij- „ ne vrienden, en ik wil hun tonen, dat ik „ het kwaad kom vergelden met goed. NA- „ POLEON alleen is mijn vijand; ik beloof „ mijne bijzondere beſcherming aan de ſtad Pa- „ rijs; ik zal alle hare openbare inſtellingen „ handhaven en behouden: ik zal geene ande-

„ re,

„ re, dan de keur der krijgsbenden, daar ver-
„ blijf doen houden. Uwe Nationale Garde,
„ zamengefteld uit het puik van uwe burgers,
„ zal blijven: het zal aan u zelven ftaan uw
„ geluk voor het toekomende te verzekeren.
„ Gij hebt een Beftuur noodig, dat aan U en
„ aan Europa de rust wedergeve: gij hebt te
„ dezen flechts uwen wensch uittebrengen, en
„ gij zult mij gereed vinden om uwe pogingen
„ te onderfteunen."

Welk Vorst heeft ooit, met de wapens der overwinning in de hand, zoo gefproken als deze, en heeft, 't welk veel meer zegt, letterlijk vervuld, 't geen hij in zulke omftandigheden had beloofd. De gevoelens, welke de inwoners van Parijs bij het daarop volgende tooneel, eenig in de Gefchiedenis der Volken, bezield moeten hebben, laten zich flaauwelijk begrijpen, maar niet befchrijven. Zich eensklaps van de billijke vrees voor eenen geheelen ondergang bevrijd, en van de ellende, waaronder men werkelijk zuchtte, verlost te zien; magtige Overwinnaars met een gevolg van vijftigduizend gewapenden, zijnde flechts de kern van honderdduizenden, die achter bleven, en die alle door ongehoorde onregtvaardigheid tot wraak getergd waren, binnen zijne muren te zien, en in dezen, in plaats van vijanden, helpers en

herſtellers van een wettig gezag te ondervinden, dit had gewis niemand zich voor af als mogelijk kunnen voorſtellen. Geen wonder derhalven, dat men alomme zijne vreugde door het geroep van *Leve Keizer* ALEXANDER! *Leve de Koning van Pruisſen!* en zijn verlangen tot herſtel van het wettige gezag, door den kreet van: *Weg met den Dwingeland, leven de Bourbons!* luidkeels liet hooren; 't welk door de edelmoedige overwinnaars op het vriendelijkst beantwoord werd. Een jong mensch van aanzien, zich niet kunnende bedwingen om aan den Rusſiſchen Monarch zijne verwondering te kennen te geven over de voorbeeldeloze goedheid, waarmede die Vorst zelfs den geringſten burger bejegende, kreeg van dezen tot antwoord: „ is „ ons de Oppermagt daartoe niet gegeven?" Reeds was de voormalige hooge bewondering en het ontzag voor NAPOLEON dermate in verachting veranderd, dat het gemeen naauwlijks te wederhouden was, van deszelfs ſtandbeeld, boven den zuil der Overwinning geplaatst, onder het geroep van: *Weg met den Dwingeland*, omverre te halen, waartoe reeds touwen om hetzelve geſlagen waren. De Adelaars werden overal afgerukt, en de Koninklijke wapens in derzelver plaats geſteld.

Gepaster waren de maatregelen, welke thans door

door de Hoofden der koningsgezinde partij genomen werden. LE PELLETIER DE MORFONTAINE, onderſteund door zijne vrienden, riep alle ware aanhangers van LODEWIJK XVIII op, om te zijnen huize zamen te komen, ten einde daar over de algemeene belangen te raadplegen. Meer dan zeshonderd perſonen, alle van aanzienlijke geboorte, lieten zich daar vinden, en de Graaf FERRAND, die daar in de welſprekende taal der oude Monarchie het woord voerde, had weinig moeite om van de vergadering een eenſtemmig beſluit te verkrijgen tot het ontwerpen van een Adres aan den Keizer van Rusland en den Koning van Pruisſen, waarbij dezelve verzocht zouden worden om Frankrijk voor altoos van het juk van BUONAPARTE te verlosſen, en de BOURBONS aan hetzelve weder te geven. Dit Adres dadelijk in gereedheid gebragt zijnde, werd dien zelfden dag door de Heeren, Graaf FERRAND, DE LA ROCHEFOUCAULT, DE LA FERTÉ MEUR en CHATEAUBRIAND, aan Keizer ALEXANDER overgebragt, die te middernacht door den Graaf VAN NESSELRODE aan deze Afgevaardigden van zijnentwege liet antwoorden, dat hij nooit met NAPOLEON, of met iemand van deszelfs geſlacht zoude handelen, en dat daar-

van 's anderendaags eene openlijke verklaring zoude worden uitgegeven.

Er ontbrak nu nog een nadere ſtap van eenig wettig Ligchaam van Beſtuur om den troon des Dwingelands omverre te werpen, en dien der Koningen te herſtellen. Het Wetgevend Ligchaam was, gelijk wij gezien hebben (*), op den laatſten dag des voorgaanden jaars uiteengedreven, en kon zich niet zoo ſpoedig weder vereenigen. De Senaat, die zoo gedienſtig in alle de maatregelen van den Geweldenaar had toegeſtemd, beſchouwde zich met reden als een voorwerp van den haat der Natie, en vele van deszelfs Leden hadden reeds getracht zich door de vlugt te redden, 't welk hun echter belet was. Er was dus niets overig, dan de Stedelijke Raad van Parijs, om de ſtem des volks uittebrengen. Deze was dan ook de eerſte, die, in eene zeer krachtige Afkondiging, gerigt aan de inwoners van Parijs, NAPOLEON verklaarde als de oorzaak van alle de rampen en vernederingen, aan Frankrijk overgekomen, en hem dieswege als Geweldenaar afzwoer, om tot het gezag van hunnen wettigen Heer terugtekeeren. Dan de Staatkunde vorderde nog nadere verklaringen van de hoogere Staats-Kollegien, den Senaat

(*) Zie II. D. bl. 199.

en het Wetgevende Ligchaam. De Senaat, ſchoon een aantal waardige Leden van denzelven, die ſedert lang heimelijk onder het juk der ſlavernij gezucht hadden, in vele opzichten 's volks achting verdienden, gevoelde zich echter, gelijk gezegd is, als Ligchaam, door den val van den troon des Dwingelands nog geheel verlamd; toen Keizer ALEXANDER, in naam der Verbondene Mogendheden, openlijk deed verklaren: „ dat hij en zijne Bondgenooten van „ nu af niet meer zouden handelen met NAPO-„ LEON BUONAPARTE, noch met iemand „ van zijn geſlacht — dat zij het oude Frank-„ rijk, zoodanig als het was onder zijne wetti-„ ge Koningen, gaaf en ongeſchonden wilden „ laten: ja, dat zij zelfs meer konden doen, „ vermids zij ſteeds als grondbeginſel bleven „ aannemen, dat het geluk des volks mede-„ bragt, dat Frankrijk groot en magtig ware! „ — dat zij zouden erkennen en waarborgen „ den Staatsvorm, welken de Franſche Natie „ zich zelf geven zoude: dat zij gevolgelijk „ den Senaat uitnoodigden om dadelijk een „ Tusſchen-beſtuur (*Gouvernement proviſoire*) „ aanteſtellen, met magt om in alles wat noo-„ dig was te voorzien, en de Staatsregeling, „ die voor het Franſche Volk gepast zou zijn, „ voortebereiden."

Ziet daar dus den Senaat, voorheen het werktuig van NAPOLEONS dwingelandij, door de Verlosſers van Europa opgeroepen om deel te hebben aan het herſtel van Frankrijk, 't welk door hem bijna onherſtelbaar bedorven was. Eene buitengewone oproeping, door Prins TALLEYRAND DE PERIGORD, in hoedanigheid als Vice-Groot-Kiezer gedaan, had dadelijk het gewenschte gevolg, dat de meeste Leden in groot kostuum, doch nog benepen van hart, en met bleeke aangezichten, ter Vergadering opkwamen, waar de opening, hun door den Prins gegeven, de neerſlagtige gemoederen welhaast zoodanig opbeurde, dat door een aantal van vijf en zestig Leden in de eerſte plaats een beſluit werd genomen om een Tusſchenbeſtuur te benoemen, op welks ſchouderen de geheele zorg voor de belangen van den Staat moest rusten: en de keus der perſonen voor dien gewigtigen last viel eenſtemmig op den Prins TALLEYRAND, de Grave BOURNONVILLE en de FAUCOURT, beide Leden van den Senaat, den Hertog VAN DALBERG, Staatsraad, en den Abt DE MONTESQUIOU, voormaals Lid der *Conſtituerende* Vergadering. Dit Tusſchen-beſtuur begon de uitoefening van zijn gezag met NAPOLEON en zijn geſlacht vervallen te verklaren van alle aanſpraak op de

Op-

Oppermagt over Frankrijk, en met aan de legers aantezeggen, *dat zij ophielden ſoldaten van* NAPOLEON *te zijn; dat de Senaat en geheel Frankrijk hen van den eed aan denzelven ontſloeg.* Het beſluit van den Senaat werd ſpoedig door het Wetgevend Ligchaam, ten getale van zeven en zeventig Leden in de gewone Vergaderzaal zamengekomen, bekrachtigd: en van nu af gaven allen, dien het om herſtel van orde en rust te doen was, overluid den wensch te kennen, om de BOURBONS weder op den troon van Frankrijk geplaatst te zien.

NAPOLEON was inmiddels weder te Fontainebleau gekomen, waar hij met de magt, die hij bij zich had, en die hij verder verzamelde, nog halſtarrig bleef om het uiterſte te wagen, en het krijgsvolk aanvuurde om op Parijs aantetrekken. Dan na ingekomen tijding van 't gene ten zijnen aanzien te Parijs beſloten was, waren zijne Maarſchalken en voorname Krijgsbevelhebbers weinig gezind om hem in zijne verderfelijke ontwerpen langer bijteſtaan. Den tweeden van Lentemaand kwam CAULAINCOURT van Parijs te rug, aan wien Keizer ALEXANDER den last had opgedragen, om, namens de Bondgenooten, aan zijnen Meester de keuze voorteſtellen van eene verblijfsplaats, waar hij met zijn geſlacht zijne overige dagen in veilig-

heid

heid zoude kunnen ſlijten. Doch men wil, dat deze ſtaatsdienaar geen moeds genoeg had om dit voorſtel overtebrengen. De Maarſchalk NEY was eindelijk de gene, die op den vierden, toen BUONAPARTE werkelijk bevelen begon te geven om naar Parijs aanterukken, zich verſtoutte om hem te zeggen, dat zijne Heerſchappij over Frankrijk een einde had, dat hij niet meer over het leger had te bevelen, en dat de eenigſte wijze partij, die hem te kiezen ſtond, en waardoor hij Frankrijk kon redden, was afſtand te doen en naar billijke voorſlagen te hooren. Andere Maarſchalken verklaarden hem vervolgens het zelfde. Hij liet zich ten laatſten hiertoe overhalen, onder voorwaarde, dat zijn Zoon hem zoude opvolgen. De Maarſchalken NEY en MACDONALD, benevens CAULAINCOURT, ſchoon alle drie wel overtuigd, dat in die voorwaarde niet getreden zoude worden, namen echter op zich dien voorſlag naar Parijs overtebrengen, en voor het behoud van de Napoleontiſche *Dynastie* te pleiten.

Dien zelfden dag, zijnde de vierde van Grasmaand, ontving hij het grievende berigt, dat de Hertog van Raguſa (of Generaal MARMONT) met het volk onder zijn bevel ſtaande, nog twaalf duizend man ſterk, hem verlaten,

en

en zich tot gehoorzaamheid aan den Senaat verbonden had. Dit bragt hem van nieuws in woede, zoodat het ſcheen, als of hij, berouw hebbende over den reeds gedanen ſtap, nog weder eene uiterſte poging zoude wagen. Den Maarſchalk OUDINOT bij zich geroepen hebbende, vraagde hij dezen, of het krijgsvolk hem volgen zoude; 't welk deze zoo ſtellig ontkende, dat hij beſloot het nader berigt uit Parijs aftewachten. De genoemde Maarſchalken, den volgenden nacht bij Keizer ALEXANDER toegelaten zijnde, gaven opening van hunnen last, en beijverden zich ter goeder trouwe om de opvolging aan den jongen NAPOLEON te verzekeren: doch Prins TALLEYRAND verdedigde, in eene zeer welſprekende redevoering, de regten der BOURBONS met zoo veel kracht, dat de zaak van dezen welhaast over de aanſpraken van den anderen zegevierde. Met de tijding van dezen uitſlag kwamen NEY en MACDONALD den vijfden 's avonds laat te Fontainebleau terug, en ondervonden tot hunne uiterſte verbazing, dat hij, na gehoord te hebben, dat de BOURBONS den volgenden dag door den Senaat erkend zouden worden, in plaats van in woede opteſtuiven, alleen op lijfsbehoud en een toekomſtig beſtaan bedacht, de vraag deed: „waar zal ik dan nu voortaan met

„ mij-

„ mijne familie kunnen leven?" Het antwoord was: „ waar het Uwe Majesteit zal believen; „ bij voorbeeld op het eiland Elba, met een „ jaarlijksch inkomen van zes millioenen Li- „ vres." — „ Zes millioen, (zeide hij daarop) „ dat is veel, ik ben niet meer dan een sol- „ daat! ik zie dus wel, dat ik afstand moet „ doen, en zeg aan alle mijne wapenbroeders „ vaarwel."

Onder beding van een nader verdrag, in behoorlijken vorm, waar bij de Hooge Bondgenooten hem de vervulling van dat aanbod zouden waarborgen, stelde hij zelf de Acte van afstand in dezer voegen op: *De Verbondene Mogendheden verklaard hebbende, dat Keizer* NAPOLEON *de eenigste hinderpaal is voor het herstel van den Vrede van Europa, verklaart Keizer* NAPOLEON, *getrouw aan zijnen eed, dat hij afstand doet, voor zich en zijne erfgenamen, van de tronen van Frankrijk en Italie, en dat er geene persoonlijke opoffering, zelfs die van het leven, kan zijn, welke hij niet gereed is te doen voor het welzijn van Frankrijk.* Het verdrag tusschen hem en de Verbondene Mogendheden kreeg den elfden daaraan volgende zijn volkomen beslag. Hetzelve bevattede een- en twintig artikelen, waarvan de hoofdzaak was, dat NAPOLEON

voor zich en zijne opvolgers afſtand deed van alle regt tot oppermagt en heerſchappij, zoo over het Franſche Keizerrijk en het Koningrijk van Italie, als over elk ander land der wereld; dat hij tot eene verblijfplaats, *gedurende zijn leven*, aannam het eiland Elba, gemaakt tot een afzonderlijk Vorſtendom, met een jaarlijksch inkomen van zes millioenen francs, te verdeelen tusſchen hem en zijn geſlacht. Eene ongeſteldheid van ligchaam, en gezochte uitvlugten deden zijn vertrek nog tot den twintigſten vertragen, toen hij eindelijk van de drie duizend man zijner Garde, die nog bij hem gebleven waren, met ſchijnbare aandoening afſcheid nam, en tegen den middag, met de Generaals BERTRAND en DROUAUT, die hem naar zijn eiland wilden volgen, in 't gezelſchap van vier Hoofd-Officieren, als Kommisſarisſen der Verbondene Mogendheden, en onder eene genoegzame bedekking van gewapend krijgsvolk, de reis derwaarts aanvaardde.

Op deze wijze eindigde de zoo lang groot genoemde NAPOLEON ditmaal den loop van zijne talloze overwinningen, onder de vervloekingen van duizenden, die hem voorheen uit dwang ſchier als eenen God hadden geëerbiedigd. Onbegrijpelijk moest het ſchijnen, dat hij, die, toen hij zijn behoud nog in handen

had, naar geenerhande billijke voorwaarden had willen hooren, thans, uit bloote zucht tot het leven, zich de vernederendste voorwaarden liet welgevallen; en velen hebben de oplossing daarvan meenen te vinden in vooruitzigten, die hij toen reeds gevormd zoude hebben, om eerlang weder den verlaten troon te beklimmen: doch dat zoodanige berekening in de oogenblikken, toen hij den afstand teekende, reeds in zijn hoofd heeft kunnen opkomen, is, onzes bedunkens, met de omstandigheden kwalijk overeen te brengen.

De tijding van deze groote omwenteling van zaken werd zoo spoedig mogelijk door geheel Frankrijk bekend gemaakt, en binnen weinige dagen was de oudste Broeder van den ongelukkigen LODEWIJK DEN XVI. alom onder den naam van LODEWIJK XVIII. erkend. Ook aan Lord WELLINGTON en den Maarschalk SOULT, die nog over het lot van 't Zuidelijk gedeelte van Frankrijk, beide met groote dapperheid en krijgskunde, streden, waren boden met deze tijding afgevaardigd, ten einde het verder nutteloos bloedvergieten te staken, doch het vasthouden van deze Afgevaardigden, door de aanhangers van BUONAPARTE te Montauban, tien mijlen van Toulouse, was ongelukkig oorzaak van een zeer bloedig gevecht

on-

onder de muren dier ſtad, welke nog duizenden het leven kostte, en waardoor, zonder de menschlievende gezindheden der wederzijdſche Opperbevelhebbers, Touloufe zelf in eenen puinhoop zou zijn veranderd geworden. Doch de Maarſchalk SOULT beſloot, na zijne volkomene nederlaag, aan de ſtem der menschheid gehoor te geven, en koos den aftogt: waarna ook hier de zaak der BOURBONS volkomen zegevierde.

MONSIEUR, de Graaf van Artois, die reeds den negentienden van Sprokkelmaand uit Zwitſerland op Franſchen bodem was aangekomen, en overal, waar de wapenen der Bondgenooten den ſchrik voor NAPOLEON verdreven, met groote vreugde ontvangen was, deed den twaalfden van Grasmaand, als Lieutenant-Generaal des Rijks, zijne openbare intrede binnen Parijs, waar de aandoening van vreugde over het wederzien, na eene ſcheiding van vijf en twintig jaren, van eenen Prins uit het geſlacht der wettige Koningen van Frankrijk, onbeſchrijflijk waren. Den veertienden werd hij door een beſluit van den Senaat in voormelde hoedanigheid erkend, en het beheer des Rijks, tot op de overkomst van Zijne Majesteit den Koning, aan hem opgedragen. De *Acte* van Staatsregeling, den

zesden door den Senaat vastgesteld, waarbij LODEWIJK STANISLAUS XAVERIUS, *broeder des laatsten Konings, tot den troon werd geroepen*, had reeds aan de vurigste vrienden der BOURBONS zeer mishaagd, daar deze geene nieuwe verkiezing, maar herstelling in de oude regten wilden erkennen, en den Senaat onbevoegd oordeelden om den Koning eene Staatsregeling voortefchrijven, en om zichzelven dus, op eigen gezag, te bevestigen in den rang en in de voordeelen, die NAPOLEON hun levenslang had opgedragen. Zoo ver ging het misnoegen over deze daad van den Senaat, dat men de *Acte* te Bourdeaux openlijk, en te Nantes zelfs door beuls handen had doen verbranden. MONSIEUR gaf dan ook te kennen, dat hij zich, bij gebrek van volmagt daartoe, onbevoegd achtede om die *Acte* aantenemen, met bijvoeging echter, dat hij de gezindheden van zijnen Koninklijken Broeder genoeg kende, om te durven verzekeren, dat Zijne Majesteit de gronden dier Staatsregeling zoude aannemen. Den vijftienden deed de Keizer van Oostenrijk zijne plegtige intrede te Parijs, en van nu af hielden de gezamenlijke verbonden Monarchen, met Lord CASTELREAGH, als Gevolmagtigden van Groot-Brittanje, zich bezig met het ontwerpen van een Vredestraktaat, 't welk met

het

het einde van de volgende maand tot ſtand kwam.

Op den drie en twintigſten werd door MONSIEUR bekrachtigd een voorlopig verdrag, ſtrekkende tot herſtel der oude vriendſchaps-betrekkingen tusſchen Frankrijk en de Verbondene Mogendheden, en ter ſchorſing van alle vijandelijkheden over en weder. Dit voorlopig verdrag, waarbij Frankrijk weder binnen de vorige grenzen der Monarchij werd gebragt, leide den grond van den algemeenen Vrede voor Europa.

De dag naderde nu, waarop de overkomst van den thans als wettig erkenden Koning, LODEWIJK XVIII, die zich nog in Engeland bevond, het begonnen werk der herſtelling verder moest voltooijen. Den twintigſten van Grasmaand deed Zijne Majesteit eenen openbaren intogt binnen Londen, met alle de plegtigheden, welke voor dien hoogen rang pasten. Inmiddels lagen de ſchepen, die op last van Zijne Groot-Brittanniſche Majeſteit uitgerust waren, om den Franſchen Monarch overtebrengen en te vergezellen, te Douvres gereed, waarmede dezelve den vijfentwintigſten te Calais, ten aanſchouwen van duizenden zijner verheugde onderdanen, aankwam. Den volgenden dag zettede hij, in gezelſchap van MADAME, de Hertogin

gin van Angoulême, dochter van den ongelukkigen LODEWIJK XVI, en van de verdere Koninklijke familie, de reis voort tot Compiegne, en begaf zich vandaar naar het Kasteel van St. Ouen, nabij Parijs. Hier gaf hij den tweeden van Bloeimaand gehoor aan de Leden van onderfcheidene Ligchamen van Staat, Maarfchalken en Generaals. Prins TALLEYRAND, aan 't hoofd van den Senaat, voerde uit naam van dezelve het woord. Nog dien zelfden dag gaf de Koning de volgende verklaring in 't licht:

„ LODEWIJK, door Gods genade, Koning „ van Frankrijk en Navarre, aan alle de genen, „ die dezen zullen zien, Heil!

„ Geroepen door de liefde van ons Volk tot „ den troon onzer Vaderen, en voorgelicht „ door de rampen der Natie, welke wij be„ ftemd zijn om te beheerfchen, zijn wij voor „ alle andere dingen daarop bedacht, om het „ onderlinge vertrouwen interoepen, 't welk „ zoo noodzakelijk is voor onze rust, en voor „ haar geluk.

„ Na met aandacht gelezen te hebben het „ Ontwerp van Staatsregeling, door den Se„ naat voorgedragen, in deszelfs zitting van „ den zesden April laatstleden, hebben wij ge„ zien, dat de grondflagen daarvan goed wa-

„ ren,

„ ren, doch dat een groot aantal artikelen het „ duidelijke kenmerk droegen van de haast, „ waarmede zij zijn opgesteld: in den tegenwoordigen vorm, kunnen zij als Grondwetten van den Staat niet worden aangenomen.

„ Besloten hebbende eene onbekrompen Staatsregeling aantenemen, willende, dat dezelve „ wijsselijk zamengesteld zij, en geene zodanige kunnende aannemen, welke het volstrekt „ noodig zou zijn weder te veranderen, roepen wij op, tegen den tienden der maand „ Junij dezes jaars, den Senaat en het Wetgevend Ligchaam, belovende dan aan dezelven „ te zullen voorleggen het Stuk, 't welk wij, „ met eene Kommissie, gekozen uit den boezem van die beide Ligchamen, zullen hebben opgesteld, waarvan de volgende punten „ de grondslagen zullen uitmaken.

„ Het Vertegenwoordigend Bestuur zal blijven zoo als het thans is, verdeeld in twee „ Ligchamen: te weeten, den Senaat, en de „ Kamer, zamengesteld uit de Gedeputeerden „ der Departementen.

„ De belasting zal vrijwillig worden toegestaan.

„ De algemeene en bijzondere vrijheid wordt „ verzekerd.

„ De vrijheid van de drukpers wordt er-

 „ kend,

„ kend, voorbehoudens de noodige voorzienin-
„ gen ter bewaring van de openbare rust.

„ De vrijheid van Godsdienst wordt ge-
„ handhaafd.

„ De eigendommen zullen onſchendbaar en
„ heilig zijn: de verkoop der nationale goede-
„ ren zal onherroepelijk blijven.

„ De Ministers, verantwoordelijk zijnde, zul-
„ len geregtelijk vervolgd kunnen worden door
„ de ééne der Wetgevende Kamers, en gevon-
„ nisd door de andere.

„ De Regters worden voor hun leven aan-
„ geſteld, en de Regterlijke Magt zal onaf-
„ hankelijk zijn.

„ De Algemeene ſchuld wordt gewaarborgd:
„ de penſioenen, graden, rangen der krijgslie-
„ den zullen blijven, gelijk ook de oude en
„ nieuwe Adel.

„ Het Legioen van Eer, waarvan wij het
„ teeken zullen bepalen, zal in wezen blijven.

„ Elk Franschman zal bevoegd zijn om bur-
„ gerlijke en krijgsbedieningen te bekomen.

„ Eindelijk zal niemand, wegens zijne bij-
„ zondere gevoelens, of uitgebragte ſtem, ge-
„ moeid kunnen worden."

Den vierden daaraan volgende deed de Koning zijne plegtige intrede in de Hoofdſtad des Rijks, waar de vreugde, niet alleen van de ou-

de

de en ſteeds getrouw gebleven vrienden der BOURBONS, maar ook van vele anderen, die tot den val van dat Huis hadden medegewerkt, doch nu ſedert lang de dwingelandij van BUONAPARTE moede waren, zich door ſtem, gelaat en teekenen, alom in volle kracht vertoonde.

Het verhaal der verdere gebeurtenisſen in Frankrijk, gedurende dat jaar, niet tot ons beſtek behoorende, zeggen wij alleen, dat op den dertigſten van Bloeimaand de algemeene Vrede tusſchen de Hooge Bondgenooten en Frankrijk door een plegtig Verbond werd geſloten, waarbij het grondgebied van Frankrijk naauwkeurig bepaald, en de onwettig overheerde Landen weder van hetzelve geſcheiden werden. In dit zelfde Verbond werd de Prins van Oranje-Nasſau als Souverein Vorst van Nederland erkend, en aan dezen Staat vermeerdering van grondgebied voorlopig toegezegd.

Eenige van 's Konings vrienden, met reden beducht, dat de nog magtige aanhang van den overwonnen Dwingeland, in den verwarden ſtaat, waarin zich alles nog aanvankelijk bevond, niet zou rusten, en van de menigvuldige oorzaken tot misnoegen, die geene menſchelijke, magt of wijsheid vooreerst kon doen ophouden, gebruik zoude maken om het Rijk van

nieuws in de rampen van eenen burgeroorlog te ſtorten, oordeelden het noodzakelijk, dat er nog eenen geruimen tijd een goed gedeelte krijgsvolk van de Legers der Bondgenooten, die, volgens getroffen overeenkomst, anders alle moesten aftrekken, in Frankrijk wierd gelaten, om aan 's Konings eerſte daden van gezag klem bijtezetten. Maar dit gevoelen werd door den Koning met fierheid verworpen. Hij vertrouwde op de oude liefde der Franſche Natie voor hare Koningen, bijzonder ook uit het Huis van BOURBON, en verlangde zijn Volk van allen overlast van uitheemsch krijgsvolk hoe eer hoe liever te bevrijden. Spoedig volgde dan ook de aftogt dier talrijke legerbenden: en nadat LODEWIJK XVIII, volgens de gedane belofte, op den vierden van Zomermaand, het Conſtitutionele Charter in eene plegtige zitting door zijnen Kanſelier had laten voordragen, en dat Charter vervolgens als wettig was aangenomen, ſcheen het Koningſchap weder op goede gronden gevestigd, en de rust van Europa vooreerst althans verzekerd te zijn. Dan wij zullen hierna, vóór dat wij dit ons werk beſluiten, ons gebragt zien in de verpligting om het bedrieglijke van dat aangename verſchiet kortelijk aantetoonen. Thans gaan wij over om de gevolgen van deze eerſte Omwenteling voor ons Vaderland,

land, in de ontruiming der nog benaauwde Vestingen, te beſchrijven.

Wij maken eenen aanvang met BERGEN OP ZOOM, zoo wel, omdat daar de Franſche Bezetting het eerst LODEWIJK DEN XVIII. als Koning erkend en de vijandelijkheden geſtaakt heeft, als ook, omdat deze, voorheen ſchier onverwinnelijk geachte Vesting, reeds eene maand vroeger, door een weloverlegd plan van verrasſing, door de Engelſchen, onder het opperbevel van den Generaal GRAHAM, aanvankelijk overweldigd, doch ongelukkig weder met groot verlies verlaten was geworden. Gebrek aan noodige berigten wegens het begin der inſluiting dier ſtad had ons belet om in het Tweede Deel van ons Geſchiedverhaal van den toeſtand dier ſtad op het einde des voorigen jaars te ſpreken.

Nadat, met het begin van Wintermaand des voorgaanden jaars, de Franſchen gedwongen waren den Briel, Hellevoetſluis en de Willemſtad te verlaten, en daardoor ruimte ter ontſcheping van Engelsch krijgsvolk was gemaakt, had de Engelſche Generaal, Sir THOMAS GRAHAM, zich met eene aanzienlijke magt voor die ſtad gelegerd, welke dus ſedert den twaalfden in ſtaat van beleg was verklaard. De gewone maatregelen voor de belegerde ſteden wer-

werden hierop genomen, doch niet met die ſtrengheid, als wel elders, zoodat, zoo lang de gemeenſchap met Antwerpen open was, de burgers vrijelijk uit en in de ſtad gingen, en alleen verpligt werden, om 's avonds na elf uren niet anders dan met eenen brandenden lantaarn op ſtraat te komen. De Bezetting werd zoo veel mogelijk met nieuwe aankomende troepen verſterkt, welke echter met het einde des jaars nog geene drie duizend man ſterk gerekend wordt geweest te zijn. Slagtvee en andere levensbehoeften werden uit de naastgelegen Gemeenten door dwang aangebragt. Den zeventienden van Wintermaand werd de ſtad door eenen Engelſchen Officier opgeëischt, die met een weigerend antwoord werd terug gezonden. In 't begin van Louwmaand des volgenden jaars, werd de ſtad naauwer ingeſloten, de gemeenſchap met de nabijgelegen plaatſen ſteeds meer belemmerd, en de toevoer van benoodigdheden moeijelijker, zoodat welhaast aan ſommige van dezelve gebrek ontſtond, andere niet dan tot zeer hooge prijzen te bekomen waren, en, onder deze laatſten, de boter tot zesentwintig, ja dertig ſtuivers, het pond werd verkocht. Daar de felle vorst de wateren tot bruggen maakte, werden de burgers dagelijks genoodzaakt om het ijs in de ſtads grachten of

zel-

zelve open te hakken, of zulks door anderen, op hunnen kosten, te laten doen. De gemeenschap met Antwerpen vervolgens mede geſtremd zijnde, begon ook de krijgskas ledig te worden, waardoor de Bevelhebber der Vesting zich in de noodzakelijkheid gebragt zag om tot eenen gedwongen opbrengst van penningen de toevlugt te nemen, welke in 't eerst, op eene zeer drukkende en onbillijke wijze, alleen over drie en dertig burgers werd uitgeſchreven, ter ſomme van vijf en dertig duizend Franken, doch naderhand, door eene daartoe benoemde Kommisſie uit de Burgerij, met den Maire der ſtad, meer evenredig, over honderd acht en zestig inwoners werd verdeeld. In dezen ſtaat bleven de zaken tot den achtſten van Lentemaand, toen 's avonds te tien uur het losſen van 't geſchut op de wallen, en het ſchieten uit klein geweer eenen aanval van de belegeraars aankondigde, waarop dadelijk alarm werd geſlagen, de ſoldaten van de Bezetting zich naar hunne loopplaatſen begaven, en geſchut op de hoeken der ſtraten geplant werd. Van toen af werd aan niemand der burgers toegelaten op ſtraat te komen, en die zulks waagde, liep gevaar van op ſtond dood geſchoten te worden, welk lot zelfs binnens huis getroffen heeft den Zoon van den Maire VERMEULEN, en eene

vrouw, die achter de deur van haar huis ſtaande te luisteren, wat er van buiten omging, door eenen ſnaphaanskogel, welke de deur doorboorde, het leven verloor. Dat het van belang was deze bijzonderheid te melden, zal blijken, wanneer wij de omſtandigheden van deze mislukte poging der Engelſchen om Bergen op Zoom bij verrasſing intenemen, verhaald zullen hebben.

De felle vorst, die de verdediging van Vestingen zoo zeer belemmert; de zwakheid der Bezetting voor eene zoo voorname Vesting als Bergen op Zoom; de bereidvaardigheid tot hulp van eenige burgers uit de ſtad zelve, deden op het einde van Louwmaand in het Engelſche Hoofdkwartier het denkbeeld geboren worden om die plaats bij verrasſing te bemagtigen, waarvan de mogelijkheid door twee Hollandſche Officieren, den op ſoldij geſtelden Kapitein DE BERE, en deszelfs Schoonzoon den Kapitein Ingenieur VAN GORKUM, ten ſterkſten beweerd, en de uitvoering zeer ernſtig aangeraden werd. Laatstgenoemde door den Kommisſaris-Generaal van Oorlog, ingevolge eene kabinets-orde van den Souvereinen Vorst der Nederlanden, bevel bekomen hebbende om zich naar het Hoofdkwartier van den Britſchen Opperbevelhebber te begeven, en zich daar naar de bevelen van

de-

dezen te gedragen, ontving na zijne aankomst, op de verzekering van de uitvoerlijkheid van het plan, van den Generaal dadelijk bevel om in perſoon alles naauwkeurig op te nemen, en daarvan berigt te geven. Aan dezen last naar genoegen voldaan hebbende, werd dezelve tegen het einde van Sprokkelmaand nader gelast om het onderzoek voorttezetten, en daar uit een algemeen plan van aanval op te maken; voorts alle middelen te beproeven om zulk eene belangrijke onderneming wel te doen gelukken. De zaak werd geacht zoo veel te dringender te worden, na het inkomen van ontrustende tijding uit Frankrijk, aangaande de legermagt van den Generaal BULOW, die men verzekerde, dat zich terug getrokken had, en dien terugtogt nog verder zou moeten vervolgen, Ingeval nu de zaken in Frankrijk eene zoo ongunſtige keer namen, dat de Bondgenooten, gelijk velen, ſchoon zonder grond, gelijk naderhand bleek, inderdaad vreesden, tot aan den Rijn werden terug gedrongen, en de beide Vestingen, Grave en Bergen op Zoom, de twee ſteunpunten der verdedigings-linie, in handen der Franſchen verbleven, was er weinig hoop om het overige gedeelte der Linie te behouden; vooral in aanmerking genomen den ſtaat, waarin Breda, 's Hertogenbosch en Geertruidenberg zich be-

von-

vonden. Het begonnen ontwerp werd dus ijverig voortgezet, men opende verstandhouding met burgers uit de stad, door middel van welke men meer zekere kennis van de sterkte der Bezetting, en van de wijze der verdediging van 's vijands zijde bekwam. Het plan van aanval, hierop gebouwd, werd den zevenden van Lentemaand door den Britschen Opperbevelhebber goedgekeurd, en tevens besloten, dat de aanval werkelijk den volgenden avond op vier onderscheidene punten gelijktijdig zou geschieden: in diervoege, dat, terwijl de eerste, tweede, en vierde kolom zouden trachten den wal te bemagtigen, de derde, door eenen valschen aanval op de Steenbergsche poort, de aandacht des vijands moest aftrekken De geheele magt, hiertoe bestemd, bedroeg drieduizend, negenhonderd en vijftig man. Vier of vijf burgers uit de stad hadden zich als gidsen, en ter verdere medewerking aangeboden: men voorzag zich van handspaken, touwen, ladders en verdere gereedschappen, die tot den bestemden aanval noodig waren. Deze geschiedde op het bepaalde tijdstip van tien uren 's avonds, met dat gewenschte gevolg, dat twee van de vier kolommen spoedig den wal hadden bereikt, en zich van het eene bastion na het andere, als mede van een kruidmagazijn en tuighuis, meester maakten.

Dan

Dan het ongeluk wilde, dat het moordende lood der vijanden reeds in den beginne voorname Officieren, die de aanvallen bestuurden, deed sneuvelen, 't welk ras, daar alles in den nacht geschiedde, verwarring onder het krijgsvolk veroorzaakte. Dit lot trof onder anderen den dapperen Kolonel CARLETON, genoegzaam in den zelfden oogenblik, toen de Franschen, die het achtste Bastion verdedigden, geenen kans meer ziende om hetzelve te houden, reeds hunne geweeren begonnen weg te smijten. Het sneuvelen van dien krijgsman, gevoegd bij dat van den Brigadier-Generaal GORE, veranderde hier dadelijk het tooneel: er volgde groote verwarring onder de troepen, over welke zij het bevel hadden gevoerd, en de vijanden zulks bespeurende namen terstond de wapenen weder op, en noodzaakten nu hunne partij te wijken. Deze noodlottige omstandigheden veroorzaakten dan ook, dat de onderscheidene gedeelten van het Engelsche krijgsvolk, in plaats van zich tot eenen krachtdadigen tegenweer te vereenigen, en de Bezetting van binnen weerloos te maken, de noodige gemeenschap met elkander kwijt raakten, en eene derzelve, van de overige afgesneden zijnde, genoodzaakt werd zich overtegeven. De Bezetting, door het een en ander tijd gewonnen hebbende om zich op de

 markt

markt te verzamelen, was van twee verſchillende kanten aangerukt, en nadat men den geheelen nacht van wederzijdeu met groote hevigheid deels op den wal, deels binnen de ſtad had gevochten, werden de Engelſchen eindelijk genoodzaakt aftetrekken, 't welk door een gedeelte in goede orde verrigt werd, terwijl een ander gedeelte, in den uiterſten nood, de wapenen moest nederleggen. Groot was het verlies van manſchappen aan beide zijden. Het Engelſche berigt begroot zelf het getal der hunnen op driehonderd dooden, en omtrent achthonderd gekwetſten of gevangenen. Elf van hunne Officieren waren geſneuveld, drie en zeventig gekwetst, en tien vermist. De voorheen gemelde Kapitein DE BEERE was, zwaar gewond zijnde, in de drooge gracht nedergevallen, waar hij den volgenden morgen door de Franſchen gevonden, en nog verder wreedaardig gewond werd, aan welke wonden hij eenige dagen daarna overleed, nadat hij echter op voorſpraak van den Engelſchen Generaal GRAHAM, aan zijne familie was terug gegeven.

Dus ongelukkig eindigde deze ſtoute, en aanvankelijk, naar het ſchijnt, wel beraamde onderneming, die den inwoneren van Bergen op Zoom nutteloos groote gevaren en doodelijke angſten heeft doen lijden, en, 't welk nog erger

ger is, hun nog daarenboven de beschuldiging op den hals heeft gehaald, dat zij niet alleen de Engelschen, die hen kwamen verlossen, niet bijgestaan, maar dezen zelfs veeleer tegengewerkt, en met de Franschen geheuld hebben: welke beschuldiging nogthans, volgens onze overtuiging, van allen grond ontbloot is; daar uit hetgene wij boven, uit echte berigten, gemeld hebben, genoegzaam blijkt, dat de mogelijkheid om te helpen hun geheel benomen was, en daarenboven zoo wel de ijver van eenige burgers, die vrijwillig, en met levensgevaar hunnen dienst als gidsen aangeboden en bewezen hebben, als hetgene ons verder van de gezindheid der ingezetenen, van goederhand, verzekerd is, ons verpligt te geloven, dat het in 't algemeen niet aan goeden wil, maar aan gelegenheid om te helpen gehaperd heeft.

De ons medegedeelde berigten aangaande deze, in den beginne zoo uitstekend wel gelukte, maar bij de uitkomst zoo jammerlijk mislukte onderneming, waren zoo verward en duister, dat het ons niet mogelijk is geweest, zelfs met raadpleging van krijgskundigen, een naauwkeurig verhaal van het geheele beloop dier gebeurtenis zamen te stellen, waaruit de hoofdoorzaak der mislukking duidelijk zou kunnen blijken; en wij zijn niet vreemd van te vermoeden, dat

deze oorzaak opzettelijk verdonkerd is. Dit ſchijnt welzeker, dat het vroegtijdig ſneuvelen der voornaamſte aanvoerders grootelijks daartoe heeft medegewerkt: doch het ſchijnt tevens, dat men verzuimd heeft in tijds de gemeenſchap naar buiten te openen, ten einde de troepen, welke vervolgens tot verſterking aankwamen, in ſtaat te ſtellen om onbelemmerd binnen te trekken. Of daarbij het Engelſche krijgsvolk, zoo als de ſpraak gaat, zich te ontijdig en zorgeloos aan het onmatig gebruik van ſterke dranken heeft overgegeven, kunnen wij noch verzekeren, noch tegenſpreken.

Het duurde nog eenen geruimen tijd na deze mislukte poging der Engelſchen, eer dat de Burgerij zich met goede hoop op hare verlosſing mogt vleijen. Den vijftienden van Grasmaand verſcheen een bode van Antwerpen voor de Boschpoort, tijding brengende aan den Opperbevelhebber der Vesting, van de groote verandering, die in 't laatst der voorgaande, en in het begin van deze maand, met den Franſchen Keizer en zijne heerſchappij was voorgevallen, en van de nieuwe orde van zaken, die daarvan een gevolg was geweest: welke tijding weldra den toeſtand der inwoners van Bergen op Zoom hierin verbeterde, dat zij weder vrijheid bekwamen om uit en in de ſtad te gaan, waartoe

hun

hun de gelegenheid te voren, voornamelijk na den mislukten aanslag der Engelschen, benomen was geweest. Ook werd reeds den vier en twintigsten door de Fransche Bezetting de witte kokarde opgezet, en de driekleurige vlag, die van den toren waaide, door eene witte vervangen. Vruchteloos echter was de poging der Belegeraars, vier dagen later, om den Bevelhebbenden Generaal BAZANET tot overgave der Vesting te bewegen; daar bezef van pligt hem terug hield van hiertoe te besluiten, voor en aleer hij uitdrukkelijk bevel van zijnen nieuwen Souverein zou hebben ontvangen. Dit bevel kwam den derden van Bloeimaand, en dien zelfden dag trok een *Detachement* Hollandsche Huzaren en Artillerie, een *Bataillon* Nassausche Jagers, en het veertiende *Bataillon* Landmilitie, onder geleide van den Baron VON KRUZE, binnen de stad; waarna dezelve den volgenden dag, in naam van den Souvereinen Vorst van Nederland, door den Gouverneur van Braband, den Heer G. C. HULTMAN, op de plegtigste wijze in bezit genomen, en in deszelfs handen door den Raad, en de Stedelijke Ambtenaren de eed van getrouwheid aan Zijne Koninklijke Hoogheid werd afgelegd: 's avonds beijverden de inwoners zich om strijd, om door fraaije verlichtingen der huizen hunne

 blijd-

blijdschap over de verlossing van het Fransche juk te doen blijken.

Van BERGEN OP ZOOM schijnt het niet onvoegelijk, met ons verhaal overtegaan tot GRAVE, als het tegenover liggende uiterste punt in de linie van verdediging. De Franschen in 't begin van Louwmaand, gelijk reeds verhaald is, Nijmegen en het land van Maas en Waal verlaten hebbende, was in de Vesting Grave eene Bezetting van tusschen de veertien en vijftien honderd man overgebleven, voorzien van eenen genoegzamen voorraad van krijgs- en mondbehoeften voor den tijd van drie of vier maanden. Ter voorziening in de mondbehoeften, waren de dorpen, in de nabijheid der Vesting gelegen, deerlijk uitgeplonderd, die nog daarenboven van den doortogt der aftrekkende Franschen veel te lijden hadden gehad. In 't begin van Sprokkelmaand kwam de Graaf SAMUEL VAN LIMBURG STIRUM, met het vijfde Bataillon Nederlandsche Infanterie van linie, op den regter oever van de Maas voor de Vesting aan, en nam zijn hoofdkwartier in het dorp Wychen, waardoor de dorpen, aan deze zijde van de rivier gelegen, voor de vrees van bezoeken uit de Vesting ontheven werden, en tevens het nabij gelegen Nijmegen, 't welk door het verder optrekken der Pruisische troepen

aan zijn lot was overgelaten, van vrees voor overlast bevrijd werd. De Vesting dus aan den regter Maas-oever door gemelde Bataillon ingefloten zijnde, deed nog daarenboven de Gouverneur Generaal van Gelderland, Baron VAN LIJNDEN, zijn uiterfte best om de influiting aan die zijde te onderfteunen, door het landvolk tot bijftand en medewerking opteroepen. Aan den linker-oever beproefde dezelve, door het luiden der alarmklokken, de landlieden alle te zamen op de been te brengen, ingeval de vijand uit de Vesting eenige beweging mogt maken; die dan ook daardoor merkelijk in bedwang werd gehouden. Vervolgens werd ook de Landftorm, eerst aan den regter oever, door den Kapitein EEKHOUT, en naderhand aan den linker door den gewezen Auditeur J. RAGAAY, met den meesten ijver en fpoed, in orde en werking gebragt. Zijne Koninklijke Hoogheid, de Erfprins van Oranje, kwam in perfoon te Wychen, om de troepen in oogenfchouw te nemen, en bragt door zijn voorbeeld niet weinig toe om het volk moed inteboezemen, daar hij zich bij de buitenposten begevende, dezen nader bij de Vesting, tot onder het gefchut des vijands, deed optrekken, niet zonder zich zelven aan gevaar bloot te ftellen. Den vierentwintigften dier maand kwam het Eerfte Batail-

 lon

lon van linie te Raveſtein aan, onder bevel van den Luitenant Kolonnel GUILLOT, aan welk Bataillon door den Luitenant Kolonel Ingenieur M. A. SNOECK, aan wien het beſtuur over de inſluiting der Vesting in die hoedanigheid was opgedragen, deszelfs ſtandplaats aan den regter oever der rivier werd aangewezen, ten einde de Vesting dus geheel inteſluiten. Deze, met gezegde Bataillon op weg zijnde, ontving berigt, dat een toevoer van tien duizend ponden hooi en tien ſlagtbeesten uit het dorp Mil, vanwaar de Franſche Bevelhebber nog gewaagd had hetzelve afteperſen, en waarvoor hij tot zekerheid den Burgemeester van het dorp als Gijzelaar tot zich had doen overbrengen, naar de Vesting op weg was. De mogelijkheid berekend zijnde om, met verhaasten tred, het aangevoerde te onderſcheppen, en dus aan de beroofde landlieden den hernomen prooi terug te geven, werd er dadelijk alle mogelijke ſpoed gemaakt, en deze onderneming door het dappere Bataillon zoo gelukkig ter uitvoer gebragt, dat de vijand, die door eenen uitval zijnen buit nog dacht te beveiligen, genoodzaakt werd onverrigter zake binnen de Vesting terug te keeren. IJverig kweten zich hierbij tot onderſteuning de inwoners van het dorp den Reeck, die het Bataillon door hun dorp ziende ſnellen,

het-

hetzelve met hunne jagtgeweeren, pieken en gaffels terſtond volgden, aangevoerd door den Secretaris SCHADD, die tot den Landſtorm van den linker Maas-oever behoorende, door den Luitenant Kolonel SNOECK tevens als Adjudant vandaar was medegenomen. Het laatstgenoemde Bataillon werd vervolgens door het zesde, en door het Bataillon Jagers, achtervolgende afgelost, terwijl het vijfde van het begin tot het einde voor de Vesting is gebleven. Deze troepen, hoe gering ook in getal, door dappere Officieren, zoo wel die aan het hoofd van den Landſtorm, als van de Landmilitie waren, krachtdadig aangevuurd, hebben alles, wat in de gegeven omſtandigheden mogelijk was, gedaan om den overmoed des vijands, wiens uitvallen op meer dan dertig berekend zijn geworden, te beteugelen, ſchoon zij niet hebben kunnen beletten, dat verſcheidene boerenwoningen, die zich onder het bereik van het geſchut der Vesting bevonden, gelijk ook de Gasſelſche korenmolen, geheel werden afgebrand. Behalve voor den vijand binnen Grave, was men ook niet zonder reden beducht voor de ſterke Bezetting van het niet ver af zijnde Venlo, die zich in twee uitvallen reeds tot het dorp Blerik, vier uren ver gelegen, verwijderd had. Het bevel over de inſluitings-troepen is bij

opvolging gevoerd door den toenmaligen Kolonel, thans Generaal Majoor, 's. VAN LIMBURG STIRUM, den Kolonel TWENT VAN RAAPHORST, den Luitenant Kolonel SNOECK, en den Kolonel, thans Generaal Majoor D'HAUW. Vijf en twintig of omtrent dertig van deze dapperen, waaronder drie Officieren, moesten in de gevechten het leven laten. Met onderscheiding wordt onder deze laatsten genoemd de Luitenant van het vijfde Bataillon, RENGERS, die bijzonder in dapperheid had uitgemunt.

Eindelijk kwam de blijde tijding van het gebeurde voor en binnen Parijs, waarvan men door eenen bode aan den Franschen Bevelhebber kennis deed toekomen, met aanmaning om nu althans het onnoodig geworden plegen van vijandelijkheden te staken, en de ongelukkige landbewoners te sparen. Doch, gelijk de eerste geen geloof bij hem vond, had ook de laatste zoo weinig invloed op zijn onmededogend hart, dat zelfs toen nog de Gasselsche korenmolen, waarvan wij boven gesproken hebben, in brand werd gestoken. Volgens zijn voorgeven hield hij zich overtuigd, dat er een Fransch leger tusschen Breda en 's Hertogenbosch gekantonneerd was, waarvan hij ontzet had te hopen. Vanhier, dat hij herhaalde reizen op de Vredeboden, ter onderhandeling afgezonden, zelfs uit het kanon,

liet vuur geven; en zijn ongeloof ging zoo ver, dat hij ook den Afgevaardigden, die hem uit naam van LODEWIJK XVIII. het bevel tot overgave kwam brengen, niet eer gehoorzaamde, dan na vooraf twee van zijne Officieren, vergezeld van een gelijk getal uit de troepen, die voor de Vesting lagen, naar Venlo en Maastricht afgezonden te hebben, om te vernemen, of de bezettingen van die plaatſen aan het bevel tot overgave gehoorzaamd hadden. Toen eerst werden inmiddels de vijandelijkheden geſtaakt, en weldra kwamen de Afgevaardigden met zulke overtuigende tijdingen terug, dat er zelfs geene ſchijnbare reden meer overig bleef, waardoor verdere halſtarrigheid had kunnen verdedigd of verſchoond worden. Dus werd dan ook de ſtad en Vesting Grave, met de gebruikelijke plegtigheden, overgegeven; waarbij echter eene omſtandigheid plaats had, die wij niet onvermeld mogen laten. De verbittering tegen de Franſchen was hieromſtreeks algemeen zoo groot, dat zij gevaar liepen, om door den Landſtorm, bij hunnen aftogt, niet ongemoeid te worden gelaten. Uit vrees hiervoor had de Kolonel D'HAUW, die thans het bevel voerde, wijsſelijk de voorzorg gebruikt, om aan deze al te ijverige en onbezonnen landverdedigers de ſcherpe patronen te ontnemen. Dan ook deze

voor-

voorzorg was nog niet genoeg, daar velen gelegenheid hadden weten te vinden, om zich van nieuws daarvan te voorzien: waarom de Kolonel te rade werd om het volk, 't welk op den weg van den Reeck geſchaard ſtond, vandaar te doen opbreken, en door de Brugpoort in de Vesting te laten trekken, terwijl de Franſchen door de Hampoort uittrokken. Voorts werden de Leden van het Beſtuur en de Ambtenaren door den Heer Gouverneur van Gelderland van den eed, aan den Franſchen Keizer gedaan, ontſlagen, en de eed van gehoorzaamheid aan den Souvereinen Vorst der Nederlanden van dezelven afgenomen.

De overgave van den HELDER en van de Hollandſche Vloot, in 't Nieuwe Diep liggende, was reeds voorgegaan, en op den vierden van Bloeimaand tot ſtand gekomen. De omſtandigheden, die dezelve voorafgingen en vergezelden, ſtaan ons nu beknoptelijk te melden. Wij hebben voorheen gezien, hoe gering de middelen nog op het einde des vorigen jaars waren, welke den Generaal DE JONGE ten dienſte ſtonden om den vijand het uitplonderen der ingezetenen van Noord-Holland te beletten, 't welk zonder den bijſtand der Kozakken geheel onmogelijk zou zijn geweest. Met hulp van dezen werd ook nog den tweeden van Louw-

maand

maand een vijandelijke toeleg gelukkig verijdeld. Een door den vijand uitgezonden troep, uit voetvolk en ruiterij beſtaande, met het aanbreken van den dag uitgetrokken, na eenige verlaten boeren-woningen nog verder te hebben uitgeplonderd, nam den weg naar de nieuwe Keeten, om vervolgens de buitenposten aantevallen, doch werd door eenen aldaar uitgezetten post ontdekt, en zoo lang opgehouden, tot dat de Kozakken, die zich aan de Groote Keeten bevonden, konden aankomen. Toen werd de vijand krachtdadig in zijn voornemen geſtuit, en met achterlating van acht dooden en dertien gevangenen, genoodzaakt vlugtende naar het Fort Morland terug te keeren. Zeer ongelegen voor den Generaal kwam dus den vierden dier maand het bevel aan de Rusſiſche Kozakken om naar 's Gravenhage aftetrekken, en, bedreigd door nieuwe aanvallen van den vijand, maakte hij zwarigheid om die voor hem zoo onontbeerlijke ruiterij te laten gaan. Doch herhaald bevel maakte alle tegenbedenkingen nutteloos, en met den tienden der maand zag hij zich, door het vertrek der Kozakken, van 't gebruik van paardevolk geheel en al ontbloot. Na dus den post aan de Groote Keeten met alle de in *depôt* zijnde Rekruten verſterkt te hebben, werd hij te rade het geleden verlies, door het oprig-

rigten van eene bende Land-ruiterij of zoogenaamde Land-Kozakken, zoo veel mogelijk, te gemoet te komen, en door ijverige medewerking van de Distrikts-Kommisſarisſen te Alkmaar en Hoorn, gelukte het hem, nog voor het einde dier maand eene zoodanige Ruiterbende, achtenzeventig man ſterk, onder bevel van twee Officieren, die voormaals onder de ruiterij hadden gediend, tot ſtand gebragt te krijgen: welke manſchap, ſchoon, op weinigen na, geene andere wapenen, dan lanſen of pieken hebbende, en genoegzaam geheel van zadels en verdere benodigdheden tot den dienst te paard ontbloot, nogthans zeer gewigtige dienſten aan de voorposten bewezen, en met onvermoeiden ijver de zware pligten, hun opgelegd, in alle opzigten volbragten. Hierbij ontving hij nog in die zelfde maand eenen aanzienlijken voorraad van geweeren, en eene verſterking van driehonderd man uit den Landſtorm van Alkmaar, en eindelijk in de volgende maand twee veldſtukken en twee ijzeren twaalfponders uit het Tuighuis van Medemblik, zijnde het eenigſte bruikbare geſchut, in Noord-Holland destijds voorhanden: door welk een en ander hij in ſtaat werd geſteld om zijne voorposten aanmerkelijk te verſterken. Ingevolge een bekomen bevel, zond de Generaal den negen-

genden van Louwmaand eenen Onderhandelaar naar den Helder, voorzien van ſchriftelijke berigten voor den Vice-Admiraal VERHUELL, aangaande de overgave van Gorinchem, het innemen van 's Hertogenbosch, en de vorderingen, door de Bondgenooten in Frankrijk reeds gemaakt, met bijgevoegde aanmaning om de Forten en de Vloot, onder zijn bevel ſtaande, overtegeven, en met betoog van de nutteloosheid om verderen tegenſtand te bieden. Reeds veel vroeger, in het begin van Wintermaand des voorgaanden jaars, was er van de zijde des nieuwen Nederlandſchen Beſtuurs eene poging beproefd om den Admiraal tot overgave te bewegen, door eene Kommisſie uit Amſterdam, beſtaande uit den Kapitein HEEMSKERK, den Luitenant STERLING en den Onder-Equipagie-Meester MOOYAART, die uit naam van den Admiraal VERDOOREN zulks kwamen vorderen. Deze Kommisſie was toen onverrigter zake terug gekomen, vermids de Admiraal VERHUELL het wettig gezag van hunnen lastgever niet wilde erkennen, en op dien grond alle onderhandeling met de Afgevaardigden afſloeg, welke weigering oorzaak was geweest van de maatregelen, dadelijk daarop tot inſluiting van den Helder genomen. De toeſtand van den Admiraal was van dien tijd af zeer bedenkelijk ge-

geworden. De geest van opſtand onder het Hollandſche ſcheepsvolk, die elk oogenblik dreigde uittebarſten, had hem toen reeds genoodzaakt om aan dat volk, daar hij geene vrijheid vond om hetzelve geheel aftedanken, voor eene maand verlof te geven tot het bezoeken van vrouwen, kinderen en nabeſtaanden, waarvan geredelijk gebruik was gemaakt, met het vaste voornemen om nimmer weder te keeren. Een verzoek van de Nationale Garde, om, met aflegging van wapenen, aftetrekken, had hij mede niet durven afſlaan: waardoor de gehele magt van manſchap, die hij bij zich hield, nadat hij het volk van twee Franſche Fregatten ontſcheept, en in de Forten La Salle en Morland gelegd had, niet boven de elf of twaalfhonderd man beliep. Ook van dit krijgsvolk was een gedeelte door den geest van oproerigheid aangeſtoken, 't welk uit dien hoofde ontwapend, en alleenlijk tot den binnenſten dienst gebruikt werd. De Spaanſche krijgsgevangenen, die tot hiertoe zich, zonder tegenſtand en gemor, hadden laten gebruiken, om nacht en dag aan de nog onvoltooide werken te arbeiden, vonden in het voorbeeld der overigen aanleiding te over, om mede uit den band te ſpringen, zoodat men genoodzaakt werd zich ook van dezen te ontdoen. De inſluiting

ver-

vervolgens van dezen kant tot ſtand gebragt zijnde, begon zich met den tijd gebrek aan geld ter betaling van de troepen, met duurte en ſchaarsheid van zommige benoodigdheden te doen gevoelen. In het eerſte voorzag de Heer VERHUELL, niet gezind om geweld te gebruiken, door middel van eene geldleening, over de meestgegoede ingezetenen van den Helder, naar evenredigheid van elks vermogen verdeeld, waarvoor ſchuldbekentenisſen werden afgegeven, onder verpanding, des noods, van 's Admiraals eigene goederen. Dezelfde maatregel werd ook gevolgd ten aanzien van andere geleverde goederen, en gedane moeite en kosten. Ook hierin wordt gezegd, dat hij met groote moeijelijkheden te worſtelen had, daar de Franſche Generaal en verdere Officieren, die zich bij hem bevonden, waarſchijnlijk voorziende, dat zij eerlang toch het land zouden moeten ruimen, deze redelijke handelwijze geenszins goedkeurden, en veel liever zouden gezien hebben, dat men tot de uiterſten van geweld zijne toevlugt had genomen. Ik heb gemeend dit gedrag van den Admiraal, 't welk zekerlijk lof verdient, doch waarvan ik, bij het ſchrijven van het tweede deel mijner Geſchiedenis, onbewust was, hier niet te moeten verzwijgen, ten einde daardoor het vermoeden van partijdigheid weg te nemen,

't welk misschien bij zommigen uit hetgene ik te voren aangaande hem gezegd heb, is opgerezen. Ik heb sedert ook wel door sommigen van 's mans vrienden met grooten ophef hooren spreken van de verpligting, welke het Vaderland aan hem zoude hebben voor het behouden van 's Lands schepen, die daar geankerd lagen, en welke de Franschen van zin waren in brand te steken; gelijk ook voor het beletten, dat het Nieuwe Diep niet door het zinken van schepen gestopt en voor altoos onbruikbaar gemaakt wierd; ja zelfs, dat de Zeedijk aan den Helder niet is doorgestoken, en dus dat gedeelte des lands niet aan de golven ten prooi is gegeven. Indien ik dit in eene openlijke Verantwoording van het gehouden gedrag diens Vlootvoogds door hem zelven verzekerd had gezien, zou ik, op 's mans woord vertrouwende, hetzelve, zonder bedenking, als Historische waarheid opgeven, daar ik het nu slechts, als een bloot zeggen, zonder bewijs, moet aanmerken.

In dezen staat van zaken kwam de bovengemelde tweede opeisching tot overgaaf, waarop den volgenden dag een weigerend antwoord terug werd gezonden. Intusschen zocht de Admiraal gelegenheid om achter de ware gesteldheid van zaken in Frankrijk te komen, en tevens aangaande zijnen eigenen toestand zij-

nen

nen Meester te verwittigen. Maar waar die gelegenheid te vinden? Van den landkant ingesloten zijnde, werd hij van den zeekant streng bewaakt door de Engelschen, die met hunne schepen daaromstreeks zonder ophouden kruisten. De Luitenant J. C. RIJK, mede tot de Bezetting en tot den Raad van Verdediging behoorende, bood zich aan om den stouten stap te wagen, en in eene slechte Visschers-boot zich, ware het mogelijk, naar eene der Vlaamsche havens te doen overbrengen, om van daar verder over land naar Parijs te reizen. Het aanbod geviel, en de reis werd 's nacht na den twaalfden ondernomen, met dien uitslag, dat de reiziger met groote moeite, en niet minder groot gevaar, den twintigsten behouden te Parijs aankwam, waar juist op dat pas de kortstondige voordeelen, door NAPOLEON, kort na de bijeenkomst van het Kongres te Chatillon, behaald, de gemoederen met nieuwe geestdrift had bezield. In deze gesteldheid was het niet te verwachten, dat de gestrengheid van den last ter verdediging in Holland verzachting zoude ondergaan. Er kwam dan ook geen ander bevel, dan de Kustplaats en Vesting zoo lang mogelijk te behouden, als kunnende bij eene volgende Vredes-onderhandeling, waarbij de krijgseer behouden bleef, tot een punt van

 scha-

ſchadeloosſtelling of vergoeding voor andere opofferingen dienen. Om den Admiraal in ſtaat te ſtellen tot betaling der achterſtallige ſoldij van het krijgsvolk, werd uit de ſchrale krijgskas eene ſom gelds van tusſchen vier- en vijfduizend gulden in goud medegegeven. Met gezegden last en met deze zwakke onderſteuning kwam de Afgevaardigde, wederom onder groote gevaren, den vijfentwintigſten aan den Helder terug, brengende tevens Franſche Dagbladen mede, die de reeds ontvangen berigten grootendeels konden bevestigen. Terſtond na deszelfs aankomst werd het kanon gelost, om de nieuwe overwinningen van den Franſchen Keizer bekend te maken. Aan dadelijke overgave was dus vooreerst nog niet te denken, en er verliep nog een geruime tijd in nutteloze briefwisſeling. Den twintigſten van Lentemaand gaf de Admiraal verlof aan alle visſchers-vaartuigen, om in en buiten den Helder en het Nieuwe Diep te lopen; doch de Generaal DE JONGE, vrezende, dat de vijand van deze geopende gemeenſchap gebruik zoude maken, om in eene en andere van zijne behoeften te voorzien, oordeelde zich verpligt zulks, door de flotilles bij Texel, tegentegaan. Hard moest het hem vallen, een aanzoek, door den Maire van den Helder dien zelfden dag bij hem gedaan,

daan, mede aftewijzen. Het fteeds toenemende gebrek en de ongelukkige gefteldheid der ingezetenen van die plaats noodzaakte dien Maire om eenigen onderftand van noodwendigheden, en tevens verzachting in de ftrenge maatregelen ter influiting dier plaats te verzoeken. De Krijgsmans-pligt, die ongelukkig al te dikwijls met dien der menschlievendheid in ftrijd is, weêrhield ook hier den Generaal die verzoeken zoo ruim toeteftaan, als het medelijden daartoe genegen maakte. Op den zevenden van Grasmaand, toen het intrekken der Bondgenooten binnen Parijs reeds bekend was geworden, werd de overgave der Vesting van nieuws door den Generaal gevorderd, met bijvoeging van zoodanige aanmerkingen aangaande den toeftand der Bezetting, als gefchikt fchenen om den Bevelhebber VERHUELL eindelijk daartoe te doen befluiten. Hiertegen werd van den anderen kant als eene voorname zwarigheid ingebragt het artijkel, waarbij gevorderd werd, dat de Bezetting zich als krijgsgevangen zoude overgeven: van welke vordering de Generaal vermeend had voor als nog niet te moeten afgaan. Evenwel na het zenden der Verklaring van Keizer ALEXANDER, aan de inwoners van Parijs gedaan, en der zekere berigten, dat Frankrijk onder het Koninklijke Beftuur van LODEWIJK XVIII was gebragt, werd

er een nadere voorflag tot ontruiming en overgave gedaan, onder voorwaarde, dat de Bezetting met hare bagaadje naar Frankrijk zou kunnen terug keeren, mids aannemende om voortaan de zaak van den herftelden Koning te dienen. De medegedeelde tijding werden zorgvuldig voor de Fransche Bezetting door hare Officieren verborgen gehouden, en in den Raad werd, naar men zegt, niet zonder hevigen ftrijd van gevoelens, wederom tot een weigerend antwoord befloten. Dan nadere bevestiging dier tijding, en de bekomen zekerheid van NAPOLEONS afftand bragt eindelijk, na den dertienden van Bloeimaand, eene gunftiger gezindheid te weeg: er volgde een voorflag van den Admiraal aan den Generaal DE JONGE, om met twee Hoofd-Officieren van den Franfchen Staf een mondgefprek bij den Generaal te houden, ten einde eenige nadere inlichting te bekomen. Deze voorflag werd geredelijk aangenomen, en de gevraagde zamenkomst bepaald op den vijftienden, in het Hoofdkwartier van den Generaal aan het Zand. In deze bijeenkomst werd vastgefteld, de vrije en geheel onbelemmerde vaart voor de fchepen van alle natien van en naar zee, langs de forten van den Helder en de Vloot aan het Nieuwe Diep, met uitzondering alleen van oorlogfchepen en gewapen

pende vaartuigen: ten teeken waarvan een witte vlag op Kijkduin zoude worden uitgeſtoken. Voorts werd, na alle noodige opening bekomen te hebben, door de gemelde Staf-Officieren verklaard, dat zij met hunne onderhoorige manſchappen nu bereid waren om het nieuwe Beſtuur in Frankrijk te erkennen: wat betrof de ontruiming van de Forten, en de overgave der Vloot, benevens de Magazijnen, krijgsvoorraad, en al wat gerekend kon worden tot de Vestingen en 's Lands Zeewezen te behooren, ook daarin zou geene zwarigheid gemaakt worden, zoodra de Vice-Admiraal VERHUELL door, of van wege LODEWIJK XVIII, als Koning van Frankrijk, daartoe behoorlijk gelastigd zoude zijn; zonder welken last men niet beſluiten kon om de witte vlag te doen waaijen. Zoo lang werd dan ook van den anderen kant de geheel vrije gemeenſchap met den Helder en het opheffen der Blokkade geweigerd, en alleen toegeſtaan de invoer van die dingen, welke tot verkwikking van de zieke ingezetenen zouden kunnen dienen. Het overnemen aan de voorposten van een aantal zoogenaamde *Etrangers* werd aangenomen, en ſtaking van vijandelijkheden wederzijds vastgeſteld.

In dezen ſtaat bleven de zaken tot den eenentwintigſten van Grasmaand, toen de Admiraal

den Generaal DE JONGE liet weten, dat op den middag de witte Koningsvlag van de Forten La Salle, Morland en du Gommier zoude waaijen, ten bewijze, dat de Bezetting LODEWIJK XVIII had erkend. Onder menigvuldige ſtribbelingen en uitvlugten van de Franſche zijde, liep het nog aan tot den vierden van Bloeimaand, voor dat alles van wederzijden volkomen vereffend was; waardoor het geduld van de zoo lang geplaagde en naar verlosſing ſnakkende ingezetenen aan den Helder zoodanig getergd werd, dat zij zich niet konden onthouden om door het dragen van Oranje en zingen van liederen, aanſtotelijk voor hunne onderdrukkers, dezen insgelijks te tergen, 't welk gevaar liep van voor beiden noodlottig te worden. Reeds op den negenentwintigſten der voorgaande maand was de Majoor NACQUAR uit Parijs aangekomen, met last om, als Kommisſaris van wege het Franſche Beſtuur, de ontruiming der Forten, welke, volgens het Verdrag tusſchen de Mogendheden te Parijs geſloten, vóór of op den derden van Bloeimaand plaats moest hebben, te helpen regelen; gelijk ook de Generaal DE JONGE des anderendaags van den Souvereinen Vorst der Nederlanden eenen gelijken last ontving: waarop tusſchen den Vice-Admiraal VERHUELL, den genoemden

den Majoor, en den Generaal DE JONGE, in het hoofdkwartier van dezen, den eersten van Bloeimaand de voornaamste punten vastgesteld werden, en de dadelijke ontruiming en overgave op den vierden volgden.

Bij het uittrekken der Bezetting, die 's morgens te elf uur geschiedde, bleek het, dat deze tot op negenhonderd vijfenzeventig man versmolten was. De Generaal daarop met zijne troepen binnengetrokken zijnde, werd door den Heer Staatsraad TETS VAN GOUDRIAAN, als Gouverneur van Noord-Holland, de Helder in naam van den Souvereinen Vorst der Nederlanden in bezit genomen. De Admiraal, ter verrigting van zijne bijzondere zaken, vergunning bekomen hebbende om nog eenige weinige dagen daar te blijven, begaf zich den negenden daaraan volgende aan boord van eene Fransche Brik, waarmede hij naar Havre de Grace overstak; nadat hij, zoo als gezegd wordt, op zijn aanzoek bij den Souvereinen Vorst, om met behoud van zijnen hoogen rang in dienst der Nederlanden aangenomen te worden, een min gunstig antwoord had ontvangen. Daar het voorgevallene in den Krijgsraad op den Helder tusschen den Heer VERHUELL en de Fransche Officieren tot nog toe, zoo veel wij weten, niet ter algemeene kennis is gebragt, mogen wij ons het oordeel over 's mans

gehouden gedrag in dezen niet aanmatigen; doch kunnen ons niet onthouden van den wensch te kennen te geven, dat eene openbare verantwoording dezen, door zijne bekwaamheid beroemden, Krijgsheld in het oog der Natie van allen blaam mag zuiveren.

Van de overige, of om beter te ſpreken, van alle 's Lands Vestingen, die na den val van NAPOLEON ontruimd werden, was Deventer de eerſte, die zich over de verlosſing uit Franſchen dwang mogt verheugen. De Kozakken, die wij voorheen gezien hebben, dat zich in den omtrek dier ſtad gelegerd hadden om de Franſche Bezetting gade te ſlaan en in bedwang te houden, braken den derden van Louwmaand weder vandaar op, niet zonder den landlieden, door het wegroven van paarden, wagens, en vele andere zaken, die hunne begeerlijkheid hadden gaande gemaakt, aanmerkelijke ſchaden, en, bij tegenkanting, zelfs mishandelingen aangedaan te hebben. (*) Dan door het vertrek dier Rusſiſche krijgsbende werd de toeſtand dier ongelukkige landbewoners nog erger, daar zij nu zoo veel te meer van de uitvallen der Franſche Bezetting te duchten hadden. Dien zelfden dag werd ook de ſchuur van de Ziele, zijnde eene kleine landwoning over den IJsſel, gelijk ook de herberg de Volle hand, waar het uitgetrokken krijgs-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 15.

krijgsvolk tegenſtand van gewapende boeren ontmoette, in brand geſtoken. Eene menigte vee, hooi, koren, en andere eetwaren werd opgeëischt, en bij weigering geroofd, en ſtedewaarts gevoerd. Daar de vorst inmiddels de grachten met ijs begon te bedekken, werd ook hier, wel niet de burgerij in 't algemeen, doch het ſcheeps- en werkvolk gedwongen het ijs open te hakken, en eerst werden de ſtadsbrandſpuiten, vervolgens de glazenſpuiten der burgers gevorderd om de wallen daarmede ter bevriezing te begieten. Welhaast begon het wasſende water op de rivier met ſterken ijsgang vergezeld, voor gevaar van dien kant te doen vrezen, waarvan zich ook de gevolgen op de omliggende dorpen in de volgende maand deerlijk deden gevoelen. Ook dit verzwaarde niet weinig den toeſtand der burgeren in het lager gedeelte van de ſtad, waar velen hunne woningen voor eenen tijd moesten verlaten, en van het medelijden van anderen afhankelijk werden. Hier kwamen bij nieuwe vorderingen van de zijde der Bezetting. Naauwelijks waren, in 't midden van Louwmaand, de onwilligen of onvermogenden tot de betaling der voorheen gevorderde vijftig duizend gulden, ieder met inlegering van vier zoogenaamde *garniſaires*, geſtraft, en nog boven dien gelijktijdig eene levering van zeven

hon-

honderd achtentachtig ellen laken geëischt, of er volgde weder eene nieuwe vordering van vijfentwintig duizend vijfhonderd gulden, door honderd en vijftig van de aanzienlijkften, in twee gedeelten, op den tienden en twintigften te betalen. De Raad der Gemeente, aan wien de hatelijke last was opgedragen om de lijst van die Aanzienlijken optemaken, ftelde in een fchriftelijk betoog den Franfchen Krijgsraad, of Raad van Verdediging, voor oogen, dat zij, als Vertegenwoordigers der Burgerij, zich natuurlijker wijze bezwaard moesten vinden om zoodanigen last uittevoeren, terwijl tevens in een ander Adres, door vijfhonderd burgers geteekend, de flegte ftaat der geldmiddelen, en het onvermogen om aan dien eisch te voldoen werd te kennen gegeven. De Generaal oordeelde deze ftukken veel te omflagtig voor krijgslieden om daarop te antwoorden, en gelaste daarom den Maire om den Raad der Gemeente bijeen te roepen, ten einde met hem daarover in een mondgefprek te treden. De Heer H. VAN LOCHEM, die bij deze bijeenkomst het woord voerde, ftelde met de vrijmoedigheid van eenen regtgeaarden Nederlander, de redenen voor, waarom de Raad het ftrijdig met hunnen pligt oordeelde om den gegeven last uittevoeren; doch het gevolg daarvan was, dat de fpreker

's an-

's anderendaags in den vroegen morgen door eenen Officier, vergezeld door den Kommisfaris der Politie en gewapende *Gens d'Armes*, uit zijn huis gehaald, en vervolgens, op bevel van den Generaal, buiten de ftad werd gebragt. Geene uitvlugten golden dus om die gevorderde fchatting te ontwijken, waarvan de regeling nu aan eene Kommisfie, door den Maire benoemd, werd opgedragen. Hoewel den negenden van Sprokkelmaand de Brinkpoort eenigen tijd werd opengezet, om aan de inwoners der ftad gelegenheid te geven, dat zij zich bij den landman, waar nog iets te bekomen mogt zijn, eenige levensmiddelen aanfchaften, en er door den ruimen voorraad van winterteering, waarvan de burgerij uit den overvloed des vorigen jaars zich had voorzien, wel geen hongersnood werd geleden, of nu voortaan te vrezen was, nam echter de fchaarsheid en duurte van verfcheidene noodwendigheden, voornamelijk van brandftof, dagelijks toe, veroorzaakt door de onophoudelijke vorderingen van allerlei aard, die juist niet altijd bloot ter vervulling der behoeften van het krijgsvolk gedaan werden.

Op den vierden van Grasmaand werd nog door de Bezetting een uitval met driehonderd man Voetvolk en *Gens d'Armes* gedaan naar den kant van den Platvoet, welke daar, door de

Land-

Landmilitie, zoo wel ontvangen werden, dat zij niet zonder verlies van volk in wanorde naar de ſtad kwamen terug vlugten. Het aankomen van Onderhandelaars en het overbrengen van brieven voor den Franſchen Bevelhebber hield dagelijks aan, en gaf telkens nieuwe hoop van ſpoedige verlosſing. Dan zelfs nog nadat de gebeurtenisſen van Parijs reeds genoeg bekend waren, kwam op den tienden van Grasmaand de Keizerlijke Prokureur-Generaal bij den Vrederegter Mr. J. J. SCHMAUSS, om dezen, uit naam van den Bevelhebber, te gelasten eenen overſlag over de Burgerij te maken, ter voldoening van eene reeds gevraagde geldſom van dertig duizend gulden. Maar de Heer SCHMAUSS, niet gewoon zich door Franſche bedreigingen te laten verſchrikken, in plaats van zich dezen last te laten welgevallen, gaf ten antwoord, dat de veranderde omſtandigheden zoodanigen eisch geheel ongepast maakten, en dat men veeleer aan toebereidzelen tot het ontruimen van de Vesting behoorde te denken. Men begon nu ook reeds buiten de ſtad van rondsom Oranjevlaggen en andere openbare teekenen van vreugde te beſpeuren, die geenen twijfel meer aangaande de reeds ingekomene tijdingen overlieten. Des niettegenſtaande ging de Franſche Kapitein-Ingenieur MORLET nog na den twaalfden voort met de ſteenen op den Brink voor de Waag optenemen,

men, en palisſaden in den grond te ſlaan, met zoodanigen ijver, als of er nu eerst regt ernſtig aan verdediging gedacht wierd, waarmede verſtandigen niet nalieten den ſpot te drijven. Eindelijk werden op den vijftienden de Onderhandelingen tot overgave aangevangen, en den volgenden dag reeds een wapenſtilſtand getroffen: tevens kregen nu de ingezetenen vrijheid om in hunne tuinen buiten de ſtad te werken, 't welk hun in de Afkondiging van den Generaal als eene der groote weldaden, die hij hun bewezen had, weldaden, die hun lot zelfs benijdenswaardig gemaakt hadden, werd toegerekend. Inmiddels vertrok een Fransch Officier met den Hollandſchen Majoor RAPPART naar 's Gravenhage, om de echte ſtukken ter bevestiging van NAPOLEONS afſtand te bezigtigen. Dezen den twintigſten terug gekomen zijnde, werden op dien zelfden dag tusſchen den Heer BENTINCK TOT BUCKHORST en den Franſchen Generaal SCHINER de ſchikkingen beraamd, naar welke de Bezetting op den vijfentwintigſten met krijgseer, wapens en bagaadje zoude vertrekken, en zich naar Parijs begeven. Dit vertrek werd, bij gebrek van voorſchrift voor den terugtogt naar Frankrijk, nog eenen dag vertraagd, en dus eerst den zesentwintigſten volbragt: waarop dadelijk een gedeelte van

de

de Nederlandsche Land-Militie binnentrok, en met onuitsprekelijke vreugde door de Burgerij werd ontvangen. Nog op den avond van dien zelfden dag werd niet alleen in de Groote Kerk door de Hervormde Gemeente, maar ook door de overige Godsdienstige gezindheden, in derzelver onderscheidene vergaderplaatsen, een plegtig dankuur voor deze heugelijke verlossing van stad en Vaderland gevierd; en den volgenden avond leverde eene algemeene en zeer fraaije verlichting der huizen een nieuw bewijs op van de opregte deelneeming der Deventersche burgerij in de algemeene vreugde der Nederlandsche Natie over de gezegende Staats-Omwenteling, die het Vaderland uit de diepste vernedering weder in eer en naam had hersteld. Deze vreugd werd echter daarna in bedaarder oogenblikken, door het akelige gezigt der verwoestingen, in den schoonen omtrek dier stad aangeregt, niet weinig getemperd: zijnde alles daar zoodanig van gedaante veranderd, dat wij zelve, hoe zeer door eene tienjarige inwoning daar bekend, dezelve eenigen tijd daarna bezoekende, ons naauwelijks konden verbeelden den grond te betreden, die ons zoo menigmalen door de fraaije gezigten had verrukt.

Den zevenden van Bloeimaand had ook de Vesting KOEVORDEN het geluk van hare onder-

derdrukkers te zien vertrekken, wier verblijf bij de burgerij dier ſtad, en de landbewoners in de nabij gelegen dorpen en plaatſen nog lang in treurig aandenken zal blijven, daar het verbranden van niet minder dan zevenenvijftig huizen, negenentwintig ſchuren, en twee molens in de onderſcheidene Gemeenten van die ſtreek, met afperſing en beroving daarenboven van den bekrompen voorraad van noodwendigheden, eene groote menigte ongelukkigen in den jammerlijkſten toeſtand gebragt hebben; doch tevens zal daarbij in zegenend aandenken bewaard blijven de moed en dapperheid van den Drentſchen Landſtorm en verdere gewapende landlieden, aangevuurd en beſtuurd door de landheeren uit Asſen, Zuidlaren en het Hoogeveen, als mede door de Maires van Gieten en Dalen, waardoor de vijand herhaalde malen in het voortzetten van zijne woeste aanvallen geſtuit is geworden: zoodat Zijne Koninklijke Hoogheid, de Erfprins van Oranje, die den derden van Lentemaand in perſoon den ſtaat van zaken aldaar kwam opnemen, niet alleen den moed, maar ook de kunde en het beleid dier dapperen met zijne hoogſte goedkeuring vereerde. De bijzondere omſtandigheden, welke bij de onderſcheidene uitvallen en gevechten, die, vooral ſedert het begin van Lentemaand, bijna dagelijks

voorvielen, plaats hebben gehad, kunnen voor het meerendeel onzer lezeren niet belangrijk genoeg zijn, dat de verdrietige moeite om dezelve naauwkeurig te beſchrijven daardoor eenigzins zoude opgewogen worden. Als voorbeelden van uitſtekende dapperheid worden bijzonder geroemd de Maire van Dalen, de Landman KLAAS KOENDERS HOUWING, en de Kapitein E. G. LUX, van welke de twee eerſten, toen hunne manſchap voor het geweld des vijands bezweek, alleen bleven pal ſtaan, en de driemaal herhaalde opeiſching tot overgave met verachting en geduchten tegenſtand beantwoordden: de laatstgenoemde met zijne Kompagnie en vijftig Vrijwilligers uit Dalen aangerukt, den overwinnenden vijand, die zich reeds van twee Officieren, en eenige gemeenen, benevens twee veldſtukken meester had gemaakt, na een langdurig en hardnekkig gevecht, eindelijk tot den aftogt noodzaakte. Dit was het laatſte gevecht, in Bloeimaand voorgevallen, waarbij aan wederzijden velen gekwetst werden, en ook eenigen aan de zijde der Franſchen ſneuvelden. Nadat de plaats tot zevenmalen toe te vergeefs was opgeëischt, verſcheen den derden van Bloeimaand een Franſche Lieutenant Kolonel, met eene witte kokarde verſierd, voor de Frieſche

poort,

poort, die, de bewijzen van zijne volmagt getoond hebbende, aan de Bezetting kennis gaf van den veranderden ſtaat van zaken, en van de verpligting, ingevolge het getroffen Vredesverdrag, om de Vesting te ontruimen. Het Franſche krijgsvolk kon zich niet weerhouden om door het geroep van LEVE NAPOLEON hunnen wrevel aan den dag te leggen: des niettemin werd, onder het losſen van 't geſchut, de witte vlag opgehaald, en nadat door de Nederlandſche Kolonellen, VAN DER CAPELLEN en QUEIJZEN, de ſchikkingen tot den aftogt gemaakt waren, nam de Bezetting op den zevenden met drie veldſtukken de reis naar Rijsſel aan, waarop de Vesting vervolgens den achttienden door den Heer P. HOFSTEDE, Gouverneur van Drenthe, bij openbare afkondiging in naam van den Souvereinen Vorst in bezit werd genomen.

In de orde van tijd, waarop de Nederlandſche Vestingen ontruimd zijn geworden, ligt thans NAARDEN aan de beurt, welks Bezetting even hardnekkig, als die der twee voornoemde plaatſen, bij aanhoudendheid ſchrik en verwoesting in den omtrek verſpreidde, doch daardoor tevens de Amſterdamſche Schutterij en Vrijwilligers in de gelegenheid ſtelde om menigvuldige proeven van moed en dapperheid te

geven. Daar de weg van vreedzame onderhandelingen tot overgave der Vesting op de onbescheidendste, en met het krijgsgebruik van beschaafde Natien strijdende wijze was afgesneden, wilde de Generaal KRAIJENHOFF beproeven, of ernstiger maatregelen den Franschen Bevelhebber tot andere gedachten konden brengen, en liet dus op den negentienden van Louwmaand, nadat de gezonden Officier met eenen Trompetter, zonder binnen gelaten te zijn, terug waren gekomen, alle de troepen naar de stad optrekken, terwijl hij zelf over het vijfde Bataillon van de Amsterdamsche Schutters, de eerste Kompagnie Artillerie, en twee Eskadrons Ruiterij het bevel voerde. De stad werd eenen tijd lang uit zwaar geschut en mortieren beschoten, en de troepen, schoon meest alle geen vuur gewoon, bleven met de grootste onverschrokkenheid, op eene vrij opene plek gronds, aan het vuur uit de Vesting, dat zeer hevig was, blootgesteld. Gelijk het oogmerk geenszins was de stad te vernielen, maar de Bezetting, door een vertoon van ernst, ware het mogelijk, te overreden om in onderhandeling te komen, was de schade aan huizen en gebouwen, door dezen eersten aanval veroorzaakt, niet aanmerkelijk; doch vier soldaten van de Bezetting werden door het springen van

ee-

eenen hauwitzer-granaat zwaar gekwetst. Het eigenlijke doel van de genomen proeve werd niet bereikt. Men heeft deze aanvallen naderhand nog driemaal, op den vijftienden van Lentemaand, den vierden en den zesden van Grasmaand, met grooter hevigheid, doch met even weinig vrucht herhaald; door welke laatste aanvallen de stad zeer aanmerkelijke schade geleden heeft, daar in sommige huizen van zes tot twintig hauwitzers en kogels geschoten werden; de Groote Kerk bovenal werd daarbij zeer zwaar beschadigd. Slechts drie personen, eene moeder met haar kind te bed liggende, en eene dienstmeid verloren daarbij het leven.

De uitvallen waren sedert het begin van Sprokkelmaand menigvuldig, meestal om brandstof en voeraadje binnen te halen; waarbij verscheidene woningen op het Zandpad en aan de Karnemelks sloot grootendeels vernield, en de tweede molen op den weg naar Muiden, op vermoeden, dat dezelve diende om aan de omliggende troepen seinen te geven, afgebrand werd. Buiten de Utrechtsche poort werd, behalve de voorheen reeds gemelde herberg of het Huis te Zandbergen, ook nog de hoeve *Kweeklust* met de geheele Kweekerij, en de plaatsen *Berghuis* en *Kommerrust* afgebrand, terwijl ook de overige buitenplaatsen in den omtrek, in 't bijzonder

der *Valkeveen*, zeer befchadigd werden. Tegen Muiderberg werden ook herhaalde aanvallen ondernomen, die echter meest alle dapper werden afgeflagen. Doch al te gelukkig flaagde hier de vijand op den elfden van Grasmaand, of den tweeden dag van het Paaschfeest, toen hij met groote overmagt aangerukt, na een uur lang met groote dapperheid te zijn tegengehouden, door eene onvoorziene wending, van achter in het dorp kwam vallen, hetzelve gedeeltelijk uitplonderde, de vlag van den toren haalde, en daarmede, gelijk ook met het veroverde gefchut, nadat hij eindelijk tot den aftogt genoodzaakt was, als in zegepraal binnen de Vesting terugkwam, waar deze buit onder krijgsmuzijk door de ftad werd rondgevoerd. Een aantal dooden en gekwetften, 't welk men echter niet naauwkeurig kan bepalen, aan de zijde der Franfchen, getuigden genoeg, dat zij hunne roofzucht geenszins ftraffeloos hadden kunnen voldoen; doch ook eenige gefneuvelden aan onze zijde, en een aanmerkelijk aantal gekwetften, van welke fommigen naderhand aan hunne wonden overleden zijn, werden als flagtoffers voor de zaak des Vaderlands betreurd.

De toeftand der ingezetenen van Naarden was onder dat alles ook in vele opzigten treurig. Het opperbevel was daar eigenlijk opgedragen

aan

aan den Generaal Baron QUETARD, die reeds in het jaar achttienhonderd en elf uit de Lagunen van Venetiën herwaarts was gezonden, zijnde een bejaard en zwak man, doch wiens plaats doorgaans vervangen werd door den Kolonel der Artillerie FALBA, een' echten leerling uit de ſchool van NAPOLEON, aan wien dus voornamelijk alle de ſtrenge maatregelen zijn toeteſchrijven, waardoor de Bezetting van Naarden zoo vele maanden lang de plaag der ingezetenen en de geesſel van den geheelen omſtreek is geweest. De Bezetting, welke in 't begin van Slagtmaand ſlechts uit eene Kompagnie Franſche Artilleristen beſtond, was nog in die zelfde maand eerst door een *Bataillon* bezoldigde Garde van Amſterdam, onder bevel van den Kolonel VON PFAFFENRATH, en door een Bataillon Nationale Garde van Texel, onder den Kolonel HENRY; vervolgens door meer andere kleiner gedeelten van krijgsvolk, en een vrij groot aantal derwaarts gevlugte *Douaniers*, die de wapenen, welke men hun in handen had gelaten, nu tegen hunne al te voorzigtige en menschlievende behouders gebruikten, en eindelijk door een gedeelte van het korps van MOLITOR, tot tweeduizend en tweehonderd man aangegroeid. Men had in die

zelfde maand eenen grooten voorraad van levensmiddelen, berekend om drieduizend man zes maanden lang te kunnen onderhouden, uit Amſterdam en Utrecht aangevoerd, waarvan echter naauwlijks de helft had kunnen binnenkomen. Dit gemis werd door de uitvallen in 't begin van het beleg, evenwel ſlechts gedeeltelijk, vergoed. Reeds in 't begin van Wintermaand was de voorraad van levensmiddelen in de ſtad opgenomen, en zij, die niet voor zes maanden voorzien waren, aangemaand de ſtad te verlaten, 't welk ſlechts door weinigen, in den uiterſten nood, werd opgevolgd. Maar, toen in het voorjaar de duurte en het gebrek ſteeds toenamen, zoodat de Bezetting zelve zich gedeeltelijk met paardenvleesch moest voeden, en de burgers zich genoegzaam alleen met aardappelen en roggenbrood geneerden, werd het bevel tot vertrekken aan de min vermogenden met grooter ſtrengheid herhaald; en toen ook dit niet kon baten, en het Stads-Beſtuur ſtandvastig weigerde hunne burgers hiertoe te dwingen, werden op den tienden van Grasmaand, den eerſten dag van het Paaschfeest, meer dan tweehonderd dier ongelukkigen gewelddadig uitgedreven. Sedert dien tijd deed de vrees voor heviger beſchieten van de ſtad

zeer

zeer vele anderen uit eigene beweging hunne woonſtede verlaten, zoodat de bevolking der ſtad, die bij het begin van het beleg op ongeveer achttienhonderd zielen gerekend was, bij de ontruiming van dezelve tot op een derde gedeelte bevonden werd verminderd te zijn. De middelen van verdediging waren zoo aanzienlijk, dat niettegenſtaande er dagelijks uit meer dan honderd en vijftig vuurmonden geſchoten werd, er nogthans na het beleg een groote voorraad van kruid en lood overbleef (*). Niet alleen de Batterijen, maar ook de lage flanken waren met geſchut voorzien, ter beſtrijking der grachten, ingeval men, bij eenen ſterken vorst, eenen ſtorm mogt wagen. Alle de burgers, zonder onderſcheid, werden gedurende den vorst genoodzaakt, ſomtijds met gevaar van hun leven, het ijs te kappen, en eene ruimte in de gracht, ter breedte van achttien voeten, open te houden. Ook werden hier, gelijk elders, de wallen met water begoten, om het beklimmen voortekomen.

De krijgskas, waarvan het beloop op honderdduizend gulden geſchat werd, bleek al ſpoedig geenszins toereikende te zijn om de betaling der ſoldij van het krijgsvolk en de noodi-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 16.

dige uitgaven te bestrijden, zoodat de Hoofd-Officieren reeds in Louwmaand, en de andere in Sprokkelmaand, voor de helft in papier werden betaald. Het uitschrijven van belastingen was hiervan een noodwendig gevolg. Reeds in Wintermaand des vorigen jaars was eene maandelijksche opbrengst van vijfduizend *franken* gevorderd, ten behoeve van het werkvolk, 't welk tot de verbetering der vestingwerken gebruikt werd. Deze belasting werd in de eerste maand bij wijze van *Quotisatie* geheven, doch daar dit vervolgens niet uitvoerlijk bevonden werd, zocht men de benoodigde penningen bij dat gedeelte der burgers, 't welk de meeste voordeelen van de verteeringen der Bezetting geoordeeld werd te trekken; 't welk veroorzaakte, dat een wijnkooper, die zich weigerachtig tot de betaling betoonde, in zijn eigen pakhuis werd vastgezet. Behalve die buitengewone heffing, werden alle de lands- en stadsbelastingen voor het lopende jaar met de meeste strengheid ingevorderd.

De toenemende duurte en schaarsheid van levensmiddelen begon ook in 't laatst gevaarlijk voor de inwendige rust te worden; en de eerste uitdeeling van het paardenvleesch, in 't begin van Grasmaand, welke sedert, met afwisseling van spek en gezouten vleesch, voortduurde,

ver-

veroorzaakte groot misnoegen, bijzonder onder de Duitſchers: doch de fierheid en ſtandvastigheid van den Kolonel FALBA wist dat genoeg te beteugelen. Ten zelfde tijde begonnen er ook ongeregeldheden aan de huizen der bakkers gepleegd te worden, waar het krijgsvolk zich van het voorhanden zijnde brood, tot benadeeling der burgers, met geweld meester maakte; bij welke gelegenheid de Bevelhebber in eigenen perſoon door eenige misnoegden van het krijgsvolk, die zich over gebrek beklaagden, gehoond werd. Deze oproerige bewegingen hielden niet op, dan nadat de bakkers, die nog van koren voorzien waren, zich verbonden hadden om wekelijks een bepaald getal brooden aan de onderſcheidene troepen afteleveren.

Het gebrek aan vee hand over hand toenemende, begon men op meer ernſtige maatregelen bedacht te worden om daarin te voorzien, en men ſprak van geduchte uitvallen met zes tot zevenhonderd man tevens, waartoe eene ruiterbende van de nog overgeblevene paarden werd opgerigt. Het ſcheen gemunt op Huisſen of 's Graveland: doch eer dit voornemen ter uitvoer gebragt was, ſloeg het uur van Naardens verlosſing.

Reeds van het begin van Sprokkelmaand waren herhaalde malen 's nachts ongevulde granaten

ten in de ſtad geworpen, waarin gunſtige berigten geſtoken waren van de vorderingen door de Bondgenooten gemaakt, ten einde de burgers met goede hoop op hunne nabijzijnde redding te verblijden, en de Bezetting door vrees tot overgave te bewegen; en ſchoon de doodſtraf geſteld was op de genen, die dezelve achter hielden en openden, liet niemand zich daardoor afſchrikken om zijne nieuwsgierigheid te voldoen.

Nadat alle pogingen tot onderhandelen, die ſedert het begin van Wintermaand menigvuldige malen beproefd waren, verachtelijk en ſmadelijk waren afgewezen, en zelfs aan den Franſchen Generaal ROSTOLAND, die in Grasmaand de bevestiging van de reeds bekend gemaakte gebeurtenisſen kwam brengen, gehoor was geweigerd, werd eindelijk op den vijfden van Bloeimaand de Officier, die zich als gelastigden van LODEWIJK XVIII kwam aanmelden, binnengelaten, en weldra trad de Kolonel FALBA, benevens den Ingenieur-Kapitein VALTER, met den Generaal KRAIJENHOFF in onderhandeling, om de noodige ſchikkingen tot de ontruiming der Vesting te beramen. De vijandelijkheden werden dadelijk geſtaakt, en de witte vlag, onder het losſen van 't kanon, uitgeſtoken. Op den zevenden werden de voornaam-

naamste punten vastgesteld, doch het bepalen van den tijd en de wijze der ontruiming, en de vordering van nog niet betaalde soldij, rekten het verblijf der Franschen tot op den twaalfden, 't welk velen ten uitersten ongeduldig maakte, die zich naar Amsterdam wenschende te begeven, daarin belet en naar de Vesting terug gezonden werden. Op den twaalfden, in den vroegen morgen, werd de stad door de Fransche Bezetting verlaten, welke Bezetting, nadat in Lentemaand de Nationale Garde, en de Reserve waren afgedankt, daarenboven nog door een groot aantal onwilligen, die hunne vanen hadden verlaten, en door de verliezen, in de onderscheidene gevegten geleden, naauwlijks meer de helft bedroeg van het getal der manschap, te voren door ons opgegeven. Te tien uren 's morgens trokken de Belegeringstroepen met den Generaal KRAIJENHOFF daar binnen, en 's namiddags kwam de Heer Gouverneur van Noord-Holland, om in naam van den Souvereinen Vorst van Nederland met de gewone plegtigheid de plaats in bezit te nemen. De menschlievende Kommissie te Amsterdam, die zich met de ondersteuning van noodlijdenden bezig hield, had in tijds gezorgd, dat er niets ontbrak ter lavenis en verkwikking der genen, die dezelve het meest behoefden. Twee sche-

pen

pen met mondbehoeften, klederen en ververſchingen kwamen te goeder ure aan om vooreerst het gebrek te vervullen, en de Geneesheer CRAENEN verledigde zich om te zorgen, dat daarvan geen ander dan doelmatig gebruik werd gemaakt.

Was deze uitkomst heugelijk voor de nu langer dan vijf maanden binnen hunne muren opgeſloten ingezetenen van Naarden, zij was het niet minder voor de dappere Amſterdamſche Schutterij en Vrijwilligers, die zich met de grootſte bereidwilligheid niet alleen alle de ongemakken van het gure wintergetijde, meerendeels in de open lucht, de afwezigheid van hunne haardſteden, en gedeeltelijk den ſtilſtand van kostwinningen, maar ook het dagelijkſche gevaar om leven of gezondheid te verliezen, hadden getroost, en inderdaad een aanmerkelijk getal van hunne medeſtrijders hadden zien vallen, of gekwetst uit den ſtrijd wegvoeren, van welke laatſte ook nog eenige naderhand, na een pijnlijk leger verduurd te hebben, onder hun lijden zijn bezweken. Deze alle, Officieren en Gemeenen, hebben zich de dankbare erkentenis hunner landgenooten bij uitſtek waardig gemaakt, en het is alleen de vrees om iemand in de eer, die hem toekomt, te kort te doen, die ons belet de welbekende namen van eenigen,

gen, die daarbij hebben uitgemunt, uitdrukkelijk te melden.

Thans moeten wij overgaan tot de beschrijving van het voorgevallene voor en bij de ontruiming van de Vesting Delfzijl, waarna het verhaal van de verlossing van het eiland Walcheren, en van geheel Zeeland, dit gedeelte van onze taak zal voltooijen.

De reeds gepleegde en verder te duchten geweldenarijen der Fransche Bezetting van Delfzijl vorderden van onzen kant de sterkste inspanning van krachten om dien moedwil paal en perk te zetten. Men ging dan ook met het begin dezes jaars voort, met de magt, welke daartoe reeds in 't laatst des vorigen jaars bijeen verzameld was, zoo veel mogelijk te versterken. De Nationale Garde werd met den eersten van Louwmaand op zes Kompagnien gebragt. Den veertienden kwam er eene versterking van omtrent vierhonderd man van den Landstorm uit het Arrondissement Winschoten, onder bevel van den Kommissaris van dat Arrondissement en Kolonel J. B. MODDERMAN, waardoor de regter vleugel van de Belegeraars aanmerkelijk versterkt werd, en de voorposten te Amsweer, Gevesweer en Weijwert nu behoorlijk bezet konden worden. Weldra beproefde de vijand eene poging om dien regter vleugel

terug

terug te dringen, doende twee dagen daarna, in het donkere van den nacht, met omtrent tweehonderd man voetvolk en drie veldſtukken, eenen uitval op den post van Gevesweer, die tot wijken gebragt werd; bij welke gelegenheid vijf boerenwoningen geplonderd, een landman met zijnen knecht vermoord, en de dienstmaagd gewond werd: doch de aanrukkende Pruisſen, onder den Majoor FRICCIUS, dreven den vijand, na een hardnekkig gevecht, tot Farmſum terug. Niet min hevig was de volgende uitval op den achttienden, met voetvolk en ruiterij, ten doele hebbende om zich van eenen grooten voorraad granen, turf en andere noodwendigheden, in twee boerenwoningen nog voorhanden zijnde, meester te maken, ten welken einde men tusſchen de dertig en veertig boeren-wagens had medegenomen. De Luitenant Kolonel VALKENBURG, die zich reeds te voren bij uitſtek onderſcheiden, en door zijne onverſchrokkenheid veel had toegebragt om Appingadam voor eene bijna gewisſe plondering te behoeden, gaf ook hier weder blijken van ongemeenen moed. Terwijl een gedeelte der vijanden zich langs den dijk op Trinaat had gerigt, overreedde hij een twintigtal Vrijwilligers uit de Nationale Garde om op een ander gedeelte, nabij de eene boeren-woning

ſtou-

ſtoutelijk aanterukken, en deze dapperen ſtonden een aanhoudend musketvuur van omtrent honderd man, benevens dat van een drieponder, en van de Vesting zoolang door, totdat gebrek aan patronen hen noodzaakte op Trinaat terug te trekken; waar de Landſtorm, die bijna reeds aan 't wijken was, nog in tijds door den dapperen Kolonel werd aangemoedigd om den vijand, die hem vervolgde, te helpen terug drijven. Deze werd dan ook eindelijk tot den aftogt genoodzaakt, hebbende zeer weinig van den buit, waarop hij gevlamd had, kunnen medevoeren. Ongelukkig echter kon dit heldhaftige bedrijf de beide boeren-woningen niet van het verderf bevrijden, daar dezelve den volgenden avond door het vijandelijke vuur in brand geraakten, en met eenen grooten voorraad van granen en hooi eene prooi der vlammen werden. Den volgenden dag werd het dorp Farmſum het ongelukkige ſlagtoffer van 's vijands maatregelen om in zijne behoeften te voorzien, en zich tegen aanvallen van buiten te beveiligen. Eerst liet de Franſche Bevelhebber het vee en den voorraad van levensmiddelen der inwoners van dat dorp binnen de Vesting brengen; en deed daarop een groot aantal huizen, die hem in de middelen tot zijne verdediging hinderden, afbreken, en eenen korenmolen

in brand ſteken; waardoor meer dan de helft van dat ſchone dorp vernield is geworden.

De Belegeraars intusſchen, niet van zin zijnde om blootelijk verdedigender wijze te handelen, en ſlechts de uitvallen des vijands aftewееren, waren ijverig in de weer om de batterijen tegen de Vesting in gereedheid te brengen, en van geſchut, met al wat daarbij behoorde, te voorzien; waarmede men in 't laatst van Louwmaand reeds zoo ver gevorderd was, dat men dadelijk met het beſchieten van de ſtad eenen aanvang ſcheen te kunnen maken. De Engelſchen, die wegens de toenemende vorst zich genoodzaakt zagen hunne ſtelling aan de Eems te verlaten, en met hunne ſchepen eene veiliger legplaats te zoeken, zonden eenige van hunne Officieren met vijfentachtig wel gewapende en geoefende manſchappen naar Appingadam, ten einde den Belegeraren in den aanval op de Vesting behulpzaam te zijn; welke manſchap de voornaamſte Batterij aan den linkervleugel op den dijk bij Trinaat bezetteden: de Pruiſiſche troepen bevonden zich in het middenpunt en op den regtervleugel, vereenigd met de Nationale Garde, en de overige troepen; en de vijand deed dagelijks vruchteloze pogingen om de gemaakte batterijen te vernielen.

Dan op den tweeden van Sprokkelmaand, toen

toen, met onderlinge overeenſtemming tusſchen de Hoofden van het Pruisſiſche Krijgsvolk en den Kolonel BUSCH, alles gereed was tot het nemen van nadrukkelijke maatregelen om den vijand, ware het mogelijk, tot overgave van de Vesting te noodzaken, ontving laatstgenoemde op het onverwachtst van den Generaal Majoor OTTO GRAAF VAN LIMBURG STIRUM, die zich te Groningen bevond, een bevel om met de Nederlandſche troepen, onder zijn bevel ſtaande, geen deel te nemen aan den voorgenomen aanval op de Vesting, en niet anders dan verweerender wijze tegen den vijand te handelen. Bij dit bevel was gevoegd een brief aan den Franſchen Bevelhebber te Delfzijl, ſtrekkende om den vijand door redenen te overtuigen, dat zijn belang vorderde de vijandelijkheden te ſtaken, en de Vesting aan den wettigen Vorst der Nederlanden overtegeven. Het een en ander in eene Vergadering van Hoofdofficieren medegedeeld zijnde, baarde algemeene verwondering: men beſloot den brief niet aftezenden, en te beproeven om den Generaal tot andere gedachten te brengen. Doch deze, 't zij van hooger hand hiertoe gelast, of zelf het raadzamer oordeelende de ſtad en ingezetenen van Delfzijl te ſparen, bleef bij zijn gegeven bevel volharden; 't welk ten ge-

volge had, det de Bevelhebber van het Engelſche krijgsvolk dadelijk aftrok, en zich weder aan boord van de ſchepen begaf. De Pruiſiſche Majoor FRICCIUS liet de twee mortieren, met al wat daarbij aan de Pruisſen toebehoorde, van de Batterijen afnemen, en naar Oostvriesland voeren, makende zich tevens gereed, om op het eerſte bevel van zijnen Opperbevelhebber BULOW, aan wien van het voorgevallene berigt werd gezonden, mede het Beleg te verlaten. De Kolonel BUSCH werd den volgenden dag, nadat hij, met voorkennis en goedkeurig van den Majoor FRICCIUS, andermaal geweigerd had den voornoemden brief aan den Franſchen Bevelhebber aftezenden, door den Generaal Grave VAN STIRUM gelast het bevel, tot dus verre door hem gevoerd, overtegeven aan den Kolonel VALKENBURG, en zich, 't zij naar Appingadam, of naar Groningen in Arrest te begeven. Op dien zelfden dag, kort té voren, werden de Pruiſiſche troepen, op verzoek van FRICCIUS, van hunne posten afgelost, waarin zij door de Nationale Garde en den Landſtorm vervangen werden.

De vijand, naar het ſchijnt, door deze verandering van maatregelen bij de Belegeraars, welke niet onopgemerkt konden blijven, ſtouter geworden, deed den volgenden dag, den

vijf-

vijfden van Sprokkelmaand, 's morgens te vier uren, met vierhonderd man voetvolk, vijfentwintig Gens d'armes te paard, en twee drieponders, eenen geduchten uitval, overrompelde de batterij aan den dijk bij Trinaat, vernielde die en vernagelde de ſtukken; viel daarop in de dorpen Uitwierda en Bieſum, waar vierentwintig boeren-woningen in brand geſtoken, en twee mannen van den Landſtorm, die ziek te bed lagen, vermoord werden. De Kolonel VALKENBURG was op ontvangen berigt, dat Uitwierda in brand ſtond, dadelijk met drie Kompagnien van de Nationale Garde uit Appingadam getrokken, om 's vijands verdere woede te ſtuiten, doch eer hij het dorp kon bereiken, zag hij reeds de vlam aan alle kanten opgaan. Hij trok daarop met zijne manſchap het dorp om, en den vijand ontdekkende, die nog met brandſtichten bezig was, tastte hij denzelven met groote onverſchrokkenheid aan, en noodzaakte denzelven met verlies van dooden en verſcheidene gevangenen tot den aftogt; waarna hij zijn voornemen volvoerde om de Batterij bij Trinaat te hernemen, waar hij de ſtukken vernageld en achterover geworpen en de affuiten vernield vindende, bevel gaf om een en ander zoo ſpoedig mogelijk te herſtellen. De Pruiſiſche troepen, die zich nog te Appingadam bevon-

den, waren van dit alles bloote aanſchouwers geweest: hadden deze den Kolonel VALKENBURG met hunne geheele magt onderſteund, dan zou de vijand van de Vesting hebben kunnen afgeſneden en grootendeels krijgsgevangen gemaakt worden. Den zelfden morgen, omſtreeks elf uur, deden de vijanden eenen nieuwen uitval op de zelfde Batterij, doch werden wederom met gelijke kloekmoedigheid door den zelfden Kolonel en zijne dappere manſchap afgeſlagen, en belet om eenen der metalen twaalfponders, die reeds op eene ſlede van de batterij was gehaald, medetevoeren, zoodat zij de ſtrengen afgeſneden hebbende, in haast en verwarring naar de Vesting terug trokken.

's Anderendaags, den zesden, trok al het Pruiſiſche krijgsvolk af, en liet aan den Kolonel VALKENBURG met drie- of vierentwintig honderd man, zijnde burgers en boeren, meestal, ſchoon welgezind, nogthans ongeoefende lieden, die daarenboven door de toenemende ſtoutheid der vijanden, en het in brand ſteken der dorpen, thans grootendeels ter nedergeſlagen waren, het geheele bevel over de inſluiting van Delfzijl over: die, om nu Appingadam zelf voor eenen gevreesden aanval te behoeden, in de felſte koude, drie nachten achtereen met zijne manſchap in 't open veld doorbragt,

bragt, waarbij hij nog het verdriet had te ondervinden, dat vele van die manſchap hem, uit kleinmoedigheid, verlieten, en met geweer en wapenen wegliepen. Des niettegenſtaande gelukte het hem weder den twaalfden eenen nieuwen en hevigen aanval op de Batterij van Trinaat, welke echter diende om een ander oogmerk tegen Tuikwert te verbergen, en die voor Appingadam zelf deed vrezen, afteſlaan. Ongelukkig had hij echter niet kunnen beletten, dat de dorpen Wijwert en Grefsweer ingenomen en in brand geſtoken werden.

Eene proef door den Generaal Majoor VAN STIRUM ten zelfden tijde genomen, om door vreedzame onderhandelingen de ontruiming van Delfzijl te verkrijgen, miste geheel haar doel. De onderhandelingen werden wel geopend, doch de voorſtellen van de zijde des vijands waren geheel onaannemelijk, en de daarop gevolgde opeiſching tot overgave van de Vesting werd op eenen fieren toon met volſtrekte weigering beantwoord.

Inmiddels was de Kolonel BUSCH den zevenden van Sprokkelmaand uit zijn Arrest ontſlagen, zonder evenwel voor als nog het bevel weder optenemen. 's Anderendaags kwam de Kolonel der Artillerij GUNKEL over om, op

bekomen last van Zijne Koninklijke Hoogheid, het bevel over de Belegering te voeren, en den elfden kwam er eene verſterking van vier Kompagnien Vrijwilligers, onder bevel van den Majoor KRUSEMAN, die eenen geruimen tijd in de omſtreken van Koevorden een gedeelte der Belegerings troepen, onder bevel van den Luitenant Kolonel van HEEMSTRA, hadden uitgemaakt, en van nu af bij de Belegering van Delfzijl zeer goede dienſten bewezen. Dit, gevoegd bij de goede ſchikkingen van den Kolonel GUNKEL, deed den moed bij de troepen weder herleven.

Den derden van Lentemaand deed de vijand in den vroegen morgen te vijf uren met eene ſterke magt eenen algemeenen aanval op alle de voorposten van Tuikwert tot Gevesweert, en overrompelde vooreerst de Batterij van Tuikwert, waar de Artilleristen, door het onverwachte van den aanval verbluft, het geſchut verlieten, met uitzondering echter van den Lieutenant der Artillerie J. FENEMA, die met de Grenadiers der Nationale Garde den vijand moedig het hoofd bood; en ſchoon de aanvallers eenige oogenblikken van de Batterij meester waren, werden zij echter door het dappere gedrag der Grenadiers van de Nationale Garde,

en

en van den Luitenant B. TEN HAVE, met zijne Onder-officieren, genoodzaakt dezelve dadelijk weder te verlaten. Doch het eigenlijke doel van dien uitval was de post van Amsweer, waarheen de vijand dan ook zijne voornaamste magt had gerigt; 't welk de Kolonel VALKENBURG gemerkt hebbende, zond hij dadelijk zijne dappere Kompagnie Scherpschutters derwaarts tot versterking: dan voor dat deze daar waren aangekomen, had de vijand met groote overmagt dien post reeds vermeesterd, en gebruikte het geschut, 't welk hij daar buit maakte, tegen de onzen, die daardoor tot wijken genoodzaakt werden. Daar de vijand zijne linker flank gedekt had door het dorp Farmsum en eene batterij, en de regter door vijf veldstukken, waaronder een hauwitser, had hij tevens geene geringe ondersteuning in het geschut van de Vesting, 't welk van het aanbreken van den dag tot omtrent den middag allerhevigst op de Batterij van Tuikwert vuur gaf, waarbij nog boven dien verscheidene bomben en houwitzergranaten op dien post geworpen werden. Dit schrikte evenwel de onzen niet af om den strijd vol te houden: de Luitenant VALKENBURG liet gedurende dien tijd de drie zesponders van de Batterij te Tuikwert aanhoudend op Amsweer spelen; en schoon de dappere Scherp-

ſchutters met eenige van den Landſtorm en van de Nationale Garde, door de overmagt des vijands, niet mogten ſlagen in hunne ſtoute poging om Amsweer te hernemen, had echter de ſtandvastigheid dezer troepen eindelijk de gewenschte uitwerking, dat de vijand, na een zeer hevig gevecht, tegen den middag het raadzaam vond om weder naar binnen te trekken.

'sAnderendaags kwam Zijne Koninklijke Hoogheid de Erfprins van Oranje ook hier den ſtaat van zaken opnemen, die, zoo over het doorgaande gedrag der troepen, welke hier den vijand in bedwang hielden, als bijzonder over derzelver bij uitſtek dapper gedrag van den vorigen dag, ten hoogſten voldaan was. Dit laatſte had ook den onzen zes doden, en vierentwintig gekwetſten gekost, hebbende de kompagnie Scherpſchutters alleen vier doden en tien gekwetſten bekomen. De aanvoerders dier kompagnie, de Kapitein H. VALKENBURG, de eerſte Luitenant J. H. GEERTSEMA en tweede Luitenant J. WITTE; de eerſte Luitenant D. BUISING van de Grenadiers der Nationale Garde, en meer andere Officieren met hunne manſchappen worden bij die gelegenheid met grooten roem gemeld. Na dien dag is de vijand niet weder buiten de Vesting geweest om eenen eigenlijken uitval te doen. De Kolonel

VAL-

VALKENBURG, die vijf weken lang zich rusteloos had afgesloofd om 's vijands gewelddadige oogmerken te verijdelen, en voor alles, wat nodig was te zorgen, verlangde nu ten sterksten, dat de Kolonel BUSCH weder het bevel mogt aanvaarden: welke wensch dan ook den vijfden van Lentemaand aanvankelijk werd vervuld, daar er dien dag te Appingadam berigt kwam, dat het Zijne Koninklijke Hoogheid behaagd had, het Bevel over de Troepen weder aan den Kolonel BUSCH optedragen; van welk besluit den volgenden dag, door eene dagorde van den Kolonel-Kommandant GUNCKEL, openlijk kennis werd gegeven.

Omtrent het midden van Lentemaand deed de Fransche Bevelhebber te Delfzijl, door gebrek aan levensmiddelen gedrongen, een groot aantal inwoners uit die Vesting en uit het dorp Farmsum hunne woonplaatsen verlaten, en buiten de voorposten brengen. Deze ongelukkigen werden in de eerste dagen uit menschlievendheid aangenomen, en naar Groningen opgezonden, om daar den noodigen onderstand te erlangen: doch toen die maatregel dagelijks herhaald werd, zag men zich genoodzaakt, zoodanige uitgedrevenen vervolgens terug te zenden, en liet den Franschen Bevelhebber weten, dat hij geen regt had om ingezetenen, die zich van ge-

genoegzamen voorraad van levensmiddelen voorzien hadden, doch die door hem zelven gedeeltelijk daarvan beroofd waren, uit hunne woningen te verdrijven. Daarop wendde deze het over over eenen anderen boeg, en deed een voorſtel aan den Kolonel GUNCKEL, om het dorp Farmſum onzijdig te verklaren, ten welken einde hij zijn krijgsvolk daaruit zoude doen trekken; en dan de ingezetenen, dien het aan levensmiddelen ontbrak, daar te doen huisvesten, onder voorwaarde, dat van onze zijde voor derzelver onderhoud zoude gezorgd worden. Deze maatregel werd als geheel ongepast afgeſlagen. Wat later, den negenentwintigſten, ſloeg hij eene bijeenkomst voor op de molens van Garrel, welke tusſchen de wederzijdſche voorposten gelegen waren, en bood aan om eenen zijner Officieren te zenden, die met den Kolonel BUSCH in onderhandeling over een Verdrag zou treden. Dit voorſtel werd door den Kolonel VAN DER CAPELLEN, aan wien inmiddels door Zijne Koninklijke Hoogheid het bevel over de belegering van Delfzijl en Koevorden opgedragen was, aangenomen, en kennis hiervan gegeven aan den Bevelhebber der Engelſche ſcheepsmagt, die verzocht werd om deze onderhandeling bijtewonen. Deze en de Kolonel BUSCH, met twee hunner Officieren, be-

begaven zich dan ook naar de bestemde plaats, gesterkt met een gedeelte van de dappere kompagnie Scherpschutters, en vonden daar ook reeds de Hoofd-Officieren uit de Vesting, met honderd en vijftig man voetvolk en twintig ruiters. Na uitwisseling der wederzijdsche volmagten, werden door den Kolonel BUSCH de hoofdpunten voor de ontruiming der Vesting, volgens last van den Kolonel VAN DER CAPELLEN, voorgedragen, en, na eenige ingebragte en beantwoorde bedenkingen, overgenomen, om in den Raad van Verdediging binnen de Vesting overwogen te worden. Nog denzelfden avond kwam het antwoord van den Franschen Bevelhebber terug, waarbij dezelve verklaarde genegen te zijn om de gestelde voorwaarden aantenemen, mids dat aan de Bezetting toegestaan werd met krijgseer uittetrekken, en zich met wapens en bagaadje naar Frankrijk te begeven. Daar deze vordering door den Kolonel VAN DER CAPELLEN niet kon worden toegestaan, liepen ook deze onderhandelingen weder vruchteloos af. Vervolgens ontving meergenoemde Kolonel, op den achtsten van Grasmaand, van den Erfprins van Oranje den last, om den Franschen Bevelhebber van den intogt der Bondgenooten in Parijs te verwittigen, en op grond daarvan de overgave der Vesting te

vor-

vorderen. Hierover werd 's anderendaags wederom eene gelijke bijeenkomst, als de vorige, ter zelfde plaatse gehouden; doch daar de Fransche Bevelhebber op de zelfde voorwaarde, als voorheen, bleef aandringen, miste ook deze bijeenkomst het gewenschte gevolg. Den elfden daaraan volgende ontving de Kolonel VAN DER CAPELLEN van Zijne Koninklijke Hoogheid de Verklaring, door de Hoge Bondgenooten, bij derzelver intrede te Parijs, gedaan, met last om dezelve aan den Franschen Bevelhebber over te zenden, en denzelven tevens, uit naam van Zijne Koninklijke Hoogheid, te kennen te geven, dat, bijaldien de Bezetting van Delfzijl zich voor de nieuwe orde van zaken wilde verklaren, haar vergund zoude worden, na aflegging der wapenen, met hare bagaadje naar Frankrijk te vertrekken. Dan ook de mededeeling hiervan kon het ongeloof des Franschen Bevelhebbers niet overwinnen: hij verzocht de vrijheid om eenen zijner Officieren naar Parijs te mogen zenden, die zich met eigene oogen van het gebeurde zoude kunnen overtuigen. Dit werd in 't eerst geweigerd: doch den zestienden werd hem toegestaan eenen Officier naar 's Hage te zenden, die dan ook den negentienden, in gezelschap van den Kapitein H. VALKENBURG, derwaarts vertrok; doch daar aan de-

dezen Officier in 's Hage een reispas naar Parijs geweigerd werd, had deszelfs terugkomst op den Franſchen Bevelhebber geene andere uitwerking, dan dat hij, alle de medegedeelde tijdingen verdacht houdende, weigerde de Vesting te ontruimen. Nogthans zond hij drie dagen later den Kommandant Ingenieur CAZETTE naar Appingadam, om met den Kolonel VAN DER CAPELLEN over eenen wapenſtilſtand te handelen. Hiertegen bedong de Kolonel, dat vooraf het water, waardoor alle de landen tusſchen Groningen en de Vesting overſtroomd waren, zoude worden afgetapt. Zulks geweigerd zijnde, werd ook die onderhandeling weder afgebroken. Eene nader verzochte, en op den tweeden van Bloeimaand gehouden bijeenkomst liep in zoo ver beter af, dat daarin de voorwaarden van eenen wapenſtilſtand getroffen werden. Evenwel ging de ſtijfhoofdigheid van den Franſchen Bevelhebber nog zoo ver, dat hij zelfs den ſchriftelijken last van den Oorlogs-Minister, hem den volgenden dag door den Franſchen Kolonel MORLET, als Kommisſaris van het Franſche Beſtuur, overgebragt, weigerde te erkennen, en tot de overgave der Vesting niet wilde beſluiten, dan na alvorens eenen zijner Officieren naar Parijs afgezonden te hebben, door wien hij zich ten vollen van het gebeurde

al-

aldaar zou kunnen verzekeren. Daar nu deze begeerte, hoe grillig ook, door den Franſchen Kommisſaris onderſteund werd, beſloot de Kolonel VAN DER CAPELLEN eindelijk hem dezelve intewilligen: waarop de Kapitein-Ingenieur CAZETTE, vergezeld van den Kapitein der Nationale Garde N. J. SEVENSTERN, den volgenden dag naar 's Hage, en vandaar naar Parijs vertrok. De vijfde dier maand tot de uitwisſeling van het wederzijds bekrachtigd verdrag wegens eenen wapenſtilſtand bepaald zijnde, werd op dien dag de Engelſche Bevelhebber DEVON door den Kolonel BUSCH, vergezeld door eenen zijner Officieren, van boord afgehaald, om zich gezamenlijk naar de Vesting te begeven. De aankomst van deze Officieren was het eerſte blijde verſchijnzel voor de ingezetenen van Delfzijl, die zich hieruit eene ſpoedige verlosſing mogten voorſpellen. Zoodra de uitwisſeling aan het huis, waar de Franſche Bevelhebber zijn verblijf hield, geſchied was, werd dadelijk aan den Sluismeester bevel gegeven, om den volgenden morgen het water uittelaten, en daarmede dagelijks, zoo lang het noodig zoude zijn, voorttegaan. Strijdig met den geſloten wapenſtilſtand, werden op de ſloepen, waarmede de genoemde Officieren weder vertrokken, twee kanonſchoten uit de Vesting gedaan, zonder de-

dezelve te beschadigen. Doch hiervoor liet de Fransche Bevelhebber 's anderendaags bij den Kolonel BUSCH verschoning vragen, als zijnde de Officier, die op de verst afgelegene Batterij het bevel voerde, toen nog van den gesloten wapenstilstand onkundig geweest.

De naar Parijs afgezonden Kapitein CAZETTE den negentienden met de volkomene bevestiging en overtuiging van 't gene, waaraan men tot hiertoe geloof geweigerd had, terug gekomen zijnde, begaf zich de Kolonel VAN DER CAPELLE, die intusschen eene afwezigheid had gemaakt, om bij de ontruiming van Koevorden tegenwoordig te zijn, den volgenden dag, als Krijgskommissaris van Zijne Koninklijke Hoogheid, vergezeld van den Engelschen *Commodore* DEVON, en den Kolonel der Artillerie PARAVICINI DE CAPELLI, naar Delfzijl, om al het noodige tot de overneming van geschut en krijgsbehoeften te regelen; bij welker aankomst dadelijk door de Bezetting de witte kokarde opgezet, en de witte vlag, onder het losbranden van honderd en één kanonschoten, uitgestoken werd.

Nadat den volgenden dag de waterpoort door honderd man van de Nationale Garde, onder bevel van den Kolonel VALKENBURG, bezet was, kwam een der Engelsche brikken, met

de Hollandſche en Franſche vlaggen aan den top, voor de haven ten anker. Den drieëntwintigſten werden, in den vroegen morgen, alle de zieken, gekwetſten, vrouwen en kinderen, in vijf ſchepen, naar Antwerpen overgevoerd, waarna dien zelfden morgen te zeven uren de ganſche Bezetting, toen ongeveer elf honderd man ſterk zijnde, met twee veldſtukken en twee hauwitſer-mortieren, de Vesting verliet, wordende door eenen Officier van de Nederlandſche linietroepen, en den eerſten Luitenant van de kompagnie Scherpſchutters der Nationale Garde, tot aan de Franſche grenzen begeleid. Te tien uren trokken de Kolonels BUSCH en DE ROY VAN WICHEM aan het hoofd der belegeringstroepen binnen de ſtad, gelijk ook de Engelſche Mariniers door de Waterpoort inkwamen: waarop de witte vlag afgenomen, en de Hollandſche en Oranje-vlaggen, onder een ſalvo van eenentwintig kanonſchoten, die door de Engelſche ſchepen met een gelijk getal eereſchoten beantwoord werden, in de plaats werden geſteld. 's Anderendaags begaf zich de Gouverneur van het Departement Groningen, de Heer G. W. VAN IMHOFF, met zijnen Secretaris, en de beide Kommisſarisſen van de Arrondisſementen Appingadam, Groningen en Winſchoten, onder bedekking van eene ruiterbende

uit

uit de gewapende Burgerij, naar de Vesting, en nam dezelve genoegzaam met gelijke plegtigheden, als bij de reeds vermelde Vestingen plaats hadden gehad, in naam van den SOUVEREINEN VORST in bezit. De vijftien kompagnien Landstorm werden vervolgens, na hunne wapenen in 's Lands Tuighuis te Delfzijl overgebragt te hebben, voor de gewigtige diensten, die *zij* aan het Vaderland bewezen hadden, bedankt, en naar hunne woningen terug gezonden. Daarna trokken ook de overige troepen, met den Kolonel BUSCH aan het hoofd, naar Groningen terug, waar zij door een Bataillon van de gewapende Burgermagt, 't welk mede een gedeelte der Belegeringstroepen had uitgemaakt, met Muzijk ingehaald, en in plegtigen optogt naar de Groote Markt geleid zijnde, insgelijks op de meest vereerende wijze den verdienden dank voor hunnen onvermoeiden ijver, en getrouwe Vaderlandsliefde ontvingen.

De verlossing van het eiland WALCHEREN, en daarmede tevens van geheel Zeeland, hoewel eenigzins vroeger in tijd, dan die der Vestingen Koevorden en Delfzijl, hebben wij voor het laatste gedeelte van dit ons verhaal bewaard, omdat wij daarbij tevens nog de voorafgaande gebeurtenissen aldaar, sedert het begin der Omwenteling in Slagtmaand des vorigen

jaars, te vermelden hadden. (*) Reeds vroeger hebben wij gezien, dat ſchoon de Zeeuwſche eilanden al eenen geruimen tijd te voren in ſtaat van beleg waren verklaard geworden, echter de eigenlijke afſluiting van dezelve gerekend kan worden na den zevenentwintigſten van Slagtmaand des jaars achttienhonderd en dertien te zijn begonnen, toen alle gemeenſchap met het vaste land was afgeſneden. Nadat de Heer P. POUS den twintigſten dier maand uit Holland de tijdingen had medegebragt, van 't gene reeds toen daar was voorgevallen, werden de brieven, welke met den volgenden post aankwamen, door den Prefekt geopend, en de zulken, waarin het gebeurde gemeld was, te gelijk met de Nieuwspapieren, ingehouden: en om de gemoederen, die door het reeds bekend gewordene in beweging mogten geraakt zijn, te ſusſen, werd in een buitengewoon nieuwsblad een brief van den Onder-Prefekt van Zierikzee aan den Prefekt medegedeeld, behelzende, dat eerstgenoemde de zekere tijding had ontvangen, dat de Franſche troepen den tweeëntwintigſten, 's morgens, te Dordrecht waren binnengetrokken, en zich door geheel Holland verſpreid hadden; dat *de oproersvlag* overal was afgeworpen, en opgehouden had op de naburige oevers van dat Arrondisſement te waaijen. Den zevenentwintig-

tig-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 17.

tigſten kwamen de laatſte brieven uit Holland, en bij een beſluit van den Prefekt werd alle gemeenſchap tusſchen het *oproerige* Holland, en het vreedzame Departement van de Monden der Schelde, vooreerst verboden. Dat ondertusſchen de medegedeelde tijdingen de geestdrift bij ſommigen reeds had opgewekt, bleek duidelijk uit den tegenſtand, dien de Generaal GILLY, Gouverneur der Zeeuwſche eilanden, van de Grenadier-kompagnie der gewapende Burgermagt te Middelburg, ondervond.

Daar de Vestingen Veere en Vlisſingen, in geval van eene gevreesde landing der Engelſchen, de voorname punten van verdediging waren, en dus de gewapende magt derwaarts verzameld werd, kreeg de gezegde kompagnie Grenadiers den tweeëntwintigſten bevel om 's morgens te zes uren in de wapens te komen, ten einde, zoo als men voorgaf, door den Gouverneur GILLY gemonſterd te worden. Doch zoodra was niet de wapenſchouwing afgelopen, of de Kapitein der kompagnie, de Heer S. SERLÉ, werd gelast met zijne kompagnie naar Vlisſingen te trekken. De Kapitein gehoorzaamde; doch nadat de kompagnie eenige ſchreden voorwaarts naar de poort had gedaan, werden, op het geroep van *halt*, de geweeren bij den voet gezet, en allen verklaarden, wel genegen te

 zijn

zijn om de rust in de ſtad te helpen bewaren, maar niet om kostwinning, benevens vrouwen en kinderen, te verlaten, en in Vlisſingen opgeſloten te worden. GILLY, hopende waarſchijnlijk dezen onwil door tijd winnen weg te nemen, paaide hen met de belofte, dat hij de kompagnie niet verder, dan tot aan den *Abeele*, zijnde eene plaats van uitſpanning nabij de ſtad, zoude laten trekken, en haar dan tegenbevel geven; doch zij, door geene beloften van eenen Franschman te misleiden, zwoeren niet te zullen uittrekken, en hielden hun woord. De Gouverneur, bleek van ſpijt, vraagde den Kapitein, of men dan niet wist, dat hij de magt had om de ſtad in ſtaat van opſtand te verklaren, en aan vier hoeken in brand te ſteken? En daarmede ging hij naar den Prefekt, dreigende, dat hij wel middelen zou weten om zich te doen gehoorzamen. Kort daarna werd de Kapitein gelast met zijne kompagnie naar de Groote Markt te trekken, en dezelve daar tot nader bevel aftedanken. Zoodra het bevel tot den aftogt gegeven was, ging de algemeene vreugdekreet *hoezée* om hoog; elk begaf zich vervolgens naar zijne woning, en de rust der ſtad bleef ongeſtoord. De Gouverneur, daarop weder naar Vlisſingen vertrokken zijnde, zond 's namiddags bevel om nog dien zelfden dag de

Gre-

Grenadier-kompagnie te ontwapenen; en om dit bevel te onderſteunen, kwamen tegen den avond tweehonderd Pionniers en veertig kanonniers met twee veldſtukken over, die de Groote Markt, de Abtdij en de toegangen bezetteden, en door aanhoudende ronden eene vertooning maakten, als of de geheele ſtad in oproer was. Om de ontwapening, waarmede geen groote ſpoed werd gemaakt, te beter doortezetten, werden de Kommandant THIBAUT D'AAGTEKERKE, en de Kapitein SERLÉ, perſoonlijk voor de uitvoering verantwoordelijk geſteld, en den eenen vier, den anderen twee man tot inlegering te huis gezonden. Daar intusſchen de ernſtige bedreigingen van den Gouverneur gegronde redenen van vrees ſchenen te geven, dat de ſtad zelve het ongelukkige ſlagtoffer van zijne getergde wraak mogt worden, oordeelden eenige Heeren het raadzaam zich als Voorſpraken bij hem te vervoegen, met verzoek, om het voorgevallene niet op rekening van de geheele burgerij te ſtellen, en den Keizer te dier oorzake niet tegen de ſtad voorintenemen: waarbij zij tevens eenige redenen van verſchoning voor het gedrag der Grenadier-kompagnie voordroegen, en eene zachte behandeling voor dezelve poogden te verwerven. Het zij nu dat hij hierdoor, of door andere be-

denkingen tot bedaren is gebragt, het geval met de Grenadiers had geene andere gevolgen, dan dat eenigen van dezelve naar Vlisſingen werden overgebragt; van welke bijzonder de Sergeant-Majoor P. VAN EIJNDHOVEN eene zeer harde behandeling heeft moeten ondergaan, die doof voor alle bedreigingen, zich liever de akeligſte gevangenis heeft willen getroosten, dan opgave doen van de meest ſchuldigen, waartoe men hem zocht te dwingen. Hij werd vervolgens naar Rijsſel weggevoerd; vanwaar het hem echter gelukte naderhand naar Goes te ontſnappen; en nadat hij, bij de heugelijke wending van zaken, te Middelburg terug was gekomen, werd hij door zijne dankbare wapenbroeders voor zijne trouw en ſtandvastigheid, op eene plegtige wijze, met een gouden gedenkſtuk beſchonken.

Dan van nu af begonnen de kwellingen en onderdrukkingen dagelijks toetenemen, en noch perſonen, noch eigendommen meer ontzien te worden. Verdachte perſonen, en andere, die men als gijzelaars in verzekerde bewaring wilde houden, werden naar Vlisſingen, en verder op naar Frankrijk gezonden. Reeds in Slagtmaand werd de Heer A. C. VAN CITTERS, Regter van *Inſtructie* bij den Regtbank te Middelburg, op last van den Minister van *Juſtitie*, op het onverwachtst, en zonder eenigen ſchijnbaren

grond

grond genoodzaakt, zich naar Parijs te begeven, werwaarts hij, vergezeld van zijne echtgenoot, vertrok, en waar hij tot op het tijdſtip der Omwenteling in Frankrijk gebleven is. De Heer J. J. DE BRUIJN, Oud-Bailluw der ſtad Middelburg, kreeg mede in die zelfde maand bevel om naar Rijsſel te vertrekken, waarheen hij insgelijks van zijne echtgenoot werd vergezeld. Ook deze was beſtemd om daar tot op den Vrede te blijven; doch het gelukte hem nog voor dien tijd de waakzaamheid zijner oppasſers te ontſnappen, en hij kwam in Grasmaand des volgenden jaars met de zijne behouden in Zuid-Beveland aan, na tevens de ontkoming van bovengemelden EIJNDHOVEN, en nog twee andere van zijne medeburgers, PILAAR en SCHOT, bevorderd te hebben. In Wintermaand daaraan volgende, nadat reeds door de aankomst der Engelſche ſchepen, zoo als voorheen verhaald is, (*) de andere Zeeuwſche eilanden van de Franſchen verlost waren, werden op den avond van het Feest der kroning van NAPOLEON de Heeren J. H. SCHORER, Oud-Burgemeester en Raad der ſtad Middelburg, J. C. DE BRUIJN, Oud-Secretaris derzelve ſtad, N. C. LAM-

BRECHT-

(*) Zie Tweede Deel, bladz. 62 en volg.

BRECHTSEN, Oud-Raad mede aldaar, en D. J. SCHORER, Raad dier ſtad, door Gens d'armes uit hunne huizen gehaald, en naar Vlisſingen overgebragt. De Heeren LAMBRECHTSEN en DE BRUIJN bekwamen echter vrijheid om hunne vrouwen en nabeſtaanden bij zich te ontvangen, en door de ſtad te wandelen, doch onder opzigt van Gens d'armes. Daar zij zich 's daags na hunne aankomst in eenen brief aan den Maire van Middelbnrg over deze gewelddadige handelwijze beklaagden, riep deze terſtond den Raad bijeen, welke op eene nadrukkelijke wijze bij den Prefekt en den Minister van Binnenlandſche Zaken op het ontſlag dier Heeren aandrong. Schoon deze intusſchen met alle behoorlijke onderſcheiding behandeld werden, gaf men hun echter van tijd tot tijd te verſtaan, dat de Gouverneur, zijns ondanks, wel in de noodzakelijkheid zou kunnen komen om hen naar Rijsſel optezenden. Beroeping op onſchuld gold hier niet: eerst had men voorgewend, dat zij als gijzelaars ten waarborge moesten ſtrekken voor de bewaring van de rust op het eiland; doch naderhand gaf men voor, dat zij ter verzekering van den vaardigen opbrengst der gedane vorderingen in bewaring werden gehouden. Tot dat zelfde oogmerk werden veertien dagen later ook nog de Heeren

ren M. L. C. VERSLUIJS, Noord-Amerikaansche Consul, en S. HENDRIX, een voornaam Bankier, opgeligt en naar Vlissingen gevoerd. De laatste bleef echter maar zes dagen in gijzeling: de Heer D. J. SCHORER werd den vierentwintigsten dier maand, de Oud-Burgemeester SCHORER den negenden van Louwmaand des volgenden jaars, en de overige Heeren den dertienden daaraan volgende weder op vrije voeten gesteld.

De gedwongene opbrengsten, door de inwoners van Walcheren, gedurende den tijd der afsluiting van dit eiland, gedaan, waren ten uitersten drukkende. Reeds den drieëntwintigsten van Slagtmaand moesten tweehonderd en twintig paarden, ter vervoering van het geschut, te Vlissingen geleverd worden. Eenige dagen later werden vijfhonderd arbeiders in dienst voor de Vestingwerken gesteld, welk getal vervolgens met nog driehonderd vermeerderd werd. Van 't laatst van Wintermaand tot in Lentemaand des volgenden jaars werden dagelijks honderd wagens, met de daarbij behorende paarden en voerlieden, gevorderd ter vervoering van allerlei voorwerpen, zonder dat daarvoor iets werd betaald. Ter betaling der zoo evengenoemde achthonderd arbeiders, werd wekelijks eene som van tweeduizend een honderd

fran-

franken gevorderd; welke last vooreerst door honderd der meestgegoede inwoners, naar evenredigheid van ieders bezittingen, gedragen moest worden. Drie Kooplieden, de Heeren P. J. SERLÉ, J. C. ANDRIESSEN en G. V. MEIJNERS, die mede tot dien opbrengst waren aangeslagen, doch die reeds aanzienlijke leveringen van granen, de eerstgenoemde zelfs ter waarde van omtrent vierenvijftig duizend guldens, hadden gedaan, weigerden daaraan te voldoen, en lieten hunne goederen geregtelijk ten huize uithalen, waarvan zoo veel, als ter voldoening van het gevorderde noodig was, verkocht werd. In Sprokkelmaand liet de Gouverneur, die zich reeds van het begin der afsluiting van alle de kassen meester had gemaakt, tien der rijkste ingezetenen uit Middelburg bij zich roepen, en vorderde een voorschot van viermaal honderd duizend franken, welke voor het einde der volgende maand moesten zijn opgebragt. Men bragt het bij onderhandeling daartoe, dat de volle belastingen van het jaar achttienhonderd veertien, die reeds alle aanmerkelijk verhoogd, en sommige verdubbeld waren, in drie termijnen, binnen den gezegden tijd, op straf van gewelddadigen dwang, zouden opgebragt worden. Daar men echter wel voorzag, dat de geëischte som uit de belastingen niet zoude wor-

den gevonden, moesten dertig der vermogendste Heeren en Vrouwen zich verbinden, om hetgene daaraan te kort zou komen, uit hunne eigene kasfen aantevullen. Deze hebben ook werkelijk het te kort komende, 't welk eene som van ruim eenhonderd en zesduizend franken bedroeg, in de kas moeten storten. Voorts hebben de geleverde levensmiddelen en andere noodwendigheden voor de Vestingen, blijkens eene daarvan opgemaakte lijst, bedragen eene som van driemaal honderd, zesentwintig duizend en ruim eenënzeventig duizend gulden, waarvan verre het grootste gedeelte door de ingezetenen van Middelburg is opgebragt. Doch behalve dit, 't welk werkelijk geleverd is, was er nog zoo veel van allerlei aard gevorderd, dat, bij aldien hetzelve geheel had kunnen en moeten geleverd worden, de som van alles te zamen ten minsten anderhalf millioen guldens zoude hebben bedragen. Om echter de ingezetenen te vrede te stellen, had men bij herhaling beloofd, dat het Fransche Bestuur al het geleverde zoude betalen, waartoe dan ook zoogenaamde *Bons* waren afgegeven.

Doch door de landlieden bijzonder was reeds sedert het begin van Wintermaand zeer veel geleverd, zonder dat nog eenige zoodanige schuldbekentenis aan dezelven ter hand was gesteld. Geen

won-

wonder dus, dat hier die zoo zwaar vallende vorderingen eindelijk tegenſtand vonden, en de rust, die eenen tijd lang bewaard was gebleven, door gevaarlijke oproeren bedreigd werd. De eerſte aanleiding hiertoe werd gegeven den derden van Louwmaand, toen de Prefekt bij afkondiging gelaste, dat de landlieden van het Eiland, onder bedreiging van het in brand ſteken hunner bezittingen, al hun vee in de Vestingen zouden brengen. Toen reeds verklaarden ſommigen aan geenerhande vorderingen te zullen voldoen, dan na vooraf voor het reeds geleverde *Bons* te hebben ontvangen. De Maire van Buttinge, de Heer NOELS, vond zich niet lang daarna verpligt tegen de, zijns oordeels willekeurige, en naar het vermogen der ingezetenen niet berekende vorderingen in zijne Gemeente optekomen; doch met zoo weinig goed gevolg, dat op den tienden van Sprokkelmaand, zijnde de wekelijkſche marktdag, uit naam van den Gouverneur eene afkondiging werd gedaan, waarvan de inhoud hoofdzakelijk hierop uitkwam: „ dat elke Gemeente, die tot de verdediging van het Eiland weigerde medetewerken, door niet op den bepaalden tijd te voldoen aan de vorderingen van het benoodigde, als vijandig zou beſchouwd en behandeld worden: dat ter beſchikking van den

„ Kei-

„ Keizerlijken Procureur een genoegzaam getal
„ gewapend krijgsvolk zou worden gefteld, om
„ gewelddadiger hand het dubbele wegtenemen
„ der levensmiddelen, die door de Gemeen-
„ ten, welke in het opbrengen van haar aan-
„ deel achterlijk gebleven waren, moesten ge-
„ leverd worden: en dat gemelde Prokureur
„ bepaaldelijk zich terftond naar de Gemeente
„ van Buttinge moest begeven, en derzelver
„ grondgebied niet verlaten, voor dat het dub-
„ bele van het haar opgelegde aandeel in de
„ voeraadje zoude zijn opgebragt: en einde-
„ lijk, dat het onderhoud der troepen, welke
„ daar toe gebruikt zonden worden, ten laste
„ zoude komen der genen, die met de levering
„ waren achter gebleven." Dit was zoo veel als eene vuurfprank in buskruid geworpen. Vele dier landlieden, thans in de ftad zijnde, hoorden dit bevel, en niet twijfelende aan de uitvoering, befloten zij tot krachtdadigen wederftand. Dat bevel kwam echter niet tot de uitvoering; doch een ander, kort daarop gevolgd, had dezelfde uitwerking, die het eerfte, indien het uitgevoerd geworden ware, zoude gehad hebben. De Keizerlijke Procureur DRUAULT was een man van zachten aard, en van eene zeer zwakke gezondheid, die er uit dien hoofde zeer tegen op zag, om zich in de felle kou-

koude van huis te begeven, en wel ter uitvoering van eenen last, die zoo weinig met zijne geaardheid ſtrookte: hij verzocht dus en verkreeg ook de vrijheid om de uitvoering van zijnen last aan den Luitenant der Gens d'armes overtedragen. Dit had intusſchen het werk vertraagd, en het gegeven bevel is niet alleen te Buttinge, maar ook in de overige Gemeenten zonder uitvoering gebleven. Dan 's daags na de afkondiging van dit eerſte bevel, den elfden van Sprokkelmaand, werd door den Maire der ſtad Middelburg bekend gemaakt, dat alle ingezetenen hunne ſchietgeweeren binnen vierentwintig uren bij hem moesten overbrengen, en op dien zelfden dag liet tevens de Gouverneur ten platten lande, door gewapende benden, uit Vlisſingen afgezonden, insgelijks de geweeren bij het landvolk ophalen. Dit laatſte was de eigenlijke oorzaak van den opſtand, welke op dien dag uitborst.

Ook uit Middelburg namelijk trok thans eene gewapende bende van veertig man naar de dorpen Brigdamme en St. Laurens, om vandaar de geweeren, die bij het landvolk zouden bevonden worden, wegtehalen. De Officier, die over dezelve het bevel voerde, had last om met den Maire van die Gemeente, den Heer VERHEIJEN VAN CITTERS, de noodige middelen

te

te beramen, opdat die last met zachtheid en voorzichtigheid wierd uitgevoerd. De helft van het krijgsvolk bleef op Brigdamme, de andere helft vertrok naar St. Laurens. Nadat de Officier zijnen last aan den Maire te kennen had gegeven, ſtelde hij voor om naar de omliggende hofſteden te gaan: doch toen hem getoond werd, dat zulks wegens het binnenwater, waarmede de landen bedekt waren, niet doenlijk was, begeerde hij, dat de klok te St. Laurens geluid zoude worden, om het landvolk bijeen te doen komen. De Maire zond dadelijk zijnen bode aan den Koster, om daaraan te voldoen; doch deze, op het kerkhof gekomen zijnde, hoorde de klok reeds luiden, en men vernam weldra, dat zulks reeds voor de tweede maal geſchiedde; gelijk hetzelve kort daarna voor de derde maal door onbevoegde perſonen werd herhaald. Hier bleef echter vooreerst nog alles in ſtilte, en de Maire met den Officier, in het dorp komende, vonden ſlechts eenige der ingezetenen van St. Laurens en Brigdamme bijeen, die, gevraagd zijnde naar hunne geweren, verklaarden geene te bezitten. Ook nadat zij nog twee hofſteden hadden bezocht, vonden zij bij hunne terugkomst in het dorp alles in rust. Dan het luiden van de klok te St. Laurens had inmiddels veroorzaakt, dat ook die van Seroos-

kerke geluid werd, waar zich nog boven dien het gerucht had verſpreid, dat St. Laurens reeds in brand ſtond. Dit luiden ging vervolgens tot Gapinge, Grijpskerke, Oostcappelle en andere plaatſen over.

Naauwlijks was de Maire met den Officier terug gekomen, of er kwam een troep landlieden, met ſtokken, vorken, en meer dergelijke boeren-wapenen, van Serooskerke op de dorpſtraat van St. Laurens aan. Te vergeefs deed de achtbare Maire zijn best om dien woesten troep tot bedaren te brengen, door hun voortehouden, dat het niet om hun vee, maar om hunne geweren te doen was: zij waren doof voor 's mans welmeenende raadgevingen, en voeren hem te gemoet, dat, zoo als men heden kwam om hunne geweren, men morgen om hun vee, en al het andere kon komen. Nu kreeg het krijgsvolk bevel om te laden: doch de Maire verzocht den Officier, die het bevel had gegeven, niet tot het uiterſte te komen, voordat men door den Leeraar van het dorp nog eene proef genomen had om de gemoederen tot bedaren te brengen. Ook deze proef was vruchteloos; en daar het bloedſtorten nu onvermijdelijk ſcheen, begaf de Maire zich achter het krijgsvolk, om zijn eigen leven te beveiligen. Dan op hetzelfde oogenblik komt er tijding,

dat

dat een tweede troep landvolk van Serooskerke, langs den noordweg, in aantogt was: waarop de Maire den Officier het gevaar voorhield van in het dorp ingesloten te worden, en hem ried, zich langs den grooten weg naar Brigdamme te begeven. Deze raad werd opgevolgd, en de Maire volgde hem derwaarts, terwijl het zamengeschoolde landvolk zich in en bij St. Laurens bleef ophouden. Maar naauwlijks waren de beide gedeelten van het krijgsvolk hier bijeen verzameld, en had men met het ophalen der geweren een begin gemaakt, of er kwam weder eene andere tijding, die nogthans van achteren valsch bevonden werd, dat ook het landvolk van Arnemuiden kwam aanrukken. Nu besloot de Officier, door den Maire onderrigt van het gevaar, waarin hij zich bevond, het huiszoeken om geweren tot den volgenden dag uittestellen, en trok veiligheidshalve met zijne manschap naar Middelburg terug. Het landvolk, waarvan de onderscheidene troepen zich nu vereenigd hadden, volgde hen op de hielen, terwijl de Maire, hen tot op de grenzen van zijne Gemeente verzellende, niet ophield de onbezonnen menigte zeer ernstig aftemanen van een gedrag, 't welk voor hun zelven en de hunnen de noodlottigste gevolgen zoude hebben.

Reeds was het gerucht naar de ſtad vooruitgeſneld, dat de landlieden de *mobile kolom*, (dus werd eene krijgsbende geheten, die van tijd tot tijd het eiland doorkruist had om het invorderen der belastingen te onderſteunen) op de vlugt hadden gedreven, of eenige ſoortgelijke heethoofden liepen naar den wal, en riepen den aankomende boeren toe, dat zij maar over het ijs naar binnen moesten komen; en deze nodiging werd geredelijk aangenomen. Maar een Fransch Officier, van den wal gezien hebbende, wat er gaande was, deed terſtond de Bezetting in de wapenen komen, en onder den hoop vuur geven, waardoor een landman van Brigdamme, die, onlangs getrouwd zijnde, eene zwangere vrouw te huis had gelaten, dood nederviel, en een ander door eenen kogel in den arm werd getroffen. In een oogenblik was de geheele troep der opſtandelingen, wier drift door geen beleid hoegenaamd beſtuurd werd, uiteen gedreven, en elk zocht zich door de vlugt te redden. De meesten keerden over het ijs op hunne ſchreden terug naar hunne woningen; anderen, reeds verder in de ſtad ingedrongen, namen de vlugt in de naastbij zijnde huizen, en klommen over heiningen en daken van het eene erf op het andere. De gereedſte toevlugt was de openſtaande werkplaats van den hoef-

ſmid

ſmid en geweermaker WERKES, die voor velen tot een doorloop verſtrekte. Onder dezen bevond zich een ongelukkig jongeling, die zijne melk in de ſtad verkocht hebbende, in het vreedzaam terugkeeren naar huis, door den woesten hoop gedwongen was om mede te gaan: deze, door eenen kogel zwaar gewond, klom met twee gebroken ribben eenen ladder op, en bleef op den zolder voor dood liggen, waar hij door de woedende ſoldaten, die de vlugtende vervolgden, en, in 't wild door 't huis ſchietende, alles doorzochten en vernielden, nog twee bajonetſteken bekwam, doch des niettegenſtaande naderhand nog, op eene bijna onbegrijpelijke wijze, in het leven behouden en genezen is. Inmiddels, dat dit bij de Noordpoort voorviel, waren ook omſtreeks de Dampoort, waar de terug komende krijgsbende binnen trok, eenigen te zamengerot, die eenen der *Gens d'armes* met handſpaken duchtig afrosten; zonder dat hier verder iets van belang voorviel. Door aanhoudende rondwachten, die overal, waar zij zamenſcholingen van volk ontdektèn, vuur gaven, waarbij echter niemand gedood of gekwetst werd, was de rust in de ſtad weldra herſteld; zoodat de Gouverneur, die, gelijk ook de Prefekt, 's namiddags met twintig Huzaren, tweehonderd en vijftig Pionniers, en

twee veldſtukken uit Vlisſingen was overgekomen, nog dien zelfden avond weder derwaarts terug keerde.

Zoodra de rust in de ſtad herſteld was, trok de Kommandant van Middelburg met eenige *Gens d'armes* en ruim honderd man voetvolk naar Serooskerke, om ook daar de rust te herſtellen. Ook hier moest nog op de tegenſtanders vuur gegeven worden, waarbij echter ſlechts één gekwetst werd. Naar Brigdamme werd tegen den avond, op bevel van den Gouverneur, een Officier met ruim dertig man gezonden, met last aan den Maire van Brigdamme en St. Laurens, om die manſchap, ten koste der Gemeente, te onthalen, en met dezelve den volgenden morgen het voorheen geſtaakte onderzoek naar de geweren te hervatten, 't welk vervolgens zonder moeite en tegenſtand werd uitgevoerd. De kosten, door dit krijgsvolk in de herberg gemaakt, waren zoo matig, dat niemand reden had zich deswege te beklagen: en in 't algemeen, (want ook de deugd in den vijand heeft aanſpraak op den lof des Geſchiedſchrijvers) gedroeg de Goüverneur GILLY zich als een man, die voor overtuiging vatbaar, en, waar zijne betrekkingen zulks toelieten, tot zachtheid genegen was.

De opſtand was nu wel gedempt, doch men

kon

kon verwachten, dat het gebeurde, 't welk van de zijde der Franſchen als misdadig moest worden beſchouwd, voor ſommigen onaangename gevolgen moest hebben: ook kon het niemand vreemd dunken, dat in zoodanig geval onſchuldigen, op ongegronde vermoedens of valſche aanklagten, als medepligtigen ter verantwoording geroepen werden. Reeds denzelfden avond werden vier burgers van Middelburg, PETIT, BARENDS, BOUMAN en DE WAGEMAKER, wonende nabij de plaats, waar de *Gendarme* mishandeld was, uit hunne huizen gehaald en in verzekering genomen, doch ook reeds den volgenden dag, na verhoord te zijn, weder ontſlagen. Van de landlieden werden negentien naar Vlisſingen gevoerd, waar zij tot op de verlosſing van het eiland in gevangenis zijn gebleven. Den dertienden gaf de Gouverneur eene dag-orde uit, waarin hij de oproerige bewegingen vermeldde, de burgerij van Middelburg prees, dat zij, eenige weinigen uitgezonderd, zich ſtil en behoorlijk hadden gedragen, en bijzonder aan den Maire de eer gaf van zich den post van Magiſtraatsperſoon, dien hij bekleedde, allezins waardig te hebben betoond. Doch hij voegde daarbij, dat de ſchuldigen alleen daarom de verdiende ſtraf nog niet ontvangen hadden, omdat hij, door voorafgaand

 on-

onderzoek, de misleiden van de eigenlijk schuldigen wilde onderscheiden; maar bijaldien van nu af eenig Franschman, van welken rang of stand hij zijn mogt, in het eiland Walcheren mishandeld of bedreigd mogt worden, dat dan alle de genen, die reeds gevat waren, of nog verder als schuldig aan het gebeurde gevat mogten worden, zonder uitstel zouden doodgeschoten, en de Gemeenten, waar de opstand uitgeborsten was, in brand gestoken worden. Hij eindigde zijne aankondiging met eene vermaning aan het krijgsvolk, om zich bij aanhoudendheid wel te gedragen, goede krijgstucht in acht te nemen, en niet te vergeten, dat zij aan personen en eigendommen eerbied en bescherming schuldig waren. Daarna werden nog de Heeren VERHAGE, Maire van Aagtekerke, VERHEIJE VAN CITTERS, Maire van Brigdamme en St. Laurens, BOSBOOM, Predikant te Serooskerke, en J. FAK BROUWER, Koopman te Middelburg, opgeligt en naar Vlissingen gezonden, waar zij voor eenen Krijgsraad verhoord, doch niet lang daarna, de eene vroeger, de andere later, ontslagen werden. Ook bij deze schijnbare strengheid werd de bescheidenheid en achting voor personen, die dezelve verdienden, niet uit het oog verloren; 't welk bijzonder gebleken is in het verhoor

van den waardigen Maire VERHEIJE VAN CITTERS, voormaals Raadsheer van het Hof van Holland, Zeeland en West-Vriesland, die op uitdrukkelijken last van den Voorzitter des Krijgsraads L'ENFANT, Kapitein der *Gens d'armes*, niet als gevangen door gewapend volk, naar Vlisſingen overgevoerd, maar door eenen enkelen Officier afgehaald zijnde, te Vlisſingen niet alleen met alle beleefdheid behandeld, maar ook op vrije voeten gelaten werd; en nadat hij op de hem voorgehouden vragen met waardigheid, en regt Zeeuwſche rondheid geantwoord had, dadelijk voor onſchuldig verklaard, en als zoodanig in eenen brief, die in zijne tegenwoordigheid in de pen werd gegeven, aan den Gouverneur aanbevolen werd, ten einde deze hem, hoe eer hoe liever, naar zijne Gemeente mogt laten terugkeeren.

Minder zacht was de behandeling, welke met den voorheen genoemden Maire van Buttinge, den Heer NOELS, die te Middelburg woonde, gehouden werd. Deze, ſchoon hij, zoo als boven verhaald is, een ernstig vertoog tegen de vorderingen in zijne Gemeente had gedaan, had evenwel op den dag van den opſtand, meenende, dat de *mobile kolom* was uitgetrokken om de opeiſching van het vee gewapenderhand te onderſteunen, dadelijk aan den Raad zijner Gemeen-

te aangeschreven, om het gevorderde, 't welk dien dag moest geleverd worden, zonder verwijl optebrengen; en had daarvan aan den Secretaris Generaal DEBOSCH, bij afwezigheid van den Prefekt, kennis gegeven. Doch toen eenigen tijd daarna de Gemeente-Besturen van Buttinge, en nog twee andere, eene aanschrijving van den Generaal NELLECHE ontvingen, om *al* hun vee, de melkbeesten niet uitgezonderd, en nog daarenboven eene groote hoeveelheid hooi, naar Vere te brengen, bragt hij, overtuigd, dat de uitvoering van dat bevel de landlieden geheel moest bederven, wederom zijne bezwaren daartegen in bij den Generaal; die, een man zijnde, gewoon naar rede te luisteren, verklaarde, dat hij, zonder de uitdrukkelijke bevelen van den Gouverneur, welke hij den Maire vertoonde, eene zoo zware opoffering niet zou gevorderd hebben, doch dat hij thans niets verder kon doen, dan de uitvoering nog eenen dag opteschorten, en daardoor aan de Gemeente gelegenheid te geven om eenige verandering of verzachting in het bevel te verzoeken; 't welk ten gevolge had, dat, door tusschenkomst van den Prefekt, alleen het slagtvee is gevorderd geworden. Dan het gedrag van den Maire NOELS, die, zoo als het schijnt, tevens onder verdenking viel

van

van eenig deel in den opſtand gehad te hebben, werd hoog opgenomen; zoo als bleek uit een beſluit, den tienden van Lentemaand, door den Prefekt genomen, en behelzende: „ dat de „ Maire van Buttinge, in plaats van den ijver „ zijner onderhoorigen, om aan de behoeften „ van het krijgsvolk te voldoen, aanteſporen, „ niet opgehouden had in perſoon het voor„ beeld van wederſpannigheid te geven: en „ daar een ambtenaar, die alzoo zijnen pligt „ en eed had geſchonden, het vertrouwen en „ de achting, die eenen Maire toekomen, on„ waardig was, werd de Heer NOELS, Maire „ van Buttinge, van zijnen post ontzet, en „ de Adjunct-Maire gelast, zoo lang, tot dat „ de plaats van den Heer NOELS vervuld „ zoude zijn, de werkzaamheden van Maire „ waartenemen:" en werd ten ſlotte daarbij gevoegd, „ dat alle de ſtukken, welke de klag„ ten ten laste van den Heer NOELS bewe„ zen, aan den Heer Gouverneur zouden wor„ den overgezonden." Hierbij bleef het niet; maar de Heer NOELS werd nog daarenboven naderhand, in 't begin van Grasmaand, op last van den Prefekt, naar het gevangenhuis te Middelburg overgebragt, waarin ook den vorigen dag de Heer MEIJNERS, Raad der Stad

Middelburg geplaatst was; doch beider verblijf aldaar is van geen langen duur geweest.

De toeſtand der Franſchen zelve was onder dat alles al vast meer en meer bedenkelijk geworden. Toen in 't begin van Wintermaand des vorigen jaars, door de aankomst van eene Engelſche vloot, de overige Zeeuwſche eilanden van de Franſchen verlost waren geworden, hoopten de inwoners van Walcheren, niet zonder waarſchijnlijke reden, dat ook hunne verlosſing nabij was; doch deze hoop bleef voor eerst nog onvervuld, en daar die vloot vervolgens geene bewegingen maakte, die eene landing aanduidden, ſchenen de Franſchen ook nu van dien kant weinig te vrezen. Desniettemin deden zij herhaalde pogingen om weder voet op de bevrijde eilanden te krijgen. Eerst deden zij met zestig man eene landing op het veer Camperland, in het eiland Noordbeveland; die hun echter zoo kwalijk bekwam, dat de Bevelhebber dier bende, met den Luitenant en vijftien mannen, door de Ingezetenen en de Engelſchen krijgsgevangen gemaakt en op de Engelſche ſchepen gebragt werden. Sedert ſchijnen zij geenen lust gehad te hebben om eene tweede proef op dat eiland te wagen. Wat later, den negentienden van Wintermaand, landden zij met honderd en twintig man te Borſe-

len

len in Zuidbeveland, met oogmerk om eene zware batterij, die zij daar hadden achtergelaten, en die de vaart van hunne kleine fchepen op Bath, Terneuze en andere plaatfen, belemmeren konde, te vernielen. Hierin flaagden zij gelukkiger, dewijl er nog geene bezetting was, die hun tegenftand kon bieden. Na dus de batterij vernield te hebben, plonderden zij nog daarenboven twee hofíteden, en namen de Maire van Borfelen met den *Adjunct-Maire*, en nog twee andere perfonen, die zij daar vonden, gevangelijk mede naar Vlisfingen, waar dezelve echter weldra door den Gouverneur GILLIJ weder ontflagen werden, en verlof kregen om naar huis te keeren. De batterij kort daarop weder herfteld zijnde, befloten zij met eene grooter magt, en onderfteund door eenen uitval uit het Fort Bath, 't welk fteeds, tot aan de geheele verlosfing van Zeeland, in der Franfchen handen gebleven is, eene nieuwe poging te doen, en, zoo mogelijk, het eiland Zuidbeveland te heroveren. Er werden dus in den nacht tusfchen den derden en vierden van Louwmaand te Vlisfingen vijfhonderd mannen op drie kanonneerbrikken en vier vragt-fchepen ingefcheept, welke aan de Caloot, zijnde eene groote zandplaat tusfchen Vlisfingen en Borfelen, anderhalf uur van de genoemde batterij, geland

land zijnde, verder over die zandplaat op Borſelen aantrokken. De bezetting, welke hier thans was, beſtond ſlechts uit eene kompagnie Engelſche Zee-ſoldaten met den kapitein SANDFORD, den Luitenant MACFARLANE, en eenige Engelſche kanonniers, met een enkeld veldſtukje. Ook was hier nog de Kapitein D. DOMINICUS JAC.Z. met eene kompagnie Hollandſche vrijwilligers. Deze, door de overmagt genoodzaakt terug te trekken, konden wel niet beletten, dat de Franſchen de batterij vernielden, en in het dorp trokken, doch de Engelſchen, eenen voordeeligen ſtand achter het dorp genomen hebbende, en bijgeſtaan door het Landvolk van Borſelen, weerden zich met hun veldſtuk zeer dapper, en hielden den vijand zoo lang tegen, totdat de Landſtorm, door de alarmklokken der andere dorpen op de been gebragt, van alle zijden kwam toeſchieten; met dat gelukkige gevolg, dat de Franſchen, zich in hunne verwachting van bijſtand uit het Fort Bath te leur geſteld ziende, na twaalf doden en tien gekwetſten bekomen te hebben, met overhaasting de vlugt namen naar de ſchepen, die intusſchen aan den hoek van Borſelen waren opgekomen. Sedert hebben de Franſchen nog tweemaal pogingen aan den Zuidkraaijers polder gedaan, die wel, door den dappe-

ren wederſtand der achter de dijken liggende landlieden vruchteloos afliepen, doch den ingezetenen van Zuid-Beveland groote ongelegenheid en onrust veroorzaakten.

Eene ſtoute onderneming der Engelſchen deed weêrlang de gemeenſchap der Franſchen in Walcheren met het Fort Bath en Antwerpen ſtaken. Den vijfden van Louwmaand waagden het twee Engelſche Fregatten en twee Brikken, met eenen zuidwesten wind uit zee aankomende, voorbij Vlisſingen doortezeilen tot voor Borſelen, waar zij ten anker gingen liggen. Hierop hadden de Franſchen zoo weinig gerekend, dat uit het Fort NAPOLEON op de twee eerste ſchepen, die voorbij zeilden, zelfs geen ſchot werd gedaan, en de Kommandant, toen hij daarvan verwittigd werd, er mede lachte en aan zijn ontbijt bleef, verzekerende, dat het Franſche ſchepen waren. Op herhaalde vermaning evenwel zond hij volk naar de batterij, die de ſtukken, met ſneeuw en ijs bezet, ter naauwernood ſpoedig genoeg konden gereed krijgen, om nog op de twee laatſte ſchepen eenige vruchteloze ſchoten te doen. Deze ſchepen ergerden de Franſchen geweldig, en de Gouverneur GILLIJ wilde de vier Fregatten, welke te Vlisſingen lagen, uitgerust hebben, om dezelve te nemen: doch de raad van kundigen, die hem

hem daarin groot gevaar deden zien, bragt hem van dat befluit terug. Op den eersten van Lentemaand kwamen weder een Engelsch Linieschip, een Fregat en een Kotter uit zee voorbij Vlisfingen heen zeilen. Ditmaal werd uit Vlisfingen en de Forten hevig op de schepen geschoten, waardoor op het Linieschip de loots zijne beide beenen, en twee matrozen ieder één verloren. Bij ongeluk raakte dit Linieschip tusschen Vlisfingen en Borselen aan den grond, en werd van toen af onophoudelijk van de batterij voor het Fort *St. Hilaire* met kogels en bomben beschoten, zonder dat het echter aanmerkelijk beschadigd, noch de arbeid om hetzelve te ligten verhinderd werd. Met behulp van Engelsche sloepen en schuiten raakte hetzelve den derden 's morgens weder vlot, en kwam bij de overige schepen op de rede van Borselen ten anker. Het gevolg heeft geleerd, dat de Engelschen geen verder oogmerk gehad hebben, dan de Franschen in bedwang, en binnen het eiland Walcheren opgesloten te houden, doch de mogelijkheid, die er was, dat zij meer zouden doen, en trachten den vijand met geweld uit het eiland te verdrijven, moest de inwoners met schrik en angst vervullen, wetende, tot welke verschrikkelijke middelen deze in den uitersten nood de toevlugt kon, en zeer

waar-

waarschijnlijk zoude nemen. Zij herinnerden zich, dat BUONAPARTE, toen hij in 't jaar achttienhonderd en tien Vlissingen bezocht, zijne hoogste verwondering en verontwaardiging te kennen gaf, dat de Generaal MONNET, bij de landing der Engelschen in het voorgaande jaar, het Eiland niet had doen overstroomen; en daar hij vervolgens een jaar later wederom te Vlissingen was geweest, met het bepaalde oogmerk om den staat der Vestingen optenemen, kon men met genoegzame zekerheid besluiten, dat hij zijnen Stedehouder GILLIJ in last had gegeven om, des noods, liever het geheele Eiland aan de golven ten prooi te geven, dan den vijand daar binnen te laten. Ook zijn van toen af aan de versterking van Vlissingen en Veere ongelooflijke moeite en groote kosten besteed geworden. Veertien millioenen Franken waren daartoe bestemd, en tien millioenen zijn er werkelijk aan te koste gelegd; behalve nog vier millioenen aan de werken voor het Zeewezen. Een krijgskundig oog zal zekerlijk die werken van verbazende kunst met verrukking beschouwen, maar de menschenvriend moet zich bedroeven, wanneer hij verneemt dat, daarvoor een aantal schoone lustplaatsen gesloopt, en eene groote uitgestrektheid lands, dat voorheen een aardsch Paradijs mogt heeten, in eene

kale vlakte herschapen is; 't welk aan de eigenaars van dezelve eene schade heeft toegebragt, die op twee millioenen Franken begroot is geworden. Tot de middelen om Vlissingen onwinbaar te maken, behoorde onder anderen ook het aanleggen van mijnen onder de zeedijken, met oogmerk om die, met buskruid gevuld, te kunnen doen springen, en alzoo het geheele Eiland met deszelfs steden en dorpen in eenen zouten vloed te veranderen. Men kan hieruit opmaken, hoe de ingezetenen te moede zijn moesten, toen zij, na de verschijning der Engelsche vloot, de Franschen, die zelve in 't eerst eene landing verwachteden, toebereidselen tot verdediging zagen maken. Evenwel is bij de uitkomst gebleken, dat geene dier mijnen, gedurende de insluiting van het Eiland, met buskruid gevuld is geweest. Wij gaan nu over om het heugelijke tijdstip der verlossing te beschrijven.

Men had reeds meermalen het intrekken der Bondgenooten in Parijs aangekondigd, zonder dat die blijde tijding genoegzame zekerheid had bekomen. Doch den zesden van Grasmaand hoorde men het geschut van de Engelsche schepen donderen, en zag dezelve alle met vlaggen versierd. De reden dezer vreugdebedrijven werd ook weldra kenbaar door een groot scherm van doek,

doek, op den dijk van Kamperland geplaatst, waarop men uit het tegenover gelegen Veere met eenen verrekijker duidelijk genoeg deze woorden kon lezen: LES ALLIÉS SONT À PARIS: LES ANGLOIS SONT À BOURDEAUX. Het geloof aan deze blijde mare werd den volgenden dag nog meer versterkt, toen men op de Engelsche schepen van den top van den grooten mast de witte koningsvlag zag waaijen, met de driekleurige vlag van NAPOLEON daar onder. De Franschen lieten wel niet na, in nieuwspapieren en gesprekken eerst deze tijding te logenstraffen, en vervolgens het innemen van Parijs als eene krijgslist van den grooten NAPOLEON te doen voorkomen: doch het geloof aan hetgene men zoo hartelijk wenschte, kon daardoor niet aan het wankelen worden gebragt. Den elfden daaraan volgende zag men wederom tegen over Veere, op het wrak eener afgebrande schuit, een groot zeil uitgespannen, waarop zeer duidelijk te lezen stond: BUONAPARTE N'EXISTE PLUS. — 's Anderendaags gaf de Gouverneur eene dagorde uit, waarin hij de soldaten tot getrouwheid vermaande, hen paaide met de zekere verwachting van nieuwe overwinningen, en hen tegen vijandelijke aanvallen gerust stelde door de geduchte middelen van verdediging der plaats,

waarin zij zich bevonden: ten flotte daarbij voegende, dat, „ zoo de vijand hen eindelijk, „ door de meerderheid overweldigd, tot wan- „ hoop mogt brengen, zij hem in de golven „ van de Schelde zouden doen verzinken, al „ moesten zij hem ook in dien afgrond vol- „ gen." Den veertienden dier maand kwam eindelijk de zekere tijding van NAPOLEONS afftand, en van den gefloten Vrede; en den zeventienden gaf de Gouverneur aan de ingezetenen van Walcheren hiervan kennis bij openbare Afkondiging, waarbij hij hen echter tevens deed verftaan, dat zij intusfchen onderworpen moesten blijven aan het Tusfchen-Beftuur, het welk Frankrijk in naam van LODEWIJK XVIII regeerde, en dat elke daad van hun, die daartegen ftreed, als ftrafbaar zoude befchouwd worden. Hij voegde er bij, dat hij aan den Bevelhebber der Britfche Zeemagt in de wateren van de Schelde den voorflag tot eenen wapenftilftand had gedaan, en dat, zoodra deze getroffen was, alle gemeenfchap weder vrij zoude zijn als te voren. Op dien zelfden dag werd te Middelburg van den grooten Toren de witte vlag onder algemeen gejuich uitgeftoken, en weldra zag men door de geheele ftad alles met Oranjevlaggen en linten verfierd. De Gouverneur gaf ook ditmaal weder een bewijs, dat

hij,

hij, buiten noodzaak, zijne magt niet tot kwelling der ingezetenen, zelfs niet van de zulke, die inderdaad tegen het Bestuur waren opgestaan, gebruiken wilde, daar hij ook reeds op dien dag de landlieden, die sedert negen weken te Vlissingen gevangen hadden gezeten, weder op vrije voeten stelde, en naar hunne haardsteden terug liet keeren.

Wie had nu kunnen verwachten, dat na deze uitkomst van zaken, waardoor de Fransche heerschappij over het thans vrije Nederland geheel vervallen was, de Prefekt van Zeeland zich nog verstout zoude hebben om den Heer C. G. BIJLEVELD, Maire der stad Middelburg, in de uitoefening van zijnen post opteschorten? De oorzaak dier vreemde handelwijze was deze. Kort na den opstand der landlieden in Louwmaand, waren bij vele voorname inwoners der stad briefjes onder de deuren gestoken, luidende: dat, „ daar zij den landlieden niet te hulp „ waren gekomen, zulks hun, bij eene aan„ staande omwenteling, het hoofd zoude kos„ ten.” Eenige dier Heeren hadden zich daarop bij den Maire vervoegd, met verzoek om den Gouverneur in overweging te geven, of het niet dienstig zoude zijn, eene gewapende Burger-kompagnie opterigten, om te verhoeden, dat zij bij eenen vijandelijken aanval, of

 in

in geval dat de Franſchen eens het Eiland zouden moeten verlaten, niet aan de woede van het ſlechte gepeupel wierden blootgeſteld. De voordragt gedaan zijnde, had de goedkeuring van den Gouverneur weggedragen; doch men had met het opmaken der lijsten en het benoemen van Officieren niet voor den vijftienden van Grasmaand in gereedheid kunnen komen. Toen werd, na eene tweede voordragt aan den Gouverneur, andermaal alles door dezen goedgekeurd, en volmagt tot de uitvoering gegeven; doch met verbod, om daarvan tegen iemand van het Franſche Beſtuur, den Prefekt niet uitgezonderd, te ſpreken. De Maire daarop 's anderendaags in den avond weder eene bijeenkomst der deelgenooten van het plan belegd hebbende, werd te negen uur, door een briefjen van den Prefekt, verwittigd, dat deze hem oogenblikkelijk begeerde te ſpreken. Daar gekomen zijnde, moest hij harde verwijtingen hooren van nachtvergaderingen gehouden te hebben, van volk in de wapenen te brengen, en boven dien ook nog van de Franſche wacht dronken te hebben gemaakt. De Maire verdedigde zich hiertegen, en beriep zich op de medewetenſchap en goedkeuring van den Gouverneur; waaruit hooge woorden rezen, zoodat de Prefekt eindelijk den Maire gebood te vertrekken,

met

met bedreiging van hem anders door *Gens d'armes* te zullen laten weg brengen. De Heer BIJLEVELD bekreunde zich des luttel, maar de Prefekt liet den volgenden dag afkondigen, dat de Maire, als ſchuldig aan gebrek van eerbied voor zijne Overheden, en aan belediging, hem Prefekt als zoodanig aangedaan, in zijne bedieningen werd opgeſchort, en dat de eerſte *Adjunct* deszelfs post vooreerst zoude waarnemen, totdat door Zijne Majeſteit den Koning over het lot van den Maire zoude zijn beſlist. De Heer BIJLEVELD gaf hiervan kennis aan den Gouverneur, die zijn gedrag volkomen goedkeurde; hem gelaste zich aan de opſchorting van zijnen post niet te ſtoren, en hem veertig man paardenvolk toeſtond, die geene andere bevelen, dan van het Stedelijke Beſtuur hadden optevolgen. Den volgenden dag verliet de Prefekt het Eiland, met groote overhaasting en zonder orde op zijne zaken te ſtellen, latende den Secretaris-Generaal DUBOSCH als zijnen Plaatsvervanger achter. Deze, nog veel geweldiger dan zijn Meester, ging tot het einde voort met zoodanig te handelen, als of de Franſche Dwingelandij nog niets van hare magt en gezag had verloren. Eene weinig beduidende ongeregeldheid werd als eene daad van oproer, en aanranding van de veiligheid der Fran-

schen opgenomen. In den nacht tusschen den negentienden en twintigsten van Grasmaand werd er aan sommige huizen, voornamelijk aan die van twee Fransche Beambten, zoo geweldig aan de bel getrokken, dat de trekkers daarvan in stukken braken; ook had men eenen Franschman, die met eene driekleurige kokarde, welke nu eene oproer-leus geworden was, op straat verscheen, gedwongen om dezelve afteleggen. Dit werd bij den Gouverneur als een zwaar vergrijp, en schromelijk in de gevolgen aangebragt, zoodat deze, in eenen zeer ernstigen brief aan den Maire, niet alleen zijn hoogste ongenoegen daarover te kennen gaf, maar ook verklaarde, tot straf van dit gepleegde geweld, de gemeenschap met het Eiland Zuid-Beveland te zullen beletten. Deze brief ging vergezeld van eene dag-orde, waarbij hij verzekerde het eiland Walcheren, als een pand, hem van het Hoofd des Franschen Bestuurs toevertrouwd, te zullen bewaren en verdedigen, en, in geval van nood, geweld met geweld te keer gaan. Doch nadat de Maire hem, in het antwoord op dien brief, van de ware toedragt der zake onderrigt had, veranderde hij van besluit, en liet de gemeenschap met Zuid-Beveland ongehinderd voortgaan. Maar de Secretaris-Generaal DU-BOSCH liet het hierbij geenszins berusten. Deze

ver-

veroorloofde zich, uit naam van den Prefekt, aan de inwoners van het eiland Walcheren eene afkondiging te laten doen, waarin bijzonder de burgers van Middelburg als openbare oproermakers uitgemaakt, en als zoodanig met de wraak van den Gouverneur bedreigd werden; als ondankbaren, die de genade onwaardig waren, welke de Gouverneur bewezen had aan de zulken, die volgens de oorlogs-wetten hadden kunnen ter dood gebragt worden, en die, door dit gedrag, gevaar liepen van andermaal gevat en dan gestraft te worden. Bij deze beledigingen, den ingezetenen in 't algemeen aangedaan, voegde hij nog boven dien een besluit, rakende den Maire BIJLEVELD, dien hij als wederspannig tegen het besluit, waarbij hij in zijnen post was opgeschort, volgens een artikel van de Fransche wet, verantwoordelijk stelde voor alle geweldenarijen, die er gepleegd mogten worden, terwijl hij tevens alles, wat door dien Heer, in hoedanigheid als „ Maire van Middelburg, na „ die opschorting verrigt was, vernietigde, en „ buiten kracht stelde, met bijvoeging, dat „ hetzelve op de Registers der *Mairie* zoude „ worden uitgeschrapt." Daarna deed hij ook nog afkondigen, dat de Vereenigde Regten en andere Fransche instellingen in vollen gang moesten blijven, en dwong werkelijk de genen,

 die

die nog eenige penningen aan de Vereenigde Regten ſchuldig waren, met inlegering van twee, ja zelfs van zeven man, tot betaling. Doch de aankomst van den Generaal D'ABOVILLE, van wegen het nieuwe Franſche Beſtuur afgezonden, met bevelen tot overgave der Vestingen, en ter ontruiming van het geheele Eiland, maakte op den dertigſten van Grasmaand een einde aan die dwingelandij. Dien zelfden avond te zes uur werd de witte vlag te Middelburg ingehaald, en de Hollandſche onder klokkenſpel uitgeſtoken. Nu ging men aan het verſieren van de ſtad, en het maken van toebereidſelen tot openbare vreugde-betooning, tegen de aanſtaande komst der Kommisſarisſen van Zijne Koninklijke Hoogheid.

Reeds den eerſten van Bloeimaand kwam eene Kommisſie van Zijne Koninklijke Hoogheid te Vlisſingen, tot het overnemen van alles, wat tot het Zeewezen behoorde: en nu maakten de Franſche troepen zich ernſtig tot den aftogt gereed, zoodat den zesden het geheele eiland ontruimd was. Te Vlisſingen geſchiedde dit vertrek niet zonder aanmerkelijke wanorde. Daar de ſoldaten en het zeevolk de magazijnen en kruidkisten beſtolen, en het geſtolen buskruid tot eenen lagen prijs aan de burgers verkochten, werd hiermede zoo onvoorzichtig gehan-

handeld, dat de grootſte onheilen daarvan te duchten waren; doch eene gewapende bende van Vrijwillige burgers, door den Bevelhebber der ſtad, den Generaal CHARNOTELL, in hunnen loffelijken ijver onderſteund, wist dezen moedwil ſpoedig te beteugelen. Maar onder het Franſche krijgsvolk zelf ontſtonden in den nacht voor het vertrek zoo hoog gaande oneenigheden, dat men op elkander vuur gaf, waardoor twee ſoldaten ſneuvelden, en verſcheidene gekwetst werden.

De vijfde van Bloeimaand was de dag, waarop het eiland Walcheren, op eene plegtige wijze, weder met het Vaderland vereenigd werd. De Heeren W. T. VAN DER BURCHT VAN LICHTENBERG en de Oud-Burgemeester J. H. SCHORER, als Kommisſarisſen-Generaal van den Souvereinen Vorst van Nederland, begeleid door den Heer Generaal SWEERTS DE LANDAS, met zijnen Staf, benevens een aanzienlijk getal Jagers, vertrokken 's morgens uit Veere naar Middelburg; waar zij door het Stedelijke Beſtuur, met den Maire BIJLEVELD aan het hoofd, aan het einde der voorſtad opgewacht, en met eene aanſpraak begroet zijnde, in groote ſtaatſij vervolgens naar het Stadhuis werden geleid, en daar onder de luidruchtigſte vreugdegalmen van eene verbazende menigte, niet alleen van inwoners

der

der ſtad, maar ook van landlieden, die zich, ter gelegenheid van den marktdag, herwaarts begeven hadden, de plegtige Afkondiging deden, waarbij het toen genoemde *Departement der Monden van de Schelde*, nu weder ZEELAND geheten, verklaard werd, wederom als voren een gedeelte uittemaken der Vrije Vereenigde Nederlanden, onder het Opperbeſtuur van Zijne Koninklijke Hoogheid WILLEM FREDERIK, Prins van Oranje-Nasſau. De terugkomst van velen, die gevangelijk weggevoerd waren, als mede van die jongelingen, welke als gedwongen *Gardes d'honneur* door *Gens d'armes* naar Frankrijk waren geſleept, had de vreugde dezer dagen van verlosſing niet weinig vermeerderd. De dappere Grenadier-kompagnie, die zoo moedig hare dwingelanden getrotſeerd, en nu, bij den plegtigen optogt, aan Heeren Kommisſarisſen van Zijne Koninklijke Hoogheid tot eene eerewacht verſtrekt had, ontving nu ook van het Stedelijke Beſtuur een zeer vereerend blijk van goedkeuring; wordende door eenen brief van dat Beſtuur voor hunnen ijver voor de bewaring van de rust en veiligheid der ſtad, dien zij zoo wel te voren, als laatſtelijk bij het vertrek der Franſchen betoond hadden, naar verdienſte geprezen en bedankt.

Was deze verlosſing hoogst gewenscht voor

al-

alle de Zeeuwen in 't gemeen, zij was zulks in het bijzonder voor de ingezetenen van Vlissingen. Geene ſtad toch in Nederland had het drukkende der Franſche overheerſching zoo langdurig en zwaar ondervonden als deze wieg en bakermat van Neêrlands grootſte Zee-Helden. Reeds van 't oogenblik af, dat de Franſchen, onder den verraderlijken ſchijn van broeders, tot ons kwamen, en, als voorwaarde van het broederlijke Verbond, de Haven en Zeewerken dier ſtad als een gemeenſchappelijk eigendom van Frankrijk en Nederland verklaard waren, had zij haren, reeds toen kwijnenden, handel en zeevaart jammerlijk zien vervallen: en toen zij vervolgens, in het jaar achttienhonderd en zeven, tegen Oost-Vriesland, geheel aan Frankrijk afgeſtaan werd, waren vele der aanzienlijkſte inwoners met hunne huisgezinnen vandaar naar Middelburg verhuisd. Doch dit was ſlechts het begin der rampen, die haar ſedert zijn overgekomen. Na in het volgende jaar door eenen verſchrikkelijken watervloed onberekenbare ſchaden geleden te hebben, werd zij in 't jaar achttienhonderd en negen in ſtaat van beleg verklaard, en moest niet alleen alle de ſchone wandelwegen en lustplaatſen in haren omtrek geheel zien vernielen, maar werd nog daarenboven door het vuur der Engelſchen, die

haar

haar toen als vijanden aanvielen, zoo deerlijk geteisterd, dat het Raadhuis en twee Kerken, met over de honderd andere gebouwen, zoo buiten, als binnen de ſtad, gedeeltelijk of geheel in de asſche gelegd werden; 't welk ten gevolge had, dat de nog overgebleven gegoede inwoners toen ook meest alle de wijk naar elders namen. Welke dank- en zegezangen zoudt gij, thans verlost Vlisſingen, hooren aanheffen, mogt gij uwen BELLAMY nog levende aan het hoofd der Nederlandſche Dichters aanſchouwen! Dan ook dit ſieraad hebt gij, met zoo vele andere, te vroeg, helaas! moeten verliezen. Gij deelt echter, en o! dat gij er nog lang in deelen mogt, in het geluk van geheel het Vaderland bevrijd, en de hoop op herſtel van verloren welvaart te zien herleven. En wij beſluiten het treurig verhaal van uwe en onze, thans doorgeſtane, rampen, met deze bemoedigende woorden, die uw onſterfelijke Dichter thans in eenen anderen zin, en in den algemeenen geest van zijne thans nog levende Landgenooten, zoude hebben uitgeboezemd:

Een wenk, o eeuwig Alvermogen!
En 't ſcheemrend duister is niet meer.
Gij ſpreekt, en voor der volkren oogen
Herleeft onze oude luister weer.

ZE-

ZEVENDE HOOFDDEEL.

HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN — BESLUIT.

Wij zouden thans de taak, die wij ons voorgefteld hadden, als afgewerkt kunnen befchouwen. De plegtige aanneming der Staatswet, en de daarmede gepaard gaande Huldiging van den SOUVEREINEN VORST DER VEREENIGDE NEDERLANDEN had op het werk der Omwenteling de kroon gezet, en hetzelve voltooid. De Vrije Nederlandfche Staat was, fchoon in eene andere en nieuwe gedaante, herfteld, en na de overgave der Vestingen, waaronder ook die plaatfen, welke reeds in, en na het jaar zeventienhonderd vijf en negentig, door de Franfche overheerfching daarvan afgefcheurd waren, weder tot één geheel gebragt. De magt van den Vorst, met de erfelijke opvolging in dezelve, en het gezag der onderfcheidene Ligchamen van Staats-Beftuur, waren door de Grondwet

wet naauwkeurig bepaald. De gewenschte vruchten van dit herſtel, de uitbreiding van Koophandel en Zeevaart, met de blijde hoop op ſteeds toenemenden welvaart, hadden zich ook reeds aanvankelijk op de duidelijkſte wijze begonnen te vertonen. Daar, na den ingevallen dooi in Lentemaand van het jaar achttienhonderd en veertien, te Amſterdam ſlechts één ſchip in de laag was te zien, lagen reeds vóór het einde der volgende maand, ſchoon de Helder nog door de Franſchen bezet was, meer dan honderd en vijftig bodems, die door de andere zeegaten binnengekomen waren, voor die ſtad geankerd: en van den eerſten van Grasmaand, tot aan het begin der vorst in Wintermaand, zijn van voor die ſtad alleen vijftienhonderd en vijfenzeventig ſchepen naar zee gezeild, en veertienhonderd zes en twintig aangekomen.

Daar wij dus, bij den aanvang van ons werk niets meer dan eene Geſchiedenis der Staats-Omwenteling, in 't jaar achttienhonderd dertien in Nederland voorgevallen, hebben beloofd, zouden wij, zonder ons aan ongetrouwheid in het houden van onze belofte ſchuldig te maken, hier de pen kunnen nederleggen, en de volgende lotgevallen, welke die vernieuwde Staat ſedert ondergaan heeft, aan hem overlaten,

ten, aan wien, door een hoogst vereerend besluit van ZIJNE MAJESTEIT, onzen dierbaren Koning, de zeer gewigtige taak is opgelegd, om op het spoor, door den voortreffelijken WAGENAAR gebaand, 's Lands Geschiedenis in haar geheel te vervolgen. Alleen, daar reeds in hetzelfde tijdstip, toen de eerste Grondwet ontworpen en ingevoerd werd, zich duidelijke voorteekenen van eene op handen zijnde vergrooting van gebied, en daarmede overeenkomstige nadere wijziging van het Opperste gezag vertoonden, waarom men ook bij die Grondwet aan den Vorst slechts eenen algemeenen, en ten aanzien van den rang, die dezelve onder de andere Mogendheden van Europa bekleeden moest, onbepaalden eertitel had gegeven; en daar die voorteekenen spoedig daarna, en lang voordat wij ons Verhaal ten einde hadden gebragt, door de uitkomst bevestigd zijn geworden, zou het kunnen schijnen, als of er iets aan de volledigheid van dit ons werk ontbrak, indien wij die uitbreiding van den Nederlandschen Staat, en het verhoogde aanzien van deszelfs geëerbiedigd Hoofd geheel onvermeld lieten. Wij achten het derhalve dienstig, deze bijkomende gebeurtenis, als met de hoofd-gebeurtenis in een naauw verband staande, kortelijk te vermelden, en dit

ons werk met een beknopt verslag van de verandering en vergrooting, welke de Nederlandsche Staat, ten gevolge der verhaalde Omwenteling, ondergaan heeft, op eene, zoo wij meenen, gepaste wijze, te besluiten.

Reeds bij den Vrede tusschen de Verbondene Mogendheden, en LODEWIJK XVIII, Koning van Frankrijk, den dertigsten van Bloeimaand des jaars achttienhonderd veertien te Parijs gesloten, was uitdrukkelijk eene vergrooting van Grondgebied voor den Souvereinen Vorst van Nederland bedongen. Frankrijk, door dien Vrede weder tot zijne vorige grenzen terug gebragt, en België gevolgelijk van hetzelve afgescheiden zijnde, moesten deze aloude Nederlandsche Gewesten of weder aan het Huis van Oostenrijk, waaronder zij, na hare ongelukkige afscheiding van de zeven Vereenigde Gewesten, gebleven waren, worden terug gegeven; of tot eenen nieuwen onafhankelijken Staat verheven; of eindelijk weder, als van ouds, met de laatstgenoemde Gewesten vereenigd worden. Dit laatste bleek al ras de bedoeling te zijn der Hooge Bondgenooten; die nog in dat zelfde jaar aan den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden volmagt gaven om, bij voorraad, het Bestuur over België op zich te nemen, 't welk dan ook reeds op den vijftien-

den

den van Oogstmaand in dat jaar plegtig door denzelven werd aanvaard. Inmiddels werd er een *Congres* te Weenen geopend, om, zoo wel desaangaande, als over andere gewigtige belangen van Europa, nader te beraadslagen, en de algemeene rust en veiligheid der Volken, zoo veel mogelijk, op vaste gronden te vestigen. De handelingen en besluiten van dit *Congres*, welke tot ons oogmerk niet behooren, meenen wij met stilzwijgen te mogen voorbij gaan; en melden dus alleen, dat reeds in Sprokkelmaand des jaars achttienhonderd en vijftien de Vereeniging van België met den nieuwen Nederlandschen Staat door de vijf groote Mogendheden van Europa, Groot-Brittanje, Oostenrijk, Pruisfen, Rusland en Frankrijk besloten, en het Opperbestuur over dezelve aan Zijne Koninklijke Hoogheid WILLEM FREDERIK, Prins van Oranje-Nassau, dus verre Souverein Vorst, met den titel van KONING DER NEDERLANDEN, en tevens, ter vergoeding voor de aan Pruissen afgestane Nassausche Staten, van GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, erfelijk opgedragen werd: welk besluit door een nader Traktaat tusschen de Mogendheden van Europa, op den negenden van Zomermaand daaraan volgende, te Weenen gesloten, is bevestigd geworden.

Dan eer dat nog dit hoogstgewigtige besluit openlijk en plegtig was afgekondigd, en de nieuwe Koning, als zoodanig, de hulde zijner Onderdanen had kunnen ontvangen, klonk als een donderslag door het verbaasde Europa de schrikbarende tijding, dat het pas getemde monster, aan zijne al te geruste bewakers uit Elba ontsnapt, weder op het grondgebied van Frankrijk was aangekomen, en, met steeds toenemende hulp van eervergetene en meineedige Krijgsbevelhebbers en soldaten, zonder eenigen tegenstand te ontmoeten, op de Hoofdstad aantrok; waar hij binnen weinige dagen weder ten troon steeg, om met nieuwe woede de naauwlijks verloste Volken in het ijzeren juk te knellen, waarvan de meesten de raauwe wonden nog smertelijk gevoelden.

De oorzaken, welke dit helsche ontwerp hadden voorbereid; het afschuwelijke verraad, waardoor hetzelve in werking kwam, en met ongelooflijke snelheid aanvankelijk zijn doel bereikte; de onoverzienlijke rampen, waarmede hetzelve geheel Europa, en bijzonder ook ons dierbaar Vaderland dreigde; de bijna ongehoopte redding in den uitersten nood; en de onsterfelijke roem, ten koste van duizenden levens, op den Vierſprong en in de velden van Waterloo, door de vereenigde legers der Nederlanders,

ders, Engelſchen en Pruisſen behaald, waarin de eerstgenoemden, aangevoerd door den heldhaftigen kweekeling van den grooten WELLINGTON, den Prins van Oranje, een zoo aanmerkelijk deel hebben gehad, zijn reeds door eene bekwame Nederlandſche pen zoo uitvoerig en naauwkeurig beſchreven, dat niemand daarvan eene nadere melding hier ter plaatſe van ons zal verwachten. Tot ons oogmerk zij het dus genoeg te zeggen, dat die zoo onverwachte en zoo ontzettende gebeurtenis, in plaats van het groote Ontwerp der Verbondene Mogendheden van Europa in duigen te doen ſpatten, hetzelve veeleer bevestigd, en hetgene daaraan nog ontbrak, voltooid heeft.

De toenmalige Souvereine Vorst der Nederlanden, thans onze geëerbiedigde en hartelijk geliefde Koning, liet zich dan ook door geene bedenkingen van gevaar terug houden, om, terwijl zijne nieuw verkregen landen van nabij door de woede des oorlogs bedreigd werden, de hoogere waardigheid, Hem door de vereenigde ſtem der Vijf Groote Mogendheden opgedragen, in het vaste vertrouwen op den Goddelijken bijſtand, te aanvaarden; en genoegzaam in hetzelfde tijdſtip, waarin de Balling van Elba weder door verraad en meineed den troon der BOURBONS beklom, en in zijne gedachten

ook weder over deze landen den ijzeren fchepter zwaaide, kwam Zijne Koninklijke Hoogheid, met deszelfs Gemalin en Vorftelijk Huis, op den zeventienden van Lentemaand, vreedzaam binnen Amfterdam; om daar, als KONING DER NEDERLANDEN, de nieuwe hulde van dat gedeelte zijner onderdanen, 't welk hem reeds bij zijne eerfte komst, fchoon niet in naam, nogthans in den geest, en inderdaad als zoodanig erkend had, plegtig te ontvangen. Deze nieuwe waardigheid werd, ten gezegden dage, zoo te Brusfel, als te Amfterdam, plegtig door Wapen-Herauten, onder trompettengefchal, bij Afkondiging op de voornaamfte pleinen dier fteden, den volke bekend gemaakt, en den negentienden daaraan volgende ontving de Koninklijke familie, bij een openbaar en zeer talrijk gehoor, in het Paleis van laatstgenoemde ftad, de hartelijkfte gelukwenfchingen deswege van de onderfcheidene Ligchamen van Beftuur, en van allen, wier meer of min aanzienlijke betrekking hun den toegang tot den troon bij zoodanige gelegenheid vergunde.

Deze vergrooting van gebied maakte eene herziening, en nieuwe wijziging van de eerfte Grondwet noodzakelijk, en daartoe werd door ZIJNE MAJESTEIT benoemd eene Kommisfie, beftaande uit vierentwintig Leden, deels in

de

de Zuidelijke, deels in de Noordelijke Gewesten van het Koningrijk woonachtig; (*) waarvan de eerstgenoemde in het vorige zamenſtel van wetten en inrigtingen al ſpoedig de gronden der aloude geſteldheid van hun Land, de beginſelen hunner aloude vrijheid en onafhankelijkheid erkenden, zoodat het aan deze Kommisſie weinig moeite kostede om die Grondwet te wijzigen en te ſchikken naar de behoeften van twee Volkeren, die eenmaal tot hun ongeluk, en dat van geheel Europa, geſcheiden, niets meer ter harte hadden, dan zich nu, ter bevordering van eigen welvaart en aller Volkeren waar belang, door eenen onverbreekbaren band te vereenigen. (†) Het Ontwerp der nieuwe Grondwet, naar de veranderde omſtandigheden gewijzigd, werd in Hooimaand van dat jaar aan Zijne Majeſteit aangeboden, vervolgens in de Vergadering der Staten-Generaal overwogen, en daar goedgekeurd zijnde, door den Koning zelven als Grondwet van het Rijk aangenomen en bekrachtigd.

Langs dezen weg zijn nu weder de Zeventien Gewesten van Nederland, die het eerst door Keizer KAREL V. onder één Beſtuur waren

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 18.

(†) Zie Aant. en Bijl. N°. 19.

ren gebragt, en die zich onder deszelfs Zoon FILIPS, ter verdediging van hunne Regten en Vrijheid, te Gent met elkander verbonden hadden, doch kort daarna door onverstandigen Godsdienst-ijver weder vaneen gescheiden waren, met eenige verandering van grenzen, op zulk eene wijze hereenigd geworden, dat zoo derzelver gezamenlijke inwoners niet moedwillig de oogen sluiten voor de onbetaalbare voorregten, die zij werkelijk reeds hierdoor genieten, en voor hun waarachtig belang om dezelve hoog te schatten, en met alle magt te beschermen, geen volk van den aardbodem zich voortaan gelukkiger, dan de Nederlanders, zal mogen noemen. Daartoe spare de Hemel nog lang den besten der Koningen, en doe hem zijnen troon, op deugd en verdiensten gegrondvest, niet verlaten, en van dit aardsche tooneel van woeling en onrust, van driften en dwaasheden, die zoo dikwijls de beste oogmerken en raadslagen verijdelen, niet aftreden, dan in de volle overtuiging van het heil zijns volks niet alleen gewild en behartigd, maar ook uitgewerkt te hebben.

AAN-

AANTEEKENINGEN

EN

BIJLAGEN.

AANTEEKENINGEN

EN

BIJLAGEN.

(1) De vruchten van den arbeid dezer Kommisſie zijn openbaar geworden door de Wet van ZIJNE MAJESTEIT, den tweeden van Oogstmaand des jaars achttienhonderd en vijftien uitgegeven, waarin het Hooger Onderwijs naauwkeurig omſchreven, de talen en wetenſchappen, welke voortaan op de Latijnſche Scholen, Atheneën en Hooge Scholen geleerd zullen worden, bepaald, de graden van bevordering geregeld, en de vereischten van Leeraars en Leerlingen vastgeſteld worden. Zoo ter handhaving van de Wet, als om een Oppertoezigt te houden over alles, wat het Openbare Onderwijs betreft, behaagde het ZIJNE MAJESTEIT, eenen Kommisſaris-Generaal van Onderwijs, Kunſten en Wetenſchappen aanteſtellen, en daartoe te benoemen Jonkheer O. REPELAAR VAN DRIEL, wien tot Secretaris werd toegevoegd Jonkheer L. DE GEER. Op deze wijze is ook in dit gedeelte van het Staats-Beſtuur de hoogstnoodige eenheid daargeſteld, waarvan men de beste gevolgen voor Wetenſchappen, Letteren en Kunſten mag hopen.

(2) Dit fraaije dichtstuk, reeds onder Koning LODEWIJK NAPOLEON vervaardigd, moest onder de dwingelandij van NAPOLEON aan de Boek-Censuur te Parijs, ter zuivering van 't gene in de oogen der Dwingelandij onrein was, worden overgezonden; vanwaar hetzelve op vele plaatsen veranderd en verminkt terug kwam: en zelfs toen nog, nadat men de uitgave van hetzelve niet dan met groote moeite verkregen had, moest de voorspelling, welke door den dichter aan Vondel in den mond was gelegd, dat Nederland door zijnen val gelouterd en weêr verhoogd zoude worden, geheel tegen derzelver bedoeling, door eene belagchelijke Noot op onze inlijving in het Fransche Keizerrijk toegepast worden. Een tweede druk, na onze verlossing, in 't jaar 1814 uitgekomen, heeft dit dichtstuk weder in zijne oorspronkelijke zuiverheid hersteld: doch de veranderingen, door de Fransche overheersching, bij de eerste uitgave in hetzelve gemaakt, zijn sedert afzonderlijk gedrukt, en worden door de liefhebbers zorgvuldig bewaard. De Dichter zelf zou zijne vrijheid van denken en spreken met gevangenschap, zoo niet nog zwaarder, geboet hebben; was niet de last, om hem door *Gens d'armes* gevankelijk te doen wegvoeren, gelukkig, te laat gekomen. Zijn stoffelijk deel rustte toen reeds te Muiderberg in het stille graf, en zijn geest juichte waarschijnlijk in de voldoening, van zijne vrijheid, in spijt van 's Dwingelands woeden, ongekreukt behouden te hebben.

(3) De

(3) De Hoogleeraar F. A. VAN DER MARCK, door het verlies van zijn Hoogleeraars-ambt te Groningen, geenszins afgeschrikt zijnde om de vrijheid van denken te handhaven, wilde naderhand, als Hoogleeraar te Lingen, eenige stellingen laten verdedigen, welke hij vreesde, dat door verkeerde uitlegging hem ten kwaden konden geduid worden. Toen hij derhalve dezelve naar Berlijn ter goedkeuring zond, vergezelde hij dezelve met eenen brief aan den Koning, waarin hij den kwaden indruk, die dezelve mogelijk zouden kunnen maken, trachtte voor te komen. Hierop ontving hij van FREDERIK DEN GROOTEN het bemoedigende antwoord: „ dat hij, zonder eenige „ menschenvrees, moest voortgaan het rijk der „ waarheid uittebreiden." Wij herinneren ons, deze bijzonderheid meer dan eens uit den eigenen mond des grijzen Hoogleeraars gehoord te hebben.

(4) In het verhaal van het voorgevallene in 's Hertogenbosch zijn wij meerendeels gevolgd het naauwkeurige *Historische berigt* van den Eerwaardigen MEIJER, gevoegd achter deszelfs Kerkelijke Redevoering, ter gelegenheid van de verlossing der stad gehouden; doch hebben dat gedeelte, 't welk de verrigtingen der Heeren Kommissarissen Generaal betreft, aan de vriendelijke mededeeling van den Heer BOWIER te danken.

(5) Blijkens eene naauwkeurige lijst, door het Ste-

Stedelijke Bestuur zelf, volgens eene op den eed gevraagde begrooting van schade, opgemaakt, bedroeg het getal der ingezetenen, die aan gebouwen, huizen en andere eigendommen, van twee-entwintig duizend tot duizend gulden schade geleden hebben, een getal van drie en zeventig; en van die, wier schade van duizend tot vierhonderd gulden beliep, vierenzeventig personen, waaronder de Luthersche Kerk, het Burger-Weeshuis en het Groote Hospitaal mede gerekend zijn. Doch hieronder is niet gerekend de schade aan meubelen, winkelgoederen en kleederen, *die mede* zeer aanmerkelijk is geweest: ook behoort hieronder niet de schade, aan een aantal huizen van anderen; daar van alle de gebouwen der stad, ten getale van dertienhonderd twee en tachtig, slechts driehonderd onbeschadigd zijn gebleven. Ook zijn de Stads- en Landsgebouwen hierbij niet medegerekend. In 't geheel worden de verliezen, genoegzaam alleen in de stad door dit schrikkelijke beleg geleden, op ongeveer drie tonnen gouds begroot. Zie het Verhaal van den Heer D. DE GRAAFF, bladz. 169 en volgg.

(6) Zie deze Afkondiging in het Verhaal van DE GRAAFF, bladz. 223.

(7) Deze Kommissie, hare werkzaamheden gelukkig volbragt hebbende, heeft daarvan in het jaar, waarin wij dit schrijven, rekenschap gedaan: waaruit gebleken is, dat de penningen,

door

door haar ingezameld, en, zoo veel mogelijk was naar gelang der behoeften op de billijkſte wijze uitgedeeld, beliep de zeer aanzienlijke ſom van negen en zestig duizend honderd zes en negentig gulden bij inſchrijving en kollekte te Amſterdam, en vijf en twintig duizend driehonderd en ruim negenendertig gulden aan gerede penningen, die door onderſcheidene ſteden en plaatſen in de algemeene kas zijn geſtort: en zulks, behalve hetgene door de afzonderlijke Onder-Kommisſien van Rotterdam, Groningen, Leeuwarden en Nijmegen is ingezameld, waarvan het beloop niet volledig aan de Hoofd-Kommisſie is bekend geworden.

(8) Wij bedoelen, 't geen waarſchijnlijk de meeste onzer Lezeren van zelfs reeds begrijpen, het bekende en zeer naauwkeurige werk van den Heer R. METELERKAMP, getiteld: *De Regeeringsvorm der Vereenigde Nederlanden, na de Verheffing van Prins* WILLEM FREDERIK *enz.* Eerſte Deel.

(9) Zie de opgave der Leden dier Kommisſie in het Tweede Deel bladz. 161. waarbij echter vergeten is de Heer W. R. VAN TUIL VAN SEROOSKERKEN VAN ZUIJLEN.

(10) Zie dit Ontwerp bij METELERKAMP in het aangehaalde werk.

(11) In

(11) In onze Tweede Aanfpraak aan het Volk van Nederland, uitgegeven bij den Boekverkooper P. DEN HENGST, te Amfterdam.

(12) Deze Gedenkpenningen, deels van zilver, deels van koper, vertoonden op de voorzijde de beeldtenis van den Vorst, met het Omfchrift: WILLEM D. G. G. (*door Gods genade*) PRINS VAN ORANJE NASSAU; en op de achterzijde ftond: GEHULDIGD TE AMSTERDAM MDCCXIV. met het Omfchrift: SOUVEREIN VORST DER VEREENIGDE NEDERLANDEN. Eene afbeelding derzelve vindt men bij METELERKAMP.

(13) Zie BEAUCHAMP, *Histoire de la Campagne de* 1814. *&c. T. II. p.* 5.

(14) Volgens het algemeene gerucht, 't welk, zoo veel wij weten, niet tegengefproken, en ook door BEAUCHAMP, als waar, overgenomen is, had BUONAPARTE, onder anderen, het moorddadig bevel gegeven, om het kruidmagazijn van Grenelle, waarin tweemaal honderd en vijftig duizend ponden buskruid, vijf millioenen patronen, vijfentwintig duizend kardoezen met kogels, drie duizend geladen hauwitfer-granaten, en nog eene ontzachelijke menigte vuurwerken op dien tijd gevonden werden, te doen fpringen; waardoor gewis de helft van Parijs in eenen puinhoop veranderd zoude zijn. Een Kolonel te

paard,

paard, 's avonds te negen uur bij het hek van *Saint-Dominique* aangekomen, vraagde den Directeur der Artillerie te fpreken. Deze was de Majoor DE LESCOURT; die gevraagd zijnde, of het Magazijn van Grenelle reeds geledigd was, ten antwoord gaf, dat men daartoe noch den noodigen tijd, noch de noodige paarden had gehad. „ Wel nu," zegt daarop de Kolonel, „ laat het „ dadelijk fpringen." Op dat zeggen verbleekt de Majoor van ontfteltenis. „ Hoe, zegt de „ ander, aarzelt gij, Mijn Heer?" De Majoor bedenkt zich, en vrezende: dat, ingeval van weigering, dat bevel aan eenen ander mogt gegeven worden, antwoordt hij, dat het gefchieden zal. Maar zoodra de Kolonel vertrokken is, gaat hij zoo fpoedig mogelijk voort om het Magazijn te ledigen, en behoedt Parijs en zijne medeburgers voor het verderf, 't welk hun over het hoofd hing.

(15) Het is van achter gebleken, dat toen niet alle de Kozakken zijn afgetrokken, maar nog een aanmerkelijk getal daar in den omtrek gebleven is, waarvan de Bevelhebber op het Holthuis was ingelegerd.

(16) Volgens eene lijst, ons vandaar medegedeeld, bedroeg het getal der kogels van onderfcheidene zwaarte, die uit Naarden, gedurende het beleg, gefchoten zijn, achtduizend vierhonderd eenenzeventig; dat der bomben, hauwitfers en

handgranaten tweeduizend vijfhonderd achttien; dat der blikken dozen driehonderd vier; en dat der fcherpe patronen van de foldaten honderd tweeënzestig duizend zeven honderd.

(17) In het Verhaal der gebeurtenisfen op het eiland Walcheren, is ons van grooten dienst geweest het Werkje van den Heer J. DE KANTER PHIL. Z. getiteld: *de Franfchen in Walcheren;* doch tevens hebben wij groote verpligting aan de dienstvaardigheid van den Heer N. C. LAMBRECHTSEN, dien wij hier openlijk onzen fchuldigen dank daarvoor betuigen. Had men overal zoo veel belang gefteld in eene naauwkeurige opgave der bijzonderheden, welke bij de gezegende Omwenteling in ons Vaderland hebben plaats gehad, dan zouden vele, thans onbillijke, klachten van zulken, die zich verbeelden, dat zij, door ons ftilzwijgen, van verdienden lof verftoken zijn, niet te pas zijn gekomen.

(18) In deze Kommisfie zijn door Zijne Majefteit benoemd geweest de Heeren G. K. VAN HOGENDORP, W. VAN TUIJL VAN SEROOSKERKEN VAN ZUIJLEN, de Baron D'ANETHAN, Mr. RAEPSAET, J. H. MOLLERUS, H. W. VAN AIJLVA, GENDEBIEN, A. J. C. LAMPSINS, W. QUEIJSEN, de Graaf DE THIENNE LOMBIZE, de Graaf DE MEAN, O. LE CLERCQ, TH. DOTREN-

GE,

GE, de Graaf DE MERODE WESTERLOO, B. J. HOLVOET, J. VAN DER DUSSEN, C. TH. ELOUT, T. DU BOIS, J. E. N VAN LIJNDEN, C. T. VAN MAANEN, E. J. ALBERDA, T. VAN DER DUIJN VAN MAASDAM, DE CONINCK, en de Graaf VAN AARSCHOT. — Als Geheimschrijver was aan die Kommissie toegevoegd Mr. J. D. MEIJER.

(19) Deze zijn de woorden der Kommissie zelve in haar Rapport aan ZIJNE MAJESTEIT, geplaatst voor het *Ontwerp van de Grondwet.*

PLAATSAANWIJZING
VOOR DE
AFBEELDINGEN.

I. Hare Majesteit de Koningin. . Bl. 1.
II. Zijne Koninklijke Hoogheid, de Prins van Oranje. . . . — 81.
III. Prins FREDERIK. . . — 135.

L IJ S T
D E R
I N T E E K E N A R E N.

A.

Abrahams, (Gebroeders) *Boekhandelaars te Middelburg;* 8 Exempl.

Abresch, (F. L.) *Predikant te IJsſelſtein.*

Aebli, (H. H.) *te Middelburg.*

Aikes, (J.) *Koopman te Groningen.*

Alberda van Renſema, Jr. (O. T. van) *Lid van den Algemeenen Raad in het Departement van de Wester-Eems te Groningen.*

Alberda, (Douariere C. geb. Bentinck,) *te Groningen.*

Arntzenius, (Mr. J. O.) *Oud-Profesſor te Harderwijk.*

Asſchenbergh, (H. Verwit) *Koopman te Amſterdam.*

B.

Becius, (Mr. J. A.) *Lid der Staten van Zeeland, te Middelburg.*

Beekom, (T, van) *Roomsch Catholijk Pastoor te Schiedam.*

Berghe, (P. E. van den) *Wijnkoper te Middelburg.*

Berg, (Mr. O. J. W.) *te Amſterdam;* een Exempl. op ordinair papier, en een Exempl. op best papier, met proefdrukken der Pourtraiten.

Benthem, (S. van) *Boekverkooper te Middelburg;* voor 2 Exempl.

Berkhout, (Nanning) *Evangelie-Dienaar te Velzen.*

Beusekom, (J.) *voor het Leesgezelschap te Middelburg.*

Bierens, (D.) *Raad der Stad Amsterdam.*

Bilt van Kloetingen. (H. M. van den)

Boerrigter, (H.) *te Amsterdam.*

Boers, (C.) *Theologiæ &c. Professor te Leyden.*

Boesses, (A. J.) *te Middelburg.*

Bosch, (H. van den) *Stads Medicinæ Doctor te Rotterdam, en Lid der Departementale Commissie van Geneeskundig Onderzoek en Toeverzigt; residerende te Dordrecht.*

Bouwer, (J. Hutte) *te Amsterdam.*

Bowier, (Mr. M.) *Commissaris-Generaal van het Departement der Rhijnmonden.*

Blussé en Zoon, (A.) *Boekverkoopers te Dordrecht*; voor 12 Exemplaren.

Braam, (P. van) *Boekverkooper te Dordrecht*; 2 Exempl.

Brouwer, (J. W.) *Boekverkooper te Leeuwaarden.*

Bruine, (Mr. A. de) *Advokaat te Amsterdam.*

Brunings, Junior. (C.) *te Leyden.*

Bruijne, (G. de) *te Middelburg.*

Bruijn, (Mr. J. J. de) *Lid der Gedeputeerde Staten van Zeeland, te Middelburg.*

Bruijn, (J. van Troostenburg de) *V. D. M. te Wommels, onder de Classis van Bolswaard.*

Buning, (A. W.) *S. S. Theol. Stud. te Groningen.*

Burch, (M. van der) *V. D. M. te Oudshoorn.*

Buuren, (Mr. M. J. van) *Advokaat te Utrecht.*

C.

Canifius, (Mr. W.) *Oud Gecommitteerde Raad van Zeeland, te Middelburg.*

Chevallier, (P.) *V. D. M. in de Walfche Gemeente te Amfterdam.*

Cleef, (Gebroeders van) *Boekhandelaars te Amfterdam en in 's Hage*; voor 25 Exemplaren.

Citters, (Mr. A. C. van) *Lid der Gedeputeerde Staten te Middelburg.*

Cornel, (N.) *Boekverkooper te Rotterdam*; 2 Exempl.

Cóvens, (C.) *Boek- en Kaartverkooper te Amfterdam.*

Cransfen, (B. W.) *te Veendam.*

Cras, (Mr. H. C.) *J. U. D. en Profesfor te Amfterdam.*

D.

Diederiks, (J. H.) *Boekverkooper te Amfterdam*; voor 2 Exemplaren.

Doorn, (Mr. A. van) *Oud Landdrost van Zeeland, te Middelburg.*

Doorn, (Mr. H. J.) *te Middelburg.*

Doorn, (Mr. A. P.) *te Middelburg.*

Dries, (C. D. van den) *Boekverkooper te Rotterdam*; 2 Exempl.

Drijfhout, (Mr. A. G.) *te 's Hage.*

Dijk, Bz. (P. van) *te Amfterdam.*

Dusfeldorp de Superville, (J. W. van) *te Middelburg.*

E.

Egmond, (J. van) *Koopman te Rotterdam.*

Elias, (Mr. G. Faas) *te Amfterdam.*

Ellerbroek, (J.) *Boekverkooper te Groningen.*

Engelberts, (H.) *te Amsterdam.*

Engert, (D. W.) *te Amsterdam.*

Eijke, (P. van der) *te Middelburg.*

F.

Flines, (Mr. Q. de) *te Amsterdam.*

Fluck, (J. C.) *Boekverkooper te Utrecht.*

Fransen, (H.) *te Groningen.*

G.

Gavere, (Mr. P. de) *te Haarlem.*

Genootschap (Het) Doctrina et Amicitia, *te Amsterdam.*

Geuns, (J. van) *V. D. M. bij de Doopsgezinden te Amsterdam.*

'sGraeuwen, (P.) *Med. Doct. en Stads Vroedmeester te Middelburg.*

Greving, (E.) *te Amsterdam.*

Groot, (P. de) *Boekverkooper te Delft*; 2 Exempl.

Gubijn, (R. M.) *te Groningen.*

H.

Haersma van Nederhorst den Berg. (H. H. van)

Hall, (Mr. M. C. van) *Advocaat te Amsterdam.*

Happé, (H.) *te Amsterdam.*

Harderwijk, (F. J.) *te Amsterdam.*

Hemsdaal, (G. W. van) *Stads Drukker te Schiedam.*

Herdingh en Zoon, (L.) *Boekverkoopers te Leyden.*

Herwerden, (C. van) *V. D. M. te Schiedam.*

Heusde, (J. van) *te Rotterdam.*

Hilleveld, (H.) *te Amsterdam.*

Hoedt,

Hoedt, (J. van den) *te Amſterdam.*

Hoek, (J.) *te Middelburg.*

Homan, (E. J.) *S. S. Theol. Student te Groningen.*

Hooft, (Mr. D.) *Oud Ontvanger te Amſterdam.*

Hurgronje, (A. J. S.) *Theol. Doctor en V. D. M. te Middelburg.*

Husſon, (A.) *te Amſterdam.*

I.

Iddekinge, (P. G. van) *te Groningen.*

Imme, (W.) *R. C. Pastoor te Loosduinen.*

Iſaacſon, (Philip) *te Middelburg.*

J.

Jonge, (H. L. de) *V. D. M. te Kadzand in Staatsvlaanderen.*

K.

Kaldenbach, (A. L.) *Rector van het Gymnaſium te Breda.*

Kalisvaart, (H.) *te Vlaardingen.*

Kanter, (J.) *voor het Leesgezelſchap te Goes.*

Kerkhoven, (Mevrouw de Wed. P.) *te Amſterdam.*

Kistemaker, (M.) *te Amſterdam.*

Kniphuizen, (H. J.) *te Groningen.*

Koning Bz. (D.) *voor het Leesgezelſchap te Goes.*

Koning, (C. de) *te Haarlem.*

Koning, (A. de) *V. D. M. te Sliedrecht;* voor het Leesgezelſchap aldaar, onder de zinſpreuk:

Wij zoeken in deez' Broederkring,
Verlichting en verbetering.

Koole, (J.) *Boekhandelaar te Zierikzee.*

Koopman, (G.) *te Amſterdam.*

Kooij, (M.) *te Amſterdam.*

Kooij, (B.) *te Amſterdam.*

Kroeger, Klaasz. (C.) *te Oost-Zaandam.*

L.

Lambrechtſen, (Mr. N. C.) *te Middelburg.*

Lamotthe, (Mr. C. V. E.) *te Kloetingen.*

Lang, (E. de) *Med. Doct. te Middelburg.*

Leesgezelſchap, onder de Spreuk: *Wetenſchap, Nut en Vermaak, te Leyden.*

———— onder de Spreuk: *Miſcens Utile Dulci, te Leyden.*

———— *Tot Onderling Nut, in 's Gravenhage.*

———— *De Broederliefde, te Delft.*

———— *Tot bevordering van Deugd en Verlichting, te Delft.*

———— *Tot Oefening en Vermaak, te Zaandam.*

———— *Moderata Durant, te Leeuwaarden.*

———— onder de Zinſpreuk: *Ter Oefening van het Verſtand en ter Verbetering van het Hart, te Maasſluis.*

———— onder de Zinſpreuk: *Discendo Diſcimus, te Utrecht.*

———— onder de Zinſpreuk: *Oefening kweekt Kennis.*

———— *Tot Nut en Vermaak, te Zutphen.*

———— *Otium Sine Litteris Mors est, te Middelburg.*

Lees-

Leesgezelschap: *Alit lectio ingenium et reficit*, *te Middelburg.*

——————— *Tot verbetering van het Verstand en het Hart*, *te dito.*

——————— *Onderzoek vermeerdert het Verstand*, *te dito.*

——————— *Tot Nut en Vermaak*, *te dito.*

——————— *Door Lectuur wordt Wetenschap verkregen*, *te dito.*

——————— *te Aardenburg.*

Limburg Stirum, (Grave O. van) *Generaal Majoor.*

Loosjes, Pz. (A.) *Boekverkooper te Haarlem*; 3 Exempl.

Lotichius, *voor het Leesgezelschap.*

Luchtmans, (S. en J.) *Boekhandelaars te Leyden*, voor 2 Exemplaren.

Lijnden, (R. van) *in Friesland.*

M.

Maatschappij: (De) *Felix Meritis.*

Mandere, (Mr. J. E. van der) *Lid der Staten van Zeeland*, *te Middelburg.*

Maret, (P. de) *Notaris te Middelburg.*

Marken, (B. van) *voor het Leesgezelschap Mozes en Aäron*, *te Hoorn.*

Meer, (P. van der) *Boekverkooper te Rotterdam.*

Mensing, Cornz. (J.) *te 's Hage.*

Mercker, (J. D.) *te Amsterdam.*

Meijer, (J. F.) *Notaris te Amsterdam.*

Mirandole, (J. F.) *te Amsterdam.*

Mo-

Modera, (J. A.) *Regter van Instructie bij de Regtbank van Eersten Aanleg, te Middelburg.*

Molenaar, (P.) *te Oost Zaandam.*

Moens, (Mr. J. A.) *Lid der Regtbank van Eersten Aanleg, zitting houdende te Middelburg.*

Mulder, (R,) *te Groningen.*

Munster en Zoon, (H. van) *Boekdrukkers te Amsterdam.*

N.

Nauta, (Mr. F. R. van) *voormaals Burgemeester der stad Leeuwaarden; Gecommitteerde Staat ten Landdage; Oud Raad ter Admiraliteit in West-Friesland en het Noorder-Quartier, en Hoofd-Ingeland van de Schermer.*

Nijhoff, (P.) *Boekverkooper te Arnhem.*

O.

Oever, (P. H. H. ten) *voor het Leesgezelschap in 'sBosch.*

Ommeren, (E. J. van) *te Arnhem.*

Osting, (Mr. J.) *Lid van den Algomeenen Raad in het Departement van de Wester-Eems, te Assen.*

Oversluijs, (F.) *Boekverkooper te Goes.*

P.

Pabst. (Mr. R. W. J. van) *Griffier van de Staten Generaal, in 's Gravenhage.*

Palier en Zoon, (H.) *Boekverkoopers te 's Hertogenbosch;* voor 2 Exempl.

Pareau, (A. G.) *te Amsterdam.*

Paspoort, (Mr. Z.) *te Middelburg.*

Pellecom, (J. van) *V. D. M. te Schiedam.*

Persijn. (Mr. A. Q. van) *Lid van de Regtbank van Eersten Aanleg.*

Pietersen, (C.) *te Amsterdam.*

Ras,

R.

Ras, (Mr. . . .) *Advocaat te Utrecht.*

Rauwenhoff, (N. W.) *Med. Doct. te Amsterdam.*

Reitz, (Mr. J.) *Advocaat Fiscaal der Middelen te Water, te Middelburg.*

Repelaar van Spijkenesse, (P.) *te Dordrecht.*

Renier, (J.) *voor het Leesgezelschap te Veere.*

Ripping, (H.) *Med. Doct. te Middelburg.*

Ritschie, (W.) *Koopman te Middelburg.*

Rochemont, (J. H. de) *te Middelburg.*

Roeloffs, (J. W.) *Commies te Oost-Zaandam.*

Romswinckel, (M.) *te Amsterdam.*

Rottier, (A. C.) *Schout te Schore.*

Rottier, (. . .) *te Hierelinge.*

Rouffaer, Jansz. Junior, (Arnold) *te Maastricht.*

Rouffaer, Jansz. (A.) *te Amsterdam.*

Rijswijk, (G. J. van) *V. D. M. bij de Doopsgezinden, te Joure.*

S.

Sande, (J. J. van de) *Boekverkooper te Middelburg;* voor 2 Exempl.

Saportas, (D.) *te Amsterdam.*

Schlosser, (F. W.) *voor het Leesgezelschap: Leeslust kweekt Wetenschappen, te Amsterdam.*

Schoorn, (C. G.) *te Schiedam.*

Schorer, (Mr. J. H.) *Gouverneur van de Provincie Zeeland, te Middelburg.*

Schorer, (D. J.) *te Middelburg.*

Scho-

Schorer, (Mr. J. H.) *te Middelburg.*

Schilling, (J.) *Directeur der Stads Werken te Amſterdam.*

Schut, (J. J.) *te Amſterdam.*

Seijdell, (G.) *te Amſterdam.*

Slabber, (M.) *Oud Præſident van de Regtbank en Raad; Lid van de Keizerlijke Academie; van de Keurvorſtelijke Saxiſche, Hollandſche en Zeeuwſche Maatſchappijen der Wetenſchappen, enz. te Goes.*

Snoek, (C. van der) *Chirurgijn in het dorp Kettel.*

Sobbe, (P.) *te Amſterdam.*

Somon, (J.) *te Middelburg.*

Steijns, geb. Vosmaer. (De Wed.) *in 's Gravenhage.*

Surie, (C.) *Koopman te Amſterdam.*

Surie, (J. W.) *Koopman te London.*

Superville, (van Dusſeldorp de) *Lid der Staten van Zeeland, te Middelburg.*

Superville, (D. J. de) *te Middelburg.*

T.

Tak, (A. M.) *te Middelburg.*

Telting, (C. A.) *te Amſterdam.*

Temminck, (H.) *te Amſterdam.*

Tenckinck, (J. W. C.) *V. D. M. te Oost-Zaandam.*

Tenema, (P. H. van) *Notaris te 's Hertogenbosch.*

Terveen, (J. van) *Boekhandelaar te Utrecht;* voor 6 Exemplaren.

Thieme, (H. C. A.) *Boekverkooper te Zutphen;* 3 Exempl.

Thierry en C. Menſing en Zoon. (Erve J.) 2 Exempl.

Uges,

U.

Uges, (Uger) *Procureur bij de Regtbank te Winschoten.*

Uije, (C. van) *te Middelburg.*

V.

Valkenburg, (D.) *V. D. M, te Wervershoof.*

Verhoeven, (C.) *Chirurgijn te Nisſen.*

Verlouw, (J. C.) *V. D. M. te Wolphaartsdijk.*

Verweij, (B.) *V. D. M. te 's Hage.*

Vliet, (W. van) *Boekhandelaar te Amſterdam*; 2 Exempl.

Vliet, Pz. (C. van der) *te Amſterdam.*

Vermande, (J.) *Boekverkooper te Hoorn*; voor 6 Exempl.

Verdooren, (G.) *Admiraal en Commandant van 's Lands Zeemagt*; voor 2 Exempl.

Versfelt, (S. J.) *voor het Leesgezelſchap in 's Bosch.*

Visvliet, (M. P. M. van) *Secretaris der Stad Middelburg.*

Vollenhoven, (Mr. H.) *te Amſterdam.*

Voorst, (D. C. van) *V. D. M. voor het Leesgezelſchap te Amſterdam.*

Voort, (G. A. van der) *te Amſterdam.*

Vos, (W. de) *Rustend V. D. M. bij de Doopsgezinden te Amſterdam.*

W.

Waal, (G. de) *te Amſterdam.*

Waardenbroek, (H.) *te 's Bosch.*

Wansleven, (W. C.) *voor het Leesgezelſchap: Nut en Vermaak, te Zutphen.*

Warnars en Zoon, (de Wed. G.) *Boekverkoopers te Amſterdam.*

Wauthier, (G. T.) *Kapitein der Dragonders.*

Wertz, (C.) *te Amſterdam.*

Wermerskerken, (D. R. van) *Boekhandelaar te Thiel;* voor 4 Exempl.

Weſſem, Jz. (H. van)

Wind, (B. Dobbelaar de) *Med. Doct. te Middelburg.*

Winter, (Mejuffrouw L. J. van) *te Amſterdam.*

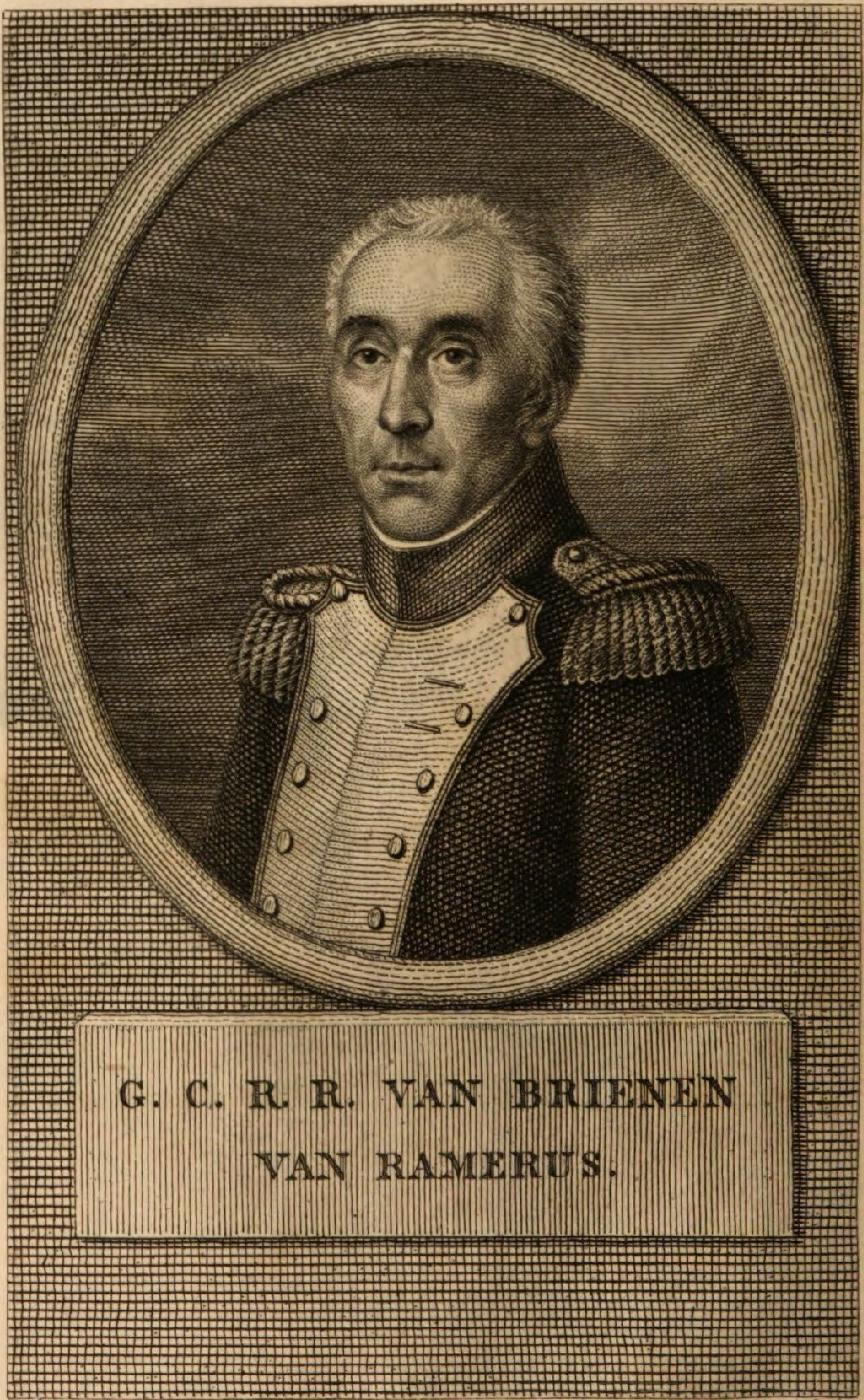
Wiſelius, (Mr. S. Iz.) *Direkteur Generaal van de Policie, te Amſterdam.*

Wijs, (Mr. Johan de) *voor het Leesgezelſchap.*

Z.

Zeehuizen, (J. L.) *Boekhandelaar te Zwol.*

Zweerts, (C. J.) *Conrector te Haarlem.*

H. W. Caspari, ad vir. del. *J. C. Marcus, sculp.*

AANHANGZEL
OP DE
GESCHIEDENIS
DER
STAATS-OMWENTELING
IN
NEDERLAND.

Offschoon wij reeds bij den aanvang van dit ons werk, waaraan wij hiermede de laatste hand leggen, openlijk hebben verklaard geenerhande aanspraak te maken op den hogen lof, dien voorname meesters in het vak der Geschiedkunde, onder onze landgenooten, zoo wel als bij andere volken, zich met volle regt verworven hebben, en wij ook reeds meer dan eens in 't openbaar blijken hebben gegeven van niet blind te zijn voor de gebreken en misslagen, waarvoor wij, ondanks alle aangewende moeite, ons niet hebben kunnen hoeden, meenen wij nogthans regt te hebben om te mogen verwachten, dat bescheidene lezers in de beoordeeling van ons werk niet zullen over het hoofd

zien, dat wij het eerst van allen de moeilijke taak hebben opgevat, om de merkwaardige geschiedenis der jongste Staats-Omwenteling in Nederland, in derzelver oorsprong, aanvang, verderen loop en eindelijke voltooijing, omstandig te beschrijven, en dat wij, om zoo te spreken, eenen bajert van toen nog verwarde gebeurtenissen hebben moeten ontwikkelen om een spoor te banen, waarop het naderhand, bij menigvuldige nieuwe ophelderingen, niet moeilijk kon vallen, het gebrekkige te verbeteren, het ontbrekende aantevullen, en van de, nu voorhanden zijnde, bouwstoffen, op verschillende wijzen, naar welgevallen gebruik te maken. In dit opzigt hebben wij dus gemeend eenige aanspraak op de erkentenis onzer landgenooten te hebben; en de billijkheid vordert van ons te bekennen, dat veelvuldige blijken van goedkeuring onze verwachting in dezen niet hebben te leur gesteld. Waren niet, bij het klimmen der jaren, onze bezigheden te veelvuldig, wij zouden grooten lust hebben om, voorzien van hulpmiddelen, die ons in den beginne niet mogten gebeuren, en thans duidelijker inzicht hebbende in vele gebeurde zaken, het geheele werk van nieuws te bearbeiden, in hope van op die wijze aan hetzelve eene meerdere volledigheid van inhoud, en meerdere bescha-

ving van vorm te geven. Thans kunnen wij niets meer, dan, zoo als wij beloofd hadden, bij wijze van Aanhangzel, eenige verbeteringen hier en daar aan hetzelve aantebrengen; ten welken einde wij best geoordeeld hebben die plaatſen, van welke wij iets naders te berigten, of eenige min naauwkeurige opgave te verbeteren hadden, in eene Alphabetiſche order op elkander te laten volgen. Een daarachter gevoegde Bladwijzer op het gehele werk zal, gelijk wij hopen, onze Lezers in ſtaat ſtellen om gemakkelijk elke gebeurtenis, die zij wenschten na te zien, op hare plaats te vinden.

AMSTERDAM.

[D. I. bl. 58 en Aanteek.]

Alleen onze afkeer van, buiten noodzakelijkheid, door het plaatſen van oorſpronkelijke ſtukken, die reeds in druk uitgegeven, en dus elders te lezen waren, de kosten van dit werk voor de koopers van hetzelve te verzwaren, is oorzaak geweest, dat wij, bij het verhaal van Koning LODEWIJKS vertrek uit dit Land, onze Lezers verwezen hebben naar eene Verzameling van *Merkwaardige en echte berigten*, bij MAASKAMP te Amſterdam uitgegeven,

 waar-

waarin de kennisgeving met de redenen van dat vertrek aan het Wetgevend Ligchaam vertaald gevonden werd. Doch het oordeel van verscheidene onzer Lezeren zelve, die dit inderdaad zeer merkwaardige ſtuk als eene onmisbare bijlage tot ons werk beſchouwden, heeft thans de bedenking, waarom wij hetzelve hadden achtergehouden, geheel weggenomen, en datgene zelfs tot pligt gemaakt, waartoe wij in 't eerst geene vrijheid vonden. Wij laten hetzelve dus, volgens een afſchrift, naar het oorſpronkelijke verbeterd, in de eigene taal, waarin het geſchreven is, hier volgen.

„LE ROI AU CORPS LEGISLATIF.

„Messieurs!

„Je charge les Ministres réunis en conseil „de présenter a votre assemblée la résolution, „à laquelle je me suis vu forcé par l'occupa„tion militaire de ma capitale. — Les braves „soldats de la France n'ont point d'autres en„nemis, que ceux de la cause commune de la „Hollande et de moi: ils ont du et doivent „être reçus avec tous les égards et les pré„venances possibles. Mais il n'est pas moins „vrai, que dans la situation actuelle de la Hol„lande, quand une année entiere une foule de

„dou-

„ douaniers et l'armée nationale même mise hors
„ du pouvoir du Gouvernement, quand tout,
„ pour ainsi dire, à l'exception de la capitale,
„ se trouve sous les ordres d'un officier étran-
„ ger, j'ai du déclarer au Marechal Duc de
„ Reggio et au Chargé d'affaires de l'Empereur,
„ que si on occupait la capitale et son arron-
„ dissement, je considérerais cette opération
„ comme une violation manifeste du droit des
„ Gens, et des droits les plus sacrés parmi les
„ hommes. — C'est ce qui m'a porté à refuser
„ l'entrée de Muiden, Naarden et de Diemen
„ aux Douaniers; j'étois en droit de le faire,
„ puis que le traité n'autorise la présence des
„ douaniers que sur les bords de la mer, et
„ à l'embouchure des rivieres.

„ Le 16 de ce mois je reçus, par le Chargé
„ d'affaires de sa Majesté l'Empereur, l'assurance
„ que son intention n'était point d'occuper Am-
„ sterdam (vous en trouverez la copie si jointe)
„ et cela me faisait espérer, que l'on revien-
„ drait à suivre strictement, et à ne point de-
„ passer un traité, dont les conditions ont été
„ imposées par S. M. l'Empereur même. —
„ Malheureusement l'erreur n'a pas été longue,
„ et j'ai reçu la communication, que vingt mil-
„ les hommes de Troupes Françaises se réunis-
„ saient à Utrecht et environs. J'ai consenté,

„ malgré la penurie extrême et l'embarras de „ nos finances, à leur fournir les vivres et autres „ choses nécessaires, quoique le traité porte, „ qu'il n'y aura précisement que six milles hom- „ mes au depend de la Hollande; mais je craig- „ nais, que ce ressemblement n'annonçat d'au- „ tres intentions défavorables à nôtre gouverne- „ ment, et je n'ai point tardé de recevoir avant „ hier 29 Juin l'information officielle, que S. M. „ l'Empereur insistait sur l'occupation d'Amster- „ dam, et l'établissement du Quartier Général „ Français dans cette capitale. Dans cette po- „ sition vous ne devez pas douter, Messieurs! „ que je ne me fusse resigné à souffrir pour „ mon peuple de nouvelles humiliations, si j'a- „ vois pu concevoir l'espérance de pouvoir sup- „ porter un tel état de choses, et surtout de „ prévenir de nouveaux malheurs: mais je ne „ puis me faire illusion plus longtems. — J'ai „ souscrit un traité dicté par la France, dans „ la conviction, que les parties les plus desa- „ gréables pour la nation et pour moi ne se- „ raient par suivies, et que satisfait de l'abro- „ gation de moi même pour ainsi dire, qui „ résulte de ce traité, tout serait applané dé- „ sormais, entre la France et la Hollande. — „ Ce traité offre à la vérité un grand nombre „ de prétextes à de nouveaux griefs, et de nou-

„ vel-

„velles accusations — mais peut-on jamais man-
„quer de prétextes? – J'ai donc du me confier
„dans les explications et communications que
„l'on m'a fait lors de ce traité, et dans les
„déclarations formelles et précises, que je n'ai
„pu manquer de faire; telles *que les troupes*
„*Français ne resteraient que sur les côtes*, que
„les Douaniers ne se mêleraient que des affai-
„res relatives au Blocus, que les domaines
„des créanciers de l'etat et ceux de la cou-
„ronne seraient respectés; que les dettes des
„Pays cedés viendraient à la charge de la
„France, enfin que dans le nombre de troupes
„à fournir on defalguerait celles qui sont en ce
„moment en Espagne à la disposition de la
„France, de même que pour l'arméinent Mari-
„time on donnerait le tems nécessaire. Je me
„suis même toujours flatté que le traité serait
„adouci. — Je me suis trompé; et si le dé-
„vouement absolu, que j'ai montré par ma
„déférence au premier Avril dernier, n'a servi
„qu'a trainer ou à prolonger l'existence du pays
„durant trois mois, j'ai la satisfaction cruelle
„et douloureuse, mais c'est la seule que je
„puisse avoir, que j'ai rempli ma tache jusqu'au
„bout, que j'ai, s'il m'est permi de m'exprimer
„ainsi, sacrifié à l'existence et à ce que je
„croyais le bien être du Pays, plus qu'il m'est

„permi de le faire — mais après la soumission, „et les résignations du 1er Avril je serais trop „blamable, si je pouvois rester avec le titre „de Roi, n'étant plus qu'un instrument, ne „commandant plus non seulement dans le Pays, „mais même dans ma capitale, peutêtre bientôt „pas même mon dans palais. —

„Je serais cependant temoin de tout ce qui „se fera, sans pouvoir rien pour mon Peuple, „responsable de tous les événements sans pou- „voir les prévenir ni en influencer. Je serais „en bute aux plaintes des deux cotés, et cause „peut-être de grands malheurs. — Je trahirais „ma conscience, mon peuple et mes devoirs „en le faisant. Il y a longtems que je pré- „vois l'extrémité ou je suis reduit, mais je „n'aurais pu l'éviter qu'en sacrifiant les plus „sacrés de mes obligations, qu'en cessant de „prendre les intérêts et d'attacher mon sort à „celui de ce pays. — Je ne pouvais le faire.

„Maintenant que la Hollande est reduite à „cet état, je n'ai, comme Roi d'Hollande, qu'un „parti, et c'est celui d'abdiquer en faveur de „mes enfans — tout autre parti aurait encore „augmenté les malheurs de mon regne. — J'au- „rais rempli avec affection le sensible devoir, „et j'aurais vu peut-être les paisibles habitants „trop souvent victimes des querelles des gou-

„ver-

„ vernements, perdues tout à fait: comment
„ l'idée d'une résistence quelconque pourrait elle
„ me venir? — mes Enfants nés Français, comme
„ moi, auraient vu pour une cause juste (mais
„ qu'on aurait pu croire seulement la mienne)
„ couler le sang de leurs compatriotes. Je n'a-
„ vais donc qu'un parti à prendre; — mon
„ Frère, si fortement aigri contre moi, ne l'est
„ point contre mes enfans, et sans doute il ne
„ voudra point détruire ce qu'il a fait et leur
„ ôter leur heritage, puisqu'il n'ait jamais de
„ sujet de plainte contre un enfant, qui de lon-
„ gtems encore ne regnera pas par lui même.

„ La mere, a qui la régence apartient par la
„ Constitution, fera tout ce qui sera agréable
„ à l'Empereur mon frere, et y réussira mieux
„ que moi, qui a eu le malheur de ne pou-
„ voir jamais y réussir. Ainsi à la paix maritime,
„ et avant peut-être, l'Empereur connaissant l'état
„ des choses dans ce pays, l'estime que méri-
„ tent ses habitants, combien leur bienêtre est
„ d'accord avec l'intérêt bien entendu de son
„ Empire, fera pour ce pays tout ce qu'il a
„ droit d'attendre de ses nombreux sacrifices à
„ la France, de sa loyauté, et de l'intérêt,
„ qu'il ne peut manquer d'inspirer à ceux qui
„ le jugent sans prévention. Et que sait-on?
„ peut-être suis je seul un obstacle a la ré-

 „ con-

„ conciliation de ce pays avec la France, et si „ cela était, je pourrais trouver quelque espèce „ de consolation à trainer une reste de vie er- „ rante et languissante loin des premiers objets „ de toute mon affection, le bon peuple, et mes „ fils. Voila une grande partie de mes motifs — „ il m'est d'autres aussi impérieux, que je dois „ taire et que l'on devinera. l'Empereur mon „ frère doit sentir, que je ne puis faire autre- „ ment: quoique fortement prévenu contre „ moi, il est grand; il doit être juste, étant „ calme. — Quand à vous, Messieurs, je se- „ rais bien plus malheureux, s'il est possible, „ si je pouvais penser, que vous ne rendiez pas „ justice à mes intentions. Puisse la fin de ma „ carrière prouver à la nation, que je vous „ n'ai jamais trompé, que je n'ai eu qu'un but, „ celui de l'intérêt du Pays; et que les fau- „ tes, que je puis avoir commises, tiennent „ uniquement à mon zèle, qui me faisoit dé- „ sirer, non le *mieux*, mais le *meilleur* à la „ difficulté des circonstances.

„ Je ne m'étais jamais préparé à gouverner „ un peuple si intéressant et aussi difficile que „ le vôtre. — Veuillez être, Messieurs, mon „ Avocat envers la nation, et prendre quel- „ que confiance et quelque attachement pour le „ Prince Royal, qui le mérite, si j'en juge par

„ son

„ son heureux naturel. — La Reine a les mê-
„ mes intérêts que moi. — Je ne dois pas ter-
„ miner, Messieurs! sans vous recommander avec
„ les plus vives instances, au nom de l'intérêt et
„ de l'existence de tant de familles et tant d'in-
„ dividus, dont la vie et le bonheur seraient
„ infailliblement compromis, de recevoir et trai-
„ ter tous les Français avec les égards, l'accueil
„ et l'amitié, dus aux braves de la premiere na-
„ tion du monde, à vos amis et alliés, dont l'o-
„ béissance est le premier devoir, mais qui ne
„ peuvent qu'aimer et estimer d'avantage, à mesure
„ qu'ils connaissent une nation brave, industri-
„ euse et digne d'estime sous tous les aspects. —

„ Quelque part que je termine ma vie, le
„ nom de Hollande et mes veux les plus vifs
„ pour son bonheur, seront mes dernieres pa-
„ roles et occuperont ma derniere pensée.

„ (Signé)

„ LOUIS NAPOLEON."

Harlem, 1 *Juillet* 1810.

„ Note, donnée par le Chargé
„ d'Affaires de France à Mon-
„ sieur CAMBIER, Ministre de
„ la Guerre.

„ Monsieur!

„ Vous désirez que je vous transmette d'offi-
„ ce, ce que j'ai eu l'honneur de vous commu-

„ ni-

„ niquer hier de vive voix. J'ai donc l'honneur
„ de répéter a votre Excellence, que sur les
„ bruits, qui sont parvenus a S. M. l'Empereur
„ et Roi. qu'on lui attribuoit le dessein de met-
„ tre guarnison a Amsterdam, Sa Majesté m'a
„ chargé de desavouer ce dessein, et de dé-
„ clarer, qu'elle ne songe point à occuper cette
„ capitale, mais qu'elle me préscrit en même
„ tems de déclarer, qui si l'on faisait en Hol-
„ lande les moindres préparatifs guerriers, ces
„ préparatifs ne pourraient être considerés que
„ comme une insulte faite contre la France; que
„ j'ai pour ce cas l'ordre éventuel de demander
„ mes passeports et de quitter la Hollande; enfin
„ que toute attitude hostile et attentat à la dig-
„ nité de la France, sera considerée par sa
„ Majesté comme une déclaration de guerre.

„ Sa Majesté Impériale et Royale m'ordonne
„ encore d'insister avec force sur la réparation
„ de l'outrage faite a son Ambassadeur, et de
„ déclarer, qu'une satisfaction incomplette ne
„ peut lui suffire, qu'elle l'exige entiere, et que
„ sans cela le Roi de Hollande doit renoncer pour
„ toujours à sa protection et à son amitié.

„ Je prie votre Excellence, de recevoir l'as-
„ surance de ma haute considération.

„ (Signé)

„ SERRURIER."

Amsterdam, 16 *Juin* 1810.

Bl. 107 en 108. *En bragten zoo wel het geld, als de gevangen genomen perſonen naar Groningen over.*

Uit het verhaal van ROELOF SCHENKEL zelven, het hoofd dier dappere gasten, (zie Vaderl. Letteroef. van Januarij 1817) in welk verhaal die gebeurtenis eenigzins uitvoeriger beſchreven wordt, moet men opmaken, dat het buit gemaakte geld aan den Rusſiſchen Bevelhebber Baron ROSEN ter hand geſteld, doch door dezen niet aan het Land is teruggegeven. Deze man beklaagt zich, en, zoo als het ſchijnt, niet zonder reden, dat hij, die geene beloning begeerd had, en van de duizend gulden, hem door gezegden Bevelhebber vereerd, de helft met zijne makkers, die ieder vijfhonderd gulden ontvangen hadden, edelmoedig heeft gedeeld, naderhand bij herhaling vergeefs aanzoek gedaan heeft om in eenigen dienst van het Land te mogen gebruikt worden. Eertijds ſchipper geweest zijnde, was hij, toen hij die ſtoute daad verrigtte, herbergier te Groningen, en, bij de mededeeling van dit berigt, met vijf moederloze kinderen, buiten eenig vast beſtaan.

Bl. 121. *De eerste woede* enz. Terſtond bij den aanvang der gewelddadigheden viel de aandacht der onſtuimige menigte op de Telegraphe, geplaatst op de Weesper poort, door welker

ver-

vernieling de oogenblikkelijke kennishouding met Utrecht werd afgefneden.

Bl. 127. *en het fpinhuis.* Het fpinhuis is niet van buiten overweldigd geworden, maar de gevangenen van binnen kwamen in opftand, 't welk door tijdige voorzorg van den Heer VAN DER KRUISSEN, die zulks in 't voorbijgaan had vernomen, en door de redenen van den Heer PROVÓ KLUIT, Procureur Crimineel, geftuit werd. Laatstgemelde Heer heeft insgelijks, niet zonder groote moeite, de gevangenen in het Rasphuis in bedwang gehouden. Een aanval op de Lombard werd afgekeerd door den Kapitein DE WOLFF en zijne onderhorige manfchap van de Nationale Garde; bij welke gelegenheid die dappere Officier eene zware wonde aan 't hoofd ontving, waaraan hij weken lang bedlegerig is geweest.

Bl. 129. *De Maire was te Parijs* enz. Ter nadere opheldering van het hier geftelde in ons Gefchiedverhaal, hadden wij reeds voorlopig een echt verhaal van het gebeurde, 't welk ons van goederhand was medegedeeld, in den Algemeenen Kunst- en Letterbode van den 11den April 1815 doen plaatfen, doch wij meenden aan het oogmerk van dit Aanhangzel op ons werk niet naar behoren te zullen voldaan hebben, zoo wij daaraan ook niet hier eene plaats

ga-

gaven. Ziet hier dus woordelijk het gezegde Verhaal.

Den veertienden van Wijnmaand des jaars achttienhonderd en dertien werd de Raad der ſtad Amſterdam bijeengeroepen, ingevolge een Beſluit van den Prefect, van den elfden dier zelfde maand, „ ten einde (gelijk bij dat Be- „ ſluit gezegd werd) te raadplegen over de „ meest gepaste wijze, om aan de Keizerin „ Regentes te kennen te geven, dat de goede „ ſtad Amſterdam gereed was, en altoos gereed „ zijn zoude, om alle die opofferingen te doen, „ die de Souverein noodzakelijk zal achten om „ de eer en den roem der Natie te handhaven, „ en ten einde uit deszelfs midden te noemen „ de Leden van de Deputatie, gelast om de „ uitdrukkingen van die gevoelens aan den voet „ van den Troon overtebrengen."

Dit Beſluit was vergezeld van eenen Brief van den volgenden inhoud:

„ Heer Maire!

„ Ik heb de eer u mijn beſluit van dezen „ dag toetezenden, hetwelk u magtigt om on- „ middelijk den Municipalen Raad van Amſter- „ dam bijeenteroepen.

„ De

„ De reden, die mij bewogen heeft, om de-
„ ze bijeenroeping te autoriſeren, is het *Sena-*
„ *tus Conſulte*, den zevenden van deze maand
„ aan de bekrachtiging van den Senaat aange-
„ boden door hare Majesteit de Keizerin Re-
„ gentes.”

„ Offchoon het Departement van de Zuider-
„ zee uitgezonderd is van het getal der genen,
„ die bijdragen moeten tot de ligting van de
„ magt, waarvan de ontwikkeling noodzakelijk
„ geoordeeld is, is dit geene reden, waarom
„ de goede ſtad Amſterdam zich niet haasten
„ zoude, om, naar het voorbeeld van de andere
„ ſteden van het Rijk, op de ſtem van haren
„ Souverein te antwoorden, telken reize, dat
„ hij zich tot de Franſchen wendt.

„ Onze vijanden moeten wel overtuigd zijn,
„ dat geenerhande opoffering zal geſpaard wor-
„ den om eenen roemvollen vrede te verove-
„ ren, en dat uit alle oorden van het uitge-
„ ſtrekte Rijk wederom een eenige kreet gere-
„ zen is: *Vereeniging rondom den troon; leve*
„ NAPOLEON *de Groote!*

„ Overtuigd, dat deze gevoelens de zucht
„ van uwe ſtadgenooten uitdrukken, en dat zij
„ geprent zijn in het hart van alle de Leden
„ van den Municipalen Raad, dien gij gaat
„ voorzitten, zal het u ligt vallen, Heer Maire!

„ om

„ om aan deze achtingwaardige Vergadering te
„ doen gevoelen al den invloed, dien de op-
„ wellende (*spontanée*) uitdrukking van eene
„ onbegrensde verknochtheid op het volksge-
„ voelen hebben moet, en van hoe veel gewigt
„ het zij, de verzekering daarvan te hernieuwen
„ aan onzen Doorluchtigen Keizer.

„ Ongetwijfeld zal eene Deputatie gelast
„ worden, om deze gevoelens te doen aanne-
„ men, en de uitdrukking daarvan te brengen
„ aan den voet van den Troon: de Raad zal
„ er derhalve de Leden van moeten benoemen,
„ die gekozen zullen worden uit deszelfs mid-
„ den, en onder uwe Adjuncten.

„ Ik twijfel niet, of bij eene zoo plegtige
„ gelegenheid zal de Deputatie van de derde
„ ſtad des Rijks door haren eersten Magiſtraat
„ gepreſideerd worden, en gij zult met vreug-
„ de eene zoo eervolle zending aannemen.

„ Ik verzoek u, Heer Maire, bij het openen
„ der zitting, dezen aan de Vergadering te wil-
„ len voorlezen, van welken gij mij de ont-
„ vangst wel zult willen melden."

„ Ik heb de eer te zijn met zeer bijzondere
„ achting „ Heer Maire!

„ Uw zeer ootmoedige en zeer
„ gehoorzame Dienaar

(Geteekend) „ DE CELLES."

Vergeefs zoude men beproeven de gemoedsgefteldheid te befchrijven, in welke de geheele Vergadering verzonk, op het hooren van dezen eisch. Wie was er tegenwoordig, die niet reeds eenen zoon, eenen broeder, of ten minfte eenen naasten bloedverwant ter flagting had zien gaan.

Men behoefde niemands gedachte te vragen: de genegenheid tot weerftand was eenftemmig; maar Neêrland was toen ter tijd nog geheel onder den dwang. Het was duizendwerf meer onder den dwang dan Frankrijk zelf, vermids niet hier, gelijk in Frankrijk, een eenig man een magtig volk overmeesterde, maar dit zelfde volk, veertien maal talrijker dan het onze, door den alles dwingenden man aangevoerd, onze overheerfcher was.

Het getal der tegenwoordig zijnde Leden van den Raad was minder, dan volgens de Wet vereischt werd, om te mogen raadplegen. Deze omftandigheid werd met vreugde omhelsd, om zich van het nemen van eenig befluit te verfchoonen. Dan de Prefect, hiervan verwittigd, fchreef aan den Maire eenen brief, bij welken hij denzelven magtigde, om ook met een onvolledig getal Raden een befluit te nemen.

De Maire bragt dezen brief den zestienden

Oc-

October in den Raad, toen wederom in geringen getale vergaderd, en liet aan denzelven over, om te beslisfen, of hij zich tot raadplegen konde bevoegd achten.

Klaarblijkelijk was de Prefect niet bevoegd om dispenfatie te verleenen van de nakoming van een ftellig artikel van de Conftitutie. Nogthans waren er verfcheidene redenen, welke het wenfchelijk maakten, dat de Raad deze zaak mogt in handen houden. Derhalve verklaarde men zich bevoegd, en men benoemde eene Commisfie. Dit echter nog maar bij meerderheid.

De bedoelde redenen waren van dien aard, dat dezelve niet konden in de Notulen opgefchreven worden. Zij waren de volgende:

Indien de Raad eener aanzienlijke ftad te vroegtijdig aanftoot had gegeven, zoude zulks niets dan eene vermeerdering van onheilen over het geheele land berokkend hebben.

Men had te vrezen, dat de Prefect, bij eene verdere weigering van den Raad, andere wegen zoude gevonden hebben om de ftad te doen vertegenwoordigen. In welken gevalle een Adres naar den zin van het Gouvernement zoude verfchenen zijn. Hiertegen moest men het hecht in handen houden.

Men had reeds ondervonden, dat in de

Nieuwsbladen aan enkele perfonen, zoo wel als aan gehele Vergaderingen gevoelens en daden toegefchreven werden, welke geheel niet de hunne waren, en welke, eens vermeld geweest zijnde, te vergeefs zouden ontkend zijn geworden, indien men niet inderdaad het tegendeel had kunnen bewijzen. De Raad wilde, zoo veel als mogelijk was, zeemanfchap gebruiken, doch wilde volftrekt niet het goed en bloed der ingezetenen aanbieden. Daarvan moest een ontegenzeggelijk bewijs beftaan. En dit is verkregen door het daarftellen van het Adres.

Ook was het zenden eener Deputatie naar Parijs eene gelegenheid, die, naar het gevoelen van eenigen, niet geheel moest worden verzuimd, om klagten te kunnen inbrengen tegen de zoo veelvuldige willekeurige en hatelijke gedragingen van den Prefect.

Hoe zeer men nu voorzichtig moest zijn, om niet te onpas geheel de gevoelens van den Raad te doen blijken, werd nogthans de Deputatie benoemd onder bewoordingen, welke, vergeleken bij den ftijl, die destijds zoo dreigend voorgefchreven werd, en die vrij algemeen werd ingewilligd, zeer verre was van vleiende te zijn. Ook werd aan de Deputatie volftrekt geen last tot aanbiedingen gegeven.

Het

Het Raadsbesluit zegt: (*)

„ Overwegende, (zonder te treden in de
„ Motiven, uitgedrukt in den brief van Mijn
„ Heer den Prefect van den elfden dezer maand,
„ welke de Raad acht boven deszelfs compe-
„ tentie) dat er aan gelegen ligt, in de om-
„ standigheden van het oogenblik, dat de Sou-
„ verein op nieuw verzekerd worde van de ge-
„ voelens van eerbied en onderwerping van zij-
„ ne getrouwe onderdanen dezer goede stad,
„ en dat eene Deputatie, door deze Vergade-
„ ring daartoe benoemd, ten einde aan den voet
„ des Troons de uitdrukkingen dezer gevoelens
„ te brengen, dit oogmerk het waardigste zal
„ vervullen: Benoemt Mijn Heer den Maire,
„ en de Heeren RENDORP en WARIN, Mu-
„ nicipale Raden, ten einde zich bij hare Ma-
„ jesteit de Keizerin Regentes te begeven, en
„ aan den voet des Troons de uitdrukkingen
„ van de gezegde gevoelens te brengen, na
„ daartoe behoorlijk te zullen zijn geautori-
„ seerd."

Thans

(*) Omtrent de Raadsbesluiten dient aangemerkt te worden, dat eene door den Maire geauthentiseerde kopij van dezelve, terstond na het houden van elke Raadsvergadering, aan den Prefect gezonden moest worden.

Thans was het de zaak der Commisſie, om voor het opſtellen van het Adres te zorgen. Huiverigheid tegens dit netelige werk wederhield de pen: doch de Prefect drong bij herhaling aan op voortgang. Hij zocht, onder voorwendzel van den dag te bepalen, op welke de Commisſie vertrekken zoude, met dezelve in conferentie te geraken, waarſchijnlijk in hoop van invloed op den inhoud van het Adres te zullen verkrijgen.

Dan de vereeniging der Commisſie bij den Prefect werd, ook onder voorwendzelen, vermijd, en daarentegen op den 27ſten October onvoorziens het volgende Adres in den Raad voorgedragen, met dat gelukkig gevolg, dat hetzelve terſtond door alle de tegenwoordig zijnde Leden werd goedgekeurd, mids dat een ieder Kopij van hetzelve nemen mogt:

ADRES VAN DEN MUNICIPALEN RAAD DER STAD AMSTERDAM aan DE KEIZERIN VAN FRANKRIJK, volgens Raadsbeſluit van den 27 October 1813.

„ Mevrouw!"

„ De Keizer, Uw Doorluchtige Gemaal, „ kent den eerbied en de onderwerping van „ des-

„ deszelfs getrouwe onderdanen van de goede „ ſtad Amſterdam. Zijne Majesteit heeft er „ zoo vele wezenlijke blijken van, dat wij „ niets zouden kunnen bijvoegen bij de over- „ tuiging, welke dezelve er van hebben moet. „ Evenwel nemen wij de gelegenheid waar, „ die ons verleend is, van onze hulde aan Uwe „ Majesteit aantebieden, om de hernieuwde ver- „ zekeringen van deze gevoelens aan den voet „ des Troons te brengen.

„ De Keizer heeft geene onderdanen, op „ welke de last des oorlogs zwaarder weegt, „ dan die genen, die Zeehandel-ſteden bewo- „ nen. Wij zuchten onder dien last, die dreigt „ ons te verpletten, vroeger dan men het ver- „ moedt, doch wij dragen denzelven met on- „ derwerping.

„ Wij kunnen niet ontveinzen, Mevrouw! „ dat de hoop op eene betere toekomst ons „ ſtaande houdt. De Keizer heeft dikwijls ver- „ klaard, dat de Vrede het doel was zijner „ werkzaamheden. Het is van Hem, dat wij „ denzelven verwachten. Wij bewonderen de „ groote daden van den Held dezer Eeuw; hoe „ zeer zullen wij Hem niet zegenen, wanneer „ hij, op zijne laurieren uitrustende, zijn hoofd „ met olijftakken bekranſen zal, en de hoogſte „ tijtels tot zijnen roem zal vinden in het be-

Nieuwsbladen aan enkele perfonen, zoo wel als aan gehele Vergaderingen gevoelens en daden toegefchreven werden, welke geheel niet de hunne waren, en welke, eens vermeld geweest zijnde, te vergeefs zouden ontkend zijn geworden, indien men niet inderdaad het tegendeel had kunnen bewijzen. De Raad wilde, zoo veel als mogelijk was, zeemanfchap gebruiken, doch wilde volftrekt niet het goed en bloed der ingezetenen aanbieden. Daarvan moest een ontegenzeggelijk bewijs beftaan. En *dit is* verkregen door het daarftellen van het Adres.

Ook was het zenden eener Deputatie naar Parijs eene gelegenheid, die, naar het gevoelen van eenigen, niet geheel moest worden verzuimd, om klagten te kunnen inbrengen tegen de zoo veelvuldige willekeurige en hatelijke gedragingen van den Prefect.

Hoe zeer men nu voorzichtig moest zijn, om niet te onpas geheel de gevoelens van den Raad te doen blijken, werd nogthans de Deputatie benoemd onder bewoordingen, welke, vergeleken bij den ftijl, die destijds zoo dreigend voorgefchreven werd, en die vrij algemeen werd ingewilligd, zeer verre was van vleiende te zijn. Ook werd aan de Deputatie volftrekt geen last tot aanbiedingen gegeven.

Het

Het Raadsbesluit zegt: (*)

„ Overwegende, (zonder te treden in de
„ Motiven, uitgedrukt in den brief van Mijn
„ Heer den Prefect van den elfden dezer maand,
„ welke de Raad acht boven deszelfs compe-
„ tentie) dat er aan gelegen ligt, in de om-
„ standigheden van het oogenblik, dat de Sou-
„ verein op nieuw verzekerd worde van de ge-
„ voelens van eerbied en onderwerping van zij-
„ ne getrouwe onderdanen dezer goede stad,
„ en dat eene Deputatie, door deze Vergade-
„ ring daartoe benoemd, ten einde aan den voet
„ des Troons de uitdrukkingen dezer gevoelens
„ te brengen, dit oogmerk het waardigste zal
„ vervullen: Benoemt Mijn Heer den Maire,
„ en de Heeren RENDORP en WARIN, Mu-
„ nicipale Raden, ten einde zich bij hare Ma-
„ jesteit de Keizerin Regentes te begeven, en
„ aan den voet des Troons de uitdrukkingen
„ van de gezegde gevoelens te brengen, na
„ daartoe behoorlijk te zullen zijn geautori-
„ seerd."

Thans

(*) Omtrent de Raadsbesluiten dient aangemerkt te worden, dat eene door den Maire geauthentiseerde kopij van dezelve, terstond na het houden van elke Raadsvergadering, aan den Prefect gezonden moest worden.

Thans was het de zaak der Commisſie, om voor het opſtellen van het Adres te zorgen. Huiverigheid tegens dit netelige werk wederhield de pen: doch de Prefect drong bij herhaling aan op voortgang. Hij zocht, onder voorwendzel van den dag te bepalen, op welke de Commisſie vertrekken zoude, met dezelve in conferentie te geraken, waarſchijnlijk in hoop van invloed op den inhoud van het Adres te zullen verkrijgen.

Dan de vereeniging der Commisſie bij den Prefect werd, ook onder voorwendzelen, vermijd, en daarentegen op den 27ſten October onvoorziens het volgende Adres in den Raad voorgedragen, met dat gelukkig gevolg, dat hetzelve terſtond door alle de tegenwoordig zijnde Leden werd goedgekeurd, mids dat een ieder Kopij van hetzelve nemen mogt:

ADRES VAN DEN MUNICIPALEN RAAD DER STAD AMSTERDAM aan DE KEIZERIN VAN FRANKRIJK, volgens Raadsbeſluit van den 27 October 1813.

„ Mevrouw!"

„ De Keizer, Uw Doorluchtige Gemaal, „ kent den eerbied en de onderwerping van „ des-

„ deszelfs getrouwe onderdanen van de goede „ ſtad Amſterdam. Zijne Majesteit heeft er „ zoo vele wezenlijke blijken van, dat wij „ niets zouden kunnen bijvoegen bij de over- „ tuiging, welke dezelve er van hebben moet. „ Evenwel nemen wij de gelegenheid waar, „ die ons verleend is, van onze hulde aan Uwe „ Majesteit aantebieden, om de hernieuwde ver- „ zekeringen van deze gevoelens aan den voet „ des Troons te brengen.

„ De Keizer heeft geene onderdanen, op „ welke de last des oorlogs zwaarder weegt, „ dan die genen, die Zeehandel-ſteden bewo- „ nen. Wij zuchten onder dien last, die dreigt „ ons te verpletten, vroeger dan men het ver- „ moedt, doch wij dragen denzelven met on- „ derwerping.

„ Wij kunnen niet ontveinzen, Mevrouw! „ dat de hoop op eene betere toekomst ons „ ſtaande houdt. De Keizer heeft dikwijls ver- „ klaard, dat de Vrede het doel was zijner „ werkzaamheden. Het is van Hem, dat wij „ denzelven verwachten. Wij bewonderen de „ groote daden van den Held dezer Eeuw; hoe „ zeer zullen wij Hem niet zegenen, wanneer „ hij, op zijne laurieren uitrustende, zijn hoofd „ met olijftakken bekranſen zal, en de hoogſte „ tijtels tot zijnen roem zal vinden in het be-

„ houden van de rust, die hij aan zijne onder-
„ danen zal verzekerd hebben, en in de wel-
„ daden, welke hij over hen verſpreiden zal.

„ Gelief, Mevrouw, de hernieuwde verze-
„ kering aantenemen van onzen eerbied en van
„ onze onderwerping."

(Hierop volgen de vijftien onder-
teekeningen.)

De Vergadering was dien dag talrijker, dan dezelve ſedert lang geweest was. Het voorſtel van Kopij te bedingen was voorbereid. Dienvolgens was men gereed om, terwijl het Adres werd voorgelezen, en ieder Lid van de Vergaring er Kopij van nam, hetzelve te gelijker tijd in het Notulboek te doen inſchrijven; zoodat hetzelve, voor dat een eenige der tegenwoordig zijnde Raden de Vergadering verliet, door allen in het Notulboek geteekend werd, en alzoo in eens, boven allen twijfel, en onherroepelijk de Commisſie zich gerugſteund vond, om niets aantebieden, maar integendeel te verklaren, dat Amſterdam den last des oorlogs niet langer dragen konde.

Het was bevreemdend, dat, hoewel eene Kopij van dit, zoo zeer tegen de begeerte van het Gouvernement ſtrijdende, Adres naar Parijs gezonden was, de Leden der Deputatie nogtans bij herhaling aangemaand werden om te ver-

trek-

trekken, als zijnde de veertiende November tot hunne toelating ter audientie bepaald.

De lang gewenschte, en weldra onbegrijpelijk fpoedig volbragte verlosfing naderde; doch zij kwam te laat, om de Gedeputeerden in de mogelijkheid te ftellen van te kunnen terug blijven. Alleen de Heer RENDORP werd door ziekte terug gehouden. De Heeren VAN BRIENEN en WARIN vertrokken naar Parijs.

Bij het eerste gefprek, hetwelk deze Heeren met den Minister van Binnenlandfche zaken hadden, fcheen het, dat zij ter audientie bij de Keizerin zouden geroepen worden: dan weldra, namelijk den dertienden November, ontving de Heer VAN BRIENEN eenen brief van den Minister, met tijding, dat de Deputatie niet ter audientie zoude gaan, vermits dezelve niet voltallig was; met bijvoeging: *et vous n'aurez point à paraitre à la Cour.*

Acht dagen, namelijk op den 21ften November, ontving de Heer VAN BRIENEN, door eenen Courier, de tijding van het gebeurde te Amfterdam tot Donderdag den 18den. De geregelde aankomst der brieven uit Amfterdam, die flechts twee of drie dagen was geftremd geweest, herftelde zich weldra, en bleef verders voortduren tot den 6den December, toen de brieven en Couranten van den 1ften en eenige

weinige van den 2den bij de Hollanders te Parijs aankwamen, waarna eensklaps alle gemeenschap afgesneden was en bleef.

Zoo lang het scheen, dat Amsterdam zich niet sterk genoeg voelde tegen de nabij zijnde en op versterking wachtende Fransche krijgsmagt, zoo lang achteden de Gedeputeerden zich verpligt hun gedrag te rigten naar dat van het Provisioneel Bestuur hunner stad, en poogden de gramschap van het Gouvernement zoo veel mogelijk van hunnen stadgenooten aftewenden, met te betogen, dat door het gedrag van der Franschen eerste Ambtenaren de stad geheel ontbloot, en aan het woest gemeen overgelaten zijnde, de in Amsterdam genomen maatregelen volstrekt noodzakelijk geweest waren.

Dan van den dag af, dat de Gedeputeerden wisten, dat op den 24sten November de herstelling der onafhankelijkheid te Amsterdam onbewimpeld aan den dag gelegd was, noemde de Heer VAN BRIENEN zich nimmer meer Maire: beide de Amsterdamsche Gedeputeerden beschouwden zich niet meer als zoodanigen, en deden geene daden meer, uit welke de Franschen zouden hebben kunnen afleiden, dat zij erkenden nog aan hun onderworpen te zijn.

Dit

Dit verhaal van het voorgevallene in den Raad, waarvan niemand buiten de Leden dier Vergadering kennis kan dragen, zal, zoo als wij vertrouwen, genoegzaam zijn om verkeerde opvattingen, tot welke de kortheid, waarmede wij de afwezigheid van den Maire der ſtad Amſterdam, en de reden derzelve gemeld hadden, veelligt aanleiding heeft kunnen geven, tegen-tegaan, en tevens om volkomen te logenſtraffen een voor den Raad beledigend berigt in het Dagblad der Zuiderzee, van den 20ſten October 1813, luidende: „ dat de Municipale Raad „ dier ſtad, buitengewoon vergaderd, *de gunst* „ *had verzocht* om eene Deputatie naar Parijs „ te zenden, ten einde aan den Troon de uit- „ drukking te brengen der gevoelens, welke „ de ingezetenen der derde ſtad van het Rijk „ bezielden, en aan de ſtem van Hare Majes- „ testeit de Keizerin, Koningin en Regentes te „ beantwoorden, enz."

Bl. 137 en 138. Het voorzichtige gedrag van het Amſterdamſche Beſtuur in de eerste dagen der Omwenteling, hoe zeer in het oordeel van elk, die met de geſteldheid van zaken in dat hagchelijke tijdſtip genoeg bekend is, niets dan lof verdienende, heeft nogthans aan de bedilzucht aanleiding gegeven om het gebeurde in die ſtad in een geheel verkeerd daglicht te plaat-

plaatſen, en door al te groote vooringenomenheid met het heldhaftige bedrijf der verdienſtelijke mannen in 's Gravenhage, aan wie wij van ganſcher harte den roem der voltoojing van het groote werk der Omwenteling toekennen, aan Amſterdam den lof te ontzeggen, die haar met het volſte regt toekomt, van den eerſten ſtap gedaan, en de Omwenteling begonnen te hebben. Nadere berigten des aangaande, ons ſedert toegekomen, ſtellen ons thans, zoo wij meenen, in ſtaat, en maken het ons *uit dien* hoofde tevens tot eenen pligt, om onze lezers, die zich daardoor hebben laten misleiden, te regt te wijzen, en de eer van Amſterdam in dezen te handhaven. Onkunde heeft uit het gedrag des Amſterdamſchen Beſtuurs het verkeerde gevolg getrokken, dat men daar, na het ſtillen van het oproer, nog ſteeds, als te voren, in het Franſche gareel is blijven voortlopen, en de bevrijding van die vreemde overheerſching, door de herſtelling en verheffing van het Huis van Oranje-Nasſau, aan de wapenen en de goedwilligheid der Verbondene Mogendheden in ſtille werkeloosheid dacht overtelaten; en ter bevestiging hiervan heeft men veel geſproken van eene zoogenaamde ſchriftelijke verſtandhouding met den Generaal MOLITOR, als of de ſtad Amſterdam van dezen hulp en onder-

ſteu-

ſteuning verwachtte. De ongegrondheid van het eerste blijkt genoeg daaruit, dat het dragen van de Oranje-leus, waarmede de opſtand begonnen was, ook na het ſtuiten der oproerigheden, bij aanhoudendheid door het Beſtuur niet ſlechts werd toegelaten, maar door het voorbeeld van dat Beſtuur zelf niet onduidelijk ſcheen aangemoedigd te worden, zoo als dan ook dat voorbeeld door de geheele Burgerij, en, wat nog meer is, door de Nationale Garde gevolgd is geworden, nadat derzelver brave Bevelhebber VAN BRIENEN, toen hij 's anderendaags op de Parade verſcheen, den adelaar en de Franſche kokarde had afgelegd; die zich kort daarop insgelijks met de Oranje-kokarde verſierde, en beval, dat de naam van Nationale Garde voortaan in die van Amſterdamſche Schutterij veranderd zoude worden.

Hoe nu hiermede de voortdurende erkenning van het Franſche Beſtuur is overeentebrengen, bekennen wij niet te begrijpen: zeker hadden de Hoofden van dat Beſtuur, bij hun afſcheid en vertrek, zulk een onzijdig rustbewaren niet bedoeld, en zouden deze zich in de eigenlijke bedoeling der Amſterdammers niet vergist hebben. En wat de voorgewende verſtandhouding van het Amſterdamſche Beſtuur met den Generaal MOLITOR betreft, daarover zullen wij on-

onze Lezers zelve uit het volgende verhaal, met echte ſtukken geſtaafd, laten oordeelen, hopende, hen daardoor tevens te overtuigen, dat de aanſtelling van het nieuwe Stadsbeſtuur door de Officieren der Nationale Garde *niet* ſlechts geſchiedde om de rust en orde te herſtellen, maar tevens om zich *zelven* van de Franſche overheerſching te ontſlaan, en aan anderen het voorbeeld daartoe te geven.

In den nacht, nadat het oproer was losgebarsten, en voordat de Gouverneur, benevens den Prefekt en andere Hooge Ambtenaren vertrokken, werd de Kolonel VAN BRIENEN herhaalde reizen bij den Prefekt geroepen om van de geſteldheid der zaken verſlag te geven, en te helpen raadſchaffen tegen gevreesden overlast. De Kolonel vond daar alles in de grootſte verwarring, en den doodsangst ſchier op elks gelaat. Te vijf uren 's morgens weder geroepen, en verzocht zijnde nog eenmaal door de ſtad rond te gaan, bragt hij zulke ſchrikbarende, en met opzet verzwaarde tijdingen terug, dat elk woord voor den Prefekt een donderſlag ſcheen te zijn; met dat gevolg, dat DE CELLES de overige Leden van het Franſche Beſtuur bijeengeroepen hebbende, nadat hij den Kolonel het medegedeelde in hunne tegenwoordigheid had doen herhalen, als radeloos

uit-

uitriep: „ Mijne Heeren, wat ſtaat ons dan nu „ te doen?" Waarop de Directeur der Politie het woord opvattende, zeide, dat ingevolge het verſlag van den Kolonel VAN BRIENEN, er geen ander middel overbleef, dan hoe eer hoe liever te vertrekken, en dat zij genoeg gedekt waren door het voorbeeld van den Prins van Plaiſance, die toen reeds gereed ſtond om de ſtad te verlaten. Daarop ſtoof alles uit elkander, en men dacht aan niets anders, dan zich door de vlugt te redden. De Kolonel, nu met den Prefekt alleen gelaten zijnde, ontving van dezen den last, om na verloop van twee uren naar den Maire te gaan, denzelven van hun vertrek kennis te geven, en met hen voorts alles aantewenden tot herſtel van de rust.

De Heer VAN BRIENEN begaf zich daarop naar huis, waar hij, door vermoeidheid bij het vuur eenige oogenblikken ingeſluimerd zijnde, welhaast een bezoek ontving van den Heer CHARLÉ, die, zoo als wij bl. 129 verhaald hebben, toen het ambt van Maire waarnam. Door dezen geraadpleegd zijnde over de middelen om de rust in de ſtad te herſtellen, gaf de Kolonel te kennen, dat hij voornemens was het Stedelijke Beſtuur te veranderen. De Maire, die niets minder dan Franschgezind was, keurde zulks wel niet af, doch vond voor zich zelven,

ven, uit hoofde van zijnen post, zwarigheid om tot eene geheele verandering mede te werken, en besloot, na den Kolonel verlaten te hebben, zich en zijnen Adjuncten eenige Heeren tot bijstand toetevoegen, waardoor dus de vorm van het Fransche Bestuur ongeschonden bleef, en hetzelve slechts met eenige nieuwe Leden vermeerderd zou worden. (*) De Afkondiging hiervan was reeds gedrukt en begonnen aangeplakt te worden, toen de Kommissie uit de Nationale Garde, waarvan wij op bladzijde 129 en volgende gewag hebben gemaakt, het gemaakte ontwerp in duigen deed vallen.

Reeds eenige weken te voren, toen de tegenspoeden der Franschen uitzicht op verlossing van het Vaderland hadden begonnen te openen, had de Heer VAN BRIENEN zich aan eenige zijner Officieren, onder anderen aan den Heer FALCK, geopenbaard, en was door de gesprekken hierover met hun gehouden, ten vollen van derzelver medewerking overtuigd geworden, zoodra de gelegenheid zich *zoude* aanbieden om met hoop van goed gevolg iets tot die

(*) De benoemde Heeren waren Mr. D. W. ELIAS, Mr. P. A. VAN BOETZELAER, Mr. M. C. VAN HALL, Mr. P. BRUGMANS, Mr. A. R. FALCK en Mr. C. SYLVIUS VAN LENNEP.

die verlosfing te wagen. De neerflagtigheid en moedeloosheid der Franfchen, waarvan hij nu in den verlopen nacht oog- en oorgetuige was geweest, gaven hem thans drangredenen genoeg om de geestdrift dier Officieren in volle werking te brengen, en weldra was het befluit genomen om het dus verre beftaan hebbende Franfche Beftuur, zoo wel in vorm als in zamenftelling, te veranderen, en bij voorraad een nieuw Stedelijk Beftuur te verkiezen, gefchikt om aan de burgerij eerbied en vertrouwen in te boezemen. De wijze, waarop zulks is uitgevoerd, en waarbij de Heer FALCK, uit naam van den Kolonel der Nationale Garde, het woord voerde, hebben wij te zijner plaatfe omftandig verhaald, doch het gene wij hier tot nadere opheldering daarbij hebben gevoegd, zal onze lezers, zoo wij vertrouwen, overtuigen, dat de geest van Omwenteling reeds vroeger, zoo wel te Amfterdam, als in den Haag, de gemoederen in beweging had gebragt, en dat de ftap, door de Nationale Garde te Amfterdam gedaan, niet bloot een maatregel van veiligheid, maar inderdaad de eerste fchok tot de Omwenteling is geweest, waarvan zich de uitwerking in 's Gravenhage terftond heeft doen gevoelen; gelijk ook het ware doel der Omwenteling door de leus, die van ftonden aan door allen werd aan-

genomen, duidelijk aan den dag werd gelegd. Het zien van die leus, in plaats van den Adelaar en de gewone Fransche kokarde op de Chacots der Nationale Garde, joeg het overschot der gewapende Franschen, die zich nog in de stad bevonden, bestaande uit een half bataillon zoogenaamde *Chasseurs Français rentrés*, zoodanigen schrik aan, en overtuigde hen zoo wel, dat die gewapende burgers niet gezind waren om langer onder den Franschen Keizer te staan, dat zij, zonder bevel aftewachten, van zelfs de Muiderpoort uittrokken, en zich naar Naarden begaven. De Fransche Kommandant verliet mede de stad, waarna het bevel door den Kolonel VAN BRIENEN werd overgenomen.

Twee dagen daarna, den achttienden, ontving de Kolonel, geheel onverwacht, eenen brief van den Generaal MOLITOR, van den volgenden inhoud:

„ Au Quartier Général à Utrecht, le 18
„ Nov. 13.

„ à Monsieur le Colonel VAN
„ BRIENEN, Commandant la
„ Garde Nationale d'Amsterdam.

„ Monsieur le Colonel!

„ Après le départ de M. le Colonel COROL-

„ LER

„ LER vous avez dû, d'après les ordonnances, „ prendre le commandement de la Place d'Am- „ sterdam. Je vous préviens, qui mon Quar- „ tier Général est à Utrecht, et que S. A. le „ Prince Gouverneur Général m'a laissé tous „ ses pouvoirs.

„ J'attends de vous un rapport exact de „ tous les événements, qui se sont passés à „ Amsterdam depuis mon depart; et ensuite un „ rapport journalier sur l'état des choses.

„ Je suppose, que vous avez placé une gar- „ de suffisante à l'hôpital Militaire, et que „ vous avez pris et prendrez bien soin de cet „ établissement.

„ Je ne doute pas, que vous n'ayez pris „ sous vôtre sauve-garde tous les Fonction- „ naires et Employés français, qui se trouvent „ à Amsterdam, et que vous ne leur assuriez „ les moyens de rejoindre en sureté mon Quar- „ tier Général, dans le cas, ou les troubles „ les obligeraient à s'éloigner momentanément „ de la ville.

„ Je vous prie de vous rejoindre au reçue „ de la présente chez Monsieur l'Admiral „ TRUGUET, s'il est encore à Amsterdam, „ et de lui offrir une Garde suffisante, s'il veut „ y rester, ou une escorte, s'il veut partir.

„ Je dois y avoir encore à Amsterdam quel-

„ ques détachemens de Dragons, de la Garde
„ Soldée, de la Compagnie de reserve, et des
„ Chasseurs français rentrés, et de Gendarme-
„ rie: je vous invite à les réunir sous le com-
„ mandement d'un Officier, et de les diriger
„ sur mon Quartier Général.

„ S. A. le Prince Gouverneur Général a
„ chargé sous mes ordres, pour les affaires
„ civiles en Hollande, M. DE STEURS, Au-
„ diteur au Conseil d'Etat: je vous prie d'en
„ prévenir M. le Maire, pour qu'il correspon-
„ de avec lui en cette qualité. — De nom-
„ breux renforts me sont annoncés: la tête de
„ la colonne arrive dès aujourd'hui à Gorcum.
„ J'espére, que l'ordre soit bientôt retabli: en
„ attendant contribuez y de tout vôtre pou-
„ voir; je comte sur vous et sur vôtre Garde
„ Nationale.

„ Recevez, Monsieur le Colonel, l'assuran-
„ ce de ma consideration distinguée."

(Signé)

Le Général MOLITOR.

Dezen brief gaf de Kolonel aan het nieuwe Stedelijke Bestuur ter lezing, gelijk ook zijn antwoord op denzelven, zijnde van den volgenden inhoud:

„ à Son

„ à Son Excellence le Général de
„ Division, Comte DE MOLITOR.

„ *Amst. le* 19 *Novb.* 1813.

„ Monsieur le Général!

„ Après l'isolement pénible, ou je me suis „ trouvé depuis quelques jours par l'abandon „ subit de toutes les autorités, j'ai été dou- „ blement satisfait de recevoir une lettre de „ vôtre Excellence, et d'y trouver un temoigna- „ ge de la confiance, que vous voulez bien „ accorder à la Garde Nationale, et à celui „ qui a l'honneur de la commander.

„ J'obéis à vos ordres en vous présentant „ d'abord un précis des événemens, qui ont „ eu lieu ces jours derniers: la multitude des „ occupations, dont j'ai été chargé inopiné- „ ment, est la seule cause du retard, que l'ac- „ complissement de ce devoir a éprouvé.

„ Le départ successif des troupes avait don- „ né au peuple l'idée d'une évacuation très „ prochaine. Cette opinion prit encore plus „ de consistence, lors qu'on apprit Lundi ma- „ tin, que Vôtre Excellence elle même avait „ quitté Amsterdam, avec le reste des militai- „ res. Vers la chute du jour des attroupe- „ mens très nombreuses se formerent en vingt

„ endroits différents, et annoncerent tout de
„ suite des intentions très séditieuses. Je m'em-
„ pressai de reunir la Garde Nationale. Vôtre
„ Excellence daignera se rappeller, que trois
„ cent hommes par Cohorte tout au plus étaient
„ armés, et sur ce nombre la moitié rempla-
„ çans. Mais en défalquant ceux, qui ne se pré-
„ senterent point d'abord, et ceux qui étaient
„ de Garde, il ne me restait que 800 hommes
„ de disponibles, qui arriverent successivement
„ près de la grande Garde depuis huit jusqu'à
„ neuf heures du soir. A mesure qu'ils arri-
„ vaient, je fis partir des détachemens vers les
„ Quartiers les plus agités, c'est à dire le
„ Port et les parties avoisinantes: mais déja le
„ feu avait été mis par la populace aux mai-
„ sonnettes des Douaniers et des Commissaires
„ de Police, repandues par toute la ville. El-
„ les étaient en flammes avant de pouvoir y
„ porter des secours. Il fallut les abandonner,
„ et se borner à protéger les troupes destinées
„ à préserver de l'incendie les édifices, ainsi
„ que les maisons particulieres. Je n'ai pas ap-
„ pris que, soit dans cette premiere éruption,
„ soit postérieurement, on ait maltraité des in-
„ dividus. Un détachement assez nombreux ar-
„ riva à tems près de la caserne des Douaniers,
„ menacée des excès les plus violens. J'en-

„ voyais

„ voyais aussi une Compagnie de Grénadiers
„ dans la partie de l'Est: elle se porta sur le
„ grand pont de Kattenburg, y repoussa deux
„ fois les séditieux à coups de bayonnettes, et
„ parvint ainsi à maintenir le repos et la tran-
„ quillité dans le Quartier important, ou se
„ trouvent les Arsenaux de la Marine, et l'En-
„ trepôt des Droits Réunis. C'est à la bonne
„ conduite du Capitaine FALCK, que je dois
„ ce bonheur. Enfin, mon Général! j'espére
„ que Monsieur le Colonel COROLLER vous
„ aura déjà fait connaitre, que dans cette pre-
„ miere nuit, surpris par les événemens, nous
„ avons fait tout ce que permettaient nos fai-
„ bles moyens, nos soldats peu exercés et nos
„ armes de rebut, et qu'en mon particulier j'ai
„ exécuté avec le plus grand empressement les
„ ordres, que le Commandant m'a fait par-
„ venir.

„ La sédition paroissait s'être un peu rallen-
„ tie, lorsqu'à cinq heures du matin Mr. le
„ Prefet me fit appéler de nouveau, me com-
„ muniqua le dessein, qu'il avait de quitter sans
„ delai la ville, refusa de me donner des ordres
„ positifs, mais m'autorisa et me préscrivit
„ même de faire tout ce qui dépendrait de
„ moi, et de prendre toutes les mesures, que
„ je croirais propres à calmer l'effervescence,

„ et à empecher la ruine de cette grande ville.
„ S. A. S. le Prince Archi-trésorier tint le
„ même language au moment de son départ en-
„ vers Mr. ELIAS, qui avait occupé il y a
„ plusieurs années une place distinguée dans
„ nôtre Magistrature. J'espérai un instant, qu'il
„ me serait possible de remplir leurs intentions
„ par la seule activité de la Garde Nationale,
„ à la quelle je venais de faire distribuer une
„ centaine de cartouches, c'est à dire tout ce
„ que je possédais, mais à neuf heures le tu-
„ multe recommença avec une nouvelle fureur,
„ et en plusieurs endroits éloignés de mes pos-
„ tes les plus garnis. C'est ainsi que les pil-
„ lards se jetterent à l'improviste sur la maison
„ du Receveur JONES: le Capitaine BACKER,
„ qui y fut envoyé, arriva trop tard pour la
„ sauver; mais il tira sur les pillards, en tua
„ trois, et dispersa le reste. Cependant l'Au-
„ torité Civile était comme nulle, et les Agens
„ de la Police ne se voiaient nulle part. Mes
„ Officiers reconnurent alors avec moi, qu'avant
„ tout il fallait procurer à la ville une Admi-
„ nistration Intermédiaire, dont les Individus
„ généralement aimés et considerés fussent à
„ même d'agir avec plus d'énergie sur l'esprit
„ de la multitude. Monsieur le Maire ayant
„ fait difficulté de se prêter à nos vues, et

„ l'ur-

„ l'urgeance des choses nous obligeant à pren-
„ dre un parti, forts d'ailleurs de l'expression
„ des dernieres volontés du Prince et du Pré-
„ fet, nous convoquames une vingtaine de
„ citoyens que je vins de désigner, en ayant
„ soin de comprendre dans ce nombre Mon-
„ sieur le Maire lui même, et plusieurs de ses
„ Adjoints. Nous les priames de se charger
„ provisoirement, et tant que durerait le trou-
„ ble, du maniement des affaires civiles. Ils se
„ rendirent à se désir, et la proclamation de
„ leur noms faite dans la soirée du 16 opéra
„ immédiatement un mieux très sensible. Ces
„ Messieurs se presenterent eux mêmes au Bu-
„ reau de la Direction de Police, ou les mu-
„ tins, après avoir emporté la maison du Com-
„ mandant de la place, sa livraient aux plus
„ grand excès. Ils se calmerent à l'approche
„ des nouveaux Magistrats, et alors seulement
„ il devint possible de faire jouer les pompes,
„ et de préserver les maisons de l'Oude Turf-
„ markt, et l'hôtel du Préfet Maritime, qui
„ du reste à eu toute cette nuit un Lieutenant
„ et 20 hommes pour sa garde. L'hôtel du
„ Comte DE CELLES avait également été as-
„ saillie, et les soldats de la Compagnie de
„ reserve s'y sont mal conduit, mais il fut net-
„ toyé par un détachement de la Garde Natio-

„ nale, avant qu'il y eut eu de grands degâts.
„ Je ne dois laisser ignorer Vôtre Excellence,
„ que la formation d'un Conseil provisoire avait
„ été accompagnée d'un appel à tous ceux, qui
„ possédaient des chevaux et de sabres, de se
„ former en patrouilles, et de parcourir la vil-
„ le. On a compté jusqu'à 300 de ces *Volon-*
„ *taires.* M.M. WILLINK, SEVERYN, TEM-
„ MINCK et le Receveur-Général BICKER
„ étaient à leur tête, et ont rendu d'éminens
„ services: aussi la nuit fut passablement *tran-*
„ *quille*, et je parvins à tirer de leur caserne
„ les Douaniers, qui restaient encore, et à les
„ conduire en sureté hors la porte. Un seul
„ établissement public le Lombard avait été
„ menacé: le Capitaine DE WOLFF en dissi-
„ pant les mutins reçut trois coups de sabre à
„ la tête, et tomba sans connaissance. Il est
„ nécessaire de remarquer ici, que *les séditieux*
„ avaient trouvé quelques armes chez les armu-
„ riers, et en avaient enlevé d'autres à des
„ gardes isolés.

„ Le lendemain 18 la journée eut été par-
„ faitement calme, sans l'invasion momentanée
„ de l'hôpital Militaire, où cependant il y avait
„ un Sergeant et six hommes. Cette invasion
„ ne dura qu'un instant, et je me permets de
„ m'en rapporter au témoignage, que le Direc-

„ teur de cet Hôpital n'aura pas manqué de „ rendre à l'empressement et à la bonne con- „ duite du Capitaine VAN CASTROP, qui „ survint sur ces entrefaites. Je compte aussi „ sur le témoignage de Monsieur l'Admiral „ TRUGUET, que la présence prolonguée au „ milieu de nous a mis à même d'apprécier „ l'extrême difficulté de nôtre position, et la „ necessité des mesures adoptées pour l'améli- „ orer. Je repéte, que ni les établissemens „ Maritimes, ni la Caisse centrale, ni les Bu- „ reaux des Receveurs n'ont reçu la plus legé- „ re atteinte. Le cours de la Justice, à la „ quelle j'ai fait livrer tout ce que j'ai pu ar- „ rêter de coupables, n'a pas été interrompu, „ et tous les rapports, qui me sont parvenus „ hier et aujourdhui sont tels, que j'ose repon- „ dre de la tranquillité de la ville, à moins „ de quelqu'évenement de dehors, qu'il est im- „ possible de prévoir ou de prévenir. En at- „ tendant je m'occupe de faire inspecter les „ differentes Cohortes de la Garde Nationale, „ de remplacer les objets d'arméments perdus, „ et d'assurer leur organisation, qui dans des „ troupes aussi peu exercées a du beaucoup „ souffrir par un service continu nuit et jour „ dans un tems affreux. Une distribution très „ ostensible des cartouches, que j'ai eu le bon-

„ heur

„ heur de trouver à St. Charles, a fait un ex-
„ cellent effet. — Tous les Employés, qui
„ veulent partir, et ceux qui arrivent de la
„ Nord-Hollande et de Frise, partiront libre-
„ ment.

„ Quant aux Militaires, les détachemens de
„ Chasseurs rentrés sont partis hier pour Naar-
„ den sans mes ordres et sans m'en avertir. Je
„ ne crois pas, qu'il il y ait encore des Gen-
„ darmes. Je viens d'inspecter les autres trou-
„ pes: je crois qu'ils ne partiront, car on
„ m'annonce, que l'esprit de ces hommes n'est
„ pas bon, et qu'ils pensent à se débander,
„ comme cela a eu lieu à la Haye, à Zwol et
„ à Groningue.

„ J'aurai l'honneur d'adresser demain à Votre
„ Excellence un nouveau rapport.

„ Veuillez, Mon Général! compter sur nous:
„ nous avons fait et nous ferons encore tout
„ ce qu'on peut exiger de nous dans des cir-
„ constances aussi imprévus, qu'elles ont été
„ critiques et délicates."

„ Agréez, &c.

„ (Signé)

„ VAN BRIENEN,

„ *Colonel Commend. d'Armes.*"

Den

Den twintigſten zond MOLITOR eenen tweeden brief van den volgenden inhoud:

„ Monsieur le Colonel!

„ J'ai dû quitter votre ville pour me rapprocher du théâtre des opérations militaires, et guarantir le territoire. Mes soins de ce côté ont obtenu un succès complet; l'ennemi a été repoussé partout où il s'est présenté.

„ J'étais loin de penser, que la tranquillité pouvait être troublée à Amsterdam. Vous êtes parvenu à y rétablir le calme, et vous avez acquis par la de nouveaux titres à l'estime de vos concitoyens.

„ Mais les moments de trouble, qui ont provoqué des mesures extraordinaires, étant passés, les lois doivent reprendre leur empire: il est de vôtre devoir et du mien d'y coöpérer. Je serai incessament en mesure d'agir militairement: ce moyen repugne à mon caractère, surtout envers votre ville, que j'ai habitée trois ans.

„ J'attends donc de vous, Monsieur le Colonel! et de tous les bons citoyens le rétablissement complet de l'autorité de l'Empereur.

„ Quelque partie que mon devoir envers Sa Majesté nous obligera de prendre sous peu,

„ je

„ je me flatte, que la malignité, qui cherche
„ à faire craindre des contributions, sera enco-
„ re une fois trompée.

„ J'attends aujourdhui votre nouveau rap-
„ port.

„ Recevez, Monsieur le Colonel! l'*assurance*
„ de ma considération très distinguée.

„ (Signé)

„ Le Général Commend. *la*
„ 17me Division *Militaire*

„ MOLITOR."

Deze brief werd op de volgende wijze beantwoord:

„ Monsieur le Comte!

„ J'ai l'honneur de vous annoncer, que tout
„ continue d'être tranquille. Les esprits de la
„ multitude paraissent être calmés. On avait
„ annoncé une espèce d'enterrement pompeux
„ des pillards, tués la semaine derniere, mais à
„ ma requête l'Administration est heureusement
„ intervenu, et cela n'a pas eu lieu, quoique
„ bien de gens craignissent la nuit de Diman-
„ che, comme en général plus orageuse que
„ les autres, même dans les tems ordinaires.
„ J'ai crus mieux faire en ne marquant aucune

„ dé-

„ défiance: ainsi je n'ai pas renforcé mes pos-
„ tes; je me suis borné à réunir hier à une
„ grande parade toute la Garde Nationale, et
„ j'ai saisi cette occasion pour la remercier for-
„ mellement de son excellente conduite. J'ai
„ été passablement satisfait de la tenue; les Of-
„ ficiers ne se relacherent en rien de l'activité
„ et du zèle, dont ils ont déjà fait preuve: je
„ crois en être parfaitement sure. Mais pour
„ la plus part des Grénadiers et Voltigeurs il
„ est douteux, qu'on puisse les assujettir long-
„ tems à être sous les armes jour et nuit. A cet
„ inconvenient le moyen la plus simple serait
„ de former provisoirement huit Cohortes pour
„ la ville, ou bien de completter les 4 cohor-
„ tes existantes. L'incomplet est de 40 hom-
„ mes environ par Compagnie, ce qui sur 24
„ fait 960 en tout. Comme le Préfet avait
„ avant sa fuite un travail tout préparé sur cet
„ objet, il n'agirait plus que de faire l'appel
„ des invidus designés, en ayant soin d'être
„ plus difficile, qu'auparavant dans le choix.
„ Il resterait alors à les armer, mais les fusils
„ destinés pour ma Legion sont tous à Naar-
„ den, et je dois craindre, qu'à moins d'un or-
„ dre formel de Vôtre Excellence le Comman-
„ dant de cette forteresse n'en refuse l'expedi-
„ tion. Je vous prie, mon Général! de vou-
„ loir

„ loir bien donner cet ordre et de me faire
„ envoyer six à sept cent fusils. C'est en ce
„ moment un objet de premiere nécessité. Vô-
„ tre Excellence pourrait aussi les demander
„ pour nous à l'Admiral TRUGUET, car on
„ m'assure, qu'il y en a plusieurs centaines à
„ l'Arsenal de la Marine. Dans tous les cas
„ ma demarche prouvera, j'espére, que j'ap-
„ prenne les difficultés de la tache, que vous
„ m'avez imposée, tout comme je sais en ap-
„ précier l'honneur, et il n'y aura *pas eu* de
„ faute de ma part, si mes moyens restant aussi
„ faibles, qu'ils le sont aujourdhui, il ne m'est
„ pas donné de remplir complettement vôtre
„ attente. C'est ainsi, par exemple, que je
„ suis tout à fait denué d'argent; car les fonds,
„ que la Garde Nationale a chez le Receveur-
„ Général, ou à la Caisse centrale, ne peuvent
„ en sortir, que sur les ordonnances du Prefet:
„ mais c'est un objet, dont je ne veux pas à
„ présent importuner Votre Excellence. J'aime
„ mieux retarder quelques payemens, et faire
„ personnellement des avances pour ce qu'il y
„ aura de plus pressé.

„ J'ai l'honneur &c.

„ (Signé)

„ VAN BRIENEN,

Amst. ce 22 *Novb.* 1813. „ *Colonel.*"

Het

Het eerste dezer antwoorden, behelzende het gevorderde verslag van het gebeurde te Amsterdam, werd door den Kapitein MOLLERUS, en het tweede door den Luitenant Kolonel SCHUIJT en den Kapitein HOOFT naar Utrecht aan den Generaal MOLITOR overgebragt; welke Heeren, ingevolge van hunnen last, niet in gebreke bleven om den staat van zaken aldaar zoo goed mogelijk optenemen, en den Generaal, bij mondelijk gesprek, voor te houden, dat, zoo hij het voornemen mogt hebben om iets, met oogmerk van strafoefening, tegen de Gemeente van Amsterdam te ondernemen, hij daartoe eene grooter magt zoude noodig hebben dan hij werkelijk tot zijnen dienst had. Zulks had dan ook ten gevolge, dat de Generaal, na eerst gezegd te hebben, voornemens te zijn om naar Amsterdam te trekken, vervolgens te kennen gaf, thans nog geene genoegzame magt te hebben om dat voornemen uittevoeren. Men ontdekte bij die gelegenheid tevens, tot geene kleine gerustſtelling, dat er geen nieuw krijgsvolk in aantogt was, en dat de bezetting van Naarden genoegzaam de eenige geregelde troepen uitmaakte, die den Generaal tot bijstand konden dienen.

Men ziet, vertrouwe ik, uit dit verhaal, dat niet eigenlijk het Stedelijke Tusschen-

bestuur van Amsterdam, maar de Kolonel VAN BRIENEN, in zijne betrekking als Krijgsbevelhebber, in de eerste dagen na den opstand, met den Generaal MOLITOR, onder wiens Opperbevel hij tot dus verre had gestaan, brieven gewisseld, of liever twee brieven van dien Generaal, die hij zeer onverwacht ontving, beantwoord heeft (*), en dat deze zoogenoemde briefwisseling eenen aanvang nam, toen het Haagsche werk nog naauwlijks begonnen was, waarvan de uitslag toen nog geheel onzeker, en de eigenlijke omstandigheden te Amsterdam althans niet bekend waren. Wanneer nu daarbij in aanmerking wordt genomen, dat men in die oogenblikken nog geheel onzeker was, wat de Fransche Generaal in zijn schild voerde, en of hij niet inderdaad, zoo als hij zich liet verluiden, op aanzienlijke versterking van krijgsvolk staat maakte, om daarmede den Amsterdammeren hunne vermetelheid duur betaald te zetten,

zoo

(*) Er was wel door het Bestuur aan den Heer MOLLERUS, die het eerste antwoord van den Kolonel overbragt, een brief medegeven: doch MOLITOR, dat nieuwe Bestuur niet erkennende, wilde zich met niemand anders dan met den Kolonel VAN BRIENEN inlaten; zoodat er van toen af althans geene onderhandeling van de eerstgenoemden met MOLITOR heeft kunnen plaats grijpen.

zoo als hij werkelijk eene aanzienlijke verſterking van Nationale Gardes uit Braband, en van andere troepen onder bevel van den Generaal GENSY bekomen heeft, moest het dan niet een zeer onberaden ſtap van den Kolonel geoordeeld worden, den Opperbevelhebber, 't zij door ſtilzwijgen, 't zij door eene dadelijke verklaring, alle onderdanigheid te weigeren, en daar door eenen reeds getergden en wraak dreigenden vijand tot het uiterſte te verbitteren? te meer, daar men op dat pas van alle hulpmiddelen ontbloot was, om denzelven, terugkomende, tegenſtand te bieden.

Er bleek dus niets anders overig te zijn, dan den uiterlijken ſchijn van ondergeſchiktheid te behouden, en op die wijze tijd te winnen, tot dat de opſtand meer algemeen wierd, en men dus ook op medewerking van elders kon ſtaat maken; waarom ook het Stedelijke Tusſchen-beſtuur, aan 't welk, zoo als gezegd is, van die briefwisſeling kennis was gegeven, het gedrag van den Kolonel heeft goedgekeurd. Want dat die betuiging van getrouwheid aan den Franſchen Keizer alleen in woorden beſtond, is uit het voorgemelde gedrag van den Kolonel duidelijk genoeg te zien: en zulk eene vermomming, hoe zeer in andere gevallen te veroordeelen, is als list tegen eenen vijand gebruikt

bruikt wordende, reeds van ouds als niet ongeoorloofd beſchouwd, volgens het bekende zeggen van den Romeinſchen Heldendichter: *Dolus an virtus, quis in hoste requirat?*

Hoelang heeft nu die zoogenaamde onzijdigheid van Amſterdam geduurd? Op Zondag den 21ſten heeft zich het Algemeene Beſtuur in 's Hage gevestigd, waarvan de tijding niet, althans niet algemeen, voor 's Maandags te Amſterdam bekend kon zijn: en vóór dien tijd zal men moeite hebben om genoegzame redenen te bedenken, welke die ſtad, dus verre nog buiten eenige medewerking van elders, en van zoo nabij door eenen veel ſterker vijand bedreigd, bewegen moesten om verder te gaan, dan zij dadelijk begonnen was. Maar van toen af was ook de keus, althans van het meerdere gedeelte der burgerij, niet meer twijfelachtig, en werden er ook werkelijk middelen beraamd om het Beſtuur tot voltoojing van het begonnen werk een hart onder den riem te ſteken. Eenige leden van het ſteeds ijverige Genootſchap *Doctrina et Amicitia* hadden zich reeds des Dingsdags vereenigd om des aangaande de noodige vertogen bij het Stads-Beſtuur te doen (*), en

(*) Deze leden waren de Kolonel VAN BRIENEN, Mr. D. HOOFT Advokaat en Kapitein der Schutterij, Mr.

en zouden, daar het hun dien dag nog niet gelukte om het Bestuur tot het verlangde besluit overtehalen, 's anderendaags met nieuwen aandrang zulks hervat hebben, toen de onverwachte verschijning der Kozakken, en de aankomst der Kommissarissen Generaal, KEMPER en FANNIUS SCHOLTEN, die dadelijk door het Stedelijk Bestuur erkend werden, verdere pogingen onnoodig maakten. En wat Amsterdam van toen af gedaan heeft, zal wel onzen lof of onze verdediging niet behoeven. Zij, die aan de Amsterdammers eene te groote voorzigtigheid verwijten, bedenken niet, dat de eerste stoute stap in den Haag gedaan werd op grond van eene tijding, dat de legers der Bondgenooten reeds den IJssel waren overgetrokken; welke tijding nogthans weldra bleek te voorbarig te zijn, 't welk bij velen daar dan ook geene geringe neerslagtigheid veroorzaakte. Gelukkig, dat mannen, als HOGENDORP, VAN DER DUIJN en VAN STIRUM, benevens derzel-

Mr. S. IPERUSZOON WISELIUS, Mr. J. BRAND Advokaat, T. HOOFT Koopman, DE SITTER Adjudant van den Admiraal VERDOOREN, N. VAN BLEIJENBURG Koopman en CRAIJENSCHOT; aan welke Heeren de Admiraal VERDOOREN ook toen reeds zijne medewerking had beloofd.

zelver moedige medewerkers, begrepen, dat er reeds te veel gedaan was om door terugkeering eenige verſchoning van eenen getergden vijand te hopen, en getrouw aan hunne geloofsbelijdenis, *God helpt den genen, die zich zelve helpen*, het ſtoutmoedige beſluit namen om alles optezetten, en het Vaderland te redden, of met hetzelve omtekomen.

BERGEN OP ZOOM.

[D. III. bl. 187.]

Bijna gelijktijdig, zoo het ſchijnt, met het Derde Deel onzer Geſchiedenis, althans ook in 't naastvoorgaande jaar is te Parijs een zeer belangrijk ſtuk over de aanvankelijk zoo wel uitgevoerde, doch zoo ongelukkig geëindigde onderneming der Engelſchen tegen Bergen op Zoom, in 't licht gekomen, 't welk in de Franſche taal geſchreven, dit opſchrift voert:

RELATION DE LA SURPRISE DE BERG-OP-ZOOM, LE 8 ET 9 MARS 1814; *avec un Précis du Blocus et des Événements qui l'ont amené, précédée d'une Notice Historique Militaire et d'un Plan-Croquis.*

Par le Chevallier LE GRAND,

Colonel au Corps Royal du Genie, Directeur des Fortifications, Commandant de la Légion d'Honneur &c.

Dit geſchrift, voortgevloeid uit de pen van eenen Hoofd-Officier in Franſchen dienst, die voorzien van grondige kennis, bijzonder in het vak der krijgsbouwkunde, en daarenboven door zijne perſoonlijke tegenwoordigheid in de aangevallen vesting zelve, en het deel, dat hij in de verdediging derzelve moet hebben gehad, in ſtaat was om, beter dan de aanvallers zelve, te weten, wat binnen in de ſtad gebeurd is; dit geſchrift, zeggen wij, verſpreidt, naar ons inzien, al het noodige licht, 't welk nog aan die gebeurtenis ontbrak, en heeft ons aan den eenen kant overtuigd, dat, bij gebrek van die kennis, ons verhaal niet anders dan onvolledig had kunnen zijn, doch heeft ons tevens het genoegen verſchaft van te vernemen, dat het weinige, des aangaande door ons te boek geſteld, hoofdzakelijk met de waarheid overeenkomſtig was. Ware dus dit ſtuk ons in tijds in handen gekomen, ons verhaal zou wel in volledigheid en naauwkeurigheid zeer veel gewonnen hebben; doch zonder eene beſchrijving der vesting zelve, opgehelderd door eenen platten grond,

 zoo

zoo als die in dit Fransche werk gevonden wordt, zou hetzelve, toch nog altijd gebrekkig, en min of meer duister zijn gebleven. Want te regt zegt de Schrijver in zijne fraaije Voorrede: „ eene vesting, vooral gelijk Bergen op Zoom, van eene verbazende uitgestrektheid, gelegen deels op eenen drogen grond, deels in het water, waar geen *front* van het vestingwerk en geene straat aan elkanderen gelijk zijn, levert een slagveld op met zoo veel verscheidenheid, als er ergens kan plaats hebben. Hoe zal men nu een zoo ingewikkeld krijgsbedrijf doen kennen, en anderen in staat stellen om daarover te oordeelen, zonder de lezers tevens het tooneel te doen kennen, waar op hetzelve is voorgevallen?"

Daar intusschen het meerendeel van zoodanig eene beschrijving voor geen overnemen of verkorten vatbaar is, moeten wij onze lezers, die naar eene meer dan oppervlakkige kennis van die zoo beruchte, en door sommigen *zoo* verkeerd beoordeelde gebeurtenis begeerig zijn, naar het oorspronkelijke schrift zelf verwijzen; doch oordeelen het niet ongepast, hetzelve uit eenige bijzonderheden wat nader te doen kennen.

Even fraai als beknopt vonden wij de opgave

ve of de schets der belangrijke gebeurtenis, welke de nacht tusschen den achtsten en negenden Maart heeft opgeleverd, en waarmede de Schrijver, om zoo te spreken, zijn onderwerp aankondigt:

„ Eene bezetting, bestaande uit nieuwe lig-
„ tingen van krijgsvolk, wordt belast met de
„ verdediging van eene vreemde vesting, al te
„ uitgebreid naar gelang van het getal der ver-
„ dedigers. Dezelve wordt daar overvallen bij
„ nacht door krijgsbenden van eene Natie, be-
„ roemd door hare dapperheid. De beleger-
„ aars, die de inwoners der stad zelve tot
„ leidslieden hebben, maken zich met geweld
„ meester van twee derden der wallen, en van
„ de helft der huizen en straten: de beleger-
„ den, van binnen en van buiten aangevallen,
„ en van alle kanten omsingeld, verdedigen
„ zich aanvankelijk met moed, en worden ver-
„ volgens in goede zamenstemming op hunne
„ beurt de aanvallers. Het gelukt hun, na een
„ gevecht van twaalf uren achteréén, en na
„ een gedeelte van de aanvallers vernield te
„ hebben, niet de genen, die de wapens nog
„ in de hand hebben, uit de stad te drijven,
„ iets waarvan de Geschiedenis meer voorbeel-
„ den oplevert, maar integendeel dezelve, voor
„ het grootste gedeelte, te beletten om 'er uit-

„ tekomen, en hen te noodzaken om de wape-
„ nen neder te leggen, ten einde eenen gewis-
„ ſen dood te ontgaan. De belegerden doen
„ in hunne ſtad de belegeraars de voorwaarden
„ van overgave teekenen; nog meer, zij nood-
„ zaken die genen, die uit de ſtad hebben kun-
„ nen vlugten, daar binnen terug te keeren,
„ en die, welke er niet hebben kunnen inko-
„ men, om zich op genade overtegeven, en
„ maken ten ſlotte meer krijgsgevangenen, dan
„ zij zelve aan weerbare manſchap bezitten.
„ Ziet daar, hetgene tusſchen den achtſten en
„ negenden Maart te Bergen op Zoom is voor-
„ gevallen."

Voorts wederlegt de Schrijver met bondige redenen de voorgevens van ſommigen in dien tijd, als of de belegerden, reeds te voren zeer naauwkeurig van den dag en het uur des aanvals onderrigt zijnde, opzettelijk de belegeraars hadden binnen gelaten, om hun naderhand die ſtoutheid duur betaald te zetten: gevende daarbij tevens op de edelmoedigſte wijze aan de dapperheid der Engelſchen, zoo bij den aanval, als naderhand in de bijzondere gevechten, den verdienden lof, geſtaafd met het getuigenis, dat drie vijfde gedeelten van het krijgsvolk, waaruit de vier kolommen beſtonden, twee van de drie Generaals, en het meerendeel der

der Officieren gesneuveld zijn, en verre het grootste gedeelte der krijgsgevangen gekwetst is geweest, en zich in eenen deerlijken toestand bevond.

In het verhaal zelf, ('t welk voorafgegaan wordt, eerst door een Geschiedkundig verhaal van de vesting; van de wijze waarop zij van tijd tot tijd versterkt is geworden, en van de belegeringen, die zij ondergaan heeft; vervolgens door eene plaatselijke beschrijving opgehelderd, gelijk gezegd is, door eene naauwkeurige teekening) na dat de Schrijver in bijzonderheden de onderscheidene aanvallen der vier vijandelijke kolommen beschreven heeft, doet hij, bij wijze van zamentrekking der opgegevene daadzaken, ten duidelijksten zien, hoe volkomen de vijand in zijn plan van aanvallen geslaagd was, zoodat van de vijftien of zestien bastions slechts nog vier in de magt der belegerden gebleven waren, en de vijanden meester waren van verscheidene straten in de stad, waar zij uit de huizen de Franschen van binnen beschoten; terwijl de laatstgenoemden, toen zij zich op de wapenplaats begonnen te verzamelen, in dezen benarden toestand nog boven dien bevonden, dat men geene patronen had om aan het volk, 't welk om dezelve schreeuwde, uittedeelen, door dat de Artilleristen, die de sleu-

tels

tels van de magazijnen hadden, met dezelve gevangen waren genomen; waarin echter door het openhakken der deuren van drie voorraadplaatſen van buskruid, weldra werd voorzien.

Welke mogen nu, na een zoo volkomen wel geſlaagd begin, de oorzaken zijn geweest, dat de kans vervolgens geheel verkeerde, en de overwinnaars deels vernield, deels genoodzaakt zijn geworden om de wapenen nederteleggen, en zich als gevangenen overtegeven? Zulks wordt gedeeltelijk in het verhaal zelf, gedeeltelijk in de Aanteekeningen achter hetzelve opgehelderd. Uit het eerste ziet men, dat de Generaal GORE, na reeds, bijna zonder ſlag of ſtoot, tot aan het achtſte bastion voortgerukt te zijn, door het ſneuvelen van den Luitenant-Kolonel CARLETON, (zoo als wij in onze Geſchiedenis gemeld hadden) met een aantal andere Officieren en eene zeer groote menigte volks, genoodzaakt werd naar de Antwerpſche poort terug te trekken, en in weerwil der verſterking, hem door den Generaal COOKE toegezonden, eindelijk niet alleen op de vlugt geſlagen, maar zelf ook dodelijk gekwetst werd, en de Luitenant-Kolonel CLISTON mede kwam te vallen. Hierbij kwam, dat de aanval der kolom bij de Steenbergſche

poort,

poort, die alleen in schijn moest geschieden, in eenen wezenlijken aanval, en in een woedend gevecht veranderde, waarbij de Engelschen eindelijk zoodanig te kort schoten, dat zij aanboden zich op lijfsgenade overtegeven, met verzoek om binnen gelaten te worden, ten einde zij, meest alle gekwetst zijnde, verbonden konden worden. Doch de voorname oorzaak van de nederlaag der Engelschen wordt in de Aanteekeningen opgegeven, waar de Schrijver, sprekende van de misslagen, door beide partijen begaan, zegt, dat, zijns oordeels, de grootste misslag der Engelschen daarin bestaan heeft, dat zij, op grond der berigten van sommige inwoners, te veel steunende op de zwakheid hunner vijanden, geenerhande voorzorgen gebruikt hadden, ingeval zij eenen krachtigen tegenstand mogten ontmoeten, en zich reeds van de overwinning verzekerd hielden, toen er nog niets volkomen beslist was; dat zij zoodra zij binnen de stad waren gekomen, toelieten, dat hunne soldaten in groote menigte, gelijk ook eenige Officieren, in de huizen liepen, om geheel wat anders te doen dan te vechten, terwijl hunne' spitsbroeders daar buiten, in de straten en op de wallen, zich moedig bloot stelden aan het vuur der musketten en kanonnen met schroot geladen. De Schrijver erkent wel,

wel, dat de Engelſchen, die binnen de huizen waren, ook deel hebben genomen aan verſcheidene gevechten, door uit de venſters op de Franſchen te ſchieten, doch merkt daarbij aan, dat zoodanige pogingen, die goed zijn in eene vereenigde verdediging, niets afdoen in eenen aanval, daar het nogthans hunne zaak was, in de eerste oogenblikken, aantevallen en niet bloot zich te verweeren. „ Het is, (zegt de „ Schrijver) inderdaad onmogelijk, met meer „ nadruk en beter vereenigd te handelen, dan „ de Engelſchen in hunne eerste aanvallen ge„ daan hebben; noch ook hardnekkiger zich „ te verdedigen, dan zij tot het uiterſte heb„ ben gedaan; maar dit geſchiedde zonder ver„ eeniging, daar zij in twee helften waren af„ geſneden langs de kom van de haven, en „ langs de kaden, die door ons geſchut be„ ſtreken werden. In zoodanig eene, geheel „ verdedigende ſtelling, moesten zij noodwen„ dig te kort ſchieten tegen eenen vereenig„ den aanval, enz."

BRIEL-

BRIELLE.

[D. II. bl. 40 en volgg.]

De berigten uit die ſtad, ons in den beginne, zeker ter goeder trouwe, doch niet zonder eenige overijling, naar het ſchijnt, medegedeeld, zijn ons naderhand gebleken niet in alle bijzonderheden volkomen naauwkeurig te zijn geweest; weshalven wij nu van de nadere berigten, ons ſedert toegekomen, gebruik zullen maken om kleine misſlagen, hierdoor in ons verhaal begaan, te herſtellen, en het ontbrekende uit onze nieuwe bijdragen aantevullen.

Na dat de hoop op verlosſing van het Vaderland in 't begin van Slagtmaand ook daar meer en meer levendig was geworden, werd de Maire der ſtad, de Heer J. M. HEENEMAN, wiens vaderlandsgezinde denkwijze genoeg bekend was, en die zich toen in 's Hage bevond, den twaalfden dier maand, door eenige der voornaamſte inwoners ſchriftelijk verzocht om ten ſpoedigſten terug te komen, daar deszelfs tegenwoordigheid in dat tijdſtip hoogstnoodzakelijk werd geoordeeld. Aan dit verzoek werd geredelijk door dien eersten Magiſtraatsperſoon voldaan, en al ras na zijne aankomst

komst ondervond de burgerij de heilzame *uitwerking* van deszelfs tegenwoordigheid en gezag, daar reeds op den vijftienden, ter gelegenheid van de Weekmarkt, de geest van vrijheid zich wat al te voorbarig vertoonde in een koffijhuis, waar het volk *Oranje boven* begon te zingen. De Maire ziende, dat een gedeelte der Bezetting daarop dadelijk in de wapenen kwam, oordeelde het noodig om deze, toen nog gevaarlijke, pogingen te ſtuiten, en liet alle zamenſcholingen en onſtuimige bewegingen ernſtig verbieden; doch weigerde tevens aan de begeerte der Franſchen, om eenige burgers te laten vatten, te voldoen. De Onder-Prefekt verzuimde niet om van het gebeurde terſtond aan den Prefekt van het Departement kennis te geven, en zich te beklagen over het gedrag van den Maire, als die in gebreke was gebleven van hem, door een verſlag van zijnen kant, in ſtaat te ſtellen om *officieel* het gebeurde aan den Prefekt te berigten: daarbij verzoekende, dat de Prefekt zijn ongenoegen deswege aan den Maire wilde doen gevoelen.

Het voorgevallene in 's Hage vervolgens bekend zijnde geworden, ontſtond er op den achttienden een hevige ſtrijd tusſchen de burgers en Douaniers, die zoo hoog liep, dat beide partijen op elkander begonnen vuur te geven. De

tus-

tusſchenkomst van den Maire, die de burgerij hoop gaf op ſpoedige verandering van zaken, deed de drift bedaren, en de Douaniers vertrokken dien zelfden dag uit de ſtad; 't welk in ons vorig Verhaal kwalijk gezegd is reeds den elfden te zijn geſchied. Ook dit gedrag van den Maire werd kwalijk opgenomen door den Commandant van het eiland Voorne te Hellevoetſluis, die hem dadelijk den volgenden dreigenden brief toezond:

„ Hellevoetsluis, le 18e 9br 1815.

„ BAUER, Commandant l'isle de „ Voorn, à Monsieur le Maire de „ la ville de Brielle.

„ Monsieur!

„ Je viens d'apprendre avec peine, que vô- „ tre ville est en pleine insurrection. Je vous „ préviens, que si elle ne rentre pas dans „ l'ordre sur le champ, je marcherai demain „ avec toutes mes forces pour la soumettre, „ et vous, Monsieur, ainsi que les Nota- „ bles de vôtre Commune payeront cher mes „ demarches.

„ J'ai l'honneur de vous saluer,

„ (Signé)

„ BAUER."

De Maire bleef het antwoord hierop niet ſchuldig, en ſchreef het volgende terug:

„ Brielle, ce 19 Novembre 1813.

„ Le Maire de la ville de Brielle

„ à

„ Monsieur le Commandant de
„ l'isle de Voorne.

„ Monsieur!

„ Je viens de recevoir dans ce moment (à 7
„ heures du matin) votre lettre datée d'hier.
„ Je me hate d'y repondre, pour vous préve-
„ nir, que les informations, qu'on paroit vous
„ avoir donné sur ce qui s'est passé ici, sont
„ fausses. Tout à fait ce mouvement a été
„ excité par les Douaniers Français, et non
„ par les bourgeois. Au reste, Monsieur, je
„ dois vous observer, que je ne crains pas
„ vos menaces, et s'il le faut, je vous ferai
„ juger de mes moyens, et de la surveillance,
„ que tous mes administrés me portent.

„ J'ai l'honneur de vous saluer.

„ Le Maire susdit

„ (Signé)

„ J. M. HEENEMAN."

Op

Op Vrijdag den negentienden (en dus niet op den volgenden Vrijdag den zes en twintigsten, zoo als men uit ons vorig Verhaal zou moeten besluiten) vertrok de Predikant PAUW naar 's Gravenhage, om met de Heeren VAN HOGENDORP en VAN DER DUIJN te raadplegen, en aan dezen de reden te zeggen, waarom de Heer HEENEMAN de bijeenkomst der Regenten van 1794 en 1795 niet kon bijwonen, als zijnde deszelfs tegenwoordigheid in den Briel in dat tijdstip hoognoodzakelijk. Dezelve kwam 's anderendaags terug, met de volgende schriftelijke volmagt voor den Heer HEENEMAN:

„ De Heer HEENEMAN kan vrij de hand
„ leggen aan het geheele Bestuur van den
„ Briel, Hellevoetsluis en den geheelen omtrek,
„ op naam van Zijne Hoogheid den Prins van
„ Oranje; het krijgsvolk in eed en dienst van
„ den Prins nemen; alle de schepen insgelijks
„ verzekeren, geld bewaren, kruid in het oog
„ houden, en verder verrigten al wat tot 's Lands
„ welzijn behoort, zullende binnen kort Mili-
„ taire Commandanten, zoo te water als te
„ lande, ter hulpe bij hem krijgen.

„ *'s Hage, den* 20 *Nov.*

„ (Get.)

„ G. K. VAN HOGENDORP."

Dien zelfden dag, den twintigſten, gaf de Commandant kennis, (zoo als wij verhaald hebben) dat hij de ſtad in ſtaat van beleg zou ſtellen, en wilde tevens de Franſche vlag op den toren hebben geplaatst. Dit bragt den Maire in geene geringe verlegenheid, daar deze reeds heimelijk bevel had gegeven om alle de Franſche vlaggen in Hollandſche te veranderen, en de Oranje-vlag in gereedheid te brengen: echter gelukte het hem den Commandant van laatstgenoemde voornemen aftebrengen. *Het voorgevallene* in den Raad, waar eene Kommisſie benoemd werd, om, zoo mogelijk, te bewerken, dat het beſluit om de ſtad in ſtaat van beleg te ſtellen, wierd opgeheven, welke onverrigter zake terug kwam, hebben wij op zijne plaats vermeld; doch niet, of niet naauwkeurig, het toen ontworpen plan om de Omwenteling te beginnen. De Maire, na den Commandant der *Etrangers*, den Baron VAN HOLTZSCHUHR, overgehaald te hebben om de Franſche partij te verlaten, had het ontwerp gevormd om, in den nacht tusſchen den 24ſten en 25ſten, den Commandant der ſtad, dien der Genie, Artillerie en Gendarmerie te doen vastzetten; dadelijk daarop eene Afkondiging, in naam van Zijne Koninklijke Hoogheid, den Prins van Oranje, te doen, en een Tusſchen-

Be-

Bestuur te benoemen; voorts den op soldij gestelden Luitenant-Kolonel LANG tot Commandant der stad aan te stellen, den Kapitein RAUWENHOFF voor de Genie, en den Luitenant LUX voor de Artillerie te benoemen, en zoo lang verdedigender wijze te handelen, tot dat er uit 's Hage bijstand kwam, om dan op Hellevoetsluis los te gaan. Dit plan was slechts aan twee zijner vrienden medegedeeld, doch tevens was er eene lijst van honderd burgers gemaakt, op welke men kon vertrouwen. Hoe dit plan verijdeld is geworden, de Baron VAN HOLTZSCHUHR met den Regiments-Geneesheer GAFFRON in hechtenis genomen, en gevangelijk naar Hellevoetsluis gezonden werden; de ontkoming van den Predikant PAUW, en het scherp onderzoek aan deszelfs huis geschied, en eindelijk ook de afzetting van den Maire HEENEMAN, en de wijze, waarop hij ter stad uit gebragt werd, is naauwkeurig genoeg door ons te boek gesteld, uitgezonderd dit eene, dat de Commandant der stad, benevens de Onder-Prefekt en de Commandant der Gendarmerie (in plaats van wien bij vergissing de Keizerlijke Prokureur door ons genoemd is) den Maire geenszins de keuze hebben gelaten om, of de stad te verlaten of zich in arrest te begeven, maar hem integendeel gelast hebben om zich da-

dadelijk aantekleden, en onder hun geleide de ſtad te verlaten, 't welk zij zeiden, dat ter voorkoming van opſchudding geſchieden moest, voordat er menſchen op ſtraat waren; dreigende tevens daarbij, ingeval van tegenſtand, ſtrenger maatregels te zullen gebruiken, en daarbij voegende: „ wij kennen het geheele komplot, „ 't welk in de ſtad gemaakt is, doch wij hebben u niet willen in hechtenis nemen, om „ dat zulks de gemoederen in beweging zoude „ brengen."

Na dat de Heer BROCX vervolgens, in plaats van den Heer HEENEMAN, tot Maire was aangeſteld, zond de Onder-Prefekt terſtond eenen rondgaanden brief aan alle Gemeenten van het Arrondisſement, luidende als volgt:

„ Brielle ce 24 Nov. 1813.

„ Messieurs!

„ Quelques gens sans aveu ayant excités vos „ Administrés à la revolte, le repos public a „ été troublé dans quelques unes de vos Com„ munes. Je m'y suis transporté avec la force „ armée pour y retablir le bon ordre et faire „ respecter le Gouvernement Français. Mes „ soins ayant obtenu un résultat heureux, il „ est convenable, que vos Communes donnent

„ le

„ le temoignage public de leur attachement à „ leur Gouvernement, et je pense, que la meilleure, qu'elles puissent en donner, c'est „ d'arborer le pavillon Français sur tous les „ clochers. Au reçu de la présente, vous aurez soin de l'y faire placer, et de la laisser „ flotter jusqu'à nouvel ordre.

„ Vous me certifierez dans les 24 heures, „ que mes ordres ont été exécutés.

„ J'ai l'honneur &c.

„ (Signé)

„ BESIER."

De Heer HEENEMAN vervolgens naar 's Hage vertrokken zijnde, vormde daar een plan, niet om (zoo als wij in het Tweede Deel bl. 50 en 51, afgaande op de berigten ons toegezonden, gezegd hebben) langs den zelfden weg, waarlangs men den Heer PAUW had doen ontkomen, heimelijk 150 of 200 man in de stad te brengen; maar, in de eerste plaats, om met hulp van de Engelsche vloot den Briel en Hellevoetsluis te bemagtigen; en toen de Bevelhebber der Engelsche vloot in dat plan geen genoegen kon nemen, zich, op eene andere wijze, met drie- of vierhonderd man van den Briel meester te maken, waartoe de burger VOGELAAR zeer

behulpzaam was, die dagelijks brieven over en weder van den Heer HEENEMAN aan den Luitenant LUX overbragt. Gebrek aan de noodige manfchap, die hij te vergeefs in 's Hage en te Rotterdam zocht bijeen te krijgen, heeft dat plan onuitgevoerd gelaten. Des niet te min werd door den Heer HEENEMAN, en zijne vrienden in den Briel, alles aangewend, om de *Etrangers* te doen overlopen, waartoe dan ook bijzonder het aanplakken van de Afkondiging des Generaals BLUCHER, welke door ons gemeld is, moest dienen. De uitflag van het een en ander is zoodanig geweest, als wij in ons eerste Verhaal hebben opgegeven: en dus zouden wij hiermede van het gebeurde in den Briel kunnen afftappen, zoo niet de onpartijdigheid, die wij, zoo veel in ons vermogen was, hebben getracht te bewaren, van ons fcheen te vorderen, niet geheel niet ftilzwijgen voorbij te gaan, hetgene ons door den Onder-Prefekt, Mr. B. A. H. BESIER, wiens naam zelfs uit kieschheid door ons was achterwege gelaten, tot verfchoning van deszelfs gedrag, is toegezonden.

Volgens opgave van dezen toenmaals Franfchen Ambtenaar, is het gezegde van ons, dat hij zich aan het hoofd van eene bende *Etrangers* heeft gefteld, om daarmede de opfchud-

din-

dingen ten platten lande te keer te gaan, in zoo ver niet overeenkomſtig de waarheid, als daaruit zoude moeten opgemaakt worden, dat hij zulks op eigen gezag had gedaan, daar hij, bij afwezigheid van den Commisſaris van Oorlog, in die hoedanigheid, en op last van den Stedelijken Bevelhebber, aan wien hij als zoodanig ondergeſchikt was, niet tot demping van opſchuddingen, maar tot het ophalen van mondbehoeften voor de bezettingen van den Briel en Hellevoetſluis, welke door het Gouvernement waren uitgeſchreven, doch door ſommige Gemeenten geweigerd werden, is uitgetrokken met een aanzienlijk gedeelte krijgsvolk, 't welk ſtond onder de bevelen van eenen Officier, die zijne bijzondere *Inſtructien* had. De levering dier mondbehoeften, beſtaande in hoornvee en voeder, was (zoo als het berigt luidt) op drie plaatſen rustig afgelopen, maar te Zuidland kwam het volk in openbaren opſtand, dien men langer dan twee uren door zagte middelen en vermaningen tot rust had getracht te ſtillen, doch die eindelijk zoo hoog liep, dat de menigte naar den toren ſtoof, de alarmklok begon te kleppen, en met ſcherp op het krijgsvolk te ſchieten. De tegenwoordigheid van den Heer BESIER bij dit alles was een noodzakelijk gevolg van zijne

toenmalige ambtsbetrekkingen, en van het *uitdrukkelijk* bevel van den Stedelijken Bevelhebber, wien hij toen nog zoo veel minder twijfelde te gehoorzamen, daar hij van de gewigtigste gebeurtenisfen, zoo als het vertrek van den Gouverneur-Generaal en van de Prefekten der Departementen van de Zuiderzee en van de Monden der Maas, geheel onkundig was. En wat zijn gedrag omtrent den Maire HEENEMAN betreft, verzekert hij, dat het befluit van den Stedelijken Bevelhebber was geweest om dezen, zoo wel als de anderen, die deel hadden aan het ontdekte plan, gevangen te nemen en wegtezenden, doch dat door zijne voorftelling, onderfteund door den Keizerlijken Prokureur HUARD, de Bevelhebber was overgehaald om dat befluit te veranderen, en den Maire alleen van zijnen post te ontflaan, met de vrijheid om zich naar elders te begeven. Andere bijzonderheden, van minder gewigt, hebben wij niet noodig geacht overtenemen, dewijl wij geene *Apologiën*, maar gefchiedkundige berigten fchrijven; doch, vermids over het gehouden gedrag van dezen Onder-Prefekt vervolgens door de tweede kamer van de Regtbank van eerften aanleg in 's Gravenhage, aan welke het onderzoek daarvan door den Souvereinen Vorst der Nederlanden was opgedragen, regterlijke uit-

uitſpraak is gedaan, 't welk ons, bij het ſchrijven van ons eerste Verhaal geheel onbekend was, meenen wij onzen pligt van onzijdigheid in dezen ten vollen vervuld te zullen hebben, door deze uitſpraak, overeenkomstig het verzoek van dien gewezen Onder-Prefekt, aan onze Lezers medetedeelen, aan hun zelven overlatende, om uit vergelijking van de medegedeelde ſtukken en berigten 's mans gedrag te beoordeelen.

„ *Zitting van dingsdag den* 17 *Mei*
„ *achttienhonderd veertien.*

„ De kamer gehoord hebbende het rapport
„ van den Regter ter inſtructie in de zaak van
„ Mr. BERNARD HENDRIK ALEXANDER
„ BESIER, oud, volgens zijne opgave, ruim
„ dertig jaren, geboren te Deventer, en laatst
„ Onder-Prefekt in den Briel, beſchuldigd van
„ in officio te hebben gepleegd excesſen, ge-
„ weldadigheden, en exactien. —
„ Gezien hebbende de Stukken van den Pro-
„ cesſe, mitsgaders het requiſitoir van den Heer
„ Officier, houdende:
„ „ Aangezien, enz. —
„ „ Requireert, dat het aan de Raadkamer
„ „ behage, op het rapport aan haar gedaan,
„ „ door Mijn Heer den Regter ter inſtructie,

„ „ te

„ „ te verklaren, *dat er geene termen zijn om*
„ „ *deze zaak te vervolgen.*" —

„ Overwegende, dat het onderzoek van deze
„ zaak, aan deze Regtbank opgedragen zijnde
„ uit krachte van het Besluit van den Souve-
„ reinen Vorst der Vereenigde Nederlanden,
„ de dato 19 Januarij ll., daardoor ten opzig-
„ te van deze Regtbank schijnt weggenomen te
„ zijn de bedenking tegen deszelfs competen-
„ tie, welke anderszins zoude voortvloeijen uit
„ het 75e Art. van de Fransche Staatsregeling,
„ A°. 8, waarbij word bepaald: dat de Onder-
„ Prefekten en Commissarissen van Oorlog, als
„ behorende tot de Agenten van het Gouverne-
„ ment, niet kunnen teregt gesteld worden we-
„ gens misdaden, betrekkelijk tot hunne pos-
„ ten, dan uit krachte van eene decisie van den
„ Staats-Raad van die natie. —

„ Overwegende, dat de gedragingen van den
„ gearresteerden, volgens zijne confessie, zijn
„ geweest op special verzoek van den Mili-
„ tairen Commandant, aan wien hij, zoo in
„ betrekking als Onder-Prefekt, als ook in zij-
„ ne relatie van Commissaris van Oorlog, was
„ ondergeschikt, en mitsdien gehoorzaamheid
„ schuldig. —

„ Overwegende, dat uit de Stukken, ten
„ processe overgelegd, niet gebleken is, dat hij

„ op

„ op eigen autoriteit eenige requifitien gedaan, „ brandfchattingen geligt, of losgelden voor ge- „ arresteerde perfonen ontvangen heeft.

„ Overwegende, dat de gedane requifitien, „ opgelegde brandfchattingen en ontvangen los- „ gelden, zijn ingevorderd op plaatfen, onder „ het resfort van des gearresteerden arrondisfe- „ ment gelegen, op plaatfen, welke in oproer „ tegen het Franfche Gouvernement waren, en „ welke mefures, het krijgsgebruik en de reg- „ ten van den Oorlog, volgens het fijstema van „ het Fransch Gouvernement wettigde. —

„ Overwegende, dat het almede uit de Stuk- „ ken, ten procesfe overgelegd, niet gebleken „ is, dat de gearresteerde eenig voordeel voor „ zich uit de gedane requifitien, opgelegde „ brandfchattingen of ontvangen losgelden ge- „ noten heeft, maar integendeel voldoende con- „ fteert, dat dezelve aan de militairen zijn ter „ hand gefteld, en bij hun ontvangen. —

„ Overwegende mitsdien, dat de gearresteer- „ de, befchouwd in zijne betrekkingen van „ Fransch onderdaan en ambtenaar, niet kan „ gezegd worden buiten de aan hem gegeven „ orders gegaan te zijn, noch maatregelen van „ excesfen, geweldadigheden en exactien ge- „ pleegd te hebben; en welke orders, zoo de- „ zelve al iets misdadigs in zich bevatten,

„ geens-

„ geenszins aan hem kunnen gerespecteerd wor-
„ den, maar voor rekening van den Militairen
„ Commandant moeten gelaten worden, wiens
„ orders hij in dezen obtempereerde. —

„ Overwegende eindelijk, dat het *ſtrijdig*
„ ſchijnt met de billijkheid, de daden van den
„ gearresteerden, welke hij heeft gepleegd als
„ ambtenaar, en ingevolgen de inrichtingen van
„ het Franſche Gouvernement, te beoordeelen
„ naar de principes van het tegenwoordig Gou-
„ vernement: —

„ Heeft, in conformiteit van opgemeld re-
„ quiſitoir, verklaard: *dat er geen termen zijn*
„ *om deze zaak verder voort te zetten.* —

„ Gelast voorts, dat de beſchuldigde Mr. BER-
„ NARD HENDRIK ALEXANDER BESIER
„ in vrijheid zal worden geſteld, indien hij niet
„ uit andere hoofden in handen der Justitie
„ moet blijven." —

DORDRECHT.

[I. D. bl. 183 en 184.]

Na de uitgave van het Eerſte Deel onzer Geſchiedenis kwam ons door de vriendelijkheid van den ſchrijver, ter hand *de Opwekkings-rede ter Godsdienſtige viering van de eerste verjaring van Nederlands en Dordrechts merk-*

waar-

waardige Verlosfing, *door* G. VAN KOOTEN, Predikant aldaar, die ons gelegenheid gaf om ons verhaal aangaande het gebeurde in en bij die ftad eenigzins te verbeteren. Wij hadden gezegd, dat, nadat eene der kanoneerboten was afgedeinsd, de andere post vattede regt tegen over het Veer, waar dezelve het vuur van den vijand twee uren lang aanhoudend beantwoordde. Volgens opgave van den Heer VAN KOOTEN waren beide kanoneerboten begonnen aftezakken, doch de eene raakte, tegen over den Papendrechtfchen Veerdam, aan den grond, waarop de Heer H. MERKUS, Zee-Officier, die zich juist te Dordrecht bevond, zich aan boord van dezelve begaf, en het kanon zoo gelukkig beftuurde, dat op het eerste fchot verfcheidene Franfchen nedervielen, 't welk drie of viermaal met de beste uitwerking herhaald wierd, terwijl door twee inwoners C. LAWENDE, die ook te voren den Kommandant BEELAERTS had overgebragt, en H. STAM, eene oude Dordrechtfche vlag, welke van verre voor eene Engelfche werd aangezien, aan de Rietdijkfche poort werd opgeftoken, welk een en ander te zamen de vijanden bewoog eene overhaaste vlugt te nemen, juist op het oogenblik, dat de voorraad van kruid aan de zijde der verdedigers geheel verbruikt, en dus verdere tegen-

weer

weer onmogelijk geworden was. De Heer MERKUS is voor den gewigtigen dienst, in die oogenblikken van benaauwdheid bewezen, door het Stads-Bestuur met eene gouden snuifdoos, en daarbij met een vereerend getuigschrift, begiftigd geworden.

Nog verdient gemeld te worden de aanzienlijke gifte, welke door de stad Dordrecht, na die verlossing, ter ondersteuning van de algemeene zaak des Vaderlands, is opgebragt, bedragende niet minder dan *honderd negentien duizend, zeshonderd negen en veertig gulden, twaalf stuivers en acht penningen.*

'S GRAVENHAGE.

[D. I. bl. 139 en volgg.]

Het voornemen van de Heeren VAN HOGENDORP, VAN DER DUIJN, VAN LIMBURG STIRUM en anderen, om, bij de eerste gunstige gelegenheid, als voorgangers ter verlossing van het Vaderland optetreden, was reeds veel vroeger, en wel van toen af genomen, nadat het berugte negenëntwintigste legerberigt den beklagelijken toestand der Franschèn in Rusland had bekend gemaakt, schoon van een eigenlijk Verbond, 't welk wijd en zijd zijne geheime le-

leden had, waarvan CHADD in zijn verhaal der Omwenteling gewaagt, geene overtuigende bewijzen zijn voorgekomen. De gemelde Heeren, met welke zich bijzonder ook nog de Heer J. F. VAN HOGENDORP van Rotterdam, REPELAAR VAN DRIEL, C. F. DE JONGE en F. D. CHANGUION vereenigd hadden, hadden dan ook reeds federt eenen geruimen tijd heimelijke bijeenkomsten ten huize van den Heer G. K. VAN HOGENDORP gehouden, die het fcherpziende oog der Franfche Politie niet ontfnapt waren: en men heeft het voornamelijk aan de goede gezindheid en het voorzigtige beleid van den Heer AMPT, destijds Kommisfaris van die Politie, van wien wij reeds met verdienden lof, in onze Aanteekeningen op het Iste Deel bl. 69, gefproken hebben, te danken, dat niet deze en gene van die Heeren opgeligt en naar Frankrijk gezonden zijn geworden. De dag van Woensdag, de zeventiende van Slagtmaand, was dus flechts het tijdflip, waarop het lang beraamde plan in werking begon te komen.

Het eerste fein tot den opftand werd gegeven door den Graaf VAN LIMBURG STIRUM, die in den vroegen morgen van den zeventienden aan het huis van den Heer HOGENDORP eene Oranje-kokarde op den hoed zet-

tede, en daarmede verſierd op ſtraat verſcheen, zich begevende naar het huis van den Oud-Burgemeester SLICHER. Zijn voorbeeld werd dadelijk door de zoons van HOGENDORP en door vele anderen gevolgd, zoodat reeds te tien uren die oude geliefde kleur door de geheele ſtad werd gezien. De Graaf VAN STIRUM trachtede den Heer SLICHER overtehalen om, met zijne ambtgenooten in het Stedelijk beſtuur van vroeger tijd, zich weder op het kusſen te plaatſen, en het vorige gezag, *in* naam van den Prins van Oranje, uitteoefenen. Niets wederhield den welgezinden Grijsaard om aan die oproeping te voldoen, dan alleen eene vroeger noodiging tot eene bijeenkomst ten huize van den Heer FABER VAN RIEMSDIJK, die Adjunct-Maire zijnde, thans, bij afwezigheid van den Maire VAN SCHINNE, den *post van* dezen bekleedde; tot welke bijeenkomst de Graaf mede werd genodigd. Dan, daar hier overlegd werd om nog in naam van het Franſche bewind te handelen, en alleen voor rustbewaring te zorgen, verklaarde de Graaf dadelijk hiertoe nimmer te zullen medewerken: en daar ook weldra de Heer SLICHER begreep, dat van zulke maatregelen geen heil te wachten was, viel dat ontwerp in duigen; waarna de Heer VAN RIEMSDIJK vrijwillig zijn gezag

af-

afstond, en de Heer SLICHER, met slechts twee van zijne vroegere Ambtgenooten, de Heeren BACHMAN en 'T HOEN, daar de overige zich verschoond hadden, op het Stadshuis het Stedelijk bestuur aanvaardden, en van toen af openlijk de zaak der Omwenteling behartigden.

Inmiddels was ten huize van den Heer HOGENDORP, door de daar bijeen vergaderde Heeren, HOGENDORP zelven, VAN DER DUIJN VAN MAASDAM, REPELAAR VAN DRIEL, J. T. VAN HOGENDORP, en CHANGUION, bij schriftelijke Akte, door allen onderteekend, de Graaf VAN LIMBURG STIRUM, in naam des Prinsen van Oranje, tot Gouverneur van 's Gravenhage benoemd, waarvan hij zonder uitstel aan het nieuwe Stedelijke Bestuur kennis gaf; 't welk hem niet alleen, zonder bedenking, in die hoedanigheid erkende, maar ook deszelfs voorstel goedkeurde om de Oranje-vlag uittesteken, en bij openbare Afkondiging den volke de aanstaande verlossing bekend te maken. De lastbrief voor den Gouverneur, sedert door het verhaal van CHADD openbaar geworden, was van dezen inhoud:

„ Vergadering der Oude Regenten,
„ in den Haag 17 November 1813.

„ Alzoo ons kennelijk is, dat het naderend

 „ oogen-

„ oogenblik van Regeeringloosheid eene gehee-
„ le omkeering van deze ſtad zoude kunnen na
„ zich ſleepen, en wij ons inzonderheid ver-
„ pligt achten, om zulk een onheil voorteko-
„ men; zoo is het, dat wij bij dezen den
„ Heer LEOPOLD Grave VAN LIMBURG
„ STIRUM magtigen om optetreden als *pro-*
„ *viſioneel Gouverneur van den Haag*, en,
„ uit naam van Zijne Hoogheid den Heere
„ Prinſe van Oranje, de openbare rust en goe-
„ de orde te bewaren, opdat wij in veiligheid
„ en op eene geregelde wijze in ſtaat mogen
„ zijn om alle de oude Regenten van het
„ Land, die zich hier en in den omtrek be-
„ vinden, bijeen te roepen, en gezamenlijk te
„ beſluiten tot welzijn van den Lande."

(Geteekend, gelijk boven gezegd is.)

De Afkondiging, door den Gouverneur gedaan, is reeds door ons medegedeeld, en de daarop gevolgde oproeping der oude Regenten ten huize van den Heer VAN HOGENDORP vermeld; zijnde alleen in de vóórnamen der Heeren CHANGUION en DE JONGE een misſlag begaan, die in de opgave der drukfeilen reeds verbeterd is.

[Bladz.

[Bladz. 154.]

(*Van het manmoedige besluit.*) Voor dat nog de Heeren VAN HOGENDORP en VAN DER DUIJN openlijk voor hun besluit waren uitgekomen, had het volgende plaats gehad, 't welk, tot meerdere volledigheid van ons Geschiedverhaal, dient gemeld te worden. Toen de Groote Vergadering zaturdag avond laat vruchteloos was afgelopen, waren ten huize van den Graaf VAN STIRUM vele vrienden der Omwenteling bijeen, welke met ongeduld den uitslag afwachteden. Deze uitslag bekend geworden zijnde maakte, natuurlijker wijze, eenen zeer ongenamen indruk op de aanwezigen, vooral op den Graaf zelven, die tot hiertoe alles had gedaan in het vaste vertrouwen, dat er een Algemeen Bestuur zoude optreden, en hiervan ook aan zijne vrienden verzekering had gegeven; doch nu, in die verwachting te leur gesteld, reden had om te vrezen, dat het hem moeilijk zou vallen zijn gehouden gedrag te verantwoorden; terwijl ook tevens het nieuwe Stedelijke Bestuur, 't welk zich insgelijks in die onderstelling gevestigd had, door die misluking zich in eene zeer bedenkelijke gesteldheid bevond. Om aan die onzekerheid hoe eer hoe liever een einde te maken, deed de Graaf thans den voorslag, dat hij den volgenden morgen

aan het hoofd van alle de Officieren der Oranje-garde zich aan het huis van den Heer HOGENDORP zoude vervoegen, om daar met den meesten nadruk op de vervulling der belofte van een Algemeen Beſtuur aantedringen. Deze voorſlag werd algemeen goedgekeurd, en de uitvoering bleef niet achter. Niets kon den Heer HOGENDORP meer welkom zijn, dan dit ernſtige aanzoek van mannen, die alle bereid waren om goed en bloed voor het herſtel des Vaderlands op te offeren. Naauwlijks was dan ook de wensch der Schutterij of Oranje-Garde door den mond van derzelver braven Kolonel TULLINGH uitgeſproken, of de Heer VAN HOGENDORP rees met drift op van zijne zitplaats, en verklaarde, in tegenwoordigheid van de Heeren CHANGUION, SWEERS DE LANDAS, DE JONGE en CANNEMAN, die zich toen mede daar bevonden, zoo voor zich zelven, als in naam van den afwezigen Baron VAN DER DUIJN VAN MAASDAM, dat zij beiden het Beſtuur van zaken op zich namen; en las daarop de Afkondiging voor, door beiden onderteekend, waarbij van dat hun heldhaftige beſluit den Volke kennis ſtond gegeven te worden. Deze zoo merkwaardige Afkondiging, geplaatst in onze Aanteekeningen op het Eerſte Deel, werd (niet, zoo als wij bij vergisſing

in 't eerst zeiden, den volgenden morgen) maar op den morgen van den zelfden dag, zijnde Zondag den 21ſten, voor het huis van den Heer HOGENDORP op den Kneuterdijk, in tegenwoordigheid der reeds genoemde Heeren, en ten aanhoren van de geheele gewapende burgermagt, en vele anderen derwaarts zamengevloeid, door den Heer F. C. DE JONGE voorgelezen; waarna dien zelfden dag nog eene tweede meer uitgebreide Afkondiging door den Heer CANNEMAN werd ontworpen, welke 's anderendaags openlijk werd afgelezen: ook deze is reeds door ons medegedeeld. Een uitſtekende trek van vertrouwen tusſchen de Twee mannen, die ter goeder ure het Algemeen Beſtuur in handen namen, welke trek ons niet dan na de uitgave van het Eerſte Deel bekend geworden is, moet in een Stuk als het onze niet worden overgeſlagen. De Heer VAN DER DUIJN, in den nacht voor de openbare Afkondiging naar Amſterdam vertrekkende, om daar den ijver voor de groote zaak aan te vuren, had niet ſlechts bij monde zijnen Ambtgenoot volmagt gegeven om mede in zijnen naam naar bevind van zaken te handelen, maar ook zijne handteekening op ſchoon papier aan den zelven overhandigd, om daarboven te ſchrijven, wat de omſtandigheden des Vader-

 lands

lands in dit nog zeer hagchelijke tijdſtip zouden vorderen.

Bij de melding van het vertrek der Heeren FAGEL en PERPONCHER naar Engeland, om daar Zijne Hoogheid den *Prins van Oranje* optezoeken, en van het gebeurde in Holland te verwittigen, [I. D. bl. 147.] hadden wij tevens gewag gemaakt van de zending des Heeren G. T. WAUTHIER, Kapitein der *Dragonders*, die genoegzaam gelijktijdig met gemelde Heeren, te weten den negentienden van Slagtmaand, op bekomen last van de Heeren HOGENDORP en VAN DER DUIJN VAN MAASDAM, naar het leger der Bondgenooten in Duitschland vertrok, dewijl men niet volkomen zeker was, waar de Prins zich op dat tijdſtip bevond. Van het *wedervaren* der eerstgenoemde Heeren in Engeland hebben wij in het begin des Tweeden Deels [bl. 13.] verſlag gegeven, doch het verrigte door den *Kapitein* WAUTHIER, en deszelfs terugkomst, weinige dagen na de aankomst van *Zijne* Koninklijke Hoogheid in het Vaderland, hadden wij destijds uit het oog verloren, welk verzuim wij thans trachten te herſtellen. De Heer WAUTHIER zich in het door de Franſchen bezette Naarden,

den, niet zonder gevaar, twee uren opgehouden hebbende, om zoo goed mogelijk den ſtaat dier vesting optenemen, vertrok vervolgens over Amersfoort naar *Zwol*, en ontmoette twee uren van Hattem de eerste voorposten der Kozakken. Te Zwol den Prins NARISCHKIN, Kolonel-Kommandant der Kozakken, vindende, gaf hij aan dezen kennis van den ſtaat van zaken in Holland, en bevorderde daardoor mede het verder voortrukken van dat Rusſiſche krijgsvolk. Den drie en twintigſten te Munſter in het hoofdkwartier van den Generaal BULOW gekomen zijnde, had hij het genoegen, dat ook daar de berigten, die hij mede bragt, zoo wel op den Generaal zelven, als op de verdere Officieren, die hem omringden, van gewenschte uitwerking waren, zoodat de Generaal dadelijk verklaarde, ten ſpoedigſte de noodige ſchikkingen te zullen maken, om het zoo gelukkig begonnen werk in Holland door zijne krijgsmagt krachtdadig te onderſteunen; ook zond dezelve nog op dien zelfden dag eenen renbode naar Berlijn, om Hare Koninklijke Hoogheden, Mevrouwen de Princesſen van Oranje, die zich daar bevonden, de aangebragte tijdingen medetedeelen: doch gaf tevens aan den Heer WAUTHIER te verſtaan, dat de Prins zelf zich in Londen bevond; hem tevens de nood-

zakelijkheid voorhoudende om den brief, bestemd om aan Zijne Hoogheid zelven overhandigd te worden, aan den Koning van Pruissen, in het Hoofdkwartier te Frankfort, overtebrengen, werwaarts dan ook den volgenden dag de reis werd aanvaard. Doch daar, in een gehoor bij den Pruisischen Minister, Baron VAN HARDENBERG, vernomen hebbende, dat de Baron VAN GAGERN, als gevolmagtigde van den Prins van Oranje, en met deszelfs geheime zaken belast, zich in die stad bevond, draalde de Heer WAUTHIER niet om den brief aan dezen te overhandigen, die denzelven geopend hebbende, dadelijk bij eene Memorie aan de Ministers van alle de Verbonden Mogendheden, den inhoud van denzelven bekend maakte. Bij de voorstelling van den Heer WAUTHIER aan de Ministers VAN HARDENBERG en HUMBOLD, als mede aan de Adjudanten Generaals des Konings van Pruissen, werden de omstandige berigten, aldaar door hem medegedeeld, niet slechts met blijdschap, maar met eene soort van verrukking, en met lofspraken op den moed der Hollanderen, aangehoord: „ ik wist wel, hoorde hij „ onder anderen zeggen, dat, zoodra de Hol- „ landsche Natie iets groots kon doen, zij zulks „ voorzeker niet zou nalaten." De Heer WAUTHIER, die intusschen twee brieven, zijn weder-

dervaren meldende, eenen uit Munster, en eenen anderen uit Frankfort, naar 's Hage aan den Heer VAN HOGENDORP had afgezonden, doch welke beide verloren zijn geraakt, met brieven van daar voorzien zijnde, vertrok den dertigsten uit Frankfort, en had, den vijfden van Wintermaand in 's Gravenhage terug gekomen zijnde, het genoegen om die, welke voor den Prins van Oranje bestemd waren, aan Zijne Koninklijke Hoogheid in persoon ter hand te stellen.

Dan bij de pogingen, door den Kapitein WAUTHIER niet geheel zonder vrucht aangewend om het voortrukken van de krijgsmagt der Bondgenooten, die zich nog aan gene zijde van den IJsfel bevond, te bespoedigen, verdient even zeer met lof vermeld te worden de ijver van den Heer VAN DER HOEVEN, die eenen dag later, dan de eerstgemelde, met dat oogmerk uit 's Gravenhage afgezonden, en te Nijkerk op de Veluwe eene bende Kozakken ontmoetende, deszelfs Bevelhebber, den Majoor MARKLAY, dringend verzocht om met zijne manschap op Amsterdam te trekken: en hieraan heeft men, zoo het schijnt, voornamelijk de eerste verschijning der Kozakken te Amsterdam, op den vierentwintigsten van Slagtmaand, te danken gehad. Na vervolgens te

Zwol

Zwol van den Prins NARISCHKIN paspoorten ontvangen te hebben, om naar het Hoofdkwartier van den Kroonprins van Zweden te gaan, en na vruchteloze pogingen, eerst bij den Generaal BENKENDORF, en vervolgens bij den Generaal WINTZINGERODE beproefd te hebben om hen tot *voortrukken* te begeven, kwam hij den eersten van Wintermaand in het Hoofdkwartier van hooggemelden Kroonprins zelven aan, die de grootste lofspraken aan de Hollandsche Natie gegeven, en *derzelver* gehouden gedrag volkomen goedgekeurd hebbende, niet alleen de stellige belofte van krachtdadige ondersteuning gaf, maar ook dadelijk aan den Heer VAN DER HOEVEN eenen Officier medegaf, met de noodige bevelen aan den Generaal WINTZINGERODE om voortterukken. Men ziet hieruit, hoe het Algemeene Bestuur in 's Gravenhage rusteloos van alle kanten zijne pogingen heeft aangewend, om den vijanden onzer onafhankelijkheid geenen tijd te laten tot herstel van hunne *gesnuikte* krachten, en om het land voor eene gevreesde terugkomst van dezelven te beveiligen.

ROT-

ROTTERDAM.

[I. D. bladz. 205 en volgg.]

Bij het opſtellen des verhaals van het gebeurde te Rotterdam, ontbrak ons toen nog de zoo wel in kracht van taal, als in gevoelens voortreffelijke Afkondiging van het nieuwe Stedelijke Beſtuur, door welke op het werk der Omwenteling daar ter plaatſe als 't ware de kroon werd gezet. Destijds vergeefſche moeite aangewend hebbende om een' afdruk daarvan magtig te worden, verblijden wij ons thans in ſtaat te zijn om dien aan de lezers van ons werk mede te deelen. Dus luidde dezelve:

„ Brave Land- en Stadgenoten!

„ Zoo is dan eindelijk de gelukkige dag verſchenen, waarop 's Lands Vaderen, als in de „ dagen van ouds, tot de Onderzaten kunnen „ uitbrengen de taal der waarheid, vrij van alle „ vleijerij, ontheven van de begoochelingen ee„ ner bedrieglijke redeneerkunde.

„ Zullen wij, in dit heugelijke tijdſtip, door „ een rechtvaardig Opperwezen zoo zichtbaar „ daargeſteld, aan uwe gevoelige harten de „ wonden vertoonen, die ons Land verſcheur„ den, en die ons beſtaan op den rand des

„ ver-

„ verderfs gebragt hadden. Zullen wij, nu „ eendragt, liefde en verdraagzaamheid de kenmerken van alle onze daden worden moeten; „ Ul. de geschiedenis onzer rampen voorstellen, tot derzelver vermoedelijke oorzaken *opklimmen*, en, gehoor gevende aan de driften „ eener verhitte verbeeldingskragt, *de* wraakkreet aanheffen. Neen, dit verhoede God! „ welke partijen ook Holland, sedert dertig jaren „ verdeeld hebben, welke de Besturen waren, „ die zich beurtelings opvolgden en *elkander* „ verdrongen, wie zal zich met trotschen waan „ de kroon der volmaaktheid aanmatigen? wie „ niet liever erkennen, dat naijver, hoogmoed, „ kortzichtigheid en wereldsche belangen, gevoed en aangekweekt door vreemden invloed, ieder derzelven deden dwalen, en het „ hunne toegebragt hebben, hoe verre zulks ook „ van ieders bedoelingen verwijderd was, tot „ die schokken, die ons maatschaplijk lichaam „ zoo zeer gefolterd hebben, dat het eindelijk „ magteloos is neergezonken onder dien ijzeren „ schepter, die ons drukte, benaauwde, prangde, en wiens verpletterend vermogen wij alleen door een aanbiddelijk Bestuur der algoede Voorzienigheid ontweken zijn. Ja, brave „ Landgenoten! wij allen handelden *verkeerdelijk*, wij allen behoeven elkanders *liefde* en

„ ver-

„ vergeving onderling en wederkeerig — niet „ één was buiten ſchuld.

„ Zijn wij doordrongen van deze waarheden? „ wat is dan ons vooruitzicht ſchoon! Prins- „ gezinden en Patriotten! Patriotten en Prins- „ gezinden! — voor het laatst zijn hier deze „ Namen geſteld — in de oefenſchool der „ maatſchappelijke en perſoonlijke rampen wijs „ geworden, gedenken wij het verledene niet „ meer, of liever gedenken wij er aan, om „ nimmer te vergeten, *dat een Land alléén* „ *door Eendragt onafhanglijk beſtaan kan.* „ Slaan wij dan onze handen inéén, en dat de- „ ze dag het verbond hernieuwe, waardoor, in „ vorige Eeuwen, Holland zich verhief tot „ het toppunt van aanzien en geluk.

„ Maar, indien uwe Vaderen zich wijslijk „ onthouden van het tafereel onzer inwendige, „ onzer Nederlandſche beroerten Ul. voorte- „ hangen, zeker willen zij Ul. niet ontveinzen „ die rampen, die ons van buiten zijn aange- „ bragt, en wier herinnering den laatſten na- „ neef met ſchrik zal vervullen.

„ Toen Frankrijk, bezoedeld met misdaden, „ trotsch op de moordſchavotten, waar duizen- „ den van braven, waar LODEWIJK het on- „ ſchuldig leven moest derven, de vrijheid der „ wereld uitriep, moest Holland het eerste

„ ſlagt-

„ flagtoffer van deszelfs toomelooze heersch-
„ zucht worden. Met gretige oogen ftaarde
„ het op uwe rijkdommen, en op de mede-
„ werking uwer kragten, en al wat de zwart-
„ fte ondankbaarheid en eene dwingelandfche
„ Staatkunde kan uitdenken, werd te werk ge-
„ fteld om uwe fchatten naar *Frankrijk* overte-
„ voeren, en uwe vloten en legers aan des-
„ zelfs heerschzucht opteofferen.

„ Toen, ettelijke jaren daarna, de rust in
„ Frankrijk begon te herleven, ontwikkelde
„ zich bij den Beftuurder van dat Rijk een
„ meer doelmatige lust naar zegepralen en op-
„ pergezag in Europa. Onder voorwendfel van
„ Engeland tot Vrede te dwingen, dacht hij
„ uit en drong op aan de Mogendheden van
„ het Vaste land een ftelzel van uitfluiting van
„ allen Koophandel, dat ons in den nacht der
„ barbaarfche eeuwen moest terugbrengen; een
„ ftelzel, waarvoor de vrije wil der Menfchen,
„ de zuivere begeerte naar matige aanwinst, de
„ invloeifels van den Godsdienst, die alle vol-
„ keren te famen bindt: een ftelzel eindelijk,
„ waarvoor de Geographifche ligging der Eu-
„ ropifche Staten, en hunne hedendaagfche
„ nooddruften geheel en al onvatbaar fchenen.

„ Welhaast echter misdaad op misdaad, ge-
„ weld op geweld, afperfing op afperfing fta-

„ pe-

„ pelende, wies de reuzenkracht van Frank-
„ rijk zoodanig aan, dat vele Volkeren ge-
„ noodzaakt werden dit zoogenaamd Continen-
„ taal ſtelzel aantenemen, en rasch werd het
„ voor de rechtbank des Franſchen Keizers
„ eene misdaad van hoog verraad, aan het goed
„ gevolg van hetzelve te durven twijfelen.

„ Gij weet het, Hollanders! die U aan den
„ Handel overgeeft, waardoor ons Vaderland,
„ op het voetſpoor van Venetien en Genua,
„ rasch een der beſchaafdſte, der rijkſte en ge-
„ lukkigſte Gemeenebesten geworden was. —
„ Gij weet het, Hollanders! wat al opofferingen
„ Ul. dit herſenſchimmig ſtelzel gekost heeft,
„ en met wat ſmaad en vernederingen gij iede-
„ re poging tot herſtel uwer regten hebt moe-
„ ten vergelden.

„ Uwe nijverheid benijdende, ſleepte Frank-
„ rijk U voort in alle zijne oorlogen, en de
„ aanzoeken tot behoud eener gewenschte on-
„ zijdigheid werden ſteeds ſmadelijk van de
„ hand gewezen. Uwe ſchatten werden ver-
„ ſpild in voor U onnutte zegepralen, en bij
„ het ſluiten van ieder vredes verdrag, zaagt
„ gij de ſchoone beloften van afbetaling uwer
„ wettige invorderingen, van vergoeding der
„ afgeſtane Landen, van een voordeelig trak-

„ taat van Koophandel, en wat niet al, in rook
„ verdwijnen!

„ Intusſchen had Holland alle de ſtaatkundi-
„ ge veranderingen ondergaan, alle de vormen
„ van Regering beproefd, die door onzen Bond-
„ genoot waren voorgeſchreven.

„ Langs doelmatige wijzingen *in het* hooge
„ Beſtuur, en met eenen vasten en beraden
„ tred, naderde Hij nu het doelwit zijner
„ zwarte Staatkunde, en toen het Duitſche
„ Rijk voor eeuwig aan zijnen invloed onder-
„ worpen ſcheen, verſmoorde Hij op nieuw
„ al wat bij Goddelijke en Menſchelijke Wet-
„ ten voor heilig geacht wordt: en juist twee
„ jaren, nadat Hij, met tijrannisch geweld,
„ den Troon van Spanje had overweldigd, le-
„ verde Hij aan het verbaasde Europa een nieuw
„ blijk van het willekeurigſte gezag, en boeide
„ Holland aan zijne ketens. Toen...... maar
„ zullen wij dit akelig tafereel vervolgen? Ja:
„ de taak is ondernomen, de taak moet vol-
„ eindigd worden, — toen ſtorte het ſtatig ge-
„ bouw van ons afzonderlijk beſtaan krakende
„ ter neder! Toen verzonken uwe rijkdommen,
„ vergaderd met het zweet en bloed uwer va-
„ deren; twee derden van uw vermogen ſtrekte
„ ten koopſchat der ſlavernij; toen werden de
„ Heiligdommen, daar men de gedenkteekenen

„ uwer

„ uwer Vrijheid en de rollen der beraadflagin-
„ gen uwer vaderen eerbiedig bewaarde, met
„ plunderzieke drift geledigd; toen ftoof ten
„ lande binnen een hongerige zwerm van Tol-
„ bedienden, die, als zo veele bloedzuigers,
„ zich hechtten aan de laatfte beftanddeelen
„ van uw kwijnend aanzien: Uwe Scheepvaart
„ op Rivieren en Kanalen, uw binnenlandsch
„ vertier, uwe Fabrieken; in één woord, het
„ handeldrijvend gedeelte der Natie zag zich
„ aan even vernederende als ondraaglijke las-
„ ten, formaliteiten, en nafporingen onderwor-
„ pen; toen werden over U aangefteld Fran-
„ fche Legerhoofden, uwes Landaards onkun-
„ dig, en wier willekeurig gedrag de Romein-
„ fche Proconfulaten deed herleven; toen be-
„ ftond er een Bloedraad onder den naam van
„ hooge Politie, voor wiens Regtbank, in het
„ duister gefpannen, een oogwenk verdacht;
„ een handdruk misdadig, de uitboezeming der
„ vriendfchaps-taal verraad was; toen werden
„ uwe zonen uit de liefdearmen hunner oude-
„ ren weggerukt, en ter flagtbank voortge-
„ fleept: en welhaast getuigden uwe ontvolkte
„ fteden, uwe gefloopte gebouwen, uwe ledi-
„ ge markten en beurzen, uwe onttakelde fche-
„ pen, het wantrouwen in de famenleving, het
„ gekerm der armoede, de tranen der ouden;

„ de wanhoop der jongen, wat het zegt met
„ Frankrijk vereenigd te zijn!

„ Niet te vreden met de mate der vernede-
„ ringen en der kwellingen van allerlei aard U
„ zoo overvloedig toetemeten, poogden de
„ Fransche Overheden hier te lande uwe zede-
„ lijke beginselen aanteranden. De gods-
„ dienstige stilte uwer Sabbathdagen was voor
„ hunne ligtzinnigheid of voor de knaging van
„ hun geweten ondraaglijk, en al wat van de-
„ ze heilige inzettingen, door de *mannelijke*
„ tegenkanting uwer Hollandsche Magistraten,
„ niet behouden werd, moest wegzinken voor
„ Fransche dartelheid. Uwe huisselijke zamen-
„ komsten, met godsdienstige strekking, waren
„ voorwerpen hunner spotternij, en vele doch
„ steeds vruchtelooze pogingen werden door
„ hun te werk gesteld, om u ook dezen troost
„ te ontnemen. Uwe Priesters, bijna geheel
„ verstoken van den loon des arbeids — het
„ zij hun tot eeuwige eer! — stonden moedig
„ in de bresse, en de Leer des Euangeliums
„ daalde nog onvervalscht in uwe harten; maar
„ terwijl zij de ware troostbron, die de Gods-
„ dienst geeft, voor u ontsloten, stonden te-
„ gen hen over de trawanten des Inquisitie-
„ Raads, en wee hun! zoo een onbedachtzaam
„ woord hunne lippen ontglipte.

„ Moes-

„ Moesten er, ten dienste der ſlavernij,
„ middelen beraamd worden, om het wanke-
„ lend gezag te handhaven, dan had men nog
„ ſchaamte genoeg om, voor het oog van Eu-
„ ropa, de Decreten met een vernis van regt-
„ vaardigheid te bedekken; maar, kwam het
„ op derzelver uitvoering aan, dan vertoonden
„ uwe Franſche Landvoogden geheime berigt-
„ ſchriften, ampliatien en uitleggingen, die
„ den zin derzelven geheel veranderden, en om-
„ ver wierpen; en wanneer men te Parijs zijne
„ ſtem wilde doen gelden, dan ſpotte men met
„ uwe bezwaren, en verwonderde zich, dat er
„ in Holland nog gedacht werd om zich op
„ de Wet te beroepen.

„ Gij hebt het nog diep in uwe harten ge-
„ graveerd dat Bloedplakaat van den aanvang
„ dezes jaars, waarbij uwe Zoonen tot Eere-
„ wachters der Dwinglandij werden opgeroe-
„ pen: doch minder bloedig was die Wet,
„ dan de boosheid dier Franſche Overheden,
„ die, doof voor de ſtem der natuur, uwe
„ klagten verſmaadden, uw beroep op den
„ reeds wreeden letter der Dekreten met ſcham-
„ peren ſpot beantwoordden, en, door ſlaaf-
„ ſche rijgsknechten omgeven, de bloem uwer
„ jongelingſchap lieten wegvoeren naar de reeds
„ verbijsterde legerbenden van NAPOLEON.

 „ En,

„En, wat ware er nu van ons allen ge-
„ worden, zoo de algoede God de pogingen
„ van een magtig Bondgenootfchap niet geze-
„ gend, en, boven wenfchen en bidden, red-
„ ding had daargefteld.

„ Daartoe heeft het Zuiden met het Noor-
„ den zamengefpannen, daartoe heeft de Na-
„ tuur hare teisterende krachten vervroegd en
„ verdubbeld, daartoe is in weinige weken de
„ band verbroken, die, gedurende zeven jaren,
„ tot verbazing der wereld, het Duitfche Rijk
„ aan Frankrijk hechte, daartoe heeft verbijs-
„ tering in de raadzaal, onmin onder de leger-
„ hoofden, alles, in Gods hand, ten goede
„ moeten medewerken.

„ Geluk dan met deze blijde uitkomst uit
„ zoo veel rampen en gevaren. Geluk met de
„ Eendragt, die u bezielt, met de edele ge-
„ voelens, die uwen boezem doen zwellen.

„ Neen, gene Staatsomwenteling wordt hier
„ gewrogt, geen triomf van eene Partij, ten
„ koste van de andere, wordt hier behaald,
„ geen droevig terugzien op vorige dwalingen
„ zal dit heugelijk tijdftip bezoedelen.

„ Een Vorst, erfgenaam van de deugden en
„ de dapperheid zijner doorluchtige Voorvade-
„ ren, betreedt uwe vrije ftranden; Hij zal u
„ voorgaan in de loopbaan der eere, en, door

„ God

„ God geleid, het werk uwer handen met glo-
„ rie voleindigen. Hij zal zijn onze Vorst en
„ Souverein Heer; dit is de ſtem der Natie,
„ dit wenscht de Eendragt, die waakt tegen
„ de herrijzing van onzalige ſtaatstwisten; dit
„ vordert de ſtaat van zaken in Europa; dit is
„ de behoefte voor ons hart. Scharen wij ons
„ dan rondom dat dierbaar voorwerp onzer vu-
„ rigſte verlangens; zweren wij voor Vorst en
„ Vaderland te leven, en het Land, dat wij
„ bewonen, zoo wel als het hart dat wij om-
„ dragen, te verdedigen en vrij te waren tegen
„ den verpestenden invloed dier Natie, van
„ welker gezag wij ons voor eeuwig afſcheu-
„ ren."

Gedaan in Roterdam, den 4. *December*, 1813.

J. F. VAN HOGENDORP,

Preſident Burgemeester.

UTRECHT.

[D. I. bl. 214—226.]

Ook in het verhaal van de gebeurtenisſen dezer ſtad is ons naderhand een en ander voorgekomen, 't welk deels voor verbetering, deels

voor aanvulling vatbaar was. Dus hadden wij op bl. 219 en 219 des Eerſten Deels, waar het opligten en vastzetten van Jonkheer R. VAN DER CAPELLEN gemeld wordt, ſtellig gezegd, dat het verſpreide gerucht, als of de Zee-Prefekt TRUGUET daartegen te Amſterdam in verzekering was genomen, om *voor den* Heer VAN DER CAPELLEN te verantwoorden, van grond ontbloot was. Thans, beter des aangaande onderrigt, kunnen wij met genoegzame zekerheid zeggen, dat de vrees voor het leven van Jonkheer VAN DER CAPELLEN, die, naar de ſtrengheid der krijgswetten geoordeeld wordende, gevaar liep om door den kogel het leven te verliezen, inderdaad oorzaak is geweest, dat men te Amſterdam den Zee-Prefekt TRUGUET in bewaring heeft genomen; niet tegenſtaande, dat deze Franſche Officier om zijne goede hoedanigheden, en gunſtige gezindheid jegens de Hollanders, bij allen, die hem kenden, geacht was. Echter is zulks geſchied met die beſcheidenheid, waarop de Heer TRUGUET door zijn gehouden gedrag regtmatige aanſpraak had, en een zijner Nederlandſche vrienden, uit wiens mond wij dit verhalen, heeft hem, kort na zijn ontſlag, met eigen levensgevaar, tot Rotterdam vergezeld, waar hij, door uitſtel en verzuim der genen, die

die zijne afreis naar Frankrijk moesten bevorderen, in handen der Kozakken verviel, en van zijn geld en zilver, waarvan hij, onvoorzigtig genoeg, eenen aanzienlijken voorraad, volgens gewoonte, met zich voerde, beroofd is geworden; doch 't welk hij echter naderhand, zoo als reeds in onze Aanteekeningen daar ter plaats gemeld is, grootendeels terug heeft bekomen.

Daar wij verder op bladzijde 221 vermeld hebben, dat de Heer GOLSTEIN, die mede bestemd was om als Gijzelaar naar Frankrijk opgezonden te worden, wegens zijnen ziekelijken toestand destijds genade vond in de oogen der Fransche Politie, meenen wij thans ook nog te moeten mededeelen, 't gene reeds vooraf in dat zelfde jaar met dien Heer was voorgevallen, als een nieuw bewijs opleverende van de geweldige maatregelen, die, onder goedkeuring van den Prefekt DE CELLES, door de Fransche Politie, bij den minsten tegenstand tegen het geweld, werden aangewend. Toen in de maand Junij van dat merkwaardige jaar de zoons der aanzienlijkste of gegoedste ingezetenen op de willekeurigste wijze werden opgeroepen, om, onder den valschen schijn van tot Eerewachten voor NAPOLEON te dienen, inderdaad ter slagtbank gevoerd te worden, trof

dat lot onder anderen ook de zoons van de Heeren E. J. B. VAN GOLSTEIN en E. KOL; en toen deze jongelingen zich tegen die benoeming verzetteden, terwijl ook de vaders nalatig bleven om de daarbij gevorderde ſom van dertien honderd franken voor de kosten der uitrusting te betalen, werden de *zoons op* het ſtadhuis gevangen gezet, doch na verloop van twee of drie dagen ontſlagen, en de vaders naar Amſterdam in het Verbeterhuis, toen voor Staatsgevangenis dienende, overgebragt, waar zij den eenigen, doch aangenamen troost genoten, de Heer GOLSTEIN van het gezelſchap zijner Echtgenoote met eenen van hare zonen, en de Heer KOL van zijne dochter, toen weduwe van den Predikant VAN KASTEEL; getroostende zich die beide rechtſchapene vrouwen vrijwillig in de gevangenis van hun, die haar dierbaar waren, te deelen. Beide Heeren gaven, kort na hunne aankomst in dat verblijf der ellende, in eenen brief kennis van hunnen toeſtand aan den Maire der ſtad Utrecht, den Heer BOSCH VAN DRAKESTEIN, en verzochten dezen om zijnen invloed bij den Prefekt te willen aanwenden, ten einde, zoo mogelijk, hun ontſlag te bewerken, daar eene langdurige gevangenſchap dodelijk voor de zwakke gezondheid van den eenen, en van onbereken-

kenbaar nadeel voor de betrekkingen van den anderen zoude worden; vooral indien men hen beiden, zoo als de ſpraak ging, vervolgens uit hun Vaderland naar Frankrijk mogt vervoeren: vermeenende zij te meer grond voór dit verzoek te hebben, om dat zij in 't eerst in den waan geweest zijnde, dat, daar het Decreet van den Keizer niet wilde, dat ouders eenige pogingen voor hunne zonen, ter bevrijding van den krijgsdienst, zouden aanwenden, zij ook deze geheele zaak aan hunne zonen, die meerderjarig waren, moesten overlaten, echter, zoodra zij vernomen hadden, dat die Wet anders moest uitgelegd worden, de gevorderde ſom hadden geſtort.

De Maire voldeed gaarne aan dit billijke verzoek van deze zijne land- en ſtadgenooten, en ſtelde in eenen brief aan DE CELLES zoo wel het perſoonlijke karakter, als de tegenwoordige zaak dier beide Heeren in het gunſtigſte licht voor: dan het antwoord hierop was zoodanig, als men hetzelve van dien trotſchen en tevens ſlaafsch-getrouwen dienaar van NAPOLEON kon verwachten. Wij twijfelen niet, of de mededeeling van hetzelve zal velen onzer lezers welgevallig zijn, als zijnde eene nieuwe bijdrage tot de ondragelijke overheer-

ſching;

ſching, waaronder ons Vaderland destijds zuchtte. Dus luidde hetzelve:

„ *Amsterdam*, 19 *Juin* 1813.

„ Monsieur le Maire!

„ J'ai reçu la lettre que vous m'avez fait „ l'honneur de m'écrire le 18 Juin en faveur „ de Messieurs VAN GOLSTEIN et KOL, „ transferés au Verbeterhuis à Amsterdam, jus- „ qu'à nouvel ordre.

„ Mon devoir et mes instructions exigent „ impérieusement le maintien des mesures pré- „ scrites à leur égard. Je suis faché de ne „ pouvoir accorder votre demande. S'il avait „ été possible d'y rien modifiér ç'eut été à la „ recommandation d'un Magistrat aussi estima- „ ble, et que je m'eus fait un plaisir d'*obli-* „ *ger*. Je regrette que les coupables, avant de „ se mettre dans le cas d'être punis, ont né- „ gligés de consulter leur Maire; ils auraient „ eu de bons conseils et ne seraient pas dans „ la position où ils se trouvent.

„ Il est à désirer, que cette leçon ne soit „ pas perdue pour vos Administrés, et que „ dans toutes les circonstances ils se fassent „ un devoir de n'agir, que d'après vos ordres

„ et

„ et vos conseils, alors ils seront certains de „ ne jamais mériter une juste punition.

„ J'ai l'honneur d'être avec une parfaite con-„ sidération,

„ Monsieur le Maire!

„ Votre très humble et
„ obéissant serviteur

„ Le Maître dès requêtes,
„ Préfet du Zuiderzée.

„ (Signé) DE CELLES."

De Maire werd nogthans daardoor niet afgeſchrikt om eene tweede poging te wagen, en ditmaal gelukte het hem door nieuwen aandrang den Prefekt, ſchoon met blijkbaren tegenzin, tot toegeeflijkheid te bewegen, zoodat het antwoord, hier volgende, eenige hoop op het ontſlag der beide Heeren ſcheen te geven:

„ *Amsterdam*, 23 *Juin* 1813.

„ Monsieur le Maire!

„ J'ai reçu la seconde lettre que vous m'a-„ vez fait l'honneur de m'écrire au sujet de „ Messieurs GOLSTEIN et KOL, père. S'il „ y a moyen d'user de quelqu'indulgence à

„ leur

„ leur égard, ils devront ce bienfait à vôtre
„ intercession. J'envoie vôtre lettre à Monsieur le Directeur Général de la Police, les
„ mesures présentes ayant été toujours concertées avec lui.

„ J'ai l'honneur d'être avec une très haute
„ considération,

„ Monsieur le Maire!

„ Votre très humble et très
„ obéissant serviteur

„ Le Préfet du Zuiderzée,

„ (Signé)

„ DE CELLES."

Het gevolg was dan ook, dat eerst de Heer VAN GOLSTEIN, en eenige dagen later de Heer KOL, naar hunne haardsteden werden terug gezonden.

Gelijk het Stedelijke Bestuur van Amsterdam, omtrent het midden van Wijnmaand in het laatste jaar der Fransche Overheersching, eene zeer dringende aanschrijving van den Prefekt DE CELLES had ontvangen, om ten spoedigsten eene Kommissie te benoemen met den Maire aan

aan het hoofd, welke aan de Keizerin te Parijs nieuwe, en de ſterkſte betuigingen moest overbrengen van de onbegrensde getrouwheid harer ſtad aan den Keizer, in zoodanigen geest, als of die ſtad geene opoffering te zwaar zoude achten, die van haar tot ſchraging van den waggelenden troon des Overweldigers mogt worden gevergd, (*) even zoo had ook het Stedelijke Beſtuur van Utrecht, omtrent dien zelfden tijd, eene ſoortgelijke aanſchrijving van dien Prefekt ontvangen, en ook hier was men even zoo ſchoorvoetende, als men in de eerstgenoemde ſtad was geweest, om aan dien last, waarvan het hart den ſterkſten afkeer gevoelde, te voldoen: dan de Dwingelandij, die toen nog alle middelen van wraak en ſtrafoefening tegen wederſtrevers van haren wil tot hare beſchikking had, ſneed ook hier den weg tot bedaarde raadpleging af. Terwijl de Maire met den Stedelijken Raad nog bezig was om te overwegen, hoe zich uit dezen moeijelijken ſtrijd tusſchen bezef van eer en pligt aan den eenen, en van gevaar aan den anderen kant te redden, kwam er een brief van den Onder-Prefekt VAN TUIJL, door den Prefekt daartoe gelastigd, waarbij duidelijk genoeg de vaardigſte gehoorzaam-

(*) Zie boven bladz. 14 en volgg.

zaamheid gevorderd werd. Ook deze brief behoort tot de menigvuldige ſtalen, waaruit de Nakomelingſchap kan zien, welke vernederingen de vrije Nederlander in eene eeuw van verlichting heeft moeten ondergaan. Alleen als zoodanig meenden wij dan ook denzelven te moeten mededeelen:

„ *Utrecht*, 15 *October* 1815.

„ Monsieur le Maire!

„ Il est nécessaire, que vous m'adressiez „ sans perdre un seul instant le resultat de la „ délibération du Conſeil Municipal de ce jour „ sur l'objet de la Députation. Monsieur le „ Préfet vient encore de me le demander par „ la voie la plus prompte; et il serait même „ bon de l'expédier par Courrier extraordi-„ naire. Vous sentez, qu'il ne faudra pas „ quitter la Salle du Conseil sans que les Dé-„ putés soient nommés définitivement, et il „ n'est pas permis de le remettre d'un instant, „ bien moin d'un jour.

„ J'ai l'honneur d'être avec une parfaite „ considération,

„ Votre très humble serviteur

„ (Signé)

„ DE TUIJLL."

Ein-

Eindelijk hebben wij bij het verhaal van het gebeurde te Utrecht, rakende de aanftelling van een provifioneel Stedelijk en Gewestelijk Beftuur, en de verandering door Kommisfarisfen Generaal in het laatfte gemaakt, nog het volgende, tot opheldering en verbetering, gemeend te moeten voegen.

Overeenkomftig ons eerste verhaal (*), was de aanftelling, beide van een Gewestelijk en Stedelijk Beftuur, gefchied met voorkennis en goedkeuring van den Heer VAN DEN BOSCH, blijkens den eed, die in handen van dezen Heer werd afgelegd; en daar de zending van dezen een uitvloeizel was van het Algemeene Beftuur, door 't welk alles in naam van Zijne Koninklijke Hoogheid den Prins van Oranje verrigt werd, kon dat Beftuur, 't welk echter flechts *provifioneel* was, ook van dien kant niet anders dan als wettig worden befchouwd. Tot het Gewestelijke Beftuur waren benoemd de Heeren D'ABLAING VAN GIESSENBURG, DE BEAUFORT, W. R. VAN HEECKEREN VAN BRANDSENBURG, PESTERS VAN CATTENBROEK, DE PERPONCHER, TAETS VAN AMERONGEN VAN WOUDENBERG, VAN TUIJL VAN SEROOSKERKEN VAN ZUIJLEN,

(*) Zie I.^e D. bl. 226.

LEN, VAN TUIJL VAN SEROOSKERKEN VAN VLEUTEN, en G. F. UTENHOVEN VAN BOTTESTEIN. Het Stedelijke Bestuur bestond uit de Heeren VAN ASCH VAN WIJCK, P. A. BEELAERTS, VAN DOELEN, J. L. W. DE GEER, J. F. GOBIUS, W. A. VAN HEECKEREN, W. KOOPMAN, S. C. VAN MUSSCHENBROEK NEPVEU, VAN NET VAN MEERKERK, R. A. SCHUTT, H. SINGENDONCK, H. C. SWELLINGREBEL, en J. VAN DEN VELDEN. Dan dat Gewestelijk Bestuur werd, reeds den zesden dag na deszelfs aanstelling, door den Heer KEMPER, als Kommissaris Generaal, weder ontbonden, zoo als wij in het Tweede Deel van onze Geschiedenis verhaald hebben (*). De voorname reden daarvan was, om dat het Bestuur van het Gewest Utrecht dus verre, onder de Fransche *overheersching*, met dat van Noord-Holland vereenigd zijnde geweest, eene geregelde afscheiding van de beheering der zaken in die twee onderscheidene gewesten niet dadelijk kon worden ingevoerd, en de tijdsomstandigheden van zelfs merkelijke veranderingen in het bestuur der onderscheidene gedeelten des Lands deden voorzien. Het was dus noodig voortekomen, dat

eene

(*) Zie II. D. bl. 162 en de Aanteek.

eene te voorbarig weder ingevoerde oude benaming van *Provinciale Staten* geene aanleiding gaf tot de verkeerde opvatting, als of alles weder op den ouden voet van het Stadhouderlijke Bestuur zou worden teruggebragt; welk gevoelen men ligt kan denken, dat bij sommigen reeds werd gekoesterd. Dat zich echter hierbij de oude geest van partijschap duidelijk door daden heeft geopenbaard, zoo als wij destijds gemeld hebben, daarvan zouden wij geene bewijzen kunnen bijbrengen, en willen thans, na omtrent het een en ander nader onderrigt te zijn, liefst geloven, dat wij in dat opzigt te veel hebben gezegd.

NASCHRIFT.

Nog flechts dit weinige aan onze *Lezers:*

Het nadere berigt aangaande het moedige gedrag van eenige Schippers van Groningen is bij vergisfing door ons in dit Aanhangzel gebragt onder het opfchrift *Amfterdam*, waar het niet behoorde.

Nadat dit Aanhangzel genoegzaam geheel was afgedrukt, zagen wij in de Nieuwspapieren, dat van het Franfche werkje van LE GRAND, over de mislukte onderneming der Engelfchen tegen Bergen op Zoom, waarvan wij in dit Aanhangzel verflag hadden gegeven, thans ook eene Nederduitfche vertaling voorhanden is, die wij zelve nog niet gezien hebben.

Voorts hebben wij, op hetgene door de geeerde Schrijvers der Letteroefeningen op ons verhaal aangaande het gebeurde bij Delfzijl is aangemerkt, niets anders dan dit *in 't algemeen* te antwoorden: „ dat, daar wij herhaal- „ de reizen eenen ieder, die bevinden mogt, „ dat wij, ons verlatende op berigten van ge-

„ loof-

„ loofwaardige perſonen, te zijnen opzigte, „ of van gebeurtenisſen hem van nabij bekend, „ min naauwkeurig waren geweest, uitgeno- „ digd hebben om ons dit met beſcheidenheid „ onder het oog te brengen, en wij ten aan- „ zien van de genen, die zulks gedaan heb- „ ben, vermeenen onzen pligt te hebben be- „ tracht, wij ons nu ook ongehouden achten „ tot eenige verantwoording jegens de zulken, „ die, ten aanzien van ons in gebreke zijnde „ gebleven, mogten goedvinden hun beklag „ elders in te brengen."

Eindelijk verzoeken wij onze Lezers ons de volgende drukfouten ten goede te houden, en te lezen:

I D. bl. 2 voor *ten gronde* — *te gronde*

4 — *verdiend hebben om* — *verdiend hebben*

— MAUREILLON — MAUREILLAN

129 — *vier der* — *drie der*

143 — F. J. DE JONGE — F. C. DE JONGE

216 — MAGERSEN — MEGERSEN

Aant. bl. 55 voor A. A. DEUTZ VAN ASESNDELFT — J. J. DEUTZ VAN ASSENDELFT

—— — 74 — ROBBERT GEVERS — ROBBERT GEVAERTS

—— — — — BOUWIJN — BOUDEWIJN

II. D. bl. 26 voor *Zijn H.* — *Zijne Hoogh.*

31 — *zelf* — *zelfs in den tijd*

40 — BERKENDORFF — BENCKENDORFF

44 — *kanonniers* — *kanonier* [zoo ook elders]

52 — *grooten haast* — *groote haast*

54 — *onder dezen* — *onder deze*

82 — *zijn boven* enz. — *is boven alle lofspraak*

111 — *in fort* — *in het fort*

BLAD-

BLADWIJZER

VOOR HET

GEHEELE WERK.

A.

ALEXANDER. Keizer van Rusland verſchijnt met luister op het oorlogstoneel; ſluit een verbond met Engeland, en geeft eene verklaring in 't licht van zijne bedoelingen. I. 77 en volg. — deszelfs edele taal tegen de Maires van Parijs. III. 166. — verklaart, in naam der Verbondene Mogendheden, niet meer met NAPOLEON te zullen handelen, en laat aan de Franſche Natie de keus van eenen Staatsvorm over. 171.

ALKMAAR. Omwenteling aldaar, na eenige tegenkanting, tot ſtand gekomen. II. 92.

AMERIKA (Noord) Afval van Engeland en gevolgen daarvan. I. 10 en volg.

AMSTERDAM. Sterkte der bezetting bij het begin der Omwenteling, en vertrek van het Franſche krijgsvolk. I. 119. — Oproer begonnen en met geweld geſtuit 121 en volg. — Tusſchen-beſtuur aangeſteld 129 en volg. en *Aanhangz.* — Oorſprong van het oproer onzeker. 137 en *Aanh.* — Omwenteling aldaar waardoor vertraagd 138 en *Aanh.* — dezelve door de aankomst van Kommisſarisſen Generaal voltooid 166. — maatregelen tot verdediging der ſtad 167. Vrees voor de terugkomst van MOLITOR 197. Aankomst des Prinſen van Oranje. II. 28. Sleutels der ſtad aan denzelven overgegeven 30. Zie verder ORANJE.

ANDRIES (Fort St.) door de Pruisſen bemagtigd II. 69.

APPINGADAM. Drukkende vorderingen daar gedaan. II. 124. — door de Franſchen bezet, doch weder verlaten 127. — de vijand vandaar terug gedreven. II. 132.

ARNHEM door den Hertog van Tarente niet geſchikt bevonden voor zijn hoofdkwartier. I. 237. — krijgt eene geringe en onvoldoende verſterking. 238. — wordt door den Generaal BULOW ſtormenderhand ingenomen. 239.

B.

Basel (senn van) Luitenant Kolonel trekt uit naar Delfzijl. III. 128.
Bataafsche Republijk. deerlijke toeſtand van dezelve. I. 24.
Beekkerk (h) komt met de Nat. Garde uit Friesland ter hulp van Groningerland. II. 133.
Beere (de) Kapitein, en de Ingenieur van Gorkum raden het verrasſchen van Bergen op Zoom aan. III. 190. — eerstgenoemde geſneuveld 194.
Bergen op Zoom door de Engelſchen belegerd. III. 187. — het voornemen om die ſtad te verrasſchen aangeraden 190. — uitvoering en ongelukkige uitſlag 192 enz. en *Aanh.*
Besoigne (groot) door den Raad-penſionaris bijeengeroepen.
Bestuur (Nederlandsch) geheel op eene Franſche leest geſchoeid. I. 18. — Verdeeldheid daarover tusſchen de gewesten, en opeengevolgde veranderingen in hetzelve. 21—30. — Nieuw te Amſterdam 129 enz. — Algemeen 152. — deszelfs ontbinding II. 37.
Beijeren van Frankrijk afgevallen. I. 89.
Blankenburg (van) Ritmeester, verſchalkt den vijand. II. 136.
Blucher herſtelt de geleden tegenſpoeden. III. 155. — vereenigd met Schwartzenberg. 157.
Boekhandel, deszelfs knellende banden verbroken. III. 18.
Bommel door de Franſchen ontruimd II. 69.
Bonaparte (Joseph) tracht in 't eerst Parijs tot het uiterſte te verdedigen, doch neemt vervolgens lafhartig de *vlugt.* III. 158.
Bonaparte (Louis) beſtemd tot Koning van Holland I. 34. — als zoodanig aangenomen 51. — te onregt van verraad verdacht 53. — oorzaak van 's Keizers ongenoegen tegen hem 54. — wordt naar Parijs ontboden 56. — ſluit een nadeelig verdrag met dezen 55. — ſtaat af van de Kroon 58 en *Aanh.*
Bonaparte (Napoleon) deszelfs toenemende grootheid en heerschzuchtige bedoelingen 28. — ongerijmde redenen om Holland aan Frankrijk te voegen 56. — zendt eene aanzienlijke krijgsmagt naar Amſterdam 59. — nieuwe inſpanning van krachten na de neêrlaag in Rusland 71. — vreemd van alle welvoeglijkheid 74. — komt na de neêrlaag in Duitschland te Parijs, waar hij zijne dolheid aan den dag legt 90. — verklaring ten aanzien van Holland 91. — zoekt de Verbondene Mogendheden om den tuin te leiden II. 171. — zijne zaken te Parijs ten kwade veranderd

derd 181. — fchendt de ftaatswet 182. — bedriegelijke onderhandelingen te Chatillon III. 149. — zijn laatfte befluit aan het Kongres afgezonden 156. — last om Parijs tot het uiterfte te verdedigen 158. — poogt te vergeefs met de Bondgenooten nog te onderhandelen 160. — wordt door den Stedelijken Raad te Parijs het eerst afgezworen 170. — keuze van eene verblijfplaats aan hem voorgefteld 173. — vertrek naar Elba 176. — ontkoming vandaar en herneming van zijn vorig gebied 308.

BONDGENOOTEN. Brengen hun hoofdkwartier naar Frankfort aan den Main over; derzelver magt II. 170. — op welke grondflagen met BONAPARTE willen vrede maken II. 172. — nemen het befluit om hem in Frankrijk zelf te beoorlogen, en verklaring daarvan 174. — plan van den veldtogt 177. — tegenfpoeden bij Montmirail III. 151. — verbinden zich door eene nieuwe Akte te Chaumont 154. — breken alle onderhandeling met NAPOLEON af 156. — derzelver intrede in Parijs 165. — aftogt van hun leger 186.

BOSCH (VAN DEN) Kolonel, neemt Utrecht in naam des Prinfen van Oranje in bezit I. 226. — krijgt het bevel over de krijgsmagt voor Naarden II. 81.

BOWIER, (M.) Kommisfaris Generaal van Zijne Koninklijke Hoogheid in 's Hertogenbosch III. 50.

BOURBONS. derzelver zaak ernftig ter harte genomen III. 161. — verbindtenis om dezelve openlijk interoepen 162. — Adres ten voordeele van dezelven aan de Verbondene Mogendheden ingeleverd 169. — derzelver regten erkend 175.

BOURDEAUX. zet de poorten voor WELLINGTON open III. 157.

BRANTSEN toegevoegd aan de Kommisfie van den Raadpenfionaris I. 40.

BREDA door de Franfchen verlaten II. 71. — in naam van Zijne Konink. Hoogheid in bezit genomen 73. — pogingen der Franfchen om die ftad te hernemen geheel mislukt 74 en volg.

BRIELE. Omwenteling aldaar II. 41. — gedrag van den Onder-Prefekt 45 en *Aanh.* — tusfchenbeftuur aldaar 56. — eerepenningen uitgedeeld 59.

BRIENEN, (C. C. R. VAN) Bevelhebber der Nationale Garde, door den Prefekt bij zijn vertrek gelast om de rust te Amfterdam te herftellen I. 125. — verklaart het Tusfchen-beftuur dier ftad gevestigd 132. — doet den eed aan Zijne Hoogheid den Prins van Oranje 162 en *Aanh.*

BROEDER, (NIKOL. DEN) de-

deszelfs dapper gedrag II. 53.

Buitensluis, vijandelijke batterij aldaar vermeesterd 186.

Bulow maakt zich meester van Munster I. 102. — neemt Arnhem stormenderhand in 239.

Burgermagt (gewapende) te Amsterdam, door het Bestuur erkend groote diensten bewezen te hebben I. 136.

Busch, (M.) Kolonel der gewapende burgermagt te Groningen bewaart de rust I. 104. — laat den post op de Zoutkamp vermeesteren II. 125. — trekt uit om Delfzijl intesluiten 128. — wordt gelast het bevel over te geven en gaat in arrest III. 244. — wordt door den Souvereinen Vorst hersteld 251.

C.

Capellen (Jonkheer R. van den) te Utrecht vastgezet I. 218.

Castrop (van) beschermt met een gedeelte der gewapende burgermagt het Luthersche weeshuis te Amsterdam I. 136.

Celles, (de) Prefekt, deszelfs onbeschoftheid I. 65 en 74. — vertrekt uit Amsterdam 123.

Centrale vergadering, derzelver onwettig gezag door Holland erkend I. 19.

Changuion (F. D.) aanvaardt als Plaatsvervanger van Falck den post van Algemeenen Secretaris I. 154. — wordt Kommissaris Generaal bij de Britsche hulptroepen II. 163.

Charlé (P. P.) neemt het ambt van Maire te Amsterdam waar, en doet eene vruchteloze waarschouwing aan de oproerige gemeente I. 129. — neemt deel aan het nieuwe Stadsbestuur 132.

Clancarty, (Graaf van) gevolmagtigde Minister van Groot-Brittanje bij den Souvereinen Vorst van Nederland II. 168.

Conscriptie door terug werkende kracht der wetten vervroegd I. 64. — op eene onmenschelijke manier uitgevoerd 65.

Conscrits (jonge) hoe Napoleon daarover denkt I. 90.

D.

Dalem deelt jammerlijk in de rampen des oorlogs II. 87.

Dalen door de Franschen uit Koevorden aangevallen II. 120.

Dank- en bedestond in 's Gravenhage II. 19. — Vast- en bededag algemeen uitgeschreven III. 6.

Delfzijl voorziet zich van levensmiddelen ten koste van de naburige plaatsen II. 124. — mislukte poging der Franschen aldaar om geschut en krijgsvoorraad binnen te

te halen 125. — toebereidzelen tot insluiting van de vesting II. 128. — III. 239. — uitvallen uit die vesting en gepleegde geweldenarijen 240. — voornemen tot eenen aanval op de vesting, en tegenbevel 243. — gevolgen daarvan 244. — een groot aantal inwoners uitgedreven 251. — onderhandelingen tot overgaaf 252. — stijfhoofdigheid van den Franschen Bevelhebber 254. — ontruiming der vesting 258. — door den Gouverneur VAN IMHOFF, in naam van den Souvereinen Vorst in bezit genomen 259.

DETHMER, deszelfs schoone boerenplaats afgebrand II. 130.

DEVENTER in staat van beleg gesteld II. 114. — bijna overrompeld door eenige Kozakken 115. — vruchtelooze aanval op die stad en maatregelen tot versterking 116. — uitvallen der bezetting III. 218. — gevaar van 't water, en nieuwe vorderingen van de Bezetting 219. — tegenkanting gestraft 220. — nieuwe geldvordering geweigerd 222. — onderhandelingen tot overgave en vertrek der Franschen 223. — dank-uur voor de verlossing 224.

DIEMERBRUG, geweldenarijen door de Franschen daar gepleegd, en twee vrijwillige ruiters aldaar opgeligt I. 197.

DOCHTERS der meest gegoede ingezetenen bestemd voor Fransche krijgslieden I. 76.

DOESBURG wordt aan de Bondgenooten overgeleverd, doch raakt weder in handen der Franschen I. 235. — deze door de Pruissen overvallen en verjaagd, en derzelver vergeefsche poging om de stad te hernemen 236.

DONKER CURTIUS. Zie TETS.

DORDRECHT door de Franschen verlaten, en het Fransche Bestuur door een Tusschen-bestuur vervangen I. 174. — naderhand weder door de Franschen bezet, doch ook weder verlaten 181. — aanval op de stad, dapperlijk afgeweerd 183. — laatste aanval op dezelve 187 en *Aanh.*

DOUANIERS. Zie TOLBEDIENDEN.

DRUKPERS geheel aan banden gelegd I. 63.

DUIN (T. VAN DER) VAN MAASDAM neemt met HOGENDORP het Algemeene Bestuur op zich I. 54 en *Aanh.*

DUITSCHLAND, uitgezonderd eenige voorname vestingen, door de Franschen in 1813 verlaten I. 91.

E.

ECKMUHL, (Prins van) valsch gerucht, dat hij Hamburg had ontruimd I. 117.

EDAM.

EDAM verandert de Regeering, en maakt de Haagsche Afkondiging bekend I. 213.
EDELING, Zee-Luitenant, verlaat den Franschen dienst II. 126.
EENHEID in 't bestuur met geweld doorgedrongen I. 19.
EEREWACHT van aanzienlijke jonge lieden, daartoe gedwongen I. 72. — vruchteloze tegenstand van deze en derzelver vaders 75.
ELIAS (Mr. D. W.) door den Gouverneur Generaal verzocht om voor de rust en orde in Amsterdam te zorgen I. 128.
ENGELAND. Vreugde aldaar over de Omwenteling in Holland II. 13.— Vriendschap met hetzelve hersteld I. 67.
ENGELSCHEN. Vruchteloze inval van dezelven in Noord-Holland I. 26. — Engelsche hulptroepen aangekomen 227. — drie brikken van dezelve op de Eems, ter insluiting van Delfzijl II. 134.
ERFPRINS (VAN ORANJE) verblijdt de Natie door zijne overkomst II. 64.— lofspraak van WELLINGTON op denzelven *ald.* — aangesteld tot Generaal der Infanterie, en Inspecteur-Generaal der troepen 165.
ERFURT. Deerlijke staat, waarin het Fransche leger daar aankwam I. 88.
EIJNDHOVEN, (P. VAN) Sergeant-Majoor van de Grenadier-Kompagnie der gewapende burgermagt te Middelburg; deszelfs standvastig gedrag III. 264.

F.

FAGEL en PERPONCHER vertrekken naar Londen tot den Prins van Oranje I. 146. — *uitwerking* van derzelver komst op de gemoederen der Engelschen II. 13. — de Heer FAGEL benoemd tot Gezant bij het Hof van Groot-Brittanje 168. Zie ook *Aanh.*
FALCK, (A. R.) deszelfs moed en ijver, als Kapitein der Nationale Garde I. 123. — voert het woord als afgevaardigde der Nationale Garde 130. — Geheimschrijver van het Algemeen Bestuur 154. — Algemeene Secretaris van Staat II 163.
FARMSUM grootendeels vernield door de bezetting van Delfzijl III. 241.
FRANKRIJK, deszelfs bedoelingen I. 81. — stookt de verdeeldheden hier te lande aan 10. — vijandelijkheden tegen de Nederlanden 14. — deszelfs trouwloosheid in de onderhandelingen 16. — verklaart gedwongen de Bataafsche Republijk onafhankelijk 17. — deszelfs ondragelijke vorderingen 18.
FRANSCHEN. Derzelver Administratien beginnen op de nadering der Russen

ſen te vlugten 113. — haat tegen dezelve aangeſtookt 114. — het Franſche hoofdbeſtuur verlaat Amſterdam 128. — zamenrottingen van dezelve geſtuit 198. — ongeregeldheden in het waken tegen dezelve te keer gegaan 230.

FRICCIUS, Pruiſiſche Majoor komt den Groningers te hulp II. 133.

G.

GARDE D'HONNEUR. Zie EEREWACHT.

GEDENKPENNINGEN op de huldiging van den Souvereinen Vorst der Nederlanden III. 320.

GEERTRUIDENBERG door de Franſchen overgegeven II. 70.

GENEESKUNDE. Franſche verordeningen daaromtrent afgeſchaft III. 20.

GEVANGENISSEN te Amſterdam opengebroken I. 127.

GEVERS (C. P.) ijverig voor de belangen van het huis van Oranje II. 9. — komt met de hulpbenden uit Engeland over 10.

GIFTEN, vrijwillige. Gezamenlijke opbrengſt van dezelve II. 146, 147. — van vrouwen III. 27.

GILLY, Franſche Generaal, Gouverneur der Zeeuwſche eilanden III. 261. — deszelfs gematigdheid 320.

GOGEL benoemd in de Kommisſie naar Parijs I. 40.

GORKUM, (VAN) Kapitein-Ingenieur maakt het plan van aanval op Bergen op Zoom III. 190.

GORNICHEM in ſtaat van beleg geſteld II. 84. — naauw ingeſloten 90. — beſluit der Bondgenooten om hetzelve krachtdadig aantevallen III. 52. — het ſpringen van drie kruidkisten 58. — verdrag van overgave 61. — uittogt der Franſchen 72. — Kommisſarisſen Generaal 74. — liefdadige onderſteuning 76.

GOUDA. Een Tusſchen-beſtuur daar aangeſteld, en de rust bewaard I. 212.

GOUVERNEUR GENERAAL der Hollandſche Departementen: ongerustheid van denzelven I. 94. — wordt vermaand tot ſtandvastigheid 95. — heeft van de beloofde hulp niet veel te verwachten 96. — laat eenige voorname burgers uit Amſterdam bij zich roepen, en verlaat, op raad van dezen, de ſtad 124.

GRANT, (CHARLES) deszelfs komst in 's Gravenhage van goede uitwerking I. 195.

GRAHAM (Sir THOMAS) belegert Bergen op Zoom III. 187 en *Aanh.*

GRAVE wordt ingeſloten III. 198. — komst van den Erfprins van Oranje voor die ſtad 199. — overgave der vesting, en omſtandigheid, welke daarbij plaats had 203.

'S GRAVENHAGE. Valſche ge-

geruchten brengen daar de gemoederen het eerst in beweging 117. — het zien van de Oranje-kokarde veroorzaakt de luidruchtigfte vreugde 139. — eene gedrukte uitnodiging aldaar rondgezonden aan de Leden en Ministers van het Oude beftuur 143. — de Franfche bezetting trekt naar het binnenhof, en verlaat vervolgens de plaats 144. — een gedeelte van dezelve verlaat zijnen Bevelhebber 149. — het Franfche Stedelijke Beftuur door een ander vervangen II. — Aant. 59. — volgt het voorbeeld van Amfterdam in de opdragt der Souvereiniteit II. 35.

GRONDWET voor den Nederlandfche Staat: Kommisfie tot het ontwerpen van dezelve II. 161. — gefchiedenis en afloop van derzelver werkzaamheden III. 83. — ontwikkeling van derzelver grondbeginzelen 101. — aanneming van dezelve 133. — plegtige beëdiging 135. — herziening en nieuwe wijziging 310.

GRONINGEN door de Franfchen verlaten I. 104. — ftoute daad van negen fchippers gasten aldaar 106 en *Aanh.* — gebrek aan allerlei krijgsvoorraad, hoe gedeeltelijk vervuld II. 126.

GROOT-BESOIGNE. Zie BESOIGNE.

GUNKEL, Kolonel der Artillerij, krijgt het bevel over de belegering van Delfzijl III. 247.

H.

HAACK, (P.) Predikant te Amfterdam, doet eene Godsdienftige redevoering bij de plegtige beëdiging van de Grondwet III. 143.

HAARLEM. Het Stads-beftuur aldaar veranderd 212. — aankomst van den Prins van Oranje aldaar en aanbieding van de fleutels der ftad II. 28.

HALL (M. C. VAN) bij den Gouverneur Generaal geroepen I. 124.

HARDENBERG bedreigd door de Franfche bezetting van Koevorden II. 122.

HEEMSKERK, (W. S. VAN) deszelfs lafhartig gedrag te Geertruidenberg geftraft II. 70.

HEENEMAN, (J. M.) Maire van Briel, deszeffs voorzichtig gedrag II. 41. en *Aanh.* — wordt door het Franfche beftuur afgezet en genoodzaakt de ftad te verlaten 49. — aangefteld tot Kommisfaris van het Arrondisfement van den Briel 57.

HEFFINGEN (Geld-) zeer drukkende I. 25.

HELDER. Werken door de Franfchen daar aangelegd II. 90. — de bezetting van dezelve doet vorderingen te Alkmaar 92 en 93. — Middelen beraamd om de geweldenarijen van dezelve te beletten 94 en volg. — Het Weeshuis aldaar afgebrand 97. —

Ver-

Vergeeffche pogingen om den Bevelhebber VER-HUELL tot overgave te bewegen III. 207. — het Hollandfche fcheepsvolk ftaat op, en krijgt verlof voor eene maand om te vertrekken 208. — Ook de Nationale Garde en Spaanfche krijgsgevangen *ald.* — aankomst van den Majoor NACQUAR uit Parijs en befluit tot overgaaf 216. — de plaats wordt door den Staatsraad TETS VAN GOUDRIAAN, in naam van Zijne Koninklijke Hoogheid, in bezit genomen 217.

HELLEVOETSLUIS bemagtigd door de Kustkanoniërs II. 59.

's HERTOGENBOSCH te vergeefs opgeëischt II. 98. — de burgerij dier ftad vleit zich eenen tijdlang vruchteloos met hoop van verlosfing 100 en volg. — herhaalde opeifching der ftad 109 en 110. — drukkende belastingen voor de inwoners 112. — III. 32. — kloekmoedige pogingen der ingezetenen ter verlosfing van de ftad 33 en volg. — gedrag van den Franfchen Bevelhebber 35. — Toevallige omftandigheid bevordert de redding der ftad 44. — de wal door Pruifiſche Jagers beklommen 45. — het binnentrekken der Bondgenooten en overgave der ftad 49. — Kommisfarisfen Generaal 30.

HEUSDEN door de Franfchen ontruimd II. 70.

HOGENDORP (G. K. VAN) befluit met andere Heeren een einde aan den ftaat van onzekerheid te maken I. 139. — deszelfs zoons verfchijnen met de oranje-kokarde *ald.* — en *Aanh.* — Vergadering aan het huis van denzelven 147. — Manmoedig befluit van dezen, en de Heeren VAN DER DUIN VAN MAASDAM, KEMPER en CHANGUION 152 en 154. — en *Aanh.*

HOFSTEDE, (de Heer P.) Gouverneur van Drenthe, neemt Koevorden in naam van den Souvereinen Vorst in bezit III. 227.

HOLLAND met Frankrijk vereenigd I. 59. — verklaring aangaande hetzelve van NAPOLEON 91. — voorgewende maatregelen om hetzelve te verdedigen 98 en 99. — deze blijven onuitgevoerd 100.

HOOF, (VAN) Majoor-Ingenieur, verliest bij het innemen van Arnhem, ongelukkig, door eenen kogel, het leven I. 240.

HOOP (Mr. J. C. VAN DER) tot Voorzitter van het Tusfchen-beftuur te Amfterdam verkoren I. 134.

HUBERT. Het hoofd der Verbondenen in 's Hertogenbosch III. 41.

HULTMAN, (C. G.) Gouverneur van Braband, neemt Bergen op Zoom in naam van den Souvereinen Vorst in bezit III. 147.

IN-

I.

INLIJVING van Holland in het Franfche keizerrijk 59. — verblindheid van fommigen ten aanzien van dezelve *ald.* — nootlottige gevolgen van dezelve 60.

JONGE (C. F. DE) tot Generaal aangefteld 155. — bekomt last om Woerden te bemagtigen 159. — krijgt last om den Helder intefluiten II. 94.

JONGE, (W. A. DE) Oud-Regent van Zierikzee, krijgt bevel om zich naar Rijsfel te begeven, 't welk door de burgerij wordt belet II. 63. — tot Burgemeester verkoren 68.

JULLENS, Maire te Groningen, kwijt zich loffelijk in zijnen post 114.

K.

KANONEERBOTEN. Drie met Nederlandfche zeelieden ontfnappen den vijand te Delfzijl II. 138.

KEIZERIN van Frankrijk neemt met haar kind, benevens de Groot-Dignitarisfen van het Rijk, de vlugt uit Parijs III. 157.

KEMPER, Hoogleeraar, fterkt de Akademifche jeugd in hunnen tegenftand tegen het geweld 115. — komt daardoor in gevaar, en verwijdert zich voor eenen korten tijd uit Leyden 116. — woont de bijeenkomst aan 't huis van den Heer VAN HOGENDORP bij, en geeft zich geheel over aan de groote zaak der Omwenteling 150. — neemt op zich, de Omwenteling elders te helpen tot ftand brengen 154. — wordt Kommisfaris Generaal van 't Algemeene Beftuur 160. — bemoeigt de burgerij van Leyden 200. — verzoekt *om eenige* Kozakken, ter onderfteuning van Leyden 202. — verzoekt en bekomt zijn ontflag als Kommisfaris Generaal II. 162. — wordt Rector Magnif. *ald.*

KERK (Nieuwe) te Amfterdam gereed gemaakt tot de Vergadering der Notabelen III. 94.

KIKKERT, (A.) Vice-Admiraal, krijgt het opperbevel van de verdediging der Maas, en doet eene merkwaardige Afkondiging 209.

KOEVORDEN in ftaat van verdediging gefteld II. 119. — opgeëischt *ald.* — gevaarlijk voor de omliggende plaatfen 120. — verwoestingen in de nabijheid van die vesting III. 225. — dappere tegenftand van den Drentfchen Landftorm *ald.* — en 226. aankomst van eenen Franfchen Officier met last tot ontruiming 227. — uittogt *ald.*

KOMMISSARISSEN GENERAAL van het Algemeen Beftuur I. 160. — roepen den Prins van Oranje voor *Souvereinen Vorst* uit II. 22.

KOM-

KOMMISSARISSEN GENERAAL van het Algemeen Bestuur worden te Amsterdam erkend, en doen daar de Afkondiging van dat Bestuur I. 164.

KOMMISSIE benoemd door den Raadpensionaris. Zie SCHIMMELPENNINCK. — tot het ontwerpen van de Grondwet. Zie *Grondwet*. — tot het Onderwijs. Zie *Onderwijs*.

KONINGSGEZINDEN te Parijs komen openlijk uit voor de zaak der BOURBONS III. 162 en volg.

KONVOOIJEN en LICENTEN op den ouden voet hersteld II. 157.

KOOPHANDEL en Zeevaart al ras na de Omwenteling aanvankelijk hersteld III. 304.

KOZAKKEN in Oost-Friesland, Groningerland, Drenthe en Overijsfel I. 103. — in de stad Groningen 105. — te Zwol 111. — trekken den IJsfel over, en bemagtigen Hattem *ald*. — te Kampen 112. — vergeeffche aanval derzelven op Deventer *ib*. — stellen de ingezetenen van Leyden en andere plaatsen door hunne aankomst gerust 203. — twee duizend derzelve trekken binnen Utrecht 225. — geregelde troepen van dezelve te Amsterdam 229.

KRAIJENHOFF, de Generaal doet den eed aan Zijne Hoogheid den Prins van Oranje I. 161. — aangesteld tot Gouverneur van Amsterdam 169.

KRIJGSGEVANGENEN Spaansche, door den Bevelhebber van den Helder aan de onzen overgeleverd II. 98.

L.

LANDSTORM in Groningerland gevormd III. 132. — algemeene 149.

LANDMILITIE II. 148. — opschrijving tot dezelve ijverig voortgezet III. 21. — voorbeeld van Rotterdam 22. — vrijwillige aanbiedingen tot dezelve 24.

LEMON (DE) te onregt beschuldigd als deelgenoot in eene zamenrotting I. 69.

LEIPZIG, de verlossing van Europa door de gevechten aldaar beslist, en deerlijke nederlaag der Franschen I. 85 en volg.

LEERAARS van het Hervormde Kerkgenootschap. — Voorziening in derzelver hoogen nood. III. 17 en 18.

LEYDEN. Stedelijk Tusschen-bestuur aldaar I. 157. — kleinmoedigheid aldaar na het gebeurde te Woerden 197 en 199. — de burgerij door den Heer KEMPER tot moed en standvastigheid vermaand 200.

LOCHEM (de Heer H. VAN) om zijne vrijmoedige taal verbannen III. 221.

LODEWIJK XVIII. De

broeder van LODEWIJK XVI. onder dien naam als Koning van Frankrijk erkend III. 178. — doet in die hoedanigheid eenen openbaren intogt in Londen 181. — aankomst op het kasteel St. Ouen nabij Parijs, en verklaring daar in 't licht gegeven 182. — intrede in Parijs 184. — voordragt en aanneming van het Conſtitutioneel Charter 186.
LUTZEN. Zie BAUTZEN.
LUX. Deszelfs dapper gedrag te Brielle II. 54.
LYON door den Oostenrijkſchen Generaal BIANCHI ingenomen III. 157.

M.

MAANEN (C. T. VAN) ontwikkelt voor de Vergadering der Notabelen de grondbeginſelen der ontworpen Staatswet III. 100 en volg.
MAATSCHAPPIJ *Felix Meritis* onthaalt de Vorſtelijke familie op een fraai concert III. 143.
MAATSCHAPPIJEN tot onderſteuning van noodlijdenden door den oorlog en door overſtroomingen III. 76 en 78.
MAIRE van Amſterdam naar Parijs ontboden I. 129. en *Aant.* — Zie ook *Aanh.*
MARCK (VAN DER) Hoogleeraar: brief van den grooten FREDERIK aan denzelven III. 20.
MARKLAY (Baron VAN) komt met 200 Kozakken te Amſterdam I. 163.
MASSENBACH, Generaal, verlaat de partij van NAPOLEON I. 79.
MAURILLAN. Deszelfs ontwerp om de vestingwerken van Groningen te vernielen I. 97.
MIDDELBURG. Zie ZEELAND.
MODDERMAN (J. B.) komt met den Landſtorm van Winſchoten ter inſluiting van Delfzijl III. 239.
MOLITOR verlaat Amſterdam I. 120. — vrees aldaar voor deszelfs terugkomst 197.
MONSIEUR, Graaf VAN ARTOIS, op het Franſche grondgebied aangekomen III. 161. — doet als Lieutenant-Generaal des Rijks zijne intrede te Parijs, en aanvaardt het beheer des Rijks tot de overkomst zijns broeders 179.
MOSKOU. Zie RUSLAND.
MUIDEN door Amſterdamſche burgers en Kozakken opgeëischt en ingenomen I. 39 en 40.
MUIDERBERG door de bezetting van Naarden overrompeld en gedeeltelijk geplonderd III. 230.

N.

NAARDEN door den Generaal KRAIJENHOFF belegerd II. 81. — vruchteloos een- en andermaal beſchoten III. 228. — herhaalde uitvallen uit die vesting, en verwoestingen

gen

gen daardoor aangeregt 229. — toeſtand der ſtad van binnen 230 en volg. — onderhandelingen tot overgave 236. — in naam van den Souvereinen Vorst in bezit genomen en voorziening in de behoeften der noodlijdende burgers 237.

NATIONALE VERGADERING doorgedrongen I. 20. — beantwoordt niet aan de verwachting *ald.* — wordt vervangen door eene tweede, kort van duur 21. — GARDE van Amſterdam: de Officieren van dezelve benoemen eene Commisſie om een nieuw Stedelijk Beſtuur te vestigen I. 130. — van 's Gravenhage neemt den naam aan van Oranje-Garde 156. — van Amſterdam met een vijfde Bataillon vermeerderd 172.

NAPOLEON. Zie BONAPARTE.

NARITSCHKIN trekt met een groote magt van Kozakken naar Holland I. 103. — doet aan 't hoofd van 2000 Kozakken zijne intrede te Utrecht 225.

NEDERLANDSCHE STAAT. Vergrooting van denzelven door de vereeniging met België III. 306.

NOELS, Maire van Buttinge, verzet zich tegen de vorderingen der Franſchen: gevolg daarvan III. 270. — beſluit van den Prefekt tegen hem en gevangenneming 283.

NOTABELEN. Kommisſie tot het maken van eene lijst derzelve III. 85. — onderzoek daarvan aan de Natie opgedragen 87. — goedkeuring 93. — Vergadering derzelve bepaald en plegtigheid bij derzelver opening 93 en volg. — Voorlichting derzelve door den Heer C. T. VAN MAANEN 100.

NIJMEGEN weder met Nederland vereenigd III. 29.

O.

OCKELEN (VAN) haalt als Vrijwilliger krijgsbehoeften van de Engelſche ſchepen II. 134.

OELTGENSPLAAT bemagtigd door de Kustkanoniers II. 59.

OMWENTELING van de 16de eeuw vergeleken met deze I. 4. — valsch gerucht van eene Omwenteling te Parijs 118. — te Amſterdam. Zie AMSTERDAM.

OMWENTELING. Derzelver begin I. 93. — gelukkige voortgang III. 1. en volg.

ONDERWIJS (OPENBAAR) ontheven van de Univerſiteits-belasting II. 158. — Kommisſie om een algemeen ontwerp van hetzelve te vervaardigen 159. — Toezigt over hetzelve opgedragen aan den Kommisſaris-Generaal van Binnenlandſche Zaken 160.

OOSTENRIJK voegt zich bij de Verbonden Mogendheden I. 84.

OPROER te Amſterdam. Zie AMSTERDAM.

OPSTAND van boeren, ongelukkig voor de bewerkers I. 69.

ORANJE-KLEUR van den beginne af de leus van den opſtand II. 8. — ook in Engeland, na de aankomst der Heeren FAGEL en PERPONCHER 13.

ORANJE. (Prins van) Eigenhandige brief van denzelven met verzekering van hulp, en van zijne perſoonlijke overkomst I. 204 — van het begin der Omwenteling af alles in naam van Zijne Koninklijke Hoogheid gedaan 245. — Lotgevallen van dien Vorst II. 3. en volg. — door beide Partijen tot Hoofd van 't Beſtuur beſtemd 8. — deszelfs vertrek naar Holland en komst aldaar 14 en volg. — eerſte Afkondiging 16. — als Souvereine Vorst te Amſterdam uitgeroepen 22. — komt te Haarlem 23. — te Amſterdam 28. — verklaart voor zijn vertrek van daar, de Souvereiniteit aantenemen 33. — Koning der Nederlanden en Groot-Hertog van Luxemburg III. 307. — ontvangt als zoodanig de hulde te Amſterdam 310.

P.

PALEIS te Amſterdam wordt door de bezetting bij verdrag overgegeven I. 164.

PARTIJEN. Volkomen verzoend en vereenigd II. 2.

PARIJS, intogt der Bondgenooten aldaar III. 165.

PAUW, (HERM.) Predikant te Briel, ijverig medewerker van de Omwenteling aldaar II. 46. — ontkomt met levensgevaar 48.

PLAAT, (VAN DER) Inſpecteur bij den Waterſtaat, begeeft zich naar het Rusſiſche hoofdkwartier 162.

POLITIE (Stedelijke) te Amſterdam herſteld 135.

PONIATOWSKY verdrinkt in den Elſter I. 87.

PRAAG. Vredesonderhandeling daar voorgeſlagen I. 82. — loopt vruchteloos af 83.

PREFEKT. Van Groningen vertrekt I. 104. — van het Departement der Monden van den IJsſel geeft zijne ongerustheid te kennen 108 en volg. — verzendt de kasſen 110. — van het Departement der Monden van de Maas vertrekt 140 en volg.

PRINS (WILLEM GEORGE FREDERIK) in 's Hage aangekomen; verzelt te Bommel den Generaal BULOW I. 69.

PRINSESSEN. (Koninklijke) Blijde overkomst van dezelve III. 3. — ſtaan hare juweelen af aan het Vaderland 28.

PRUISSEN herneemt den ouden moed I. 79.

RAAD

R.

RAAD van voorname Staatsmannen om met den Vorst te raadplegen II. 152.

RAAD-PENSIONARIS. Zie SCHIMMELPENNINCK.

RAMPON, Generaal en Senateur, Fransche Bevelhebber te Gornichem, deszelfs gedrag III. 60 en volg.

REGIE afgeschaft II. 156.

REGTEN (VEREENIGDE) of *Droits Réunis*. Derzelver · voortduring aan noodige bepalingen onderworpen II. 156.

RENGERS, Luitenant van het 5de Battaillon sneuvelt voor Grave III. 202.

ROM, gewezen Officier der Ruiterij, sluit een verdrag met den Bevelhebber der Sterkte op Halweg-Haarlem I. 165. — Trekt met eenige Kozakken naar Leyden 203.

ROOZEBOOM. (A.) Rigt een korps Vrijwillige Jagers op II. 83.

ROSIN. Baron. Afkondiging van dezen te Groningen I. 105.

ROTTERDAM. De tooneelspeler ROSENVELD opgeligt en weggevoerd I. 205. — Tusschenbestuur aldaar aangesteld, en de Hollandsche vlag opgestoken 206. — opschudding uit een misverstand ontstaan 207. — de betrekking met den Franschen Keizer geheel verbroken 209. en *Aanh*. 93.

RUITERBENDE (Vrijwillige) te Amsterdam sluit het geweld I. 134.

RUITERS op kosten der Steden, Kollegien en Ambtenaren uitgerust I. 71.

RUSSISCH krijgsvolk trekt af van voor Delfzijl II. 136.

S.

SCHADD ondersteunt met de inwoners van Reeck den Luitenant Kolonel SNOEK in het onderscheppen van vijandelijken toevoer III. 201.

SCHENKEL, (ROELOF) deszelfs stoute daad I. 107. — beklaagt zich niet gebruikt te worden *Aanh*. 13.

SCHIMMELPENNINCK. (R. J.) Raadpensionaris I. 31. — deszelfs kort bestuur 33. — benoemt eene Kommissie om met NAPOLEON te handelen 40. — deszelfs gevoelen aangaande des Keizers eisch 49. — legt zijnen post neder 51. — vereerend besluit van Hunne Hoog Mog. te zijne opzigte *ald*. en *Aanteek*.

SCHMALEN, (W.) rigt eene kompagnie Scherpschutters op II. 132.

SCHMAUSS (Mr. J. J.) weigert eene nieuwe geldvordering III. 222.

SCHOLEN. Verandering in dezelve, en belastingen op de leerlingen gelegd I. 63.

SCHOLTEN (Mr. FANNIUS) voegt zich bij de ondernemers der Omwenteling

ling I. 153. — wordt Kommisfaris-Generaal 160. — ontflag, en plaatfing in eene andere betrekking II. 162.

Schutterij. Amfterdamfche: derzelver ijver en geduld in de belegering van Naarden II. 82. — III. 238. — die van Groningen II. 128.

Schwartzenberg (Prins van) rukt door Zwitferland in Frankrijk II. 181. — brengt de vereeniging der twee legermagten ten uitvoer III. 155.

Schwartzman (Fr.) zoekt de Engelfche vloot op, en komt met eenen Engelfchen Officier terug I. 228.

Sitter, (de) Eerfte Luitenant: deszelfs dapper gedrag II. 152.

Six benoemd in de Kommisfie naar Parijs I. 40.

Snoek, (M. A.) Luitenant Kolonel Ingenieur voert het bevel over de influiting van Grave III. 200. — doet den vijand afbreuk *ald.*

Slicher, Lid van 't nieuwe Stedelijk Beftuur in den Haag I. *Aanteek.* 59. Zie ook *Aanh.* 82. — voert het woord tot Zijne Koninklijke Hoogheid II. 35.

Souvereine Vorst. Zie Oranje.

Spinhuis. Zie Gevangenissen.

Staatsregelingen, de eene na de andere I. 20. en volg. — de laatfte, waarin een Volksbeftuur bij vertegenwoordiging ten grondflage was gelegd 23.

Stadhouder (Willem V) neemt de vlugt naar Engeland I. 15.

Stadhouderlijk bestuur, gebrekkig I. 7. — Stadhouderlijke partij door de Pruifische wapenen onderfteund I. 14.

Steenbergen verlaten II. 61.

Stirum, (Graaf Otto van Limburg) Generaal Majoor: deszelfs tegenbevel van den voorgenomen aanval op Delfzijl III. 243. vruchteloze poging om Delfzijl te doen ontruimen 247.

Stijrum (J. van) benoemd in de Kommisfie naar Parijs I. 40.

Struik van Bergen, deszelfs huis aan de Diemerbrug met plondering gedreigd I. 197.

Studeerende jeugd te Amfterdam werkt mede tot handhaving van de rust *II.* 134.

Sweerts de Landas tot Generaal aangefteld I. 155.

T.

Taal van 't Land allengs verbannen I. 62.

Tabakshandel aan de ingezetenen ontnomen I. 61. — terug gegeven II. 156.

Talleyrand. Deszelfs ftellige verklaring aan Brantsen, aangaande 's Keizers befluit omtrent Holland I. 42. — verdedigt de

de regten der BOURBONS III. 175.
TEMPLE, (WILLIAM) deszelfs doorzigt in de bedoelingen van Frankrijk I. 9.
TETS (VAN) VAN GOUDRIAAN en DONKER CURTIUS, Kommisfarisfen Generaals van Zijne Koninklijke Hoogheid, nemen bezit van Gornichem III. 74. — ook van den Helder 217.
TEXEL. De Franfche bezetting aldaar door de Kustbewaarders tot overgave gedwongen II. 95.
TOLBEDIENDEN, tallooze benden herwaarts gezonden I. 61. — gevlugte onder veilig geleide door Amfterdam gelaten 138.
TOREN (Jan Rodenpoorts) geweld daar aan gepleegd I. 127.
TOULOUSE. Bloedig gevegt onder de muren dier ftad III. 179.
TRACTAAT tusfchen de Bataaffche Republijk en het Huis van Oranje en Nasfau II. 249. — niet geratificeerd 269.
TRINAAT. Boerenwoning aldaar uitgeplonderd en verbrand II. 134.
TRUGUET, Franfche Zee-Prefect te Amfterdam in bewaring genomen, doch fpoedig weder ontflagen I. 219. en *Aanh.* 104. valt te Rotterdam in handen der Kozakken en wordt geplonderd *Aanh.*
TULLINGH, (WITTE VAN OLDENBARNEVELD) Kolonel der Nationale Garde in 's Gravenhage, ftelt zich onder de bevelen van den Gouverneur Graaf VAN STIRUM I. 146. — trekt uit met de Oranje-garde 158. — te Woerden gewond, en als krijgsgevangen naar Frankrijk gevoerd 191.
TUUK (S. VAN DER) rigt eene ruiterbende op II. 134.

U.

UITWIERDA en BLESUM. Moord en brand door de Franfchen daar gepleegd III. 245.
UNSTRUT. Bijna even noodlottig voor de Franfchen, als de Berefina te voren I. 87.
UTRECHT. Het hoofdkwartier van den Franfchen Generaal MOLITOR I. 214. — fchrikbarende maatregelen daar genomen 215 en volg. — een weeskind doodgeftoken 217. — de moordenaars van Woerden komen met hunnen bloedigen buit daar terug 220. — angst der burgerij 221. — vier Heeren opgeligt en gewapenderderhand weggevoerd 222. — onverwacht vertrek der Franfchen 223. — twee duizend Kozakken trekken binnen de ftad 225. — de ftad wordt door den Kolonel VAN DEN BOSCH in naam des Prinfen van Oranje in bezit genomen 226. — Afkon-

kondiging door den Heer KEMPER daar gedaan II. 163 en *Aanh.* 114.

V.

VALCKENAER (JOH.) geheel onschuldig gevat I. 70.

VALKENBURG, Luitenant Kolonel, trekt uit naar Delfzijl II. 128. — blijken van dapperheid III. 240. 245. 246. 249. 251.

VEILIGHEID van personen en goederen houdt op 66.

VERBETERHUIS. Zie GEVANGENISSEN.

VERDOOREN, Schout bij Nacht, doet den eed aan Zijne Hoogheid den Prins van Oranje I. 162. — neemt zijn ontslag uit den Franschen dienst 168. — wordt benoemd tot Admiraal van de Zuiderzee.

VERHEIJE. (J. B) Zie BOWIER.

VERHUELL, Vice-Admiraal, wordt door den Raadpensionaris naar Parijs gezonden, en bevestigt terug komende NAPOLEONS voornemen met Holland I. 35. — benoemd in de Kommissie door den Raad-pensionaris 40. — voert het bevel aan den Helder II. 91. — de Spaansche krijgsgevangenen door hem uitgeleverd *ald.* — de Admiraal verpandt zijne goederen ter betaling van het krijgsvolk 209. — voorgeven van deszelfs vrienden niet bewezen 210. — neemt het voorstel aan van den Luitenant RIJK om de reis naar Parijs te beproeven 211. — antwoord van daar 212 — overeenkomst met den Generaal DE JONGE 214. — bepaalt met dezen de punten van overgave 217. — het oordeel over deszelfs gedrag opgeschort *ald.*

VERSTEEG, (G. P.) voormaals Kapitein bij de Artillerie en Genie, werkt ijverig mede tot verdediging van Amsterdam I. 171.

VERSCHUUR (Mr. G. FONTEIN) maakt zwarigheid om de Afkondiging van het Algemeen Bestuur openbaar te maken II. 62. — geeft aan de bezetting van den Helder penningen uit 's Lands kas 93.

VESTINGEN. In der haast van het noodige voorzien I. 100. — zulks had geen ander gevolg, dan dat ze eenen tijd lang tot eenen geessel voor de ingezetenen dienden 102.

VIANEN door de Franschen verlaten II. 68.

VLISSINGEN. Deszelfs geleden rampen onder de Fransche overheersching III. 301.

VOORTHUIZEN, (VAN) Houtkoper op Kattenburg verdient lof door het beletten van geweld aldaar 123.

VORSTIN (Souvereine) derzelver overkomst en lofspraak III. 3.

VREDE van Amiens, en kwade trouw der Franschen

ſchen daarbij gebleken I. 27. — afgebroken *ald.*
VRIEND (WILLEM DE) ſtuit het geweld aan de JanRodenpoortstoren I. 128.
VROUWEN. Vaderlandſche giften van dezelve II. 27. — moedig gedrag van eenige aanzienlijke te Parijs 164.
VRIJHEID EN GELIJKHEID. Overdrevene denkbeelden daarvan I. 12.

W.

WAAL. Overtogt over die rivier op vier plaatſen door de Pruisſen ondernomen II. 69.
WALCHEREN. Zie ZEELAND.
WALRAVEN (JAC.) bij den Gouverneur Generaal geroepen 124.
WAPENING. Algemeene, noodzakelijke opwekking tot dezelve II. 140. — geenszins vruchteloos II. 145. — nader door de Wet bevolen 147 en volg.
WAUTHIER, (G. T.) Kapitein der Dragonders, vertrekt naar Duitschland, om den Prins van Oranje op te zoeken 147. — deszelfs wedervaren. *Aanh.* 88.
WEESHUIS. (Lutherſche) Zie CASTROP,
WEESP krijgt een zeer onaangenaam bezoek van de Naardenſche bezetting II. 80. — wordt tegen nieuwe aanvallen beveiligd 81.
WELLINGTON (Lord) zet zijne overwinningen in het Zuiden van Frankrijk voort III. 157.
WETGEVEND LIGCHAAM van Frankrijk benoemt eene buitengewone Kommisſie om den Vrede te bewerken II. 183. — merkwaardig verſlag door dezelve gedaan 185. — wordt beſloten hetzelve te doen drukken 198. — de afdrukken op last van den Keizer opgehaald en vernietigd 199. — de vergaderzaal geſloten en door eene wacht bezet *ald.* — onbeſchoftheid van NAPOLEON tegen het Wetgevend Ligchaam 200.
WETTEN. Franſche, kunnen niet dadelijk geheel worden afgeſchaft, doch de lijfſtraffelijke worden voorlopig veranderd II. 158.
WILLEM I. vermoedelijke gevolgen van de mislukte Graaflijkheid I. 6.
——— IV. te vroeg geſtorven 7. — gevolgen hiervan 8. — V. ſterft te Brunswijk II. 6.
WILLEMSTAD door de Franſchen verlaten II. 60.
WILLINK (W.) rigt eene vrijwillige ruiterbende op I. 134.
WINTZINGERODE, Rusſiſche Generaal, trekt op Bremen en naar de grenzen van Holland I. 103.
WOERDEN. Verandering in het Beſtuur, en gejuich der burgerij I. 188. — ſlechts een klein getal Franſchen daar gelaten *ald.* — wordt uit naam van den Generaal DE JONGE opgeeischt, en na eene twee-

de

de opeifching verlaten 189. — den volgenden nacht bij verrasfing hernomen. 190. — het Hollandfche volk genoodzaakt te vlugten, en deels gevangen genomen 191. — gruwelen door de Franfchen gepleegd 191 en volg. — het lijden der inwoners door liefdadigheid verzacht 194.

WOLFF, (DE) Kapitein der NationaleGarde, zwaar gekwetst *Aanh.* 14.

WIJK (de Heer VAN DER) VAN DE KLENKE belast zich met de zorg om de Vrijwilligers in geregelde benden te verdeelen II. 121.

WIJSBEGEERTE (Staatkundige) der 18de eeuw I. 11.

Y.

YORK, (VON) Generaal, verlaat de partij van NAPOLEON I. 79.

Z.

ZAMENZWEERING, zoogenaamde, te Amfterdam 68.

ZEELAND, begin van deszelfs verlosfing II. 61. — de toeftand van Walcheren federt den aanvang der Omwenteling III. 259. en volg. — Grenadierkompagnie te Middelburg weigert naar Vlisfingen te trekken: gevolgen daarvan 260 en volg. — eenige Heeren vandaar weggezonden 264 en volg. — drukkende vorderingen der Franfchen 269 en volg. — tegenkanting en eindelijke opftand op de dorpen 270 en volg. — vruchteloze ondernemingen der Franfchen op Noord- en Zuid Beveland 284, 285 en 286. — ftoute en welgelukte onderneming der Engelfchen om voorbij Vlisfingen door te zeilen 287. — groote vrees der ingezetenen van Walcheren voor de middelen van verdediging, welke de Franfchen in hunne magt hadden 288. — teekenen door de Engelfchen gegeven van NAPOLEONS val 291. — Afkondiging van het gebeurde door den Gouverneur, met bijgevoegde waarfchouwing 292. — de Prefect en zijn Secretaris gaan nog voort met de Franfche tirannij te oefenen, bijzonder tegen den Maire C. G. BIJLEVELD 293 en volg. — bevel van het nieuwe Franfche beftuur tot ontruiming van het geheele eiland 298. — plegtige hereeniging van Zeeland met de overige Nederlandfche gewesten 299. — de Grenadier-kompagnie boven gemeld ontvangt een vereerend blijk van goedkeuring 300.

ZEESLAG, noodlottige voor de Nederlanders I. 24.

ZEEWEZEN, voor deszelfs herftel gezorgd II. 152.

ZIERIKZEE. Door hulp der

der Engelſchen verlost II. 62. en volg.
ZUTPHEN. Te vergeefs opgeëischt I. 232. — de Franſchen door de burgerij genoodzaakt om de ſtad overtegeven, en de Afkondiging van het Algemeen Beſtuur in naam des Prinſen van Oranje gedaan 234.
ZWITSERLAND. Deszelfs ſchijnbare onzijdigheid houdt de Bondgenooten niet terug om door hetzelve naar Frankrijk te trekken II. 178. — deszelfs inwoners omhelzen de zaak der Bondgenooten 180.

BERIGT AAN DEN BINDER.

Bij het inbinden van dit Werk, moet het 1e. en 2e. Stuk bijeengevoegd, en daar voor de gegraveerde Titel en Vignet, EERSTE DEEL geplaatst worden, en zoo mede voor het 3e. en 4e. Stuk, de gegraveerde Titel TWEEDE DEEL.

Het Portrait van den Heer VAN BRIENEN, moet voor bladz. 1 van het 4e. Stuk worden geplaatst.

Bosscha, Herman

Geschiedenis der Nederlandsche Staats-Omwenteling in achttienhondert
dertien

Bd.: 2. XVI, 232, 139 S.

Amsterdam 1817

Belg. 33 t-2
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10272837-7